

BREVIS,
ERV DITA,
ET PERSPICVA EX-

PLICATIONE ORTHODOXÆ FIDEI
de vno vero Deo, Patre, Filio & Spi-
ritu sancto, aduersus blasphemias Georgij Blandra-
te, & Francisci Davidis errores, Libris
duobus comprehensa.

AVTHORE
PETRO CAROLINO PAN-
nonio, Pastore Varadiensis Ecclesiae.

VITEBERGÆ
ANNO M.D.LXXI.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY

NEW YORK

1880

NOV 10 1880

NOV 10 1880

NOV 10 1880

NOV 10 1880

NOV 10 1880

NOV 10 1880

SPECTABILI ET MAGNIFICO DOMI-

NO, D. CHRISTOPHORO HAG-
masi, à cōsilijs serenissimi Regis Hun-
gariae Ioannis Secundi etc. & militiae

Duci laudatissimo, Domino &
Patrono colendissimo.

CIO EGO MAGNIFICE
D. Patrone, permultos
sauciatae conscientiae ho-
mines non sine stupore
quodam demirari solere,
cur postrema haec & inclinans mundi
aetas haereses tam foecundas priscis
temporibus propemodum inauditas
in lucem producat, quarum sola recor-
datione pias mentes cohorrescere
oporteat. Nam etsi nullum fuit seculum,
quod non suas habuerit corrump-
telas ingenijs hominum distortis &
ambitiosis ad vanitatem deflectentis-
bus, in hanc tamen effraenem audaciam,
quae nostris temporibus viget, Cy-

EPISTOLA

dupicumq; Dei contemptum vix vn-
 quam prorupit. Quis enim tam for-
 das vilo tempore blasphemias in Fili-
 um Dei eiaculatus est, quam recens
 exorta Fotinianorum factio, quæ
 Christum spurium nominare non ve-
 retur, quem orbis Christianus verum
 Deum agnoscit & inuocat. Quis di-
 uinitatem Spiritus sancti tam rabiosa
 audacia insectari vnquam ausus fuit,
 quam nostri aduersarij veterem Ma-
 cedonij furorem foedius renouantes.
 Quis vnquam furiosius quam nostri
 antagonista in maiestatis diuinæ pro-
 fanationem & contumeliā prosiluit,
 qui non maiore reuerentia de Deo,
 quam de castris vel rastris loquuntur.
 Enimuero cum huius rei causas non
 vt par erat animaduertant, multos
 noxijs erroribus sese implicare tan-
 quam laqueo videmus, dum alij cæco
 fortunæ impetu ferri omnia existi-
 mant, alij figmenta esse clamitant, que
 tunc oracula diuina in scriptis Pro-
 pheta

DEDICATORIA.

phetarum & Apostolorum de Deo
eiusq; voluntate nobis patefecere. Sed
ne in eundem cū profanis istis homi-
nibus scopulum impingamus, semper
causæ in promptu esse debent passim
ebullientium hærescon, quas ex Dei
verbo non longis verborum ambagibus
usus recenserebo, atq; vt patiens
tem mihi præbeas aurem, salutaria di-
cturo humiliter peto,

Sane si ex Philosophia causam in-
uestigare libeat, non aliam reperie-
mus, quàm mundi semper in deteriora
vergentis conditionem, sicut Virgil-
us scripsit omnia ruere in peius, & rea-
tro sublapsa referri. Quo sensu &
Horatius docuit ætatem parentum
peiores esse aui, progeniemq; vitio-
siorē mox subsequaturam. Sed cū
hæc in rebus diuinis manca ubiq; &
cæca reperiatur, nec salutariter quem-
piam erudire possit, ex fontibus Pro-
pheticorum & Apostolicorum scri-

EPISTOLA

ptorum causas perquirere vtilius fuerit. Principio igitur extra controuersiam est, aduentum Filij Dei Domini nostri Iesu Christi gloriosum, quo iudicaturus est viuos & mortuos, & vnicuique iuxta opera sua retributurus, nostris temporibus admodum propinquum esse. Nam scriptura ideo hæc tempora in quæ incidimus, finem seculorum & terminos ætatum, appellat vt finem mundo destinatum non procul abesse innuat, nosq; ad vitæ subsecuturæ meditationem exuscitet. Porro signa etiam in scripturis proposita, quæ Filij Dei reditum ad tremendum illud iudicium anteuertunt, amplissimum huius rei documentum præbent, quorum pleraque oculis nostris, nostrorumq; maiorum conspecta fidem prædictionibus faciunt. Quis enim non iam multa ex parte completa esse dicet, quæ Christus & Apostoli de fine seculorum vaticinati sunt. Non ignorat id Satan aduersarius Dei et Ecclesiarum

fiat

DEDICATORIA.

ſua, eoq; rabioſius ad opprimendum
 Filij Dei regnum rugientis Leonis
 inſtar neruos omnes intendit, variasq;
 artes ad conuellendam ipſius maiesta-
 tem comminiſcitur. Proſpicit etiam
 horribiles poenas, quibus Satan vnâ
 cum ſuis organis ſubiiciendus eſt, cum
 triumphans Dei Filius æterna beatitu-
 dine ſuos electos interim ornaturus
 ſit: quorum ſaluti vt ille officiat, nihil
 intentatum relinquit. Eſi autem om-
 nes Chriſtianæ doctrinæ articulos
 multis modis conuellere nititur, nul-
 lum tamen maiore impetu, nocentio-
 ribusq; artibus adortus eſt, quàm de
 Deo, quo noſtræ ſalutis fundamen-
 tum continetur.

Non enim nescit vitam æternam
 electorum in veri Dei agnitione poſſi-
 tam eſſe, qua ſemel animis noſtris euul-
 ſa viam ad certiſſimum interitum pa-
 teſcere poteſt, ideoq; id inprimis agit,
 vt nos ad vana & fictitia numina ad-
 ducat

EPISTOLA

ducat, verique Dei cognitionem aboleat. Quapropter nihil mirum est, quod postremis hisce temporibus ad metam vergentibus rabiosius, quam vnquam ante, Satan Ecclesiam filij Dei oppugnat, sincerioresq; de Deo doctrinam sepelire conatur.

Deinde mundi etiam senescentis ingratitude & indignus Evangelicæ lucis contemptus iram Dei prouocauit, vt qui sanam doctrinam ferre non possent, in reprobum sensum traderentur. Deus ille benignissimus se suamq; voluntatem ex immensa misericordia patefecerat, lucemq; sui verbi accenderat, sed huius pertæsi leues & ambitioni spiritus paradoxis nouarum opinionum à Verbo Dei alienarum applaudere cœperunt. Hic autem eò facilius suos inuenerunt applausores, quia, vt ab Apostolis prædictum fuerat, nouissimis temporibus plures, quam vnquam antea, doctrinis dæ-

mo

DEDICATORIA.

moniorum adhæfuri erant. Quod si igitur crescentibus delictis, poenas quoque ex iusto Dei iudicio crescere necesse est, quid mirum si blasphemiarum & Cyclopæus Dei contemptus magis, quam vnquam antea, hisce temporibus, quibus peccata multiplicata sunt, vigeant? Huc referendæ sunt prædictiones omnes, quæ in scriptis Euangelistarum & Apostolorum de fine seculorum leguntur, ex quarum numero hæc sunt: Matth. 24. Tunc multi Pseudoprophetae exorientur, ac seducent multos, & propterea quod multiplicata fuerit iniquitas, frigescet caritas multorum. 2. Timoth. 3. Illud autem scito, quod in extremis diebus instabunt tempora periculosa, eruntque homines sui amantes, auari, gloriosi, superbi, habentes formam pietatis, sed qui vim eius abnegarint. 2. Pet. 2. Fuerunt autem & Pseudoprophetae in populo, quemadmodum & inter vos erunt falsi Doctores, qui clam in-

EPISTOLA

ducent sectas perniciosas, etiam Dominum, qui ipsos mercatus est, abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem interitum, & plerique illorum exitia sequuntur.

Ex horum numero esse nostros aduersarios Georgium Blandratam Italicae fidei hominem, Franciscum Davidis, horumque complices videmus, qui pestilentem Fotini & in Filium DEI contumeliosam doctrinam ab inferis reuocarunt. Hi etenim manifestis scripturae sacrae testimonijs reluctantes & aeternam Filij DEI & Spiritus Sancti diuinitatem abiurantes plurimos noxijs laqueis implicauerunt. Etsi autem suas blasphemias artificiose fucant, quo plausibiliores eas faciant, huc tamen summa redit, Dominum nostrum IESVM Christum non esse verum aeternum DEVM, sed hominem tantum donis diuinis vestitum: Spiritum

DEDICATORIA.

ritum etiam sanctum non esse verum Deum, sed motus tantum à Deo in electis excitatos.

Et quanquam non dubitamus Dei Filium vindicem suæ gloriæ fore, tamen scimus hisce certaminibus ipsum velle nos excitari ad vigilantiam, sedulitatem, inuocationem nominis diuini, & constantiam in cœlesti doctrina propugnanda. Quo sensu Apostolus dixit, Oportere venire hereses, vt qui probati sunt manifesti fiant. Sic enim tanquam Athletas exercere Dominus suos vult, ne ignavia corrumpantur, sed vt potius lectioni, meditationi, doctrinæ & inuocationi sedulò attendant. Et si igitur Satan per sua organa rabiose furit, omnemq; lapidem ad opprimendam Filij Dei gloriam mouet, pijs tamen tantum abest vt officiat, vt ipsos in officio potius contineat.

Quò

EPISTOLA

Quò autem facilius et certius atque
 firmitus veritas cœlestis conseruari
 possit, requirit Deus, præsertim à doc-
 centibus, vt ex purissimo ipsius verbo
 per Prophetas & Apostolos promul-
 gato ignita Diaboli iacula extinguant.
 Hoc ego consilio tanquam in acie
 cum multis alijs bonis & doctis viris
 militans doctrinam veram de Deo ex
 ore Domini inter reliqua certamina
 scriptis etiam pro ingenij tenuitate
 propugnandam suscepi, vt huius ve-
 ritate conspecta dissentientem ab hac
 falsitatem repudiare dociles auditores
 possent. Et si autem initio nihil mi-
 nus erat in animo, quàm scriptum hoc
 tenue & immaturum forsitan in lu-
 cem emittere, tamen consilio & peti-
 tionibus eruditissimorum virorum
 propositum immutare coactus sum.
 Missi itaque illud Vvitebergam, ad
 Viros Reuerendos doctrina, pietate,
 & dignitate præstantes Professores sa-
 cræ Theologiæ Præceptores nostros,
 pers

D E D I C A T O R I A.

perpetua reuerentia & gratitudinē
colendos, vt si hi iudicarent iniula-
gandum, publicaretur, sin minus, alio-
rum eruditorum scripta expectaren-
tur. Cū autem diu mecum de Pa-
trono quarendo cogitasse, Magnifica-
centia tua in primis sese obtulit, quam
& sapientia, & iudicio excellenti diui-
nitus ornatam non ignorabam. Ex
hoc scripto vt spero, iudicium Ma-
gnificentia tua facile ferre potest;
vtrum nos, an aduersarij puriorem de
Deo Prophetis & Apostolis agnito
doctrinam profiteamur. Etsi autem
munus Magnificentia tua indignum
esse non ignoro, tamen in insigni hu-
manitate conquiescens, quam ego sæ-
pissime sum expertus, boni à tua Ma-
gnificentia consultum iri, quicquid à
me proficisci potuit, non diffido. Ac-
cipe igitur, Magnifice Heros, munus
hoc exiguum, quod ab alumno tui
amantissimo offertur, meq; & Eccle-
siam Domini vt solita clementia pro-
sequas.

EPIST. DEDICAT.

sequaris humilimè peto. Dominus
Iesus verus Deus Magnificentia tuam
saluam & incolumem atq; florentem
diutissime conseruet ad nominis sui
gloriam, & Ecclesiae suae propagatio-
nem atq; incrementum. Datum
in indyta vrbe Varadina
sexto Augusti.

1570.

Magnificentiae tuae humi-
liter subiectus.

Petrus Carolinus Pastor
Ecclesiae Varadinae.

EPIGRAMMATA IN

LIBROS DE VNO VERO DEO

Patre, Filio, & Spiritu sancto &c. Clarissimi &

Doctissimi Viri D. Petri Carolini Pastoris

Ecclesie Varadiensis, uigilantissimi.

Constituunt alij secto de marmore templa,

Huicq; nitet sacro fixa tabella tholo:

Ille suam antiqua ducens ab origine gentem

Aerea sub proprio collocat ora lare.

Pluraq; quod multos isthaec mansura per annos,

Et se uicturos post sua busta putent.

Sed caries tabulas erodit, marmora tempus,

Rubigo in cineres & dabit aera leues.

Dumq; manent solum positoris nomen inane,

Ingenij dotes nec tamen illa ferunt.

Docte uir his quanto rebus meliora relinquis

Testentur mentem quae monumenta tuam?

Nimirum solido stabit dum pondere tellus,

Donec erunt nitido sidera fixa polo:

Semper eris, claros inter numerumq; tenebis,

Candidiorq; tuo curret honore dies.

Nam studijs quo plus fructus communibus adfers,

Factus es hoc iustis carior atq; bonis.

Quis Deus aeternas mundi moderetur habenas,

Quisue agitet corpus Spiritus omne fouens?

Antiqua Hebraee ueniensq; ab origine gentis,

Quis sit & illa Dei uera propago, doces.

Insanos iugulas telis & numine plenus,

Deploratorum dogmata falsa premis.

Quorum

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Quorū igitur liuor mentem non torquet iniquū,
Nec qui letheum pectore uirū alunt:
Et quibus est animus uerum cognoscere Christum,
Carolij libros nocte dieq; legent.

Ioannes Vetsius Pannonius.

ΒΩΜΟΣ ΣΕΥ PERIOCHA LIBRI.

Υποθέτω Χ' ὕψισα
μὴ πεφρονηδὲς τάνω.
τύμνωσας ἐν νόμῳ ἀκρίτητον,
φρικτόν τε, κάφθιτον, τελειώτατε
πᾶν τέρας πυκνῶς, ἐν σέβῳ, πρὶν
ἰωσάμλων γ' ἐν πάντεσσι, πατέξ
ὄρωντα πάντα ὄξυν,
ἑταμύλων τᾶ αἰθέρα.
δοῦξ' ἐβραίων ἀπορροῶς
φύλας ἀνωθεὶ υἱός,
κάτω βέβαχ' ὡς θῶκος.
σύργαστον ἴφ' ὅς νικῶν
ἔλθοιτο αὖ καί ποτε
ἐκ δεξιῶν εἰρήξει.
ὅσῳ δ' αὖ μέσ' ἀρχῶν καὶ τιλοτάτ
κρήνην ἀνωθεὶ ἐνὶ τάξῃ
χάρισμα δὸς κατωδροῖσιν.
ἔσθι ἀρεκὲς δ' ἂν αὐτὸ δρᾷτε
ἐμὸν τε δὲ, ὦν ἐκ γόνου πᾶμ.

Agonis Thomas Caplyanus Hungarus.

ALIVD.

ALIVD EIVSDEM.

Dvm gemit Emathij bellis infracta Philippi
 Græcia detrectans barbara ferre iuga.
 Fertur anhelatis arsisse uaporibus agros;
 Aduersis frondes diriguisse iugis:
 Per mediam subito uallem demissa uiator,
 Tabida carniuoris membra dedisse feris.
 Et dedit oecultas inuenta indagine nulla
 Causa malo uires nec medicata lues:
 Indum Delphorum Sapiens examine summo,
 Pestem auersurus pegmate sistit hians.
 Ille Machaonio figens sua lumina uitro;
 Quelibet oppositis perlegit antra iugis.
 Fumi ficiſq; locos deprendit hiatibus uri,
 In media facilem ualle nec esse uiam.
 Scilicet hydrarum patulis è faucibus halans,
 Omnia ledebat flammeus icſta uapor.
 Non aliter Petrus, minimis componere magna;
 Si liceat, sacro uindicat ore Deum.
 Is secum Diui rimatus scripta Lutheri,
 Quo cecidit nuper Roma tonante minax;
 Et uatum, que uix numero comprehendere possis,
 Sparsa per innumeros texiit acta locos.
 Tresq; docens unum testes griphosq; retexens,
 Digerit in proprias carmina sacra notas:

ALIVD.

Ος ἐπιχθονίῳ καὶ θυμῷ ἐλάττει ἀνδρῶν
 τοῦτο μὲν ἀληθεὶς ἔχει μνηροδόχο καλῶς
 οὐ

οὐ μόνον ἀμειβοσίνῃ ἡρώδ' ἰὼ νέκταρι κένθ
 ποιμαίνῃ ἀγέλω' οὐρανίου το θεῷ.
 ἀλλὰ σωκωτόμηνον μεγαλήτορι θυμῷ ἀπάσοις
 ὀμνοφάγοις τε λύκοις τηρέθ' ἄρνας ἔδε.
 ταῦτά σ' ἐγὼ καρολίην θεόσδοτε πάγχυ τέλεισας
 εἰς αἰεὶ ἐν προμάχοις ποιμανίῳ ἀμφιπύ.
 οὐχ ὅτι γὰρ φωνὴ τυχαῖς πανθελγείῃ βόσκεις,
 καπτανίης ταραχᾶς θυμοβόρως τε φρενῶν.
 ἀλλὰ θεοδμήτησι γραφαῖς πολὺ μάλλον ἐλέγχας
 βλασφήμους σκυλακας οἰδαλέους τε σοφῶς.
 πολλάκι ἀβλοφόρον γ' ἄπ' ἀγώνων ἐκλειεῖς ἔργον
 ἅμμι πόρις σ' ὁμφῇ ἔξοχον ἀντιδίκωμ.
 οὐδέ τι μικροθρόος ἡμῶν μύθοιο χατίζεις,
 ὅσ' ἄλλοις δίκηαις χάσματ' ἄριστον εἶωμ.
 ὅσωνκα χθῆμα σάφεις περμαῖς εὐδρυγέας ἔκασον.
 οὐδεὶς ἀγνώσους τ' ἄρμυλα πράξας ἀνὴρ.
 ἀσπετορ ἐν γαίῃ παρὰ πάντων ἡραοκύνθον.
 μηδὲ κατακρύψῃς ὕνομα σέο κόνιε.
 πᾶμποτε ἡρώδ' ἡ πάτριζώσῃ (ἢ νῦν σου φανερόν
 ἐσὶ κλέθ) πρὸς σε κεινόν ἐλδσα φάθον.

A L I V D.

Οὐδ' ἐνύπω ἀγνῆς ἀγέλης ξύμπαντας ἀγαυῶς
 ποιμνίας ἐκ χθονίων μοῖρα κραταίῃ ἔλεμ.
 κατθανε μὲν πέτρῳ Γαλιλαίης ἀσὸς ἀρδρῆς,
 πολυετὴ Σατανᾶς ὅς πολέμους χθόνον.
 αὐτὰρ ἀποκτάμονον σμερδνὸς παλάμῃφι Νέρωνον
 ἄλλος ἰδοὺ πέτρῳ πέτρῳ ἑμαίε θεός.

κείνη

κείνῃ πλὴν ψυχῇ τε καὶ ἐξ καρπολίνου ἔχθου,
 ἀμφὶ δ' ὅλῳ τῷ κείνῳ ἔθηκε χάριμ.
 οἱ δ' ἐθέλεις τὸτ' διδάχῃ τ' ἀρετῇ τε δαΐναι,
 αὐτὸς ἀρξήλωε ταῖς ἐπέδραξε βίβλοις.
 οὐδ' ἔτι εὐσεβέων ἀνθρώπων εὐρυ ἀπένθης
 τὸτ' εὐδρυσιῶν ποιμνίῳ ἀμφὶ θεῷ.
 τῷ καὶ ἀντίπαλοι μάλα δ' ἠφορέεσι μάχεσθαι,
 οὐκ ὅσον πλεοναῖς ἐν τῷ ἀγῶνι δάμεν.
 τοῖς ἐπὶ εἴθε θεὸς πλάξοι πολέοντα κεραιῶν,
 ὥς μὴ φθίσωσιν δόγμασιν οἷσι πλέον.
 λῶγε χόλῳ ὀλεσίμεροτε, καὶ δ' ἡ τ' αὐτὸν ἀφ' ἡμῶν
 ἔρρε σατὰν ὅσιν ἐκ τῆς καὶ ὁσόμενοι.
 πάντες δ' ὁμῶς μισροὶ μέροτες, τὴν ἀφραδίῃσιν
 θανάτοιο ῥαφέει ῥέζειν ἔργα πατρὸς
 πάροςιν ἀνὴρ σφῶϊν γὰρ ἐλεγχέειν καταχέειν,
 φεύγετε γὰρ ταχέως εἰς αἶδα δόμον.
 σὺν δ' ἐρατῇσι φιλοφροσύναις θεοπαθεῖς ὁμίλῃ
 δέξαι παιδῶν βίβλια ταῦτα σοφῶ.
 μηδὲ λίθῳ βαλέτω τάδε τρηχέϊ μῶμῳ ἀκαμπίῃ,
 αἰδῶσθαι καὶ ἀλλὰ μάθοισι θεῶν.

A L I V D.

Non licet asiduis belli laniata procellis,
 Hoste sub infesto Pannonis ora gemat.
 Non tamen idcirco tam se dolet ense cruento
 Vastari, ac toties tristia damna pati,
 Quam male dispergi placidum pietatis ouile.
 Per uana tumidos ambitione uiros.

Firma tamen spes est, qua se sustentet in istis,
Hæc fore dante Deo non diuturna mala.
Interea supplex oculis ad sydera uersis,
Acceptum Domino quo decet ore refert.
Quod uictus bonitate sua fulcitq; fouetq;
Fluctibus in medijs religionis opus,
Custodes statuens armisq; animoq; ualentes,
Auspicijs quorum floreat alma fides.
E numero quorum nullis delectabile seclis,
Egregijs factis emeruere decus:
Hagmasius generis serie celebratus ex armis,
Carolius docto clarus at ingenio.
Afferit ille quidem gladio uirtutis honorem,
Sed calamo sanctam uindicat iste fidem.
O gentem nimium felici sorte fruentem,
Cui tantus superum se patefecit amor.
Alme parens faxis, quò contra dira Cyclopum
Tela qucat pietas exeruisse caput.
Huic tonet eloquio gratissima lingua perenni,
Fatifero illius fulminet ense manus.
At tu si dubitas alieni raptor honoris,
His est iam pridem gloria nata libris.
Nam quæ collaudat doctorum tanta corona,
Quis, nisi mentis inops, illa probare nequit?

Michael Varsanius discipulus.

Aliud.

A L V D.

τῆς χριστιανῆς ἐνσεβείας ἐπιλαλῶσῃ καὶ τῆς
βίβλου ἀποκρινομένη.

Ευ: ὦ μάλα πολλοῖσιν πεπονημένῃ, ὅτι μοι ἦκες:
πῶς δ' ἔλαθες κρυφθεῖσα τόσῳ χρόνῳ; Βι: ὁμμάτ'
ἄλυξα

κορτομέωρ, ὕβρις τε κακὴ καὶ ἀπηνέα γλῶσσα.

Ευ: τί πῃ με μάττω ὥς δαλὰ κενὴ κακότητα δεδούκα
ἀσφαλῶς θ' ἐρχομαι, ἔα κῶας αἰὲρ ὕλαξαι.

Βι: δαμαίνω σκολιὰ φθονερῶν κρίσιμ, οὐ γὰρ ἔγωγε
ἄρκιός εἰμι οἷσιν τὸδε φορτίον οὐδ' ὁμὲ φύσας.

Ευ: πῇ δ' αὖτ' ὀκλίσμῳ πολλὸν φθόνον εἶπερ ἀμείνω:
οὐχ ὅγε γάρ τ' ἀρετῶν μέγα κηδέμεν ὀκρύνεργη.

Βι: ἀλλὰ γονεὺς ἐμέθεν βλαβερώτατον ἔμμεναι, οἷδε
ὅτῃ μιν ἐν πάντεσσι ὁδε σῖνετ' οὐκ ἔτ' ἀνεκτῶς.

Ευ: ἀλλ' αὐτὸν πρότερον βελέεσιν εἴτ' δαμάσσει,
ἢ κλυτὸν ἐν θείοισι κρατὴ καρολῖνον ἔπεισι.

Βι: πῶς δέ γε τῶν ἐχθρῶν χρίσθ' ποτὶ χθρὰς ἱκάνω
οἱ μὲ καταβίβωσ' οἱ μ' ἐς πυρὸς αἴθερα βαλῶσι.

Ευ: νικήσας πάντας, πάντας δὲ καὶ θ' ἐξαναρίξας,
νικήσας αἰδοῦ πύλας, σέο νόστιμον ὥρην
ἀιρετικῶν ἀνδρῶν μυσσασαὶ τρομέουσι φάλαγγες.

Βι: οὐ μὲν ἐμοὶ πῶς τοι ἐγὼ κράτος ἔμμεν οἶω:
ἀλλὰ γ' ἐμοῖς ἐργοῖσι θεὸς παρῆντορ ὁδύσω.

Ευ: ἔξιθι νῦν ἐρίκτα κακῶν λόγον οὐδένα ποίε,
τοῖς ἀγαθοῖσι λίω ἐπεὶ ἠνδάνεις. ὅτῃ κακοῖσι
μισῶν, ἀγαθοῖσι δ' ἀδῶν κλέει. ὅκρ' ἀληθές.
ἔξιθι ἀντ' ἀμαθῆς ἀθανάτῳ πολέμιζε κεκράκτας

διε λόγῳ σου τοιοῦτο θεῶ ἐπίχασμα τέτυκται
οἱ μὲ εἰς ἀδικούντες, εἰς θύλασσαν αἶψα.

AD LIVIDVM.

Pone supercilium, nihil hic quod rodere possis
Liuide, nil carpi quod mereatur, habes.
Hic te nulla quidem titulorum plaustra mouebunt,
Non phalere, aut factus pumice frontis honos.
At trepidus Christum uenerabere, cuius honorem
Cyclopum ē manibus uindicat iste liber.
I nunc purpureo distincta uolumina cornu
Profer, & auratis condita scripta notis.
Hoc sibi quæ merito præscripsit pagina nomen.
Et linguam & dentes uicerit illa tuos.
Deniq; si nescis, summis hæc scripta probantur
Ingenijs, non hinc gloria nulla uenit.
Quod siquidem laudat magni schola docta Philip-
Equis erit (queso) carpere uelle furor? (pi

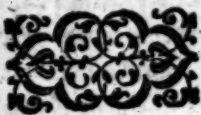
A L I V D.

Viderat hunc nuper clara sub luce libellum,
Qui niger inferni iura Tyrannus habet.
Viderat, & torua confessus fronte dolorem,
Tānnec mei uis est nulla furoris? ait.
En quocunq; Duplex stabilibam robore Numen
Carolij solers abstulit omne labor.

Euigila

Euigila mea gens residemq; abrumpe ueternum:
En priscos retegunt lumina clara dolos.
Exuimur laruis : alias uertamur ad artes,
Non ultra in uulpis pelle latere datum est.

Petrus Berexasius
discipulus.

THE ...
...
...

...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

...
...
...

EXPLICATIONIS ORTHODOXÆ FL.

DEI DE VNO VE.
RO DEO

LIBER PRI. MVS.

CAPVT PRIMVM.

Necessariam esse veri Dei noticiam.

VANQVAM PHILO-
sophi ipsi, quos rerum diuina-
rum & humanarum cognitionem
arroganter sibi uendicare non pu-
duit, multa de fine hominis par-

finis homi-
nis iuxta
Philosofos.

tim plaussit ilia, partim nullam ueri speciem habena-
tia disputant: nunquam tamen ad eum, quem petere
decebant, scopum peruenire, aut oculos saltem
intendere potuerunt. Nam alij, ut EPICV-
REI spurcissimum genus hominum, ad luxus &
sædas uoluptates tam præclaram Dei creaturam
conditam assuecrare non dubitarunt, alij, ut STO-
ICI & Peripatetici ad uirtutem, quam in ciuili
tantum iustitia & externa locomotiuæ gubernatis-
sione sitam finxerunt. Verum scriptura sacra, quæ
autore Spiritu sancto per Prophetarum & Apo-

2. Thim. 9.
2. Pet. 1.

A

monstrat,

CAPVT I.

monstrat, Hominis conditi finem in unius ueri Dei agnitione, & celebratione positam esse.

Rom. 8.

Finis hominis iuxta uerbum Dei.

Gen. 1.

Coloss. 3.

Ephe. 4.

Quapropter repudiatis Philosophorum commentis, quæ ueritati contraria Spiritus sanctus pronunciat, ad ueri Dei noticiam nos destinato Dei consilio fabricatos esse certò statuamus, præsertim cum uerbum Dei amplum eius rei testimonium pijs mentibus præbeat. Nam scribit Moses post absolutum totius machine mundi opificium, Deum ex consilio deliberantem ad imaginem & similitudinem suam hominem formasse. Etsi autem Chrysostomus & qui eum seculi sunt interpretes, nomine imaginis imperium significari in omnia terræ animantia existimant, quæ Deus primorum parentum pedibus subiecta esse uoluit, melior tamen interpres Paulus audiendus est, qui eam ad animæ & corporis qualitates, hoc est, splendidam ac illustrem Dei in mente agnitionem, dilectionem in corde ardentem, atq; omnium uirium cum Archetypo conformitatem refert. Sic enim Colossensibus scribens inquit: Exuistis ueterem hominem cum operibus suis, & induistis nouum, qui renouatur ad agnitionem iuxta imaginem eius, qui condidit illum. Et in Epistola ad Ephesios: Renouamini, inquit, spiritu mentis uestre, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate uera, Nec ab his abludit, quod Apostolus idem in concione Athenis habita dixit: Fecit Deus ex

uno sanguine omne genus hominum, ut inhabitaret Act. 10
 uniuersam faciem terre, definiuitq; prestituta
 tempora, & terminos habitationis eorum, ut que-
 rerent Deum, si forte palpent eum, & inueniant.
 Neq; uerò detrahimus homini imperium in bestias,
 quas ad eius usum conditas scimus omnes, sed maius
 quiddam Moſen reſpexiſſe, cum Deum de homine
 ad imaginem ſuam condendo conſultantem indu-
 cit, cum Paulo affirmamus. Cum itaq; proprius &
 deſtinatus hominis finis ſit, ut Deum, ad cuius ſi-
 militudinem formatus eſt, agnoſcat, inuocet, &
 meritis laudibus extollat, nemo ſanus, opinor, in ſi-
 cilia ire poteſt, noticiam Dei omnibus ad ueram ſe-
 licitatem aſpirantibus neceſſariam eſſe.

Ac etiamſi uerbum Dei non tam perſpicue nos
 eius commonefaceret, pulcerrima tamen natura
 noſtra harmonia & ſtructura ceteris animantibus
 diſtincta magiſtra eſſe poſſet. Nam cum bruta
 omnia rationis expertia prona terram ſpectent, ut
 Poëta uerbis loquamur,

Os homini ſublime dedit, ecclumq; uidere
 luſit & erectos ad ſidera tollere uultus.

Ouidius

Non alia nempe de cauſa, quàm ut Deum in cœle-
 ſtibus habitantem intueretur & glorificaret. Qua
 de re memorabile eſt dictum Baſilij Magni Homi-
 lia undecima, de operibus ſex dierum: Reliqua pe-
 cora, inquit, homini paſcentia ſunt, et ad que à na-
 tura deſtinata ſunt, ad ea etiam conſtructionem
 habent.

L. Metas

morph.

Baſilium

habent. Genita est ouicula ad pastum, proinde caput habet deorsum inclinatum, ut uentrem inspiciat, quoniam finis felicitatis illi repletio uentris & uoluptas est. Homo autem non in uentrem aspicit, sed caput habet erectum, quò superna intueatur. Factus es, ut Deum agnoscas, non ut ad terram trahatur uita tua, nec ut ferinam secteris uoluptatem, sed ut ecclestem mediteris uitam. Hec ille.

ENIM VERO ex his conspicuum est, quàm abiectissima uita humane agnitione Dei destituta conditio sit, quæ à brutorum, aut nihil distet, aut certe longè illa etiam sit inferior. Nam bestie quidem legitimo, in quem sunt productæ, fini plerumq; respondent, homines uero longissimè ab eo degenerantes, brutis ipsis prope deteriores fiunt. Neq; insiciamur ueram esse discrimen, quod inter hominem & brutum omnes sano præditi iudicio conspiciunt, sed quis rationis, quis sermonis usus fuerit, nisi ad eum, cui ordinata sunt, finem referuntur? Quod Scriptura etiam uerum esse non dissimulat, nam IESAIAS sic Deum de ingratitudine populi conquerentem et exostulantem inducit. Bòs cognoscit Dominum suum, et Asinus præsepe sui. Heri, Israël autem me non agnoscit, populus meus sese non intelligit. Et Ieremias: Profectio Ciconia, inquit, nouit sua stata tempora, Turtur, Grus & Hirundo obseruant tempus profectionis suæ, at populus meus iudicium Ichoue non cognoscit.

Iesaias. 1.

Ieremias.

scit. Elephantēs narrant stellis orientibus procumbere in genua, & speciem quandam uenerationis pre se ferre: Philomelas, ceterasq; uolucres nido excitatas suauissimè resonare, & quasi gesticientes cantilenis Deo gratias agere ipsi uidemus. Quæ igitur stupiditas fuerit, homini agnitionem & celebrationem Dei necessariam esse, non animaduertere, & ab ipsis saltem auiculis exemplum peteret.

ET SI autem inuidia Diaboli, & primorum parentum contumacia, qui libera uoluntate se à Deo auerterunt, lux illa noticiæ Dei solida & in pectoribus fulgens, obscurata ualde est: tamen ut omnem excusationis colorem, quem temeritas humana pretendere solet, Deus præscinderet, expressum uerbum lucernæ instar edidit, in quo se agnosci unum & solum strictissimè præcepit: Nam primum Decalogi præceptum, hoc ipsum, de quo loquimur, inculcat, cum inquit: Ego sum I E H O-
 VAH DEVS tuus, qui eduxi te ex Ægypto, Exod. 20.
 de domo seruorum, non habebis Deos peregrinos coram facie mea. Neq; uerò aliam ob causam initium mandatorum à sui noticia sumpsit, quàm ut eius necessitatem & utilitatem commendatissimam redderet, & quod præcipuum hominis officium foret, liquidò demonstraret: Non enim uult animos nostros nagari extra se, ideo Zelotypum seuocat, & se uerè ulciscensem, qui uero Deo posthabito commenticijs numinibus accederent. Sed &

CAPVT I.

1 Petr. 2.

apud Ieremiam præposterum humani generis studium Spiritus sanctus reprehendens ad ueri Dei agnitionem nos inuitat, Ne gloriatur, inquit, sapiens in sua sapientia, neque diues in suis diuitijs, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, quod intelligat et cognoscat me. Quare cum DEVS ipse sui agnitionem tam seuerè à nobis flagitet, (mirentur sanè alij diuitias, quibus cumulandis totos sese dediderunt, alij honores et imperia, alij etiam uentosam gloriam) nobis nihil neque antiquius neque carius quippiam ea censeri debet.

Heb. 2.

Iohan. 1.

Eph. 1.

1 Petr. 1.

SED ENIM, quæ naturæ nostræ per lapsum primi hominis corruptæ imbecillitas est, neque ab ipsa mundi contemplatione, neque ex Legis naturæ patesactione ad ueram Dei et salutarem noticiam peruenire licuisset, nisi Dei Filius Abrahamæ semine assumpto, ut Paulus loquitur, eò nos perduxisset. Verùm misertus nostri imaginem amissam instaurauit, et Deum ipsum propius conspiciendum monstrauit, iuxta illud: Unigenitus qui est in sinu Patris enarrauit nobis. Sicut autem Apostolus ideo nos electos à Deo asserit, ante iacta mundi fundamenta, ut laudetur gloria gratiæ et bonitatis ipsius, ita non alià ob causam per CHRISTVM redempti, et semine immortalis regeneriti sumus, quam ut Deum tanti beneficii autorem agnosceremus, et agnoscendo participes eternæ uitæ redderemur. Quid Filius Dei respexit, cum in sua preceatione inquit;

LIBRI I.

quit: Hec est uita eterna, ut cognoscant te solam Iob. 17.
verum Deum, & quem misisti IESVM CHRI-
STVM.

CAETERVM, hec uera Dei agnitio, de
qua nunc sermonem instituimus, plurimas secum
affert utilitates, quarum quæ precipue sunt, me-
minisse non inutile fuerit. Primum enim nulla in-
uocatio uera & efficax fieri potest, nisi certo nobis
constet, quis DEVS ille sit, ad quem preces nos-
tras dirigamus. Huius rei conspicuum in Ethnicis Ephe. 2.
apparet documentum, qui quia sunt sine Deo, ut
Apostolus loquitur, uagantur animis ad fictitia nus-
mina, nec certo statuere, an exaudiantur, possunt.
De talibus locutus esse Dei Filius uidetur, cum ad Ioban. 4.
Lamaritidem inquit: Vos adoratis quod nescitis,
nos adoramus, quod scimus: significans impiorum
preces inanes tantum labiorum motus & streptus
esse, eo quod de uero Deo ipsis non constet. Hecuba.
ba apud Euripidem ignauos se Deos in arumnis
inuocare affirmat, quia cum uera cognitione Eth-
nica mulier imbuta non sit, preces omnes inane
tantummodo murmur existimat. Ferunt etiam in
Creta statuam Iouis fuisse erectam, quæ nec aures,
nec oculos haberet, quo significatum est, aut nulu-
lum prorsus Deum esse, aut si sit quispiam, non tan-
tum curare res humanas, multo minus supplicantia
um precibus attendere. Profana uero isthæc cogi-
tatio non aliunde provenit, quam ex temporaria in-
scientia.

Rom. 1.

scitia, & ignorantia Dei malitiosa, sicut Paulus in Epistola ad Romanos grauissimè disputat. Nam quia ueri Dei notitiam abiecerunt, frustrati sunt per speculationes suas, & obtenebratum est insciens cor eorum, Cum se crederent esse sapientes, stulti facti sunt, mutaueruntq; gloriam incorruptibilis Dei, similitudine imaginis corruptibilis hominum, & notatiliū. Deinde hec etiam summa est utilitas, quia basis ac fundamentum nostre salutis in ea consistit, sicut ex uerbis CHRISTI nuper recitatis conspicuum esse potest. Quò & hoc accedit, quòd nemo se ipsum rectè & uerè nosse potest, nisi primum ad ueram Dei agnitionem peruenierit, eaq; imbutus sit. Nam Dei & hominis sana solidaq; notitia indissolubili quodam uinculo ita coheret, ut altera citra alteram existere nequeat.

Rom. 1.

Quæ uerò hæcenus de necessitate & utilitate huius Doctrinæ à nobis dicta sunt, huc primum tendunt, ut animos nostros ad diligentem & assiduam eius meditationem, ac inquisitionem, inde fessumq; in tuendo studium exuscitent. Nam quia cardo nostre salutis hoc fundamento uertitur, nihil non molitur Satanas, aduersarius Dei & Ecclesie, quòd hoc euerso uiam ad certissimum interitum patefaciat. Atq; ego memoria repetens perpetuum inde à temporibus Apostolorum Ecclesie statum, uideo nullum fuisse doctrine Christiane articulum, in quo

In quo aut obscurando, aut penitus euellendo plus
 opere Diabolus per sua organa insumpserit, quam
 quo ueri & unius Dei notitia continetur. Quo ma-
 gis danda est opera, omniq; contentione annitena-
 dum, ne clauam hanc Herculeam præsertim extre-
 mis hisce temporibus, grassantibus Satanae membris,
 extorqueri nobis patiamur. Non obscure sunt artes
 Francisci Dauidis, & Georgij Blandrate, qui pias
 Ecclesias, earumq; Pastores aut pelliciunt ad se
 blanditijs, aut terrent mimis, aut excutiunt statione
 dolis, aut imponunt simplicioribus, ut taceam de alijs
 is, qui coniunctis uiribus idem cum illis saxum Sy-
 sipheum uoluunt. Sed cum quò maiore studio ad
 precipitandos pios incumbunt, & ad longè lateq;
 disseminandum uirus, eo acrius laborum, contentia-
 onum, uigilantie, atq; etiam uite dispendio spreta
 nos animatos oportet, ne tam necessaria doctrina
 nobis eripiat, tenebrisq; plusquam Chimerijs
 inuoluamur. Deinde huc etiam tendunt, ut contem-
 plantes presentem Ecclesie ruinam, quam fœda
 colluuijs Franciscana peperit, ardentibus uotis
 Deum sollicitemus, ut mala hæc humanis uiribus im-
 medicabilia sancti, piosq; à peste ista contagiosa im-
 contaminatos conseruet. Etenim in hæc omnium
 scelerum impunitate eò furoris prouecti sunt, ut
 sub reformationis prætextu uera religio ne pessum-
 eat uerendum sit, applaudente multitudine & ma-
 lo instar Gangræe serpente non in Transiluanis
 tane

tionem, sed in multis etiam Pannoniæ partibus, præsertim qua Mahometico imperio subiecta sunt. Gemunt multi pii, et suspirijs sese fatigant, sed cum moderari his malis non possimus, oremus Dei Filium, ut sit uindex sue gloriæ, Ecclesiæq; sub umbræ alarum suarum tueatur & protegat.

CAPVT SE

CVNDVM.

Veram Dei notitiam ex sacris literis petendam esse, non Philosophorum commentis, aut Alcorano Mahometico.

NE uerò in eundem scopulum cum hominibus profanis, quos à Deo propria malitia deflexisse diximus, impingamus, ante omnia nobis definiendum est, unde salutaris Dei notitia petenda sit. Principio autem statuendum est, non ex putidis Philosophicæ doctrinæ lacunis, neq; ex prauis hominum opinionibus eam hauriendam esse, qui solam rationem ducem secuti spreto Dei uerbo, cœlestem terræ Gigantum more perniſcuerunt. Nam etsi uerum est, quod apud Ciceronem in Tusculanis Quæstionibus dicitur, nullam unquam fuisse tam barbaram et effrenatam nationem, cuius animum religio Deorum non imbuerit, omnes tamen Ethnicis

Cicero.

extra

extra ueram Ecclesiam multipliciter aberrarunt. Primam enim nonnulli, tametsi ex pulcherrima & splendidissima mundi structura conuicti, mentens esse eternam causam rerum omnium confessi sunt, tamen Deum in populo Israëlitico patet factum, qui est Pater, Filius & Spiritus sanctus, ut suo loco Matt. 28. ostendetur, nunquam agnouerunt. Nonnulli uero, I. Iohan. 5. ex quorum numero est Aristoteles Peripateticorum princeps, fatentur quidem Deum esse, qui auctor sit rerum omnium, quem illi primum motorem uocant, sed hanc esse aut mundum, aut certe uim quandam mundo infusam, quod & Latinus Poëta Virgilius expressit. Quin etiam non dubitat Aristoteles duo Aen. 6. principia pariter eterna, fingere, quandoquidem mundum Deo οὐρανῶν constituit, in quo sanè ueram esse, quod Apostolus de Philosophis scriptum reliquit, apparet: Frustrati sunt per cogitationes suas seu speculationes, & obtenebrati sunt Rom. 1. est insciens cor eorum, cum se crederent esse sapientes, stulti facti sunt. Ceteri etiam Philosophi quousq; progredi in uniuersum potuerunt, explicat Cicero in suo & Simonidis exemplo libro primo de natura Deorum. Roges me, inquit, quid aut qualis sit Deus, autore utar Simonide, qui cum quesuisset hoc idem tyrannus Hiero, ad deliberandum sibi unum diem postulauit. Cum idem postridie ex eo quæreret, biduum petiuit, cumq; sepius numerum dierum duplicaret, admiransq; Hiero quæreres cur ita fa

ita faceret. Quia quanto, inquit, diutius considero, tanto mihi res uidetur obscurior, & animo deficio. Et quanquā alij alijs perspicaciores uisi sunt, tamen solidam & uerbo Dei congruentem notitiam, ne unus quidem ex uniuerso Philosophorum grege consequi per se potuit. Deinde tametsi ab ipsis effectus causam mundo prestantiorem nonnulli forsā agnoscere potuere, quandoquidem luce naturali cernimus, causam suo effectui non esse toto genere deteriore, nec mundum à seipso condi potuisse, tamen uoluntatem diuinam per CHRISTVM IESVM in Euangelio patefactam, ne tenui gustu quidem olfecerunt, sine cuius cognitione nemo in possessionem uite eterne uenire potest. Quapropter indubitato statuendum est, ex Philosophorum scriptis, quæ sola ratione, eaq; nimium obscurata caligine, nituntur, ueram Dei notitiam nequaquam hauriendam esse.

QVÆ uerò de Philosophis diximus, eadem de libris Thalmaducis, ceterisq; recentium Iudeorum Cabalisticis nugis intelligi uolumus. Nam quia fœda defectione iusto Dei iudicio à Deo Israëlites descuerunt, inq; reprobum sensum traditos esse constat, uelatum cor habent, ne aut Prophetica scripta intelligant, aut Apostolicis suam autoritatem tribuant. Quæcumq; ergo aut de eterno Dei filio, aut Spiritus sancti uera & subsistente diuinitate expressa sunt in Prophetis testimonia, suis cauillis clude

dere cuncta nituntur. Quò magis miror Franciscum Davidis in multis scripture locis explicandis aut potius obscurandis & conuellendis, ad illorum nugat confugere, quod in progressu suo loco manifestum faciemus. Neq; hic Alcorano Mahometico locum tribuimus, quod horrendis in filium Dei blasphemijs refertum esse sciunt, qui illud enoluerunt.

Et tamen eius auctoritate nostros Antagonistas uti non pudet in libello de uera & falsa unius Dei cognitione. Nam etsi Turcæ, & qui hos sequuntur, unum se Deum agnoscere profitentur, creatorem celi & terræ, nosq; calumnia trium Deorum iniuræ grauant: tamē, ut Ignatii uerbis utamur, à uero Deo desciunt, quisquis enim unum & solum annunciat DEVM, ut tollat CHRISTI diuinitatem, est Diabolus, & inimicus omnis iusticie.

Cum itaq; ratio humana in rebus, quæ ad salutarem Dei cognitionem pertinent, cecueat, ex uniusco Dei uerbo eam persendari esse docemus, extra quod quicquid homines profani comminiscuntur, repudiandum est. Sola enim hæc doctrina in scriptis Prophetis & Apostolicis patefacta est, quæ uerum Deum nobis monstrat, ideoq; Deo gratias agamus, quod lucem sui uerbi inter nos accenderit, in quo se suamq; uoluntatem patefecit, & propius se conspiciendum prebuit. Hæc ob causam ad scriptorum Prophetarum & Apostolicorum locutionem

tionem, meditationemq; fidem & Spiritus sanctus per sepe nos cohortatur. Nam & Filius Dei inquit: Scrutamini Scripturas, quæ testimonium de me perhibent. Et Apostolus præclare, A puero, inquit, sacras literas noveris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutem per fidem, quæ est in CHRISTO IESU. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata utilis est ad doctrinam, ad reformationem, ad correctionem, ad institutionem, quæ est in iustitia, ut integer sit Dei homo ad omne opus bonum apparatus. Et alibi: Donec uenero attende Lectioni, exhortationi, & doctrine. Sed & Petrus grauissime, inquit: Habemus firmissimam sermonem Propheticum, cui dum attenditis tanquam lychno lucenti in tenebris rectè facitis, donec dies illucescat, & Lucifer exoriatur in cordibus uestris. Quin & apud Ichosnam memoria dignum præceptum extat: Non recedet uolumen Legis ab ore tuo, sed meditaberis in eo dies noctesq; ut custodias & agas iuxta omne illud quod scriptum est in eo, tunc enim prosperum reddes iter tuum, & prudenter ages.

VERVM enim uerò quemadmodum Satanas Filium Dei ad ortus scripturæ locum profert, ita Heretici, omnibus temporibus autoritate sacrarum literarum, ad stabiliendas suas opiniones prodigiosas abusi sunt. Quin hodie nostri aduersarij Franciscus Davidis, & Georgius Blandrata cum suis

suis complicibus, qui ueterum Hereticorum feces
 ab inferis reuocârunt, hac nos calumnia apud im-
 peritum uulgus onerant, quod patrum tantum plas-
 citis, & Conciliorum Decretis, neglecto Dei uerbo
 professionem nostram muniamus et propugnemus.
 Atq; hoc obiectum quoq; est reuerendo uiro D. Ge-
 orgio Maiori in refutatione scripti ipsius, quod fas-
 sissimum esse ex serie disputationis patebit. Glori-
 untur interim Thrasones isti, & fastu turgidi Her-
 emodori, se solos esse, qui doctrinam sinceriores ex
 Prophetarum & Apostolorum fontibus haustam
 toti antè mundo incognitam tueantur. Proinde ne
 prestigijs horum impostorum fascinari oculos no-
 stros patiamur, diligens lectio & attentio in expli-
 catione sacrarum literarum cum pietate & seriu
 inuocatione nominis diuini affarenda est,

AC primum danda est opera, ne illustria scrip-
 turae testimonia manibus nostris excuti patiamur,
 que non modo perperam ab aduersarijs corrumpu-
 ntur interpretando, sed tanquam suspecta explo-
 duntur. Tres uerbi gratia, in cælo testimonium
 perhibentes Patrem, Sermonem, & Sanctum spiri-
 tum esse, Ioannes Apostolus docet, Franciscus Da-
 uidis Hieronymi commentum esse, aut ab Athanasio
 ad oppugnandum Arium suppositum esse locum
 calumniatur. DEVM manifestatum esse in carne
 disertè Paulus affirmat, atq; id magnū pietatis my-
 sterium uocat, quod, ne duas in CHRISTO IESV

naturas

1. IOH. 1.

1. TIMO. 3.

Matth. 28. naturas fateri cogantur, Fotiriani librorum incho-
 ria obrepfisse furiose clamitant. Notissimū quoq; est
 Filij Dei mandatum de baptizandis hominibus in
 nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, id temerari-
 tate humana confictum, & Matthæi scriptis in-
 sertum esse rabiosa audacia Franciscus aduersus D.
 Georgium Maiorem scribit, hoc usus puerili colu-
 re, quod Apostoli in solius CH RISTI nomen
 baptizasse legantur. Audio etiam primum Ioannē
 Euangelistæ caput in uniuersum à quibusdam re-
 pudari, ut hoc modo suspectos faciant locos om-
 nes, qui dilucide prodigiosas ipsorum opiniones,
 portentosaq; commenta refellunt, Sed quis hanc
 queso licentiam præfractis istis capitibus concessit,
 ut pro sua libidine hæc recipiant, illa repudiant?
 Quæ autoritas librorum sacrorum salua manere
 potest, aut quæ fides illis habenda est, si præcipuo-
 rum nostre religionis dogmatum testimonia suspen-
 da esse uolunt? Quis plus illis tribuit, quàm Ale-
 xandro, si impuris quibuslibet hominibus liceat sin-
 gere & resingere, addere, detrachere, & quoquo-
 modo, quod faciunt gnauiter aduersarij nostri, tor-
 quere? Sed ut hostis exuere armis aduersarij nitin-
 tur, quò certior sit spes uictoria: ita hi, ut sua som-
 nia stabiliant, scripturæ fidem labefactare, & au-
 toritatem eleuare conantur.

D B I N D B in explicatione sacrarum lites-
 rarum danda est opera, ut iudicium fiat ex ipsi-
 fontis

fontibus, hoc est, Hebrea potissimum et Græca lingua, quibus Spiritus sanctus in ueritate patefacienda usus est. Nam & dulcius ex ipso fonte bibuntur aque, ut Poëta inquit, & insidia prestigiatorum facilius detegi possunt. Filium Dei hominem esse deificatum, in disputatione Varadina ex eo Franciscus Davidis contendebat clamoribus stentoreis, Apost. 7. quia diuinitatem accepisse in quinto Apocalypsis capite legatur, cum tamen in ipso fonte non Δαὸς ἦτα sed πλῆτος reperiatur. Tertiò scripturarum interpretatio petatur ex perpetuo uniuersa doctrina Prophetice & Apostolice consensu, at antecedentium et consequentium collatione, ne scilicet aut mutilate aut detorte sententiæ, ad labefactandam ueritatem sumantur. Quarto ex analogiæ fidei, quæ Dei uerbo nititur, etiamsi rationi humana contrarium appareat. Postremo ex perpetuo purioris Ecclesiæ consensu, et sanctorum interpretum, quatenus Dei uerbo consentiunt, testimonijs, quia, ut Petrus inquit, Scriptura non est 1. Pet. 1. priuata interpretationis, & interpretes singularia dona Dei esse, Apostolus affirmat.

CAPVT TERTIVM.

Scripta sanctorum Interpretum non esse temerè repudianda, quod nostri aduersarij faciunt.

Iob. 10.

Ephe. 2.

Ezech. 20.

2 Pct. 1.

Ephe. 4.

Ioh. 1. 1. filius Dei
pl. 64.

Filius Dei Dominus noster IESVS CHRIS-
TUS ueram Ecclesiam his uerbis depingit.
Oues meae uocem meam audiunt, ego sum pastor bo-
nus, & cognosco oues meas, & cognoscor à meis.
Nam hec sola est sanctorum Ecclesia, quæ pastora
fui CHRISTI uocem in scriptis Prophetis &
Apostolicis manifestatam audit, eamq; omnium
consiliorum, iudiciorum et actionum normam ha-
bet. Hanc ob causam Apostolus etiam Ecclesiam
super fundamentum Prophetarum & Apostolo-
rum extructam esse scribit, lapide angulari IESV
CHRISTO. Quapropter nullis hominum com-
mentis, sed solis Prophetis et Apostolicis scriptis
fidē nostrā niti oportere indubitato statuendū est,
quia scriptum est: In præceptis meis ambulate, non
in præceptis Patrum uestrorum. Verum enim uero
cū Petrus disertē scribat, ut nuper quoq; dixi-
mus, scripturam non esse priuatae interpretationis,
& cū Doctores singularia Dei dona sint, sanctos
interpretes, quorum opera DEVS post tempora
Apostolorum in colligenda sua Ecclesia usus est,
minimè repudiandos, sed tanquam testes recipien-
dos & ueneratione prosequendos iudicamus. Non
nunc autem Patrum non rabulas intelligimus, ut
Franciscus Dauidis nugatur, qui in stabilienda ty-
rannide Romani Antichristi occupati fuere, sed
qui sinceriores Ecclesie doctrinam illustrarunt,
ac ne quidem quid Papatus sit, nōrunt, quales fue-
runt

sunt ex Grecks quidem Ignatius discipulus Aposto-
rum, Polycarpus, Irenaeus, Iustinus Martyr, Basili-
us, Nazianzenus, Gregorius Neocesariensis, ex La-
tins uero Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, &
his ceteri similes.

PRIMUM enim hanc Apostolus utilitatem
ascensionis CHRISTI ad Ephesios scribit, quod **Eph. 4.**
ascendens in altum captiuam duxerit captiuitatem,
& dederit aliis quidem Prophetas, alios uero Eu-
angelistas, alios Pastores ac Doctores ad instaura-
tionem sanctorum in opus administrationis. Quod
si inde a temporibus Apostolorum nullus in Eccle-
sia fuit Doctorum, qui ueram de Deo doctrinam
sit professus, ubi usus ascensionis CHRISTI,
quem Apostolus ponit? Vbi promissio CHRIS- **Matth. 28.**
TI, Ego uobiscum sum usque ad consummationem
seculi? Etenim ex uniuersa antiquitate nullus potest
scriptorum dari, qui impie & in filium Dei contra
meliose doctrinam, quam nostri aduersarij propa-
gnant, subscripserit, nisi forte Cerinthum, Ebionem
similisque farinae homines, Doctoribus orthodoxis co-
numerent. Verum cum et hos et illos promiscue in-
sestentur, ubinam uera Ecclesia ante haec tempora
fuerit, non uideo. Aut ergo neminem ab Apostolos
rum temporibus ueram Ecclesiae doctorem fuisse
concedent, atque ita fructum ascensionis Christi euas-
cuabunt, aut ueram esse doctrinam dabunt, quam non
se et scriptis consentientibus de mysterio Trinitatis

Secundæ Prophetica et Apostolica scripta illustra-
 runt, ac fuso etiam sanguine multi obsignarunt: Si-
 lyrensi, Cypriani, Iustini, Ambrosij, Hilarij, Tertul-
 liani, cæterorūq; orthodoxorum scriptorum consen-
 sum secundum Propheticam et Apostolicam doctri-
 nā proponimus, furiosè clamant Antichristi omnes
 satellites, tripersonatīq; Dei defensores fuisse. Si
 Sabellianæ, Fotinianæ, Arianae, Samosatēnianæ do-
 ctinæ renouatores nostros aduersarios dicimus; se-
 runt indignissimè, cuiusq; autores omnes conuictis
 proscindunt. Non igitur placent illis scriptores,
 quos Orthodoxos uocamus, non illi, qui horum ad-
 uersarij fuerunt, Arius, Sabellius, Samosatēnus,
 Nestorius: Quid ergo? Sola nē hæc factio diuini
 mysterij abscondita intelligit? Sola nē ueræ Ecclē-
 sia nomine gaudere potest?

Matth. 20.

Enimuerò exiguum esse numerum electorum
 non nescio, Dei Filio nos docente. Multi sunt uo-
 cati, pauci uerò electi, sed tamen ad unum aut alter-
 rum errorem restringere nimis absurdum fuerit:
 Nec etiam ignoro Ecclesiæ faciem in his terris non
 semper hominibus conspicuam esse, sicut disputat
 Paulus, prolato in mediū oraculo, quod Helias
 redditum fuit: Reliqui mihi septem millia, qui Ba-
 al gentia non flexerunt: sed in uniuersum omnem
 antiquitatis & temporibus Apostolorū ad nostram
 usq; etatem damnare sine contumelia Filij Dei ne-
 mo potest. Dannant autem nostri aduersarij cæci-

Rom. 11.

1 Reg. 19.

filia

LIBRI I.

stitatis & ignorantie, dum ne unicam quidem Ec-
 clesie Doctorem dare possunt, qui opinionibus
 ipsorum per omnia suffragatus fuerit. Nec est
 quod excipiant, Deum nouisse qui sint sui, quia est
 facies Ecclesie non semper conspicua est, ut paulo
 ante dictum est, tamen ut plurimum uisibilis est, et
 hac nota ab impijs discernitur, quod ueram de Deo
 doctrinam profiteatur, quia, ut ante dictum, super
 hoc fundamentum extructa est. Sanè non ignoro,
 quam multa plausibiliter hic aduersarij apud uiles
 qui imperitum garrunt, nos ideo patrum auctori-
 tates pro more Romani Antichristi extollere, quia
 uerbo Dei destituti ad humana figmenta confugere
 cogamur. Clamabunt, scio, nos iisdem machinis,
 quibus Pontifices Romani, ueritatem obruere uel-
 le, sed has inceptas nihil moramur, nos enim nemis
 nem patrum scriptis alligamus, nec inde doctrinæ
 confirmationem, ut postea patebit, sed ex purissi-
 ma Dei uerbo petemus, quo fidem nostram nitè
 oportere semper docuimus. Tantum ostendere li-
 buit, quanta sit aduersariorum nostrorum temeria-
 tas, quæ sanctorum uirorum tot exhaustos labores,
 uigilias, studiumq; indefessum in illustranda Dei
 gloria, Ecclesieq; doctrina propaganda, eleuant,
 contemnunt, & pedibus proculcant.

SED enim scripta Patrum id etiam compe-
 ditissimum reddit: nusquam posteriores à priora
 bus in mysterio Trinitatis, quod ad rem ipsam spe-

Etat dissentiant, sed uno quasi ore fatentur omnes, Deum in populo Israëlítico patefactum, Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse. Quod si uero nostrorum aduersariorum scripta inspiciantur, mira ubiq; diuersitas sese offerret, ut facile quidem appareat, spiritu uertiginis & mendacij eos ferri, quandoquidem semper, uerum simplex, & sui simile, mendacium uero *ἡμετέραν* est. Sabellius enim Patrem, Filium & Spiritum sanctum tres unius Dei nomenclaturas esse finxit, sine ulla personarum & proprietatum distinctione reali.

Arius. Arius contra tres spiritus inequales commentus est, ac Filium & Spiritum sanctum *ὁ υἱὸς ὁ πνεῦμα* *τὸ ἅγιον* formatum fuisse docuit. Fotinus, cuius uelut stigij. Franciscus Davidis & Blandrata insistant, Patrem unum & solum uerum Deum Filio excluso contendit: nec ullum Deo Filium eternum fuisse, preter hominem à Spiritu sancto conceptum, et uirginis postremis temporibus natum. Seruetus ex tribus elementis increatis Filium Dei productum somniat, ac postea tanquam per canalem ex utero uirginis mundo manifestatum. Valentinus Gentilis, Bernæ Helueticorum capite priuatus, tres separatis essentijs spiritus eternos confinxit, quorum, Filius & Spiritus sanctus ab uno altissimo Patre dependant. Nunc errorem errore excipiente nostri aduersarij relictis Serueti & Gentilis castris, eternam Filij & Spiritus sancti Deitatem abiuscunt,

ut facile appareat naufragium in fide fecisse,
in reprobūq; sensum iusto Dei iudicio traditos esse.

N V N C ad eas rationes confutandas descen-
demus, quibus omnia omnium Patrum scripta, qua
usquam de sancta Trinitate extant, respuunt, et sua
de tantum feces putidas extollunt. Primum enim ho-
mines illos fuisse aiunt, qui facile labi et à uia uerita-
tis deflectere potuerint. Verum responsio in prom-
ptu est, ne uos quidem in uiris etiam sanctis semper
inuentos esse, sed tamen fundamentum hoc recte
propositum ab illis fuisse, alioqui organa Diaboli
fuisse necessum est. Nam cum toties dictum sit non
sine salutis prophan & puppim, ut in prouerbio di-
citur, in uera Dei agnitione sitam esse, certè à pro-
fessione uite eterne remoueri oportet, quicunq;
eam assecuti non sunt. Atqui si Francisco & Blan-
drate creditur, nullus propè extitit ab Apostolos
rum etate, qui salutariter in huius dogmatis pro-
fessione uersatus fuerit. Pridem etiam emissā bla-
sphemia Fabula (tabulam dicere uolui) uniuersum
orbem à ueritate aberrasse, & Pseudochristum ado-
rare, se solos Christum uerum apprehendisse sum-
ma impudētia affirmare non dubitant. Ac horribili
blasphemia spurium Christum appellant, quem Eca-
clesia Christiana per totum terrarum orbem diffu-
sa, iuxta patefactionem diuinā agnoscit et inuocat.

Quin etiam selectissima Dei organa, quibus in
patefacienda ueritate extremis hisce temporibus

asus est, Martinum Lutherum, sanctae memoriae, &
 Philippum Melancthonem virum incomparabilis
 eruditionis et pietatis: Zuinglium item & Oeco-
 lampadium, & Caluinum, & Bullingerum, tanquam
 patronos Antichristi & falsorum dogmatum pro-
 pugnatorez nominatim prosciunt. Verba tabu-
 lo inter cetera haec sunt: Quauquam autem ali-
 plus alijs ornamentorum huius Messiae reijciunt,
 (meretricij enim sunt omnes isti cultus ab Antichri-
 sto consuti, siue sint saxones à Lutherò, siue Hel-
 uetij, Angli, Galli à Zuinglio, et Bohemi ab Husso,
 qui unum Deum in Trinitate adorant, ut et CHRIS-
 TVM unum in binitate seu unam personam in
 duabus naturis, tres personas enim ibi in una natu-
 ra, hic contra unam personam in duabus naturis
 agnoscunt) tamen omnes isti uni fundamento An-
 tichristi innixi eundem Deum adorant, & eundem
 Messiam retinent & sequuntur sine discrimine.
 Haec est temulentorum & spiritu uertiginis agita-
 torum hominum gratitudo erga prestantes illos
 Heroes, qui ad destruendum Antichristi regnum
 tot laboribus, certaminibus, & discriminibus sese
 exponere suamque uitam non dubitarunt: Qui si
 maxime errassent, mortuis tamen tam præclare de
 Ecclesia meritis insultare non debuerant, & corpo-
 ra in Domino quiescentia Harpyarum more ter-
 ris eruta arrodere. Sed si tantopere sanctorum ui-
 norum labores, uigilias, & scripta ad posteritatem

trahat

transmissa, quibus ueram de Deo doctrinam deo-
 strare explicauerunt, tam superciliose ex alto despi-
 ciunt, cur nos suis somnijs fidem habere uolunt, cum
 sint & ipsi homines, & quidem Proteo quonia
 mutabiliores & inconstantiores? Nam ab his sex
 uenis, quibus scorpionum ous, & mysterium inia-
 quitatis, quod ante in occulto aluerant, in Transa-
 plania excludere, in mille sese formas transfor-
 mauerunt. Si praeclara Dei organa, & lumina Eo-
 clestiae, quae DEVS linguarum cognitione et do-
 no interpretationis religiose instruxit, manibus ex-
 cussa esse uolunt, ecquid eos pudet turpi ignoran-
 tia totum mundum astringere uelle, ut clausis ocu-
 lis coecutiatur? Sernetus, Ochinus, Lelius Sozinus,
 Alciatus, Gregorius, Paulus Lissianinus ille Mor-
 nachus, qui in puteum sese abiecit perfidiae poenas
 luens, caeterique huius farinae homines, qui doctrina
 purioris corruptores fuere, quomodo uerbum Dei
 inquinarint, & quomodo sese in domo Dei gesser-
 int, lippis etiam & tonsoribus exploratum est.
 Eorum tamen scripta laudant, euehant, & exoscu-
 lantur, ac pro istis somnia esse iudicant, quae usquam
 ab eruditissimis uiris scripta sunt. Ioachimus Ab-
 bas monachus, Propheta istis censetur, utpote qui
 praedixerit spiritu Prophetico, cessante missantis
 una turba quaternitatem per Gentilem & Blau-
 dratam detectum iri. Ioannes Beliardus Theologus
 Parisiensis, Robertus Olchot, Scotus, caeterique huius
 B 3 ius sa

las ferina homines eximij uiri Blandrate iudican-
tur, cum tamen Antichristi Romani satellites fuisse
constet. Michael Seruetus uir eruditus, atq; acero-
rimus ueritatis defensor ab illis appellatur, Arius
etiam uir doctus & pius dicitur, Ioannes Valdesius
in genere & pietate clarissimus, atq; horum scripta
in confirmationem suarum opinionum undecunq;
corraduntur. Si illis obscuros istos Monachos, &
apostasos testes sua doctrina adhibere licet, cur
non eandem equitate erga nos utuntur in testimo-
nijs priscorum & sanctorum uirorum, qui pro hu-
ius doctrina confirmatione mortem quoq; non re-
formidauerunt?

Verum excipiunt, scio, se unius Magistri Chris-
sti discipulos esse, nec humanis autoritatibus obstric-
tos teneri, cum scriptura seruos hominum fieri
neget. Hec quidem fuit plausibilis impij heretia-
corum uox, sed unde putida sua commenta Christi
esse probabunt, quibus et manifestum Dei uerbum,
& perpetuus Ecclesie consensus reclamatione? Nec nos
insciamur, unum esse summum Ecclesie Doctorem
Filium Dei, quem audiendum Pater iussit, sed anne
ideo instrumenta spernenda sunt, quibus ille in ue-
ritate promulganda usus est? Et cur queso quod
nos facere non uultis ipsi maxime conari, ut com-
portatis undiq; autoritatibus, & sententijs, qua
quoquo modo nostris somnijs suffragari uidentur.

LIBRI I.

commenta uestra stabiliatis? Quanquam ne hic quidem sibi nostri Antagoniste constant, nam interdum illos, quos nominauimus, execrantur & conuictijs proscindunt, Arium dico, Samosatenum, Seruetum, & Gentilem, interdum summis laudibus tantum non in coelos euehunt. Sed quid faciam istis, qui & calidum & frigidum ex eodem ore flant? Secundo loco, hos etiam colore ad perpetuum Ecclesiae consensum repudiandum aduersarij utuntur, quod Scriptores Ecclesiastici ipsi inter se non semper consentiant. Nam, uerbi gratia, Hieronymus sacrilegium esse dicit tres in Deo substantias fateri, atqui apud Hilarium plus centies legitur tres in Deo substantias esse. Verum iam ante huic cauillo est responsum, utcumque enim de uocibus ipsis certauerint siue Greci, siue Latini scriptores, in re tamen ipsa nullum etiam aduersarij dissidium monstrare possunt. Quapropter, ut negotium in breuem contrahamus summam, sancti uiri, qui scripturarum interpretes fuerunt fideles, tanquam testes uerbo Dei consentientes, in hac doctrina admittendi sunt. Sed iam propius ad explicationem doctrine de uno uero Deo accedamus, praemissa nostrarum Ecclesiarum confessione, quae in uerbo Dei fundata esse postea demonstrabimus.

CAPVT QVARTVM.

Summa doctrinae de uero Deo, secundum

cundum scripta Prophetica & Apostolica.

Quo expeditior sit ad confirmationem san-
de Deo doctrine ingressus, quæ sit ueras-
rum Ecclesiarum in uerbo Dei fundata confessio,
breuiter explicare libuit. CREDIMVS unum
esse Deum naturæ seu essentia, qui in sancta lingua
IAH, & IEHOVAH appellatur, eternum,
inuisibilem, incorporeum, immutabilem, immorta-
lem, sapientie, bonitatis, iusticie, misericordie, &
potentie inexhauste, creatorem rerum omnium
uisibilium & inuisibilium, conseruatorem rerum
creatarum, et reparatorem humani generis per in-
obedientiam à Deo auersi. Nam non solum rerum
naturalium contemplatio & aspectus, sed etiam uer-
bum Dei unum naturæ Deum nobis proponit, mul-
titudinemq; Deorum ficticiorum abominandam
execratur. Hanc ob causam expresse scriptum est:
Audi Israël, IEHOVAH Deus tuus, unus IE-
HOVAH est. Ego sum IEHOVAH Deus tu-
us, non sint tibi dii peregrini coram facie mea. Ego
sum IEHOVAH, primus & nouissimus, et præ-
ter me non est DEVS. An non ego IEHO-
VAH, & non est alius DEVS præter me. Deus
iustus & saluans præter me.

SED Deum hunc magnum & altissimum,
præter quem & extra quem alius non est, unum et
soluū

solum tribus hypostatibus seu personis subsistentibus, realiter distinctum, non diuisum, aut confusum; quæ sunt Pater, Filius & Spiritus sanctus sine ulla proprietatum confusione, secundum scripturas affirmamus. Neque tamen tres Deos credimus; multitudo siquidem Deorum extrahibilis est, sed personas consubstantiales, & coeternas suis proprietatibus caracteristicis uerè distinctas. Patrem ordine primum esse iuxta patefactionem dicimus, qui Filium $\epsilon\kappa\tau\omicron\upsilon\alpha\ \eta\gamma\gamma\ \chi\alpha\sigma\epsilon\omega\tau\iota\gamma\epsilon\alpha\ \upsilon\pi\sigma\tau\alpha\tau\omega\varsigma$ $\epsilon\kappa\tau\omicron\upsilon\tau\epsilon$ ab eterno genuit, & cum Spiritu sancto res omnes creauit, eandem substantias conseruat. Hic neque Filius est, utpote quem ab eterno genuit, neque Spiritus sanctus, utpote qui à Patre & Filio procedit. Filius æternus ante tempora secularia modo nobis ineffabili à Patre genitus est, & propter nos homines ac propter nostram salutem certo tempore naturam humanam ex intemerata uirgine Maria assumpsit: Spiritus sanctus ab eterno à Patre et Filio procedit, ab utroque reali proprietate distinctus: autor & distributor omnium donorum, qui locutus est in Prophetis & Apostolis, & arrha est nostre hereditatis.

Prophet. 8.

Psalm. 2.

Heb. 1.

Ioan. 1.

Coloss. 1.

Phil. 2.

1. Tim. 3.

Heb. 2.

Ioan. 15. 16.

1. Cor. 12.

1. Pet. 1.

Eph. 1.

CREDIMVS & confitemur Filium Dei Dominum nostrum Iesum Christum duarum esse naturarum, diuine ante omnia secula à Patre genite, & humane certo tempore ex utero Virginis assumptæ. Natura diuine respectu eiusdem esse

Ioan. 1. 14. 3. 6.

Phil. 2.

Luc. 1.

c. 1.

cum Patre & Spiritu sancto Deitatis, potentie, sapientie, iustitie & misericordie, proprietate tamen filiationis ab utroq; uerè distinctum, quem & affirmamus esse Deum magnum, excelsum, benedictum in secula, creatorem rerum uisibilium, & inuisibilium, eductorem populi Israelitici ex Ægypto, reparatoremq; humani generis per peccatum perdit. Nature humane respectu Filium esse uirginis, operatione Spiritus sancti conceptum, secundum promissiones Abrahamo & Dauidi factas. Nec tamen duos, sed unum Dei Filium, quia sermo qui in principio apud Deum fuit, & per quem facta sunt omnia caro factus est, ut is qui fuit in forma Dei, & postea serui formam assumpsit, unus sit Christus noster Mediator, Redemptor & Saluator, proprietatibus naturarum sine confusione permanentibus. Eundem Mediatorem esse nostrum secundum utramq; naturam credimus, quia per spiritum eternum semetipsum immaculatum & inculpatum Deo obtulit. Execramur autem toto pectore Sabellium, Arium, Nestorium, Fotinum, Seruetum, ceteraq; monstra ueterum & recentium hereticorum, qui eternam Filij à Patre geniti Deitatem uerè subsistentem pernegant. Ac affirmamus cum Apostolo, sine controuersis magnum esse pietatis mysterium, Deum manifestatum esse in carne, iustificatum in spiritu, predicatum gentibus, & sursum receptum in gloria.

Credimus

Credimus & Spiritum sanctum uerum Deum
 esse, IEHOVAM exercituum, procedentem ab Iesa. 6.
 eterno de essentia Patris et Filij, eiusdem cū utroq; Act. 28.
 diuinitatis, sapientiæ, bonitatis, iustitiæ, & miseri- Ioan. 15.
 cordiæ, sed persona uerè distinctum. Eundem esse
 Creatorem cum Patre & Filio, conseruatorē re-
 rum creatarum, sanctificatorem uasorum miseri- Ioan. 14.
 cordiæ, autorem donorum omnium, quæ distribuit I. Cor. 12.
 peculiariter unicuiq; sicut uult. Detestamur autem
Macedonij, eiusq; assēclarum prauas opiniones, qui
 Spiritum sanctum motum tantum in sanctis diuini-
 tus excitatum docent, eiusq; subsistentem diuinita-
 tem negant.

CAPVT QVINTVM.

Pater, Filius, & Spiritus sanctus,
 quomodo sint vnus & tres.

Cū hos tres Patrem, Filium & Spiritum
 sanctum, unum esse dicimus, hic uerò ratio
 humana tumultuatur, ueritatēq; aut eleuare garru-
 litate & dicacitate, aut obruere calumnijs nititur.
 Primum enim absurdum & contradictione impli-
 catum uidetur, tres unum fateri, quo nomine Fransi-
ciscus etiam Dauidis et Georgius Blandrata nostris
Ecclesijs petulāter illudunt. Et sanè si hæc ad ratio-
 nes Arithmeticas reuocentur, aut in tabulis depicta
 subiiciantur oculis, uerum esse, quod blasphemī isti
 pictores nobis obijciūt, fateri non dubitabimus, sed

Prima fonte om-
 uidetur

Ies. 4.

cum animos nostros ad patefactionem diuinam, & scripturarum testimonia excitatos atq; intentos esse oporteat, nulla contradictionis implicatio manebit, si diuersis respectibus Vnitatem & Trinitatem uero Deo in scripturis Prophetiis & Apostolicis tribui, demonstrauerimus. Quod quidem obseruatum diligenter est ijs, qui hunc nodum dextrè solutum esse uolunt. Ergo unum esse fateamur primum natura seu eterna & creatrice rerum omnium diuinitate, quia horum trium una est Deitas, quam multiplicem facere impium & absurdum est. Nec id sine ratione, nam scriptura non Patrem solum, sed Filium quoq; et Spiritum sanctum uerum Deum & IEHOVAM exercituum nuncupat, Ies. 4.6. Iob. 12. Act. 28. Ies. 43. 45. 48. Ezech. 2. 11. I. Cor. 12. Cum autem IEHOVAH exercituum unus tantum sit, Exod. 20. Deut. 6. Ies. 43. firmissima demonstratione consequitur, Patris, Filij & Spiritus sancti unam esse diuinitatem. Nam aut plures Deos comminisci oportet, quod nephæ esse diximus, aut horum trium unam esse diuinitatem necesse est, quandoquidem ut Pater, ita Filius & Spiritus sanctus in solidum et perfectè Deus est. Ioh. 5. Act. 5. Secundo unum esse operationis identitate credimus, nam ut Pater, ita Filius & Spiritus sanctus creator, & rerum creaturarum conseruator est secundum ordinem in scripturis monstratum. Gen. 1. Iob. 5. Psal. 33. Iob. 33. 35. Ies. 43. Psal. 149. Ies. 45.

Ies. 54. Colo. 1. Heb. 1. Ioan. 1. Notanter autem ordinis in scripturis monstrati mentio facta est, non enim Filius per Patrem, sed Pater per Filium operari dicitur, uiuificante res productas Spiritu sancto, sed hæc οἰκονομία et ordo agendi nec diuinitatis nec operationis statuit inæqualitatem, sed actionis monstrat dispensationem. Tertio unum quoque fatemur in cultuum et adorationis identitate, nam quemadmodum Pater, ita Filius et Spiritus sanctus coluntur et adorantur iuxta patefactum ordinem, ut postea dicemus. Ioan. 5. Ut omnes honorent Filium, sicut et Patrem. Matth. 28. In baptismo ad unius Dei Patris, Filij, et Spiritus sancti agnitionem, inuocationem, et celebrationem initiamur. Hæc omnia, quæ tribus personis communia sunt sine ulla inæqualitate, ueteres Theologi nomine essentie συνῳσις complexi sunt.

Porro Patrem, Filium, et Spiritum sanctum tres cum Ioanne Apostolo dicimus, non diuinatis respectu, quam triplicem somniare blasphemum est, sed primum ὑποστάσεων seu personarum reali et uera distinctione, non diuulsione aut confusione, ut aduersarij calumniantur. Nam Pater semper manet Pater, ut qui nec Filius, nec Spiritus sanctus esse aut dici possit, Filius semper Filius, nec Pater nec Spiritus sanctus sit, Spiritus sanctus semper Spiritus sanctus, nec Filius nec Pater, sed sua quæque hypostasis uerè distinguit. Ioan. 14. Ego mittam uobis a

i. Ioan. 7.

C

Patre

fol. 248. **Matth. 3.** **Marc. 1.** **Ioan. 1.** Patre uobis alium Paracletum. 1. Ioan. 5. Tres sunt testes in cælo, Pater, Sermo & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Sic in baptismo Christi tres conspiciuntur, Pater in uoce, Filius in forma uiri, Spiritus sanctus in specie columbæ descendantis. Secundo tres esse dicimus respectu proprietatū characteristarum & internarum, generare enim Patris est solius, generari Filij, procedere Spiritus sancti tantummodo est. Psal. 2. Pro. 8. Ioan. 14. Tertiò distinguuntur & officijs iuxta patefactionem, Pater enim mittit, Filius & Spiritus sanctus mittuntur. Hæc quidem aduersarijs contentosis non satisfaciunt, quos rixandi libido præcipientes agit, sed dociles manu ducere nobis propositum est. Quod si tamen impossibilem esse aiunt unius et trium conciliationem, dicant ipsi nobis, quomodo ex duobus Patre & Filio unum Deum constituent. Nam fassentur & ipsi, (quanquam nomine tenus, ut sequenti capite demonstrabitur,) Christum uerum Deum esse, ut & Patrem, nec tamen duos, sed unum esse Deum. Si hæc ad calculum Arithmeticum trahant, demonstrent nobis quomodo duo sint unus, tunc uerò nos quoque ostendemus tres unum esse.

Sanè ex his, quæ hætenus exposita sunt, omnibus pijs conspicuum esse potest, falso nobis trium Deorum calumniam ab aduersarijs iniri. Non enim Deorum docemus trinitatem, quæ scripturæ contraria foret, sed personarum, quas inter se certis

certis & peculiaribus proprietatibus distinctas
 tum scriptura affirmamus. Quin penitus rem con-
 templanti facillimum est uidere, nostros antagonis-
 tas Deorum, & quidem inæqualium, dualitatem
 extra scripturam in Ecclesiam Dei temerè inuexisse.
 Negant enim Franciscus Davidis & Georgius
Blandrata, Filium unum & eundem esse cum Pa-
 tre Deum, quod quid queso aliud est, quàm plura-
 litatem Deorum fabricare? Vnum esse statuunt
 Deum æternum creatorem cœli & terre, nempe,
 Patrem, alterum uerò Deum in tempore forma-
 tum, et ex ædificatum diuinitate ab illo à nemine de-
 pendente (ut ipsi loquuntur) Deo, quod an non sit
 inæqualitatē statuere Deorum, lectores sani iudicet.
 Deinde, cum dicimus unum esse Deum natura
 seu essentia, qui sit Pater, Filius et spiritus sanctus,
 iniquè nostri aduersarij quaternitatis nos arguunt.
 Nam si expedite loqui libeat, dicemus unum uerè,
 æternum, magnum et altissimum Deum Ecclesie pa-
 testatum, Patrem, Filium et Spiritum sanctum esse.
 Hic nulla est quaternitas, sed Deus unus in populo
 Israëlitico patefactus uerè & simpliciter monstra-
 tur. Quod auè ueteres theologiçi unam esse diuinā
 essentiam et tres personas dixerunt, docendi et ex-
 plicandi causa fecerunt, ad extrahendas hereticos
 à latebris, qui instar lubricorum anguium obliquò
 et uolubili flexu effugia captabant. Non igitur
 aut quaternitatem statuere propositum illis fuit,

ant Essentiam Deum, quendam à Patre, Filio, & Spiritu sancto separatum statuere, in quo tres isti resideant, ut aduersarij Diabolicis sarcasmis nobis illudunt, sed id tantummodo explicare uoluerunt, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, quid commune, & quid proprium haberent. Quapropter calumnia ista facebat, & sedato ac placido animo de re ipsa inquiratur.

CAPVT SEXTVM.

Summa doctrinæ Fotinianorum de Deo, secundum scripta Thalmudica & Cabalistica.

VT ueritas opposita falsitati magis elucescat, doctrinæq; aduersariorum perspicue detecta satis hominibus plus sordeat, ac facilius etiam intelligatur, in quo cardine controuersia uertatur, summam doctrinæ aduersariorum superioribus subnectere uisum est. Fucant enim suas opiniones uarijs coloribus, eoq; facile simplicioribus imponunt, itaq; præcipua doctrinæ capita in certas classes memoriæ causa digesta recensebo.

PRIMUM. Vnum & solum uerum **DEVS** eternum, Creatorem uisibilem & inuisibilem, immortalem, inuisibilem, & habitantem inaccessam lucem Patrem tantummodo excluso Filio & Spiritu sancto aduersarij profitentur. Nam etsi titula

filio tenus Filium uerum Deum nuncupant, utpote,
 à Patre deificatum, hunc tamen nec eternum, nec
 creatorem uisibilis mundi, nec inuisibilem, nec im-
 mortalem fatentur. Spiritum uero sanctum Deū esse
 in uniuersum inficiantur, sed dona esse à Patre lu-
 minum in cordibus electorum excitata contendunt.
 Nos contra secundum Prophetica & Apostolica
 scripta, Patrem sic unum solum uerum Deum cre-
 dimus, ut huius diuinitate Filius et Spiritus sanctus
 non excludantur. Etenim non Patrem solum, sed et
 Filium ac Spiritum sanctum scriptura IEHO-
 VAM, hoc est, Paulo interprete Gal. 4. natura
 Deum uocat, ut postea prolatis testimonijs ostende-
 mus. Quapropter aut demonstrent nobis aduersa-
 rij, Filium Dei non esse IEHOVAM & uerum
 Deum, aut posse plures Deos inaequales consistere,
 Nam si uerus est IEHOVAH, aut idem est cum
 Patre Deus, aut ab illo diuersus: si idem, eternus
 profecto, creator uisibilium, & inuisibilium, im-
 mortalis & inuisibilis, in sua natura diuina, atq;
 ita Patrem unum & solum Deum esse non sine Fi-
 lio consequetur: Sin diuersus ab illo, quomodo qua-
 so non inaequales Deos statuent?

Iere. 23.
 Ies. 6.

SECVNDVM Patrem, Filium, & Spiritum
 sanctum, quod consequitur ex superiore unum esse
 Deum negant, quod manifesto Dei uerbo contrari-
 um est. Deut. 6. Audi Israël IEHOVAH Deus
 unus, unus IEHOVAH est. Ies. 43. Ego sum,

ego sum IEHOVAH, & prater me non est ser-
uator, ante me non est Deus formatus, & post me
non erit alius. Iesa. 44. Videte quod ego sim solus,
& prater me alius non est. Proinde Patrem, et Fi-
lium, aut unum esse Deum dare, aut geminos con-
stitueret deos necessum est. Quod si duplicem fateri
bitur Deum Franciscum Davidis cum suis completa
bus manifestis conuictis eius impietas est. Pluralita-
tem siquidem Deorum scripture sacre execrabi-
lem esse sepe diximus. Quod si dabit unum esse
Deum, fateri quoque oportebit uerum Deum non Pa-
trem solum esse, sed cum Filio et spiritu sancto hoc
nominis censerit. Verum enim uero sepe nobis audita
tum est, Franciscum Davidis in publicis disputatio-
nibus disertè professum esse, se Filium non agnos-
cere eundem cum Patre Deum, unde liquido con-
stat geminos illi deos esse, quorum alter quidē eter-
nus, alter uerò temporalis et formatus sit. Nos con-
tinuè ex scripturis dicimus, Filium cum Patre unum
esse Deum, quandoquidem duorum aut plurium
turba Prophetis & Apostolis incognita fuit. Epsi
autem fatentur aduersarij, eandem esse Patris &
Filij diuinitatem, tamen meritis prestigijs eos ludere
certum est, non enim aliad intelligunt, quàm Pa-
tris diuinitatem homini IESU Christo certo tem-
pore communicatam, quò etiam trahunt illud Apo-
stoli Col. 2. In ipso habitauimus plenitudo diuini-
tatis corporaliter. Nam si ingenue faterentur unum
esse

esse horum diuinitatem, cur non etiam unum Deum esse faterentur? Cur non Filium Dei creatorem celi & terre, conseruatorem rerum creatarum, & qui Patribus etiā ueteris testamenti affuerit, concederent? Verū nihil horum dare uolunt, eo quod hominem CHRISTVM patris diuinitate ex edificatione fingunt, qui non prius Deus fuerit, quā ē spiritu sancto conciperetur, et ex uirgine nasceretur.

TERTIVM. Extra & præter omne Dei uerbum Franciscus Davidis & Blandrata geminos Deos inæquales docent. Nostrarum Ecclesiarum doctrinam hoc nomine calumniosi carpunt et exagitant, quod pluralitatem deorū contineat, atqui uerū et sine malitiosa calumnia retorquere possumus, duplicem ab illis fabricari Deum inæqualem, quod uerum esse his rationibus ex ipsorum doctrina petitis demonstrabimus. Primum Patrem Deum statunt eternum esse, qui ante tempora seculari sine principia subsisterit. Filium uerō in tempore formatum, qui tunc primum acceperit, cum obumbrante spiritu sancto ex uirgine in lucem editus est. Nunc cōsiderent sani doctores, an possint esse gemini dii, quorum alter eternus, alter temporalis sit, cum à natura ueri Dei nihil magis alienum sit, quā certo tempore formari. Psal. 81. Non sit tibi Deus peregrinus et tu recōtem Deū non adorabis. Ies. 43. Ante me nō fuit Deus formatus, et post me nō erit alius. Quod si excipiāt aduersarij eternū esse Deū, eo quod Pa-

Isa. 43. 42

tris diuinitat, quæ in ipso homine habitat, æternis sit
 tria ab illis cognoscere cupio. Primum si fateatur æter-
 nū esse Deum, cur negant fuisse uerū Deum, antea
 quam ex uirgine nasceretur. Deinde, utrum diui-
 nitatis paternæ inhabitatio in creatura, possit eam
 in uerum & æternū Deum transformare, cum sciri
 ptum sit: Post me non erit Deus alius. Irenæus. Irenæus
 VAH nomen meū, et gloriam meā alteri non dabo.
 Postremū, cur negant Dei Filium si sit æternus
 Deus, in ueteri Testamento subsistisse, creasse uisi-
 bilem hanc mundi machinam, & eduxisse popu-
 lum Israëliticū ex Ægyptiaca seruitute. Ego
 quidem, ut ingenuè quod res est fatear, nullum un-
 quam dogma tam discrepans, & à seipso dissidens
 legere memini, ut hic quidem uerissimum appareat
 illud irenæi: Hereticos ex arena funes nocere, &
 Aristotelis, τὸ ψεύδος ἀνατρέπει τὸν εἰρηνιστὴν. Nō
 reperiunt, quomodo se his tricus aduersarij expli-
 cent, nam si Christum temporalem fateantur Deum
 à uulgo etiam ipso falsitatem deprehendi conspici-
 unt, si uerò æternum, uniuersa ipsorum doctrina,
 quam tanto nisi propagatam cupiunt, corruat ne-
 cessum est. Quò magis miror leuitatem quorun-
 dam hominū, qui istis erraticis spiritibus sese con-
 iungunt, non perpendentes diligentius, in quantis
 absurditates sese coniciant. Secundo inde etiam li-
 quet inequalitatem geminorum Deorum ab illis sta-
 ui, quia Patrem solum Creatorem Cæli & terre
 fuisse

fuisset contendunt. Filium uero hoc titulo, et hac
prærogativa indignū iudicant.

Nos negamus tales in scriptura proponi Deos,
quorū alter creator, alter creatus sit, cum uerus ille
Deus hoc nomine ab idolis, et commenticijs nūmini Psalm. 86.
bus, ut plurimū distinguatur. Probandum ergo ad 96.
uersarijs incumbit, in Dei uerbo monstrari nobis
uerum Deum, qui tamen huius uisibili mundi creat
or, et conseruator non sit, cum expresse scriptum
sit Ierem. 10. Pereant dii, qui non fecerunt cælum
et terram. Item Apoc. 14. Adorate eum, qui fecit
cælum et terram. Ceteram, Dei Filium creatorem
esse cœli et terræ peculiari capite ex manifesta
scripturæ testimonijs postea monstrabimus,
nūc Deos Franciscanos et Blandratanos depingere
libet. Tertiò, hinc patet inæqualitas, quam consin
gunt, quod Patrem solum excelsum, altissimum, et
super omnia docent, quas prærogatiuas Filio tribui
negant. Hic uerò comparant et conferunt Patrem
Filio, atque illum hoc maiorem esse fingunt, ut hoc
mōdo manifestò, quod demonstrare institimus, ue
rum esse declarent. Nos uerè talium discrepanti
arum mentionem fieri in scripturis non uide
mus, nam etsi ratione formæ seruilis, quam propter
nos assumsit, Patre minor esse dicitur, Ioan. 14. ta
men in forma Dei equalis Patri est, Phil. 2. Psalm.
mus 97. Christum Deum uocat supra omnes Deos
C 5 exalta

CAPVT VI.

exaltatum. Et Apostolus Rom. 9. Deum super omnia
 et in secula laudandum nuncupare non ueretur.
 Quia et magnum Deum appellat. Tit. 2. Et
 Zacharias altissimū, cuius faciem Ioannes Baptista
 præcurrit. Luc. 1. Quarto: Fatentur Patrem esse
 unum solum uerum Deū, non Filium, neq; spiritum
 sanctum, uerbis Christi falso detortis: Hoc est uita
 eterna, ut cognoscant te solum uerum Deū, et quem
 misisti Iesum Christum. Nos patrē esse unū uerum
 Deū non inficiamur, sed nō excluso à diuinitate Fi-
 lio, qui et ipse Zach. 14. unus IEHOVAH et Rex
 appellatur. Ea egredietur, inquit, IEHOVAH (Mes-
 sias) et contra gentes illas pugnabit, ut tēpore belli
 belligeruit. In die illa stabunt pedes eius in monte
 olearum, qui est in prospectu Ierusalem ad Orientem,
 diffundeturq; mons olearum medius uersus Occi-
 dentem. Eritq; IEHOVAH rex super
 per omnem terrā, in illo die erit IEHOVAH unus
 et nomen eius unum. Quinto. Patrem solum esse
 naturā Deum docent, ex quo omnia, Filium uerō nō
 esse, ex quo omnia, sed patris administrum, per quē
 et cuius respectu spiritualia et corporalia dona
 subministrat: Hoc sanē modo Christum non uerum
 Deum, qui sit bonorum omnium fons et largitor, sed
 instrumentū tantummodo faciunt, cum uerū Dei sit
 maxime proprium omnium bonorum autorem esse.
 Et si autem non negamus nostrum esse Mediatō-
 rem, per quem pater nobis propitium se exhibeat,
 et pro

precantium voces exaudiat, tamen diuinitate
 uera propter hoc officium exaudiente supplica-
 tes, & donante necessaria anime & corpori, spo-
 liari, id uero pernegamus. Ioan. 14. Quicquid pe-
 tueritis, ego faciam. Rom. 1. Gratia uobis, & pax à
 Deo patre, & Domino nostro Iesu Christo. Sed de
 his suo loco fufius tractandum erit. Sextò. Patrem
 statuerunt Deum ueteris testamenti, Filium uero no-
 ui, nam hunc quidem in ueteri testamento aliquid
 aut locutum esse, aut egisse negant, illum uero
 tunc omnia gubernasse & moderatum esse, qui
 tandem extremis hisce temporibus Filium fecerit
 Deum, ut postquam is exaltatus est, gubernet po-
 pulum noui fœderis, usque dum ad iudicandum ui-
 uos & mortuos uenturus est. Paulus certè aliter
 docet, dum eundem Dei Filium, quem habemus
 ipsi, ducem fuisse populi Israëlitiçi monet, huncq;
 tantum à patribus in deserto 1. Cor. 10.

Quartum. Negant Franciscus Davidis &
 Blandrata, ullum Dei Filium fuisse à Patre geni-
 tum ante tempora secularia: aut in scripturis no-
 minari ullum Filium, præter hominem Iesum Chris-
 tum conceptum à Spiritu sancto, & ex uirgine
 Maria natum. Atq; ita, si rectè indicare libet,
 concedunt Patrem non habere Filium genitum,
 sed creatum, seu formatum: nam si Filius Dei
 est tantum homo ipse à Spiritu sancto conceptus,
 & uirgine alicui formatus, non iam genitum
 à Patre,

à Patre, sed creatum dicere necesse est, nisi forte nomen gignendi κατὰ ἔκθεσιν ὡς sumant aduersarij, quemadmodum in Canonica Ioannis, pij ex Deo geniti dicuntur. Atqui ex scripturis dicimus, Deum ex se genitum Filium habere ante omnia tempora, qui postea naturam humanam certo tempore assumpserit. Hic enim dicitur ab Apostolis Filius, per quem mundus factus est, & qui in principio apud Deum fuit. Ioan. 1. Col. 1. Heb. 1. Vide Psal. 2. Prouerb. 8. Mich. 5.

QVINTVM. Negant Christum uerum esse Deum, nam eisi manifestis scripture testimonijs conuicti titulum diuinitatis illi detrachere nomine tenus non audent, re tamen ipsa, quantum in se est, destruunt. Ne uerò id calumniose confectum dici possit hic firmissimis & euidentissimis, quæ ex Dei uerbo petita sunt, demonstrationibus ostendere, præsertim propter incautiores, uisum est.

Prima. Nullus esse diciq; uerus TEHOVAH potest, qui non idem natura Deus sit. Paulus enim Apostolus Gal. 4. negat seruendum esse, qui natura Dii non sint, & nomine Dei proprio idem expressum est. Franciscus Davidus & Blandrata negant Filium natura Deum esse, quia hominem IESVM Christum ex Spiritu sancto conceptum, uerum Deum dici aiunt, propter dona Spiritus sancti sine mensura collata, & potestatem à Deo concessam. Sic enim diserte in quodam libello typis excuso & publico

rationes quibus ostenditur
in natura Deum esse.

publicato scriptum legitur: Moses propter potentiam, quæ super Ægyptum & Pharaonem concessa fuerat, Deus Pharaonis constitutus dicitur, quanto magis uerus Deus dicetur, cui in cælo & terra potestas omnis data est, et supra omnes euectus est? Cyrus propter beneficium in populum Dei collatum Deus Israël nuncupatur, quanto iustius Christus, qui bona cælestia & terrena abundè nobis peperit, appellabitur? Quapropter cum natura Deum esse inficiuntur, titularem tantum diuinitatem Christo ab illis tribui manifestum est. Voco autem naturam Deum, cui omnia diuinitatis elogia, quæ usquam in scripturis extant, rectè competunt, nempe eternitas, immortalitas, sapientia, & potentia infinita, creatio rerum omnium, conseruatio, & restitutio uite amisse, quique non officio tenus, aut potentia in tempore accepta, aut donorum amplitudine, sed in sua natura ab eterno uerus Deus substituit, principes scriptura Elohim uocat, Exod. 23. Psal. 82. qui tamen natura dii non sunt, sed tantum officio impuniendis sceleratis, & bonis defendendis, ideoque cultus illis soli uero Deo debitus tribui nequaquam potest. Angelos similiter Deos appellat, Psal. 8. Heb. 1. 2. Psal. 97. Heb. 1 sicut & Diabolos, atque adeo etiam uentrem 2. Cor. 4. Phil. 3. quos tamen naturam Deos dicere nefas est, alias multitudinem Deorum execrandum probare necessum foret.

Cum autem aduersarij nostri Christum hominem

Natura

Deus. fol. 8. 32.

Nomen Dei est creaturæ
tribuitur, sed respectu
non essentia. fol. 32.

nem diuinitate in tempore accepta exedificati (sic enim loquuntur) putent, eternitatemque et potentiam infinitam illi auferant, conspicuam est nomine tenus, et non reuera Deum illis appellari. Sed enim procul dubio Spiritus sanctus ideo et IERHOVAM, Iesa. 40. et uerum Deum. i. Ioan. 3. doceat, ut in sua natura Deum esse doceat, non propter officium, potestatem temporalem, et donorum copiam, ut Fotiniani nostri nugantur. Secunda. Nullus esse dicitur uerus Deus potest, qui eternus non sit. Nam ex ueri Dei prerogatiuis, quibus scriptura et ceteris creaturis distinguit, uel precipue est eternitas, Psal. 102. Heb. 1. Tui anni sempiternis temporibus existunt, tu idem es, et anni tui non deficient. Abac. 1. An non tu es ab initio IERHOVAH Deus meus? Psal. 91. Non sit in te Deus recens. Dan. 12. Iuravit per sempiternis temporibus existentem. Ex scripturis itaque contendo fictitium esse, minimeque adorandum Deum, qui non ab eterno uere subsisterit. Franciscus Quiddis hanc uerbo Dei consentientem doctrinam fastuose repellens, praeter Deum altissimum et eternum, alium quos temporalem esse, qui uerus tamen Deus sit, propter causas communes non atque, contendit. Quare commentum suum crebri fecutus Deum inuehit in Ecclesiam Patriarchis, Prophetis et Apostolis incognitum. Nos uero secundum scripturas fateamur CHRISTVM, quatenus homo est in tempore natus,

uenerit

veniente scilicet temporum plenitudine, Galat. 4. quatenus uero Deus est, ab eterno ante tempora secularia uero & hypostaticè substituisse. Mich. 5. Egressus eius à diebus eternis. Psal. 102. Tui anni sempiternis temporibus existunt, nam & terra fundamenta tu iecisti, & opera manuum tuarum celi sunt, quem locum Autor Epistolæ ad Hebræos de CHRISTO interpretatur. Heb. 1. Ioan. 1. In Principio erat sermo apud Deum, per quem mundus factus est, & qui postea caro factus est, & habitauit in nobis. Ioan. 17. Glorifica me ea gloria, quam habui apud te, priusquam hic mundus esset. Col. 1. ipse est ante omnia, & primogenitus omnis creationis.

¶ TERTIA. Verus Deus, extra quem & præter quem alius non est, tantum Creator cæli & terre est. Nam expresse à Spiritu sancto dictum est Ieremie 10. IEHOVAH uerus Deus est, Deus uiuus, & Rex sempiternus: Sic dicetis eis, Dii qui cælum & terram non contulerant, pereant de terra, quæ sub cælis ipsis est. Et Rom. 1. Reuelatur ira Dei de cælis super omnem impietatem & iniustitiam hominum, qui ueritatem in iniustitia detinent, & creaturam relicto Creatore uenerantur, Vide Psal. 95. Apocalypsis. 14. Adorate eum, qui fecit uelam & terram, maria, & quæ in illis sunt omnia. Franciscus uero Davidis & Blasi

CAPVT VI.

Et Blandrata, præter unum Deum creatorem,
 quem Patrem solum esse asseuerant, alium quoq;
 commenti sunt, ad quem uisibilis machine mundi
 fabricatio nihil spectet, ac ne substituerit quidem
 tunc, cum res produci cœperunt, tantum abest, ut
 quippiam egerit. Quapropter cum Dei Filium cre-
 atorem esse inficientur, ueram quoq; et æternam
 eius diuinitatem abiurent necessum est. Sanè Ebnis
 eis etiam hominibus, qui doctrinam Ecclesiæ non
 amplectuntur, hæc quidem in parte deteriores no-
 stri aduersarij iudicandi sunt, quandoquidem cer-
 nunt illi luce quadam diuinitus cordibus eorum in-
 fusa nullum esse extra creatorem Deum uerum,
 ideoq; πατήρα καὶ υἱὸν ποιῶντα uocare illum con-
 sucuerunt. Quomodo enim uenerabor, cultumq;
 diuinum prestabo, cui uitam, motum, naturam, ce-
 teraq; bona accepta non referam? Quomodo fides
 mea in eum recumbet, cuius beneficio ut lucem hanc
 aspicerem consecutus non sum? Quod si excipiant
 Antagoniste propter mandatum Patris ueneratio-
 ne prosequendum esse, duo absurda uerbo Dei con-
 traria consequuntur. Primum enim Deus sibi con-
 trarius erit, qui alibi clamat, se suam gloriam ab-
 teri non permissurum. Iesa. 42. Deinde, duplicem
 quoq; fidem esse oportet, nempe, una que Deum
 creatorem, altera que Deum creatum, seu potius
 hominem deificatum apprehendat. Atqui Aposto-
 lus unum esse Baptisma, unum Deum, unanq; fi-
 dem,

den. Epbr. 4. docet, idē quod de duobus Dīs in
equalibus garrunt, intolerabilem esse blasphemiam
conspicuum est. Nam & ideo se Deus IEHO-
V A H vocat, ut ostendat rerum omnium origi-
nem ab se esse, & quoties ab idolis sese discernit,
creationis meminisse solet, utpote, quæ verum De-
um tanquā digito monstret. Iesā. 40. 42. 43. 45. Ro. 1.
Ier. 10. Aut ergo ostendant alium reperiri quoq;
Deum in scripturis extra creatorē, aut stulta pro-
excitate Filij Dei gloriam, quæ maxime ex creatio-
ne elucet, obscurare desinant.

QVARTA. Non est ullus verus Deus ex-
tra et præter hunc, qui in Mose clamat. Audi Isra-
ē, IEHOVAH Deus tuus, unus IEHO. Deut. 6.
V A H est, alioqui scriptura id non tacuisset. Nos
igitur cum Spiritu sancto fictitios omnes, minimeq;
adorandos assueveramus, quicumq; extra & præter
hunc unicum IEHOVAS se invocandos faci-
unt. Atqui Branciscus Davidis negat hunc Dei Fi-
lium esse, aut Spiritum sanctum, sed Patrem tan-
tum, quem solum verum Deum excluso Filio con-
tendit. Quare luce clarius est, titolarem duntaxat
Christo divinitatem ab illo affingi, ut iam compro-
batum est. Non obscurum extat præceptum. Ma-
thæ 28. ut in nomine Patris, Filij, & Spiritus sanc-
ti homines baptizentur. Quæro igitur ex claris-
simo Doctore, Deus unus in cuius agnitionem &
adorationem initiamur in fœdere Baptismi, idem
D ne cum

ne cum eo est, qui apud Moſen clamat, **IEHOVAH** Deus tuus, unus **IEHOVAH** est? Nam si alius est, quaternitatem meram inuehit, quam nobis calumnioſe inuſtam uolunt, si idem, nullus tergiversandi locus erit, quin uerum Deū patrem, Filium et Spiritum sanctum concedat eſſe, extra quem et præter quem alius non est. Quod si excipiat, Patrem quidem unum & ſolum uerum Deum in ueteri testamento fuiſſe, ſed in nouo Filium adiunctū, partim mutabilem Deum faciet, partim diuinitates multiplicabit atq; adeo ex filio Dei non uerum Deum, ſed hominem diuinum fabricabit. Eſi autem uarijs ſucis, multipliciq; ceruſſa ſuas nenas tanquā Pandoram Heſiodeam exornare nituntur, quo plauſibiliores eas faciant, hæc tamen uiuerſa ipſorum matæologie ſumma eſt: Patrem ſolum uerū et æternum Deum eſſe ſine filio æterno, creatorem, conſeruatorem, eductorem populi ex **Ægypto**: hūnc poſtremis temporibus hominem creaffe, quem **CHRISTVM** nuncupari uoluerit, ut **ὁ ἡγούμενος** in redemptione generis humani foret. Ac purum quidem eſſe hominem, quatenus ex poſteritate **Dauid** oriundus eſt, ſed Deum dici, quatenus ſine ſemine uiri obumbratione Spiritus ſancti formatus & conceptus eſt, ac in ſummam tandem ſublimitatem euectus, ut in nomine eius gēna cœleſtiū & terreſtrium ſeſe incuruarent. Quid hæc à **Talmudicis** & **Cabalisticis** nugis recentium **Iudeorum**

deorum differant non uideo, nisi quodd uenturum illi expectant, quem exhibitum isti iuxta promissiones fatentur.

QVINTA. Non agnoscit scriptura ullam uerum Deum, extra & præter hunc, qui Ies. 43. & 45. inquit: Ego, ego sum I E H O V A H, faciens omnia, et cælos extendens solus, et præter me non est Deus, & post me non erit alius. Franciscus Davidis et Blandrata Deum hunc, Filium esse negant aut Spiritum sanctum, sed Patrem solum hæc prerogativa dignum censent. Quapropter ex Dei filio commentitium tantummodo Deum comminiscuntur, qui non re ipsa, sed titulo tenus, ut sepe dictum est, hoc nomen sortitus sit. Atq; id etiam ex omnibus scriptis, & disputationibus priuatis publicisq; Francisci Davidis manifestum est, qui, quoties CHRISTVM natura Deum, eternum, & creatorem audit nuncupari, indignatur, fremit, & miris se modis torquet: quoties uero filium uirginis, aut hominem diuinitate exedificatum aliquis ex ipsius grege appellat, letatur, huncq; pietate, eruditioneq; excellentem uocat, etiamsi asinus sit indotissimus, & pascendis pecoribus, quàm sacris tractandis, aptior. Non ita pridem ex complicibus illius Midas quidam turpi questui lucriq; deditas conuiuijs exagitat uirum eruditissimum Adamum Thordensem propter æternæ Christi diuinitatis defensione, rudemq; ac garrulū conuiuiandi libidine

instar anicula uocitat, cum tamen si mille ipsius similes contendantur, adeoque tota illa caterua fasciculo uno comprehendatur, non sint Adamum Thor danum constituturi. Interim ignaua quedam pecora, quae in conuentibus tantum numerus suere, summis laudibus euehit, ut facile coniecturam capere liceat, hominem illum aut uitio senectutis laborare, aut opibus cumulandis plus nimio deditum conscientiam prorsus linguamque uenalem prostituisse, ut si quis plaris emat, non dubium sit, quin uoti compos fiat, si bene hominis ingenium perspectum cognitumque habeo. Sed hoc libenter illi condonamus, oramusque Deum, ut misericordiam consequatur, memores enim sumus dicti: Vitium commune omnium est, Quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus. Et, Senectus ipsa morbus est.

Exod. 20.

SEXTA. Non alius in scripturis Deus monstratur, quam qui populum Israëliticum ex Aegyptiaca seruitute eduxit, ad quem primum quoque preceptum dirigit: Ego sum IEHOVAH Deus tuus, qui eduxi te ex Aegypto de domo seruorum, non sint tibi dii peregrini coram facie mea. Ex scripturis igitur pronunciamus idolum adorare, quicumque ab hoc uno Deo patefacto alium longa deinde temporum intercapedine formatum inuocant, Verum Franciscus Dauidis & Georgius Blandrata negant opus hoc miraculosum ulla ex parte ad CHRISTVM attinere, unde perspicue

cui liquet nomine tenus, aut certe officialiter Deum illis censeri. Proferant aduersarij unicum sere scripturæ locum, qui præter hunc unum et solum uerum Deum eductorem populi inuocandum quempiam præcipiat, & id præan illis leti concines mus, uictoresq; fatebimur. Nos certe in Dei uerbo, in quo fides nostra tuto acquiescit, expresse positum reperimus, Deos peregrinos extra & præter hunc unum & uerum minime adorandos esse. Ac ideo etiam audacter in Filium Dei Dominum nostrum fides nostra recumbit, quia certò credit perpetuum fuisse Ecclesiæ custodem, ideoq; populi quoq; ex Aegypto liberatorem, ut postea fusius ostendetur, Exod. 3. Psal. 68. Ies. 63. I. Cor. 10.

SEPTIMA. Nullus est alius uerus Deus, præter hunc, de quo in Mose scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis & illi soli seruias. Quicumq; ergo alium inuocandum & celebrandum extra hunc iubet, idolum erigit, & nomen Dei scelerè blasphemiat, qui suam gloriam alteri se non datum ostendit. Hic uerò interrogare libet Franciscum Dauidis, num Deum hunc solum Patrem absq; Filio profiteatur esse, qui in ueteri & nouo testamento se unicum adorandum præcepit? Nam si respondet Patrem solum fuisse & esse, CHRISTVM hoc honore, ut spoliaret necessum est: Si uerò non sine Filio patrem intelligi concedat, dogma ipsius corruat oportet, quò Patrem in ueteri testamento

mento adoratum fuisse docet. Nec tamen me fugit,
 quenam uxor quæret hoc in loco capter, Patrem
 scilicet unum & solum Patribus adoratum, & in-
 uocatum fuisse, qui postea Filio ex uirgine nato
 honorem hunc communicatum uoluerit. Atqui si
 id ita esset, tria absurda Dei uerbo repugnantia
 consequi necesse foret: Primum enim Dii adoran-
 di in nouo Testamento multiplicati essent, si Ec-
 clesia tantummodo noui Testamenti, non etiam ues-
 teris, Filium Dei inuocare cœpit, ut Franciscus &
 Blandrata nugantur. Id quod dilucidius pateat,
 quero ex his clarissimis Doctoribus utrum eundem
 Deum nunc adoremus, quem patres ueteris Testa-
 menti, an diuersum, uel immutatum, uel multipli-
 catum? Nam si respondeant eundem tunc inuo-
 catum esse, profecto dogma ipsorum concidet, quo
 Filium in ueteri Testamento adoratum fuisse nes-
 gant, nam noui fœderis Ecclesia non Patrem tan-
 tum, sed etiam Filium inuocat. Si uerò diuersum,
 multiplicatumq; dicent, manifestè conuicta eorum
 impietas est. Deinde id si uerum est corruet, quod
 in lege Deus expressit: Dominum Deum tuum
 adorabis, & illi soli seruias. Et Apoc. 14. Adorate
 eum, qui fecit cælum & terram, & maria, et que-
 cunq; his continentur. Postremo falsum id quoq;
 foret, quod apud Iesaiam dictum est: Ego I E-
 HOVAH, Hoc est nomen meum, & glori-
 am meam alteri non dabo. Item: Maledictus, qui
 cons

confidit in homine, & ponit carnem brachium suum.

OCTAVA. Non est alius uerus Deus in scripturis monstratus præter hunc, cui tribuitur ex quo, per quem, & in quem omnia: Rom. II. 1. Cor. II. 12. Franciscus Davidis negat Filium esse, ex quo omnia, sed ὁργανον & administrum facit, per quem omnia à Patre distribuantur. Quapropter ueram CHRISTI diuinitatem, quam scriptura illi tribuit, quantum in se est, destruit. Verum enimuero nusquam nobis propositus est Deus, qui non fons bonorum omnium sit. Quin etiam Poëte ethnici, Homerus & Hesiodus, ἐκ θεῶν πάντα ἔναι fatentur, quia scilicet uel rationis quidam ductus ostendit, non esse Deum inuocandum, qui sit ipse indigus, aut ulla parte deficiens. Deficit autem profectio si non fons sit bonorum, nec ex se, & per se quæ petuntur, largiri potest: quæ aduersarij CHRISTO Deo cuncta detrahunt. Esse quendam uesanum in grege Franciscano nouimus ipsi, qui Christum officio cõparauerit Iosepho annonam ex mandato Pharaonis distribuenti, cuius tamen illa propria nõ fuerit, nisi quantum liberalitate regis illi permissum est. Quin etiam Franciscus Davidis in libello aduersus reuerendum senem D. Georgium Maiorem uocat patrem Deum primum, ut ex CHRISTO secundum Deum faciat, suæ doctrinæ absurditatem manifestam faciat.

Ioan. 17.

faciat. Sed nos contenti simus Apostolorum exemplis, qui non aliter à Patre ac Filio precantur bona omnia, Rom. 1. Gal. 1. Eph. 1. 1. Pet. 1. Ioan. 5. Vt omnes similiter honorent Filium, ac Patrem. Et: Omnia mea tua sunt, & omnia tua mea. Vide Ephe. 4. Col. 2. particulam ex quo Filio etiam, non Patri tantum, tribui.

SEXTVM. Postremum caput doctrine Franciscane, quo à consensu orthodoxe Ecclesie disidet, de Spiritu sancto est, cuius ueram & subsistentem diuinitatem cum Macedonio, Olympio & Fotino pernegat. Nos ex scripturis uerum Deum patri & filio $\delta\mu\omicron\varsigma\sigma\iota\omicron\upsilon$ fatemur, non solum quia plurimis locis scriptura sacra hoc nomine insignit, Ezech. 2. 11. Act. 28. 5. 1. Cor. 12. sed etiam diuine nature propria opera illi uendicat, ut sunt creatio, conseruatio rerum, regeneratio, uiuificatio, omnium spiritualium bonorum donatio, quæ omnia fustius tractanda in commodiorē locum reseruabuntur. Nunc enim ostendere tantum libuit, quæ summa sit dogmatis Francisci Davidis & Blandrate, quò lectoribus, ut supra quoq; monuimus, de utriusq; partis assertionibus iudicandi facilius uia aperiatur.

CAPVT SEP.

TIMVM.

Confirmationes ex verbo Dei petitz

tite, quibus demonstratur vnum verum Deum Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse.

PRIMA DEMONSTRATIO, EX
NOMINE IEHOVAH DEI
PROPRIO.

Verus Deus in populo Israëlítico patefactus, quò se ab omnibus gentium profanarum idolis, commenticijsq; numinibus discerneret, nomen sibi imposuit proprium, quod nulli creature communicatum uult. Id uerò est IEHOVAH, quod propriè & sine figura, nulli nisi uni uero Deo & eterno attribuere solet, qui huius uisibilis mundi creator est. Atq; id manifestum est ex insigni illa legationis formula, qua Moses ad populum Israëliticum leta nunciaturus mittitur, qua hoc modo descripta legitur. Dixit Moses ad Elohim: Ecce ego ueniens ad filios Israël, dicam eis, Deus patrum uestrorum misit me ad uos. Quod si dixerint ad me, quod nomen eius est, quid dicam eis? Et respondit Deus Mosi: Ebieh ascher ebie, id est, Ero qui ero, sic dices filiis Israël, Ebieh misit me ad uos. Et rursus dixit Deus ad Mosén: Sic dices Filiis Israël, IEHOVAH Deus patrum uestrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob misit me ad uos, hoc est nomen meum in æternum, & hoc

Exod. 3.

Ies 4. 42.

Hosee 12.

Amos 6.

memoriale meum in omnia secula. Hinc facile oculis patet, Deum ita sibi tanquam peculiare, id nominis uendicare, ut nullam ex creaturis in consortium, aut communitatem eius admittat. Sed et apud Iesaiam non uno in loco id sibi constanter uendicat, presertim in capite quadragesimo secundo: Ego sum IEHOVAH, Hu est nomen meum, et hanc meam gloriam alteri non dabo. Vides ut assereret, se nulli hanc gloriam, qua IEHOVAH, hoc est, uerus & natura Deus nuncupatur, concessurus? Quod & in Hosea expressum est de Angelo cum Iacob luctante sic loquente: Et IEHOVAH Deus exercituum, IEHOVAH memoriale eius. Quomodo uero memoriale dici uerè posset, si non proprium unius eterni Dei foret? Quomodo hoc se nomine ab omnibus creaturis in Prophetarum scriptis discerneret, si id reliquis tributum uellet? Qui facit Cynosuram, inquit Amos Propheta, & Booten, qui tenebras mortiferas conuertit in lucem matutinam, & diem nocte obtenebrat: qui euocat aquas maris, refunditq; eas super faciem terre, eius nomen IEHOVAH est. Cum autem IEHOVAH in Prophetis non Pater solus, sed & Filius ac Spiritus sanctus appelletur, immota ueritate conficitur, uerum & eternum Deum patrem, Filium, & sanctum Spiritum esse. Hoc quò facilius obseruari possit, in syllogismi forma proponemus. Hic est solus & unus uerus Deus ex

tra &

tra et præter quem alius non est, cui scriptura clou-
giam IEHOVÆ propriè et sine ulla figura tri-
buit. Sed hoc nomen Patri, Filio, et Spiritui sancto
scriptura attribuit.

Ergo unus uerus. Deus, Pater, Filius et Spiritus
sanctus est.

Propositionem syllogismi, quam uulgo maiorem
uocant, ex enumeratis paulò antè testimonijs ue-
ran esse liquet, quam tamen suis quibusdam cauila-
lis eludere et infringere Franciscus Davidis co-
natur, de quibus paucis propter simplices ages-
mus. Primum igitur in scripto quodam ita arguta-
tur: Non rectè colligis Dei Filium unum esse
cum Patre Deum ex eo, quòd IEHOVAH uo-
catur, quia et locus, in quo Isaac immolatur, et al-
tare, quod Moses edificauerat, IEHOVAH appel-
latur. Gen. 22. Exod. 17. Eodem modo Iudic. 6. et
Ezechielis ultimo. Falsa est hypothesis Francisci
Davidis, in qua asseuerat nomen IEHOVÆ
ad creaturas quoque propriè transferri, et locos,
quos pro se citat, turpiter contaminat. Primus
Locus sic se habet: Et abiit Abraham, tulitque aries
item, et immolauit eum holocaustum pro filio suo.
Nominauit autem Abraham nomē illius loci IEHO-
VAH uidebit, quemadmodum etiamnum hodie di-
citur. Vides hic, Francisce Davidis, non uocari altarē
IEHOVAM, sed in IEHOVÆ presentie testi-
monium altare erectum et memoria cōsecratū esse.

Neg;

Neque enim dicitur; locum illum nuncupatum esse IEHOVAM, quod nimis absurdum fuerat, sed eum in memoriam tanti miraculi Deo dedicatum, & in signum seu sacramentum prouidentie diuinae aram exedificatam esse. Si simpliciter dictum fuisset à Mose, Nominatum ab Abrahamo fuisse loci illius nomen IEHOVAH, probabilis esset Francisci Davidis opinio, nunc cum relatio fiat ad uerum IEHOVAM, qui sancto Patriarchæ affuerat, falso sui cerebri commentum sequitur.

SECUNDVS locus productus est: Dixit IEHOVAH ad Moſen, Conſigna hoc in librum pro monumento, & commenda auribus ipſius Iehouſua, quoniam planè delebo memoriam Amalekitarum ſub cælo. Et extruxit Moſes Aram, uocauitque nomen eius, IEHOVAH uexillum meum, ſeu protectio mea. Quid ais Franciſce Davidis? Arane hæc IEHOVAH nuncupatur? Minime gentium, ſed ſignificatur aram in huius rei teſtimonium erectam eſſe, quòd IEHOVAH uexillum & protectio Moſis eſſe uoluſſet. Fallis ergo & falleris, Franciſce Davidis, ſi putas altare uocari IEHOVAM, ac non potius eius præſentiae teſtimonium, ſeu ſignum eſſe. In hanc ſententiam diſputat quoque doctiſſimus Caluinus in ſuis inſtitutionibus aduerſus Iudeos, quorum tu ueſtigijs inſiſtis, recenſes: Latebras quidem captant, inquit, hoc loco, quia

& al

Et altari à se extructo nomen istud imposuerit Mo-
ses, & Ezechiel ciuitati noue Ieruschalaim, Sed
quis non uidet altare extrui in monumentum, quòd
Deus sit exaltatio Mosis? nec Hierosolymam insi-
gniri Dei nomine, nisi ad testandam Dei presentia-
am? Tertius locus sic habet: Et edificauit ibi Ge-
deon aram IEHOVÆ, uocans eam, IEHO-
VAH pax mea, quæ durat in hunc usq; diem in
Ophrath patris Esri. Neq; hic, ut paucis rem absol-
uamus, ara nomine IEHOVÆ insignitur, im-
pio enim esset Dei gloriam ad creaturam transfe-
re, sed erigitur à Gedeone in signum, quòd IEHO-
VAH bonitatē erga se declarās uitam conseruaue-
rit, cū aliās de uitā actum putasset, eo quòd anges-
lum Domini facie ad faciem uidisset. Idem esto
iudiciū de loco, quem ex ultimo Ezechielis capite
te profert: Et nomen urbis ab eo die, Deus illuc.

VERVM maior emergit difficultas ex locis, S. T. 55:
in quibus arca testamenti Rex gloriæ & IEHO-
VAH nuncupatur: Tollite, inquit, o portæ capi-
ta uestra, attollimini fores sempiternæ, et ingredien-
tur Rex gloriæ. Et quis est ille Rex gloriæ? IE-
HOVAH fortis & heros, IEHOVAH uir-
tute bellica insignis, Atqui responsio in promptu
est, scimus enim in sacramentis scripturæ sacræ usi-
tatum hunc morem esse, ut signis rei signatæ nomen
propter ueritatem, & analogiam plerūq; impona-
tur,

Tit. 2.
1. Pet. 3.

tur, cuius rei passim obuia exempla sunt. Circumcisio fœdus uocatur, Gen. 17. cum tamē, ut Apostolus Rom. 4. interpretatur, eius esset σφραγις ἡ τοῦ σκεῦος, hoc est, signaculum. Pasah seu agnus Paschalis transitus dicitur, sicut & Baptismus lac uacrum regenerationis, eò quòd & agnus sacramentum esset transitus Angeli, quo primogeniti Ægyptiorum interfecta fuerant, & baptismus σφραγις esset nouæ generationis per Spiritum sanctum, neq; enim Baptismus est regeneratio, sed sic uocatur propter signi cum re signata uicinitatem, ut paulo antè diximus. Nunc ut ad propositam hypothesein reuertamur, arca fœderis IEHOVAH uocatur simili ratione, hoc est, non propriè, sed sacramentaliter, eò quòd illa presentia Dei in populo Israëlítico certissimum esset monumentum. Quòd si autem Filio Dei nomen IEHOVAE hoc modo tributum uolunt aduersarij, impietatem suam clarissimè detegere cogentur, quia figuratiuum Deam & sacramentalem fateri eos oportebit. Et sanè dum mecum diligentius assertiones Francisci Davidis cogito, reperio figuratum prorsus ab illo Deum excogitatum esse, quandoquidem Dei Filium non sua natura, sed Patris in habitatione & presentia id nominis sortitum esse affirmat.

SECUNDO ad conuellendam syllogismi maiorem

maiores ita Franciscus Davidis argutatur: Cum
 nomē IEHOVÆ, inquit, non Angelis solum, sed
 & hominibus in potestate constitutis tribuatur, an
 dicemus, homines uel Angelos altissimum esse IE-
 HOVAM præter quem alius non est. Sed enim
 cum cerebri sui figmentum in medium proferet
 Franciscus Davidis nulla nixus scripture autorita-
 te, quis illi fidem habere potest? Quis non cum με-
 γαλοῦργιæ & summæ temeritatis, ne quid gravius
 dicam, incusabit? Nam Angelis creatis nusquam
 id nominis in ueteri aut nouo Testamento tributum
 reperiri potest.

Angelus enim IEHOVAH, qui uisibili Gen. 32.
 forma sanctis Patribus apparet, Dei Filius est, una
 de is qui luctatur cum Iacob Deus exercituum in
 Hosea dicitur. Atq; id ex eo etiam manifestum fit, Hose. 12.
 quod Angelus creatus nusquam se adorari patitur,
 ut Apoc. 19. Caue feceris, conseruus enim tuus
 sum, & fratrum tuorum testimonium IESV
 habentium, DEVM adora. Sed hanc par-
 tem de Angelo Dei Filio libro secundo, cum
 de æterna subsistentia Filij agetur, fusius, Deo
 conatibus nostris fauente, pertrastabimus.

Quod uero Magistratus etiam IEHOVAS
 nuncupari Franciscus Davidis tanquam ex tris-
 pode Apollinis pronunciat, ueritati consonum
 non est, & cum nullam scripture testimonium
 proferat.

proferat, eadem, qua ille affert, facilitate repudiandum est. Putat ille Pythagoram se esse, cui si des idco tantum habenda sit, quia ἀντὸς ἔφα. Homines in potestate constituti, & principes uir uocantur El, Elobim & Adonai cum puncto pathach, (nam cum camez de Deo usurpatur) nusquam uero IEHOVA, proinde hac impostura aduersarius uti in posterum desinat, et ex Dei uerbo nobiscum agat.

Quod si quis querat, cur nomen IEHOVAE proprie nulli creature adscriptum legatur, tres docendi causa rationes ex uocis etymo afferemus. Primum enim IEHOVAH, quod est nomen deductum à uerbo Haiab fuit, seu substitit, significat uerum & eternum Deum in se et per se subsistentem, non accepta aliunde in tempore diuinitate, aut subsistentia, ut sic loquamur. Iam uero cum unum ueri Dei proprium sit ab eterno in se ipso subsistere, creaturis tribui id nominis proprie haud quamquam potest. Deinde IEHOVAH denotat naturam Deum, ut Paulus interpretatur, qui ceteris omnibus creatis rebus dat ut sint, & in quo uiuimus mouemur ac sumus, ut Act. 17. Apostolus docet. Cum autem solus uerus Deus & eternus sit autor omnium rerum in natura productarum, solus quoque IEHOVAH uerè uocabitur. Atque hinc uera etiam & eterna Filij Deitas confirmari potest, nam si IEHOVAH est in se subsistens, & ceteris rebus esse

esse dans, natura quæq; Deum esse conficitur. Harum causarum meminit doctissimus, Calvinus in Exodi caput sextum: Quum nihil inquiring, Deo magis sit proprium, quàm eternitas, vocatur IEHOVAH, quòd à se ipso habeat esse, & arcana inspiratione omnia sustineat. Hæc ille. Postremò significat Deum promissiones suas complementem, & uocantem ea quæ non sunt, tanquam sint, Rom. 4. Huc respexisse Deus uidetur, cum ad Moysen inquit Exod. 6. Apparui Isaac Abraham, & Iacob in Deo Schaddai, et in nomine meo IEHOVAH non sum eis notus factus. Significat enim se suam quidem omnipotentiam, & bonitatem abundè Patribus declarasse, sed gloriam suæ diuinitatis eterne, quam declaraturus sit in promissionum suarum complementis, non tanta luce illis patefecisse, quantam posteris monstraturus sit. Hæc uera esse Prophetarum & Apostolorum testimonia passim obuia abundè confirmât. Nam & in Iesaiâ sic Deus ipse se describit: Ego sum IEHOVAH, ut sciatis et intelligatis, quia ego ipse sum, ante me non est formatus Deus, & post me non erit. Ego sum IEHOVAH, & ab initio ego ipse sum, & non est qui de manu mea eruat, operabor, et quis auertet illud? En ego faciam nouum quid, iam iam efflorescet, num & hoc cognoscetis? Vides ut explicet se IEHOVAM esse, quia ab eterno sit, operetur potenter, & promissa opere compleat. Vide & quæ-

Ies. 4. 47.

E

drages

dragesimo quarto capite: Ego **IEHOVAH** Rex
 Israël, & redemptor eius **IEHOVAH** exercituum,
 Ego primus et ego nouissimus, ei præter me non est
 Deus? Paulus Apostolus, ut dictum est, interpretatur
 natura Deum, ut ab idolis & dijs officialibus
 distinguat. Ioannes in Apocalypsi sic transfert:
 Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus,
 & qui cum pupugerunt: Ego sum α & ω principium
 et finis, dicit Dominus Deus qui est, & qui
 erat, & qui uenturus est, Omnipotens. Nec uerò
 tacendum est Apostolos Græcam interpretationem
 secutos nomine Domini ubiq; reddidisse uocabulum
 essentiale **IEHOVAH**, quod cum in nouo testa
 mento creberrimè Filio Dei tribuatur, uerum quoq;
IEHOVA esse manifestum est.

Porro hoc nomen, quod τετραγώνματον
 à literarum numero dicitur, interdum essentialiter
 capitur pro Patre, Filio & Spiritu sancto simul, ut
 Gen. 3. Et dixit **IEHOVAH ELOHIM**:
 Ecce Adam quasi unus ex nobis. Item: Ego sum **IEHOVAHH**,
 Eloheca, qui eduxi te de terra Ægypti,
 non habebis Deos peregrinos coram facie mea. Et
 alibi, Ego sum **IEHOVAH**, & præter me non
 est Deus, Deus iustus & saluans extra me non est.
 Interdum uerò personaliter & distinctè, eò quòd
 quemadmodum Pater, ita Filius & Spiritus sanctus
 uerus **IEHOVAH** est. Etenim scriptura inter
 dum

Co., 4.

Apoc. 1.

Exod. 10.

Isa. 45.

dum de Deo absolutè loquitur, Patrem, Filium & Spiritum sanctum unum uerum Deum nuncupando, interdum comparatè & distinctè, quia qualibet hypostaseon perfectè & in solidum Deus est, sine ulla unius diuinitatis distractione & confusione. Et quoniam de Patre non controuertitur, de Filio & Spiritu sancto perspicua aliquot ex scripturis testimonia in medium proferemus, que ostendent Dei Filium & Spiritum sanctum uerum IEHOVAM esse.

DEI FILIVM VERVM IEHOVAM ESSE.

ET si Franciscus Davidis et Georgius Blandrata cum suis asseclis scripturæ testimonijs manifestis conuicti Filium Dei IEHOVAM uocari titulo tenus non inficiantur, tamen quod uerbis dant, re ipsa destruunt. Negant enim eternum esse Deum à Patre genitum, sed hominem ex uirgine natum uirtute altissimi IEHOVAM esse affirmant, eo quòd Pater cum omni diuinitatis suæ plenitudine in ipso habitet, & missus sit in hunc mundum, ut in saluandis hominibus administer Patris esset. Sed has omnes fuitiles ineptias hoc uno argumento ex Dei uerbo sumpto refellemus. Nulla nec Angelica, nec humana

Iesa. 42.

natura IEHOVAH seu Deus uerus esse potest, quia scriptum diximus: Ego IEHOVAH, Hu est nomen meum, & hanc meam gloriam alteri non dabo. CHRISTVS ratione formæ seruilis est uerus homo nobis per omnia similis excepto peccato. Hebræ. 4. Ergo quatenus est semen mulieris seu homo ex posteritate Davidis, uerus IEHOVAH esse non potest, nisi κατὰ κοινωσίαν ἰδιωματικῶν humanæ naturæ tribuatur, quod diuinæ proprium est. Consequentia argumenti firmissima est, quia IEHOVAM esse, & hominem esse eiusdem naturæ respectu ἀδύνατον ἕξ ἁποτοῦν est, sicut apud Prophetam dicitur: Deus ego sum, & non homo. Sicut igitur Leo non potest dici homo, nec homo Leo, nisi λέγεται, propter naturæ & speciei diuersitatem, ita homo uerus IEHOVAH in sua natura esse non potest. Nam quod scribit Franciscus Davidis, Patrem quidem unum esse uerum Deum iuxta Christi uerba Ioan. 17. Filium hominis nihilominus IEHOVAM esse, quia diuinitatem huic dederit, nimis absurdum est. Primum enim duos inæquales IEHOVAS conficit, alterum in tempore communicantem suam diuinitatem, & deificantem, alterum deificatum, & accipientem, cum sua natura non haberet. Si enim certò tempore hanc accepit, & prius homo fuit, quàm Deus, ut in synodo Vnascherbelina Franciscus Davidis dixit, necesse

esse nō est habuisse antē, quā cōmunicaretur, atq;
etiam emendicatam hoc modo diuinitatem habere.
Deinde inuehit Deum secundarium ab alio depen-
dentem & precario accipientem, quod habet, cuius
falsitatem hæc dicta arguunt: Ante me non est for-
matus Deus, et post me alius futurus non est Ies. 43.

CVR ergo Dei Filius IEHOVAH est?
Primum quia etsi, quatenus Filius, generatione
æterna à Patre est, tamen suum esse ab æterno in
semetipso habet, idemq; cum suo genitore Deus est,
cuius nature particeps æterna natiuitate factus est.
Nam si Deus dissimilis nature Filium haberet, pro-
cul dubio cæteris animantibus hæc quidem in par-
te inferior esset, quæ in sua specie eiusdem nature
prolem generant, ut ex homine homo, ex Leone
Leo, ex Coruo coruus producit, sicut & apud
Pœtam Ethnicum dicitur: Nec imbellem feroces
progenerant aquilæ columbam. Sicut ergo in rebus
secundum nature ordinem productis genitum con-
seruat naturam gignentis, ita Dei Filius eandem
cum Patre naturam, hoc est, diuinitatem, potenti-
am, maiestatem, gloriam & imperium ab æterno
habet. Ioan. 17. Etsi autem Filius Dei IEHOVAH
est à Patre, tamen nec duo IEHOVÆ nec ine-
quales sunt, quia una est horum æterna diuinitas,
etsi proprietate hypostatice Pater à Filio distingui-
tur, ut supra dictum est. Deinde IEHOVAH
est CHRISTVS, quia ut in se uitam habet æternam

M. H. 113.

Ioan. I.

Ioan. 5.

Heb. I.

Col. I.

na generatione, ita reliquis rebus creatis cum Pa-
tre & Spiritu sancto esse, uiuere, & moueri imper-
tuit. Ideo de utraq; uita dictum est: In ipso ui-
ta erat, & uita erat lux hominum. Item: Sicut Pa-
ter uiuificat, ita Filius $\theta\mu\omicron\iota\omega\varsigma$ quos uult uiuificat.
Quaecunq; enim Pater facit, hæc itidem Filius
 $\theta\mu\omicron\iota\omega\varsigma$ similiter facit. Item: Portat omnia uerbo
suo potēti. Heb. I. Omnia per ipsum consistunt, &
ipse est ante omnia, Postremum IEHOVAH
est, quia re ipsa quod Patribus promissum est com-
pleuit, quo respiciens Paulus dixit, Omnes pro-
missiones diuinas in ipso esse etiam & amen. Nec
id ita intelligendum, quasi propter promissionum
complementum diuinitatem acceperit, tuncq; de-
um IEHOVAH esse coeperit, cum in carne
mundo manifestatus est, ut somniat Franciscus Da-
uidis, sed quod impletis promissionibus suis uerē se
id esse, quod dicitur, declarauerit.

Nunc testimonia, quæ Dei Filium IEHO-
VAM, & uerum Deum confirmant, recitabimus,
nec omnia (Quis enim id posset?) sed ea tantum
quæ muniendis piorum conscientijs sufficere puta-
bimus, reliqua lectorum diligentia commissuri.

Esa. 6.

PRIMUM. In sexto Iesaiæ capite disertè hoc
nomine insignitur: Vidi, inquit, ADONAI seden-
tem in sublimi throno, & fimbriæ eius replebant re-
giā, et Seraphim clamabant, sanctus, sanctus, san-
ctus IEHOVAH exercituum, plena est uniuersa tel-
lus

luis maiestate eius. Vocem quoq; audiebam dicentē :
 Vade & dic isti populo, Audiendo audite, et ne in-
 telligatis, & uidendo uidete, neq; cognoscatis, cras-
 sum reddito cor populi huius, & aures eius fac he-
 betes. Hunc locum Ioannes Euangelista cap. 12. de
 Dei Filio interpretatur, inquit : Hec dixit Esai-
 as, quando uidit gloriam Christi & locutus est de
 EO. Hic igitur nunc Adonai propter dominium et
 imperiū in res omnes creatas, nunc Iehoua propter
 subsistentem ab æterno diuinitatē nuncupatur. Por-
 rō in huius loci confutatione miris se modis aduersa-
 rii torquent, ut patrē solū à Propheta uisum eum
 sant. Primū igitur in nouo testamento homini Chri-
 sto, quod est solius patris tribui assueuerant, nō quod
 sit IEHOVA exercituū, aut Dei Filius æternus, qui
 ante Mariam substiterit, sed quod illa gloria figu-
 ra quedam fuerit exaltationis in carne factæ.
 Sed hæc imaginatio uerissimis demonstratione
 bus refellitur. Nam primū quidem expressē à Io-
 anne dictum est, gloriam Christi à Propheta fu-
 isse uisam, quod certē falsum erit, si aduersarijs de
 solo Patre interpretantibus acquiescemus. Deinde
 uerō ad humanam Christi naturam torqueri posse
 nego, absolutē enim & indefinitē ADONAI, qui
 uisus est Isaiæ, IEHOVAH exercituū dicitur, quod
 ad creaturā trāsferri nulla ratione potest. Ea quoq;
 huic diuinitatis elogia ab angelis attribuuntur, que
 nō nisi uni æterno Deo cōpetunt, nec meris creaturis

quantumuis præstantibus, communicari possunt,
 eum scriptum sit. Gloriam meam alteri non dabo.
 Nec ergo nulla creatura IEHOVAH exercitus
 um nuncupatur, nec diuinitatis propria ad eam
 simpliciter transferri possunt. Cum autem CHRIS-
 TVS, quò ad humanam naturam, creatura sit, si-
 cut Paulus factum uocat ex semine Davidis natà
 & agnà, euidentissimè conficitur hæc Dei Filio
 competere, quæ Iesaias contemplatur, ratione eter-
 ne subsistentis diuinitatis, quam cum Patre & Spi-
 ritu sancto eandem habet. Ostendant etiam ex scri-
 pturis Patrem, cuiusq; gloriam, figuram fuisse cari-
 nis CHRISTI, cum Pater cum sua gloria uerè
 & hypostatice substituerit, nec in umbra, aut figura
 esse potuerit. Deinde hoc etiam effugio perrumpere
 aduersarij uolunt, quòd non CHRISTVM
 Iesaiæ uisum esse Euangelista scribat, sed gloriam
 eius, quæ quidem tunc sit patefacta, cum CHRIS-
 TVS ipse uenit in mundum Patris illa uoce com-
 mendatus: Hic est Filius meus dilectus. EGO uerò
 de gloria, quæ longis pòst temporum interuallis
 homini communicata est, intelligi non posse iam an-
 tè ostendi, quia Propheta de IEHOVAH ex-er-
 cituum præsentem loquitur, cui Angeli sanctus, sanctus,
 sanctus, concinunt. Et quomodo quæso gloria sine
 persone realiter subsistentis præsentia subsistere
 potuit? Ut enim sapiëntia & iustitia Petri uel Pauli
 sine subiectis esse non possunt, ita gloria Filij Dei,
 quam

Matth. 3.

quam ille pro modulo patefactionis uidit, hypostas-
 sin uerè subsistentem requirit. Quòd si excipiant
 in spiritu uisam esse, nihil efficiet, nam ut spiritus
 illa uisio fuerit, tamen realis, ut sic loquamur, &
 presens, non umbratilis, ut ex toto orationis con-
 textu manifestum est. Audit enim Propheta Ange-
 los concinentes, & collaudantes IEHOVAM
 presentem, colloquitur cum hoc, et loquitur de isto,
 Ioannes autem Euangelista de CHRISTO locu-
 tum asseuerat. In summa. sanis lectoribus iudican-
 dum relinquo, utrum plus fidei sit nostris aduersa-
 rijs, eorumq; detortis glossematibus, an ueris Euan-
 gelistarum interpretationibus tribuendum, cum
 scriptum sit: Etiam si Angelus è cælo descendat, et
 aliud Euangelium prædicet, anathema est. Nunc
 ad reliqua progrediamur.

Galat. 1.

SECUNDVM. Non est etiam obscurum
 testimonium Octauæ capitis IESAIÆ. Quis po-
 tius IEHOVAM exercituum ipsum sanctifica-
 te, is sit timor uester, is sit pavor uester. Is erit
 sanctuarium, & lapis offendiculi, & petra ruine
 duabus domibus Israël, in laqueum deinde & in-
 tendiculam habitanti in Ierusalem. Lapidem hunc
 offensionis, qui se IEHOVAM exercituum uo-
 cat, CHRISTVM esse, uniuersa scriptura tes-
 tatur Psal. 117. Rom. 9. 1. Pet. 2. Quòd autem Luc. 2
 Simeon infantem in ulnas receptum uocat ruinam

E[sa]. 8.

et scandalum nostram, quā propugnauimus doctrinā non euertit. Quia enim Christus non solum est iehoua exercituum, sed et uerus homo in unitate persone, et de tota persona, et de utrauis natura rectē et commodē predicabis, quod in ruinam multorum positus sit. Nos ex scripturarum ἀξιωμα ostendimus lapidem hunc preciosum et IEHOVAM esse, et hominem, ostendant aduersarij tantum hominem et ψιλόν ἀνθρώπου esse: si quicquam ualere sua commenta conantur.

TERTIVM. Perspicuum quoq; est, quod
 107. in uigesimo quinto capite dicitur: Mortem absorbet
 107. 25. uincendo, et absterget IEHOVAH Deus lacrymam à cunctis faciebus, et opprobrium populi sui aufert ab uniuersa terra, quoniam IEHOVAH locutus est. Et dicet in die ista, En hic est Deus noster, expectauimus eum, et seruauit nos. Hic est IEHOVAH quem expectauimus, exultabimus, et letabimur in salute eius. Hec de Filio Dei dici primū ostendunt Apostolus 1. Cor. 15. et Ioannes Apoc. 7. et 21. quorum interpretationibus tutiorum mentes conuiuiscere possunt. Deinde epitheta quoq; huic IEHOVAE attributa, de Filio hec intelligi oportere certō euincunt. Hic enim est, qui mortem uicit, et absorpsit, sicut et in Hosea clare dicitur, hic est, qui uitam æternam electis collaturus est delectis lacrymis, et sublatp sui populi

Hose. 13.

pulli opprobrio: Hic etiam est, qui ad Redemptionem expectabatur, & in cuius salute sancti Patres letati sunt, iuxta dictum: Abraham pater uester Ioan. 8. exultauit, ut uideret diem meum, uidit & gaudius est, nam priusquam ille fieret ego sum. Quod si excipiant aduersarij IEHOVA MUOCARI semen ipsum mulieris, probent ex scripturis creaturam natura Deum, & IEHOVA conferentem uitam esse posse, & palmam ipsis in signum uictorie offeremus.

QUARTVM. Vide & uigesimum octauum caput: In die illa erit IEHOVAH exercituum ad coronam uel diadema decoris & sertum glorie reliquijs populi sui. Hoc quoque testimonium de Filio Dei intelligendum esse docent Apostoli, qui totam hanc prophetiam Christo applicant. Ro. 10. 1. Pet. 1. Act. 4. Quin etiam Rabbi Ionathan filius Vzielis, hunc locum in Chaldaeam transferens sic interpretatus est: In tempore illo erit Meschiah IEHOVAH exercituum ad diadema gaudij, & ad sertum exultationis sui populi reliquijs. Confugiunt in his & similibus locis aduersarij saepe ad uerba futuri temporis stultè ad personam transferentes, quæ ad actionem pertinent. Filius igitur Dei non dicitur futurus esse IEHOVAH exercituus, qui sanè semper fuit, sed in seruum exultationis et diadema gaudij futurus dicitur, quod tunc demum uerè cõpletus est cum in carne mundo patefactus iustitiam amissam reparauit.

Esa. 35.

reparauit. Quintum. Item uide trigesimo quinto cap. eiusdem Prophetæ. Hi uidebunt gloriam I E H O V A E, maiestatem Dei nostri. Fortes estote, ne metuatís, ecce Deus uester cum uindicta & retributione ueniet, Ecce Deus ipse ueniet, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum referabuntur. Tunc saliet claudus tanquam ceruus, & lingua muti iubilabit. Locum huius sine controuersia de CHRISTO intelligendum esse, & orationis series, et Euangelistarum scripta euincunt, hic enim est Deus manifestatus in carne, qui oculos cæcorum aperuit, auresq; surdorum reuerauit.

Esa. 40.

SEXTVM. Illustris quoq; locus est in quadragesimo capite his uerbis descripta: Dic ciuitatibus Iehuda, Ecce Deus uester, Ecce I E H O V A H A D O N A I ueniet in robore, & brachium suum dominabitur per sese, ecce merces eius cum eo, & opus eius ante ipsum. Pascet gregem suum tanquam pastor, & in ulnas suas recipiet agnos, inq; gremio suo feret, foetas etiam suauiter ducet. Hæc contra perfidiam recentium Iudeorum & hereticorum iudaizantium de CHRISTO accipienda esse interpretes bonæ fidei declarant, Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Ioan. 10. Apoc. 22. Huc enim procul dubio respexit CHRISTVS, cum inquit: Ego sum pastor ille bonus, cognosco oues meas, & cognoscor à meis. Et, Ecce uenio cito, &

merces

Ioan. 10.

Apoc. 22

merces mea mecum est. Cum autem propria Dei epitheta uerè CHRISTO Dei Filio perspicuè attribuantur, eternum quoq; & natura Deum esse immota ueritate conficitur. Nam quòd dicitur hic IEHOVAH uenturus & saluaturus in futuro, non eò fit, quasi non ante extiterit, sed manifestatio seu apparitio in carne significatur, in qua eternus Dei Filius mundo sese conspiciendum præbuit. Sic enim, ut paulò quoq; antè commonefecimus, Franciscus Dauidis argutatur: Propheta uaticinatur de uenturo Domino: Non igitur de eterno Filio. Sed respondemus fallaciam esse non causæ, ut causæ, neq; enim eum, qui certo tempore se manifestat antè nō substituisse consequitur, sicut Deus mundo se in creatione patefacit, cum tamen iam ante ab eterno uerè fuerit. CHRISTVS uenturus ad iudicium expectatur, quo tamen illius realis substantia non euertitur, sic expectabatur ad saluandum in assumenda carne, quo eterna diuinitas non euertitur. Quapropter antecedens de personæ manifestatione loquitur, in consequente aliud de eius, ut hoc modo loquamur, existentia inferitur. Sed iam ad cætera ueniamus.

SEPTIMUM. Non minus perspicuum est, Ez. 43.
quod in quadragesimo tertio capite dicitur: Ego
ego sum IEHOVAH, & præter me non est Seruator.
Non ego te coëgi ut seruires oblatione
mihæ,

nha, neq; negotium tibi feci thure. Non emisti mihi pecunia calamum, neq; adipe uictimarum tuarum imbuiſti me, quin potius ſeruire me feciſti in peccatis tuis, & negotium mihi feciſti in iniquitatibus tuis. Nam hæc de Filio intelligenda eſſe docet Apoſtolus Phil. 2. Cum eſſet in forma Dei, non duxit rapinam equaliter ſe eſſe Deo, ſed exinaniuit ſe in ipſum forma ſerui aſſumpta, in ſimilitudine hominum conſtitutus eſt, & figura repertus eſt ut homo. Chriſtus ergo IEHOVAH dicitur propter æternam, & realiter ſubſiſtentem diuinitatem, ſeruum uerò propter aſſumptam ſerui formam, in qua ſe exinaniuit omnipotentiam diuinitatis & maiestatem propemodum occultans. Quòd ſi hæc aduerſarij non ſapiunt, oſtendant ex ſcripturis patrem alicubi ſeruum uocari, & herbam iſſis porrigemus, loq; Pean decantabimus.

Eſa. 45.

OCTAVVM. Ad cætera teſtimonia adiungi poteſt, quod in 45. capite grauiſſimè ſcriptu eſt: Sic dicit IEHOVAH ſanctus Iſraëlis, & formator eius: Ego feci terram, & hominem ſuper eam creauì, ego ſum cuius manus extenderunt cælos, & omni militia eorū impéro. Per memetiſſum iurauì, egreſſa eſt ex ore meo iuſtitia, uerbum quod non retrocedet, quòd mihi incuruabitur omne genu, & iurabit mihi omnis lingua. In IEHOVAH iuſtificabuntur, & gloriabuntur omne ſemen Iſraëlis.

Hic

Hic absolute IEHOVAH et Deus Israël uocatur, quem Apostolus Rom. 14. Christum interpretatur. Oportet nos omnes, inquit, ad tribunal Christi sisti, quoniam scriptum est, Viuo ego, mihi flectetur omne genu. Quia autem Paulus Phil. 2. scribit à Deo datum esse Iesu Christo, ut in nomine ipsius omne genu incuruetur, ideo hic sibi nostri antagoniste κενόφύστα querunt. Verum meminerimus Apostolum eò loci de dispensatione, quæ in forma serui assumpta peracta est, sermonem instituisse, ideoq; ratione officij et formæ serui assumptæ Christo tribui, quòd à Deo id datum ipsi fuerit. Nam cum in forma Dei esset, Deoq; non per rapinam æqualis, exinaniuit semetipsum formam serui sumens, in qua etiam exaltatus esse & euectus in summam sublimitatem dicitur. Aliud ergo est loqui de persona Filij Dei æterna, secundum quam eiusdem fuit cum Patre maiestatis & gloriæ, Ioan. 17. aliud de officio, postquàm serui forma sumpta se, ut λύτγον sufficiens persolvere posset, exinaniuit.

NONVM. Iesaiæ 48. Planus quoq; locus exaltat: Ego ipse sum, ego primus ego quoq; nouissimus, & manus mea fundauit terram, & dextera mea palmo mensa est cælos. Accedite ad me, & audite istud, Ab initio hō locutus sum in abscondito, à tēpore, quo hoc esse cœpit ibi fui, et nunc IEHOVA misit me et spiritus eius. Etsi autē de Propheta hæc, quæ postremo loco dicuntur, accipienda esse multos intera

Esa: 48.

interpretes docere non ignoro, tamen uno contextu legenda esse uidebit, qui diligentius & penitus cuncta considerauerit. De Filio igitur Dei hæc interpretor, his adductis rationibus. Prima: Hæc uerba, ego sum primus et nouissimus, Apocalypsis primo de Filio Dei dicuntur, ut manifestè appareat Christi loquentis hæc uerba esse. Secunda, quia gloriam creationis, cuius hic meminit, ad Christum Paulus Apostolus ex Psalmo 102. refert Heb. 1. Coloss. 1. Tertia, quia notum est Filium Dei inde ab initio locutum fuisse Patribus, quo etiam nomen Sermo & λόγος ἑξαγγελτικός nuncupatur. Quarta, sequentia id ipsum docent, nam mox hæc uerba subiiciuntur: Hæc dicit IEHOVAH Deus Redemptor tuus, Sanctus Israël: nomen siquidem Redemptoris propter officium CHRISTO plerumq; tribui notius est, quàm ut confirmatione egeat. Postremo, Veteres omnes propè interpretes, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, de Dei Filio hæc dicta uolunt, tametsi ex recentioribus quosdam aliter sentire non ignorem.

E/a: 54.

DECIMUM: Non omittendum duximus, quod in quinquagesimo quarto capite legitur: Ne timeas, quia non pudebis, non afficeris ignominia, sed confusionis adolescentie tue obliuisceris. Quoniam Maritus tuus, factor tuus, cui nomen est IEHOVAH exercituum, Redemptor tuus, Sanctus Israël

Israëlis Deus, uniuersæ terre uocabitur. Hæc quoq;
 Christo tribui manifestū est ex epithetis officio ipsi
 in cōpetentibus. Etenim hic sponsus seu maritus Ecc
 lesiæ est, sicut explicat Apostolus in Epistola ad
 Ephesios, Mystrium hoc magnum est, ego autem Ephes. 6.
 loquor de Christo & Ecclesia. Item.: Despondi uos
 uni uiro, uirginem castam & immaculatam. Hic est
 Redemptor Israëlis qui nunc gentibus quoq; ad so
 cietatem Ecclesiæ uocatis, Dominus & Deus uni
 uersæ terre uocatur. Quod uerò uerbo futuri tem
 poris, (uocabitur) utitur Propheta, ad pleniorē
 & illustriorem manifestationem in nouo fœdere
 factam referendum est, ut sepe iam monuimus

VNDECIMVM. Sexagesimo quoq; ca
 pite hæc leguntur: Surge igitur, fulgida esto, quos
 niam uenit lux tua, & gloria IEHOVÆ super te
 oritur. Ecce enim tenebræ operient terram, & ca
 ligo populos, super te autem orietur IEHOVAH,
 & gloria eius super te apparebit. Venientq; gen
 tes ad lucem tuam, et reges ad splendorem tibi ex
 orientem. Hæc προφητῶν naticinium est de ma
 nifestatione Mesiiæ ueri Dei in assumpta humana
 natura ex utero uirginis intemeratæ, quod ex cir
 cumstantiis diligenter perspectis clarissimum est.
 Primum enim lux illa exoricens, & sol iustitiæ, ut
 Malachias uocat, illuminans omnem hominem ue
 nientē in hunc mundum, profectio Dei Filius est,

CAPVT VII.

quam ob causam Lucem semundi non semel uocat. Deinde uocatio gentium ad amplectendum fœdus ad Christi regnum pertinet, cuius hic Iesaias expressam mentionem facit. Hec autem Lux, exortura (nam in uerbis Prophetæ temporis est Enallage, præteritum pro futuro) disertè, IEHOVAH uocatur, unde Christum uerum & naturam Deum esse constat.

Leue: 23.

DVODECIMVM. Valde memorabilis est etiam locus Ieremiæ 23, in quo & diuina in Christo & humane naturæ expressa sit mentio his uerbis: In diebus eius seruabitur Iehuda, & Israël confidenter habitabit. Et hoc nomen eius, quo uocabunt eum, IEHOVAH iustitiæ nostræ. Repetuntur hæc & infra capite 33, sub typo urbis Hierusalem, & Ezechielis 34. Quod uerò excipiunt aduersarij IEHOVAM uocari ipsum germen Dauidis, propter unitatem personæ ex duabus naturis constantis καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ concedimus, sed iam antè ostensum est, naturam humanam per se consideratam hoc nomine appellari non posse.

DECIMVM TERTIVM. Nunc ex Psalmis etiam Dauidis aliquot testimonia munien-
dis piorum conscientijs producemus. Ac primum quidem euidentissimum est, quod in Psalmo 68. ex-

Psal. 68.
102.

cat:

Sal: Cantate Deo, psallite nomini eius, munite ui-
um ei, qui supremo cælo inequitat, in IAH nomi-
ne eius exultate coram illo. Deus cum tu ante popu-
lum tuum egredereris, cum incederes per desertum,
terra mouebat: & cæli destillabant coram Deo, ex
munificencia tua o Deus, pluuiam destillabas heres-
ditati tuæ. Ascendisti in altum, cepisti captiuita-
tem, accepisti dona pro hominibus. Locum hunc
Apostolus ad Ephes. 4. de CHRISTO interpreta-
tatur, ut postea iterum repetemus. Secundò, non
minus euident est Psalmo 102. Tu IEHOVAH
in æternum permanes, & memoria tua sempitera-
nis temporibus. Tu exurgens misereberis. Zion,
quia tempus illi benefaciendi, quia præfinitum
tempus aduenit. Mi Deus, ne tollas me in media
etate mea, nam tui anni sempiternis temporibus
existunt, Siquidem tu in principio terræ fundas-
menta iecisti, & cæli sunt opus manuum tua-
rum. Hunc uerò Psalmum Dei Filio decantatum
esse, Apostolus testis est Hebræ. 1. Ad Filium dicit:
Et tu in principio fundasti terram, & opera ma-
nuum tuarum sunt cæli: Ipsi peribunt, tu autem
permanes, & uniuersa ut Vestis ueterascunt, tecum
immutante illa immutantur. Quin & Petrus A-
postolus postrema hæc Christo tribuit: Veniet, in-
quit, dies Domini, sicut fur in nocte, qua cæli pro-
cellæ in morem transibunt, elementa uerò aestuantia
soluentur, terraq; et quæ in ea sunt opera exurentur.

of. 1.

DECIMUMQVARTVM. Hosea

primo non obscurum etiam est, quod dicitur: Domus Iuda miserebor, & seruabo eos in IEHOVAH Deo ipsorum, non autem seruabo eos per arcum, nec per gladium, nec per bellum, nec per equos, nec equites. Verba sunt Dei Patris seruantis, iuxta eternum diuinitatis decretum, perditum genus humanum per Filium $\mu\omicron\nu\omicron\gamma\epsilon\nu\tilde{\nu}$, quem Deum & IEHOVAM nostrum uocat. Et in capite duodecimo de Filio Dei Angelo luctante cum Iacob, sic inquit: Præualuit Angelo, & superior fuit, fleuit & precatus est cum in Bethel inuenit eum, & locutus est nobiscum. Et IEHOVAH Deus exercituum, IEHOVAH memoriale eum. Quò subiungi potest, quod in decimo tertio capite scriptum est. Et ego IEHOVAH Deus tuus à terra Ægypti, ut Deum præter me non agnosceres, neq; seruatonem præter me. Tandem hæc subiungitur: De manu inferorum redemissim eos, à morte iudicassim eos. Vbi causa tua o mors? Vbi pernities tua o inferi, penitudo abscondita est ab oculis meis. Quoniam ipse inter uireta florebit, ueniet uentus Orientalis, IEHOVAH (Messias) à deserto ascendet. Hæc certè prophetia est de Christo, cui & ueram diuinitatem, et opera unni uero Deo competentia non obscure attribuit.

Mich. 4.

DECIMUMQVINTVM. Michæ quarto: In die illa, dicit IEHOVAH, colligam clau

claudicantem, & ciecā congregabo, & quam afflixi. Et ponam claudicantem in reliquias, & procul ciecā in gentem robustam: Regnabitq; IEHOVAH super eos in monte Zion ex hoc tempore usq; in seculum. Hunc quoq; locum de Christo accipiendum esse ex loci circumstantijs patet, quod & Rodolphus Gualtherus Ecclesiæ Tigurinae minister eruditissimus rectissime admonens, Dominum, inquit, regnaturum dicit, non quod ille aliquando non regnauerit, sed quod se Regem & suorum uindicem palam sit declaraturus, qui Ecclesiam suam aliquanto tempore neglexisse uisus est. Et cum ex toto sermonis contextu constet, hæc de Christo dici, & tamen IEHOVÆ nomen illi Prophetæ tribuat, est hoc certum & irrefragabile divinitatis Christi testimonium, cui & hoc accedit, quod regno ipsius æternitatem attribuit, quæ in solum Deum cadit.

DECIMUM sextum. Iam ex Zacharia tria tantum breuitatis causa testimonia in medium ualde illustria afferemus. Primum in secundo capite extat de manifestatione in carne & redemptione generis humani sub typo liberationis ex Babylonica captiuitate: Iubila & gaude, inquit Filius Dei æternus, Zion, eni enim ipse uenio, & in te habitabo, ait IEHOVAH. Adiungentur deniq; gentes multe ad IEHOVAM in illa die, eruntq; mihi populus, in medio autem tui habitabo, sciesq; IEHO

Zach. 2. 12

4

V A M exercituum me ad te misisse. Hic Dei Filius est, qui habitauit inter nos forma serui assumpta, ut Ioannis primo dicitur, & qui officij ratione missus à Patre dicitur, ut quemadmodum liberauerat populum ex Babel, ita genus humanum ex tristi Diaboli seruitute eriperet. Alterum sumemus ex capite duodecimo; In die illa IEHOVAH defendet habitatorem Ierusalem, eritque is, qui impiegit inter eos die illa, quasi Dauid, & domus Dauidis ut Dij, & tanquam Angelus IEHOVAE ante eos. Et effundam super domum Dauidis, & super habitatores Ierusalem spiritum gratiae & beneficentiae, ut afficiant ad me, cum uidelicet, quem pupugerunt. Hec Ioannis 19. Christo applicantur: Et rursus, inquit, alia scriptura dicit, Videbunt in quem pupugerunt. Et Apocal. 1. Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt, & plangent se super eum omnes tribus terrae. Ego sum A & O, principium et finis, dicit Dominus (is scilicet, quem in carne pupugerunt) qui est, & qui erat, & qui uenturus est, Omnipotens. Postremum ex capite 14, quod Lectores diligenter obseruare uelim: Et egredietur IEHOVAH, & contra gentes illas pugnauit, ut tempore belli belligerauit. Illa die stabunt pedes eius (in assumpta serui forma, cum in coelum receptus est) in monte Olearum, qui est in prospectu Ierusalem, ad Orientem, diffundeturque

mons Olearum medius uersus Orientem & Occidentem, ut sit uallis maxima, dimidium deinde montis defleat ad Aquilonem, & dimidium eius ad Austrum. Eritq; IEHOVAH Rex super omnem terram, in illo die erit IEHOVAH unus, & nomen eius unum. Hoc profectio tam clarum est, & humane & diuine nature in una Christi persona testimonium, ut nullis machinis Diaboli euertere aut dissipari possit.

DECIMUM septimum. Quid quod et Malachie tertio Dei Filius uerus Messias IEHOVAE nomine insignitur? Ecce ego mitto Legatum meum, qui complanabit uiam ante me, subitoq; ad templum sanctum suum ueniet ADONAI quem uos queritis, & Legatus fœderis, quo uos delectamini, ait IEHOVAH exercituum. Quis uero diem aduentus eius sustinuerit? aut quis, cum se conspiciendum præbet, consisteret. Hec de Christo interpretantur Christus & Euangeliste Matth. 11. Marc. 1. Luc. 1. Et capite quarto, inquit Pater: Ego mittam uobis Eliam Prophetam, priusquam disces IEHOVAE magnus & terribilis ueniat, Matth. 7. Marc. 9. Luc. 1.

Malach. 3.

DECIMUM OCTAVVM. Iam uero in nouo Testamento quàm sunt testimonia plurima, quæ uix enumerari queant? Nam uocabulum IEHOVAE nomine Domini Apostoli septuaginta

Interpretes secuti transtulere, ut patet ex loco Ioselis, Omnis qui inuocauerit nomen IEHOVÆ saluus erit, quem Paulus & Petrus Dominum dixere. Nomen uero Domini, quam frequentissime Christo tribuatur in nouo fœdere notissimum est. Nunc ad probandum, quod Spiritus sanctus IEHOVA sit, uela conuertemus.

SPIRITVM SANCTVM IEHOVAM in scripturis uocari.

Quanquam de eterna Spiritus sancti Deitate
fol. 398. alibi fusius dicturi sumus, instituti tamen
nostri ratio flagitat, ut hoc loco ex scripturis uerum
fol. 407. 409. IEHOVAM esse comprobemus. Primum. Ac primo
capio obseruandum est Exod. 20. & Numerorum
14. expresse scriptum esse, quod populi Israëliti
eductor ex Ægypto uerus & eternus IEHOVAH
sit. Sic enim dicitur: Ego sum IEHOVAH Deus
tuus, qui eduxi te de terra Ægypti ex domo seruo-
rum, non sint tibi Dij peregrini coram facie mea.
Et Psalmo 95. tentatus esse uerus & eternus Deus
dicitur his uerbis: Nam IEHOVAH, Deus
magnus est, & Rex magnus præ omnibus Dijs. Pa-
tres uestri me tentauerunt, explorauerunt me, ac etiam
uiderunt opera mea. Sic Deut. 9. in Tabernaculo
quoque et in Massa, et in Kibroth irritastis IEHO-
VAM? Iam uero hæc liberatio & tentatio Spiritus
sancti. Iesaiæ 63. ascribitur: Porro ipsi rebella-
runt,

runt inquit, & irritauerunt spiritum sanctum eius, in hostem conuersus est eis, ut ipse pugnaret contra eos. Vbi est, qui fecit eos ascendere de mari? ubi est qui dedit in medium eius spiritum sanctum? Qui ducebat brachio suo magnifico Moysen, de praebeata dextera eius, findendo mare ante eos, ut sibi nomen perpetuum compararet. Quasi iumentum, quod in campo graditur, Spiritus Domini duxit eum. Quod si excipiat aduersarius Spiritui sancto opus liberationis ideo tribui, quia Deus per eum operetur, scripturae sensum non satis assequitur. Nam uerum quidem est nonnunquam scripturam sic loqui, quod per spiritum sanctum Deus operetur, Zach. 4. sed tamen alio, quam ipse putat, sensu. Cum enim dicitur Spiritus sanctus operari, ut 1. Corinth. 12. notatur equalitas & identitas operationis cum patre & filio, quemadmodum enim una diuinitas est, ita una quoque operatio. Cum uero Deus per spiritum aliquid facere dicitur, non instrumentum notatur, ut Macedonius finxit, sed *οἰκονομία* seu ordo in agendo monstratur, qui de equalitate nihil prorsus minuit. Sic dicimus per Filium esse condita secula, non ut instrumentalem causam constituamus Patre minorem, quod fecerunt olim Ariani, et nostro tempore Fotiniani, sed ut ordinem in scripturis monstratum in operationibus exprimamus. Quod uero calumniantur non dici Spiritum IEHOVAM, sed Spiritum IEHOVE,

nihil obtinere possunt. Nam cum diuinitus natura et operatio describitur, IEHOVAH quoque nominatur, sed eo spiritus etiam IEHOVA est, quia à Patre et Filio procedit. Ioan. 15. 16. Gal. 4. Rom. 15. 1. Pet. 1. Spiritus Christi erat in Prophetis.

Isa. 6.

SECUNDVM. In sexto Isaiæ capite Deus, qui Propheta apparet IEHOVAH exercitus, um nuncupatur, cuius maiestate uniuersa terra plena est. Hunc Apostolus Actorum 28. Spiritum sanctum fuisse docet: Recte inquit, Spiritus sanctus locutus est per Esaiam Prophetam dicens: Vade ad populum istum, et dic, Auribus audietis, et non intelligetis, uidentes uidebitis et non cernetis. Crassum enim effectum est cor populi huius, et auribus grauer audierunt. Quod uero Euangelista Ioan. 12. ut supra retulimus IEHOVA hunc Christum fuisse docet, nihil in eo est absurdi. Nam Patris, et Filij, et Spiritus sancti una est aeterna subsistens diuinitas, tametsi hypostasi et characteristica proprietate uere distinguatur. Vnde etiam liquet falsam esse hypothesin aduersariorum contententium, nomen Dei absolute in scripturis positum ad Patrem solum restringendum esse.

TERTIVM. Qui foedus nouum sancit cum suo populo expresse IEHOVAH appellatur. Ieremie 31. Hoc uero, inquit, foedus est, quod feriam cum

cum domo Israël post dies istos, ait IEHOVAH, inseram legem meam in interiora eorum, et in cor eorum scribam eam, et erunt mihi populus. Quod hic uero et eterno Deo attribuitur, Apostolus Heb. 10. ad Spiritum sanctum transfert: Testificatur, inquit, nobis et ipse Spiritus sanctus, pimum cum dixerit: Hoc est testamentum meum, quod condam erga illos post dies istos. Vides ut interpretetur Apostolus Spiritum sanctum esse, qui legem cordibus nostris inscribat, et ad uitæ eterne spem regeneret.

QVARTVM. Memorabilis quoque est locus Ezech. 2. in quo nunc Spiritus sanctus, nunc IEHOVAH dicitur. Primum enim sic ait: Venit in me Spiritus postquam locutus est ad me, statuitque me super pedes meos, et audiui loquentem mihi. Deinde mox de eodem spiritu hæc subnectit: Fili hominis mitto te ad filios Israël, ad gentes rebelles, quæ contra me rebellarunt, ipsi et Patres eorum per fidem mecum egerunt. Ecce te mitto ad eos, dicesque eis, sic ait IEHOVAH Deus, Vide quoque capite undecimo, in quo Spiritus sanctus IEHOVÆ nomine appellatus est.

QVINTVM. In nouissimis uerbis David, 2. samue. 23. hæc uerba leguntur: Spiritus IEHOVÆ locutus est in me, et eloquium eius fuit in lingua mea. Psalmo uero 85. sic inquit: Audiam quid

quid in me loquatur IEHOVAH, quoniam loquetur ad populum suum pacem. Quem ergo alibi Spiritum loquentem, Hic IEHOVAM in se loquentem uocat.

SEXTVM. Sed et Psalmo 95 IEHOVAH & Deus magnus appellatur: Adeste, inquit, Ouesmus IEHOVÆ, Petre salutis nostre iubilemus, nam IEHOVAH Deus magnus est, & Rex magnus præ omnibus Dijs. Hodie si uocem eius audieritis nolite obdurare corda uestra, ut in Meriba, & in Masa in deserto, ubi me tentauerunt Patres uestri & exasperauerunt. Locum hunc non de solo Patre intelligendum esse docet Apostolus Heb. 3. qui ad Spiritum sanctum refert hisce uerbis: Quia propter dicit ille Spiritus sanctus: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione in deserto, ubi me Patres uestri irritauerunt. Retulimus autem nuper ex Iesaiæ quodq; 63. capite Spiritum sanctum fuisse irritatum et exasperatum in deserto.

SEPTIMVM. Nec minus in nouo testamento eodem quo in Prophetis nomine censetur, Paulus enim 2. Thess. 3. Dominum uocat, cum inquit: Porro Dominus dirigat uiam uestram in dilectionem Dei, & expectationem Iesu Christi. Usitata autem Apostolis est, nomen IEHOVÆ appellatione Domini reddere, ut iam sæpe dictum est.

Cum

Constat, ut concludamus hanc tractationem, nomen I E H O V A E Patri, Filio, & Spiritui sancto, commune sit, certo colligimus Deum unum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse.

CAPVT OCTA.

VVM.

SECUNDA DEMONSTRATIO EX
appellationibus pluralibus, quas Scriptura
uni Deo tribuit.

Quanquam in ueteri testamento obscuriora sunt de sacrosancta Trinitate testimonia, quia plenior & illustrior patefactio gratiae noui testamenti reseruabatur, ignotam tamen prorsus hanc doctrinam non fuisse conspicuum est. Neque enim scriptura de uno solo Deo plurali loqueretur numero, nisi Patrem, Sermonem & spiritum uerum Deum esse innueret. Hoc igitur alterum confirmationis nostrae argumentum esto. Usitatus est scripturae sacrae consensus, & omnium propè linguarum proprietates, de uno singularem, de pluribus pluralem usurpare numerum. Verum scriptura de uno Deo loquens non tantum singularem, sed pluralem quoque numerum adhibet. Plures ergo in una diuinitate hypostases uerè distinctas manifestum est. Ad iam testimonijs ordine in medium prolatis ostendamus.

P R I.

PRIMUM. Moses sic Deum consultans
 tem de homine fabricando & ad imaginem suam
 rondendo inducit: FACIAMVS HOMI-
 NEM ad imaginem & similitudinem nostram.
 Etsi autem ridet Franciscus Davidis aper Calydo-
 nius, quod omnes ferme interpretes tanquam cla-
 uam Herculeam locum hunc ad stabiliendam per-
 sonarum Trinitatem deprædicent, eosq; hoc nomi-
 ne alibi impudentes & perfrictæ frontis appellare
 non dubitat, impudentissimus ipse sacculusq; comi-
 tijs refertus, tamen clamores hominis maledicti pi-
 os lectores non offendunt. Nunquam enim Sten-
 teis clamoribus Bacchus iste Dei ueritatem obruit,
 quod ex eo etiam apparet, quia in horum locorum
 explicatione non aliter ac mus in pice hæret. Sed
 iam, ut id euidentius sit, audiamus rationes Cabalis-
 ticas, quibus locum ex Mose prolatum corrumpere
 Iudeos execratos secutus uitatur. Principio igitur
 negat scripturam de uho singulariter, de pluri-
 bus multitudinis numero uti solere. Id confirmat
 his testimonijs, Ioan. 3. Amen, Amen dico tibi, quod
 scimus loquimur, & quod uidimus testamur, & tes-
 timonium nostrum non accipitis. Et 1. Thess. 2.
 Nam ipsi nostis fratres introitum nostrum ad uos,
 quod non fuerit inanis, sed & quod & nunc malis af-
 flicti & contumelijs affecti Philipp. audacter in
 Domino egerimus. Sic 2. Corinth. 1. de se ipso Apo-
 stolus plurali numero loquitur. Verum responsio
 in prom

promptu est, primum enim nego in his locis citas
 et plurali numero unum duntaxat comprehendī.
 Nam Christus in sua concione Prophetas omnes &
 uere docentes de spiritali regeneratione Nicodemus
 adhuc ignota complectitur: Sicut & doctissimus
 interpres Ioannes Calvinus explicat: Quidam, in-
 quiens, ad Christum & Ioannem Baptistam hoc re-
 ferunt, alij numerum pluralem loco singularis posi-
 tum esse dicunt. Ego uero non dubito, quin se Chri-
 stus omnibus Dei Prophetis coniungat, & comuni-
 ter loquatur in omni persona. Philosophi. n. alijq;
 uentosi doctores nugas sepe quas comenti sunt inge-
 runt, hoc autē Christus sibi et omnibus Dei seruis tan-
 quam propriū uendicat, quod non nisi certā doctri-
 nam tradunt. Hec ille. Sic & Musculus pluraliter
 loquitur, inquit, meo iudicio, quod & alij quidam
 sentiunt, de se & Ioanne intelligens. Paulus uero
 Apostolus plurali numero usus Timotheum, Sylua-
 num, ceterosq; cooperarios, seu συνεργε, ut ex
 ἐπιστολῶν Epistolarū apparet, sibi coniungit. Deinde
 concedo modestiæ causa præsertim apud profa-
 nos scriptores nonnunquam multitudinis numerum
 adhiberi, cum de seipsis locuti arrogantiae suspici-
 onem uitare cupiunt. Sed cum hæc oratio sit Dei
 ipsius consultatio de homine fabricando, certū est,
 tres personas unius æternæ diuinitatis hac loquēdi
 forma denotari.

TERTIO, cum opus creationis distinetur.

nunc

nunc Patri, nunc Filio, nunc Spiritui sancto tribuatur, ut suo loco ostendemus, hoc etiam loco tres personas monstrari asseueramus. Facessent itaq; opinionones istę iudaice, quas palatis nostrorum aduersariorum tantopere sapere non miramur, quia commune religionis principium cum illis habent.

Deinde in hoc loco euertendo hoc etiam effugio utitur, quia Angelos in consilium adhibuerit, eorumq; ministerio in condendo homine usus sit. Hec enim Francisci Davidis uerba sunt: Quod si interrogabunt, cui iusserit Deus pater dicendo, faciamus hominem, ne uanis abducamur speculationibus, uel Angelis imperasse dicemus, eo quod sub ueteri testamēto ipsorū opera passim usus sit, uel uerbum illud, faciamus, non fuisse imperantis, sed sese ad opus arduum accingentis, et proinde usum fuisse Moysen numero plurali pro singulari. Hebræorum more, uti toto hoc et sequentibus capitibus

Responsio. ostendit. Equidem scio Franciscę Davidis hæc te ex impuris recentium iudeorum lacunis hausisse, sed si hæc corruptelas persuadere nobis uoles, tria nos hic ex Dei uerbo doceas.

Isa. 40. Primum Angelorum ministerio aut opera Deum in producendo mundo eiusq; ornatu fuisse, ut tu cum tuis Rabbinis doces, usum, cum expresse scriptum sit: Quis adiunxit spiritum IEHOVÆ in creando? et quis Consiliarius eius fuit? Quin etiam
 uniuersis

uniuersa scriptura amplissimum, præbet testimonium, Deum dicendo omnia propria uirtute & omnipotentia nullis adhibitis cooperarijs condidisse. Quapropter os tuum blasphemum, quo affirmas per Angelos hominem conditum esse, nullo scripturae testimonio in medium prolato, oleto obstructum oportuit. Sic enim in quodam Centone scribis: Rabini, inquis, unanimiter docent, Deum in ueteri testamento omnia per Angelos fecisse, ideoq; semper illis imperasse, & hominem per illos condidisse. Quæ quidem opinio longè est sacris literis conformior, cum uideamus fermè semper Angelorum ministerio Deum fuisse usum. Quod si excipiat quis ipsam aduersariorum non quidem adiutum fuisse Deum ab Angelis, sed consiliarios tantum adhibuisse, eorumq; ministerio usum, quis hanc quoq; blasphemiam ferat, cum scriptum sit, Quis consiliarius eius fuit? Et ipse dixit & facta sunt?

Huic itaq; demonstrationi responderi uelim. Quicumq; Deo aut cooperarios Angelos aut consiliarios coniungit, sacrilegus & blasphemus est. Fotiniani cum Iudeis angelos in consilium aduocatos, perq; illos hominem conditum fingunt. Ergo in Deum blasphemi & sacrilegi sunt. Nam quod obijciunt, Deum mandasse militiæ cœlesti, de gubernatione & sustentatione, atq; adeo de prouidentia in uniuersum intelligendum est, militiaq; cœlestis phrasi scripturæ non Angelos tantum, sed uniuersam

uersam machinam coelestem significat. Quod uero excipiunt saepe in ueteri testamento legatione et ministerio sanctos, extra oleas uagantur, quia aliud est ministerium esse in obsequia legatione, aliud cooperarium aut consiliarium in fabricando homine, quod uni uero solum & eterno Deo competit. Ac cum tu Franciscus Dauidis omnia ad amicum uerbi diuini te examinare iactites, profer manifestum scripturae locum, qui angelos in societatem huius consilij uocatos asserat, id si prestare non potes, iudaizare desinas.

SECUNDO, ut uerum sit, quod affirmas, Angelos fuisse consilij diuini socios, ostendendum tibi fuerit perspicuis scripturae testimonijs Angelos iam tunc extitisse, cum de homine creando consultaretur. Nam etsi uulgata esse opinionem non ignoro, primo die ex lucida massa productos fuisse spiritus coelestes, tamen extra Dei uerbum piorum mentes philosophari non oportet. Quò uero expeditius respondere queas, in hanc formam dialecticam contrahemus: Qui extra Dei uerbum, quod ipse coelatum esse uoluit, temerè speculationibus indulgens affirmat, reprehensionem & notam stultitiae non effugiet. Aduersarius id facit, dum praeter omne Dei uerbum certò, quod ignotum est, affirmat. Ergo temeritatis & stultitiae notam hanc quaquam effugiet. Si diceret cum suis Rabbiniis terram adhibitam fuisse consiliariam, etsi omnium sanorum

horum ludibrio se exponeret, facilius tamen suo more quomodo sese tuaretur aliquid committere posset.

Postremo, in eo multis uigilijs tibi sudandum fuerit, ut probes ad Angelorum imaginem hominem conditum esse. Particula siquidem, nostram, horum quoque imaginem, secundum tuam opinionem, ut cōprehendat necessum est, quod quidem uerbo Dei absonum est, quia postea subiicit Moses ad solius Dei imaginem fuisse primum parentem creatum. Quin hæc etiam absurditas notari potest, angelorum communem fore cum Deo imaginem equalem, quia Moses ita inquit, Faciamus hominem ad imaginem nostram, ac paulo post subnectit, fecit Deus hominem ad imaginem suam. Quocirca cum manifesta sint absurda cum Dei uerbo pugnantia, friuola isthæc opinio consistere nequaquam potest, uti cunq; nostris Rabbiniis stultis opinionibus inebriatis arrideat. Atq; hæc de secunda Fotinianorum opinione dicta sufficiant.

PRÆTEREA, Quoniam superioribus glossæmatis ne sibi ipsi quidē noster aduersarius satisfacit, hanc igitur quoque ob causam Deum Patrem multitudinis nomine usum fuisse scribit, quia nō ad primam tantum, sed secundam quoque Adami creationē, quæ in Christo ueniente temporis plenitudine facta est, hoc est ad renouationē post lapsum respectat. Hæc enim ipsius sunt uerba in libello quodam

Hungarico : Deum Pater in hac prima creatione nõ
 buclantum consilio suo intendit, quomodo homi-
 nem formare uellet, sed etiam quomodo restaura-
 ret per Christum et recrearet. Sed ego falsissimam
 hanc hypothesin affirmo, primùm quia nullis scri-
 pturæ testimonijs fulcitur, ideò qua facilitate in
 medium affertur, eadem reijci merito & potest, et
 debet. Deinde, quia nulla hoc loco mentio secunde
 creationis, sed consilium proponitur de homine con-
 dendo, qui nondum subsistebat. Postremò atten-
 dant lectores, quàm hæc futilis ratiocinatio fiet,
 Deum ideo pluralem numerum usurpasse, quia fu-
 ture quoq; reparationis rationem in suo consilio ha-
 buerit. Vbi enim hoc in scripturis? An non de ho-
 mine iam iam condendo loquitur? An prima crea-
 tio cum secunda simul facta est?

Porro nec hic quidem sibi credens Franciscus,
 ultra progreditur, ac pluralem numerum eò posi-
 tum affirmat, quia respiciat Pater ad Christum,
 per quem, & propter quem omnia creat. Si inteli-
 ligeres, Franciscus Davidis, Dei Filium Patri coo-
 perantem non prorsus à scopo aberrares, sed cum
 ideam tantum futuri hominis accipias, cuius respec-
 tu uerbum plurale pater usurpauerit, nemo sanus
 in tuam sententiam pedibus ire potest. Non enim
 sermo est hic aut de Semine, quod post lapsum pro-
 mittitur, aut de hominis reparatione, sed de homi-
 ne mox

ne mox creando. Tuum igitur figmentum nullam
 veri speciem habere posse, sani omnes uident. Ve-
 rum sic argutatur Franciscus Davidis: Deus mani-
 bus ac digitis suis coelos & terram fundasse passim
 in scripturis dicitur, Iesa. 45. 48. Psal. 8. 15. 118. At
 qui manus & digitos Deus incorporeus non habet,

Christū itaq; intelligere necesse est, qui inuisi-
 bilis Dei uisibilis imago, speculūq; est. Primum ne-
 go consequentiā, quia pueris etiam ipsis notum est
 scripturam, quoties digitos aut manus tribuit Deo,
 καὶ τὸν πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου hominum infirmitati et con-
 suetudini sese accommodare. Sepe Psalmista orat,
 quō precibus suis aures Dei patefiant, num ideo aut
 Deus aures habet, aut homo CHRISTVS intelli-
 gitur? Dicitur idem Vir bellator, annē idcirco De-
 us esse, desinet? Quae ergo haec temeritas est, ueris
 tati contra conscientiam uim inferre, & quoquo-
 modo eam mendacio inuoluere? Enimuerō suq;
 deq; est homini in reprobū sensum tradito ueris
 tatis diuinae & sacrarum scripturarum autoritas,
 dummodo aliquid, quo rudes pelliciat dixisse ui-
 deatur. Quō magis danda opera est, ne futilibus
 ineptijs commentisq; nullam ueri speciem habentis
 bus decipi nos patiamur. Deinde hac hypothēsi,
 sui etiam dogmatis principium Franciscus Davidis
 conuellit, & dum Pythagoras iste nimium sibi pla-
 cens in suis speculationibus eruditē philosophari

Responsio.

nult, turpiter sibi ipsi repugnat. Nam si digito Dei
 coeli facti sunt, is autem Christus Iesus est, certe
 hunc ab opere primæ creationis excludere nequa-
 quam poteris, aut hoc te absurdo inuolui necessum
 erit, per hominem Christum coelos factos esse. Id
 quo facilius perspicias, hæc tua speculationis sum-
 ma erit: Coeli & terra manibus ac digitis Dei fa-
 cta sunt: Digitus, manusq; Dei est homo Iesus Chri-
 stus. Ergo coeli & terra per hominem Christum
 producta sunt. Non patiar autem hic ad tuum te
 asylum recipere, nempe de secunda creatione te
 locutum esse, quia testimonia abs te ex Iesaja &
 Psalmista citata manifeste id confutant. Vide er-
 go quò te conijcias, dum tuis Platoniciis speculati-
 onibus nimipin indulges, & scripturam malè con-
 suis.

Postremo, Vbi uarijs expositionibus ex Rabi-
 binorum oletis haustis plurimum sese torfit, ad so-
 phisticas questiones confugit, ut qui ante Cabalisti-
 cum egerat, nunc sophistam quoq; sese ostendet.
 Ne uerò multum in his quoq; nodis sibi placeat, ad
 singulas breuiter respondebimus, questiones, non
 ut homini contentioso satisfaciamus, sed ut piorum
 conscientijs modeste consulamus. Prima itaq; talis
 est. Caterum interrogato, inquit, cui tota Trinitas
 loquendo imperauerit, an non asserunt omnia à
 Deo Patre per Filium facta esse? Si uerò pater om-
 nia per Filiū facit, quomodo tota Trinitas equaliter
 operabitur?

Nodus

Nodus hic Gordius, quem dissolui non posse
 Franciscus Davidis existimat, nullam planè aut **Responsio.**
 obscuritatem aut difficultatem habet. Nego enim
 imperativam esse orationem, quasi Pater aut Filius,
 aut sancto Spiritui uniuersi fabricationem deman-
 dauerit, sed commune esse consilium Patris cum
 æterna sua sapientia et spiritu, quorum opera sunt
 indiuisa, affirmo. Vt enim trium una est natura
 et diuinitas, ita operationem quoque unam esse scri-
 ptura affirmat Ioan. 5. Matth. 28. Ies. 63. Porro
 quod subijcit à Patre per Filium facta sunt omnia,
 quò ad ordinem et operationis οἰκονομίαν atti-
 net, verum esse concedimus, sed quæ tamen æqua-
 litatem minimè turbet. Nam particula Per, non
 instrumentum significat agentis, ut tu cum Ario,
 parente tuo putas, sed causam cooperantem, quæ
 tamen œconomiam, cuius paulo antè mentio facta
 est, nequaquam destruat.

SECUNDA Questio est: Cur ad tres
 tantum, et non ad plures uel pauciores, uerbum il-
 lud, Facianus, restringunt, cum de pluribus etiam
 predicari queat? Respondeo nos ad Patrem tam **Responsio.**
 tum, Filium et Spiritum sanctum opus creatio-
 nis restringere, quia scriptura interdum indefini-
 te huic uni Deo adscribit, ut Iob. 35. Vbi est De-
 us factores mei? interdum distinctè nunc Patri,
 nunc Filio, nunc Spiritui sancto Act. 4. Ies. 45.

Coloss. 1. Hebræ. 1. Iob. 33. Ies. 40. uendicat. Sicut ergo extra & præter Patrem, Filium ac Spiritum sanctum nulla est diuinitas, ita opera diuinitatis propria nulli extra hos tres tribui uerè possunt. Tu ex Dei uerbo ostendas nobis plures, quibus opus creationis sit alicubi adscriptum, ut nos trium equalis operationem monstramus, tum uerò pro tuo more tanquam in festis Bacchi clamoribus insulsis Stentorem agas.

Verum, ut ad propositum nostra recurrat oratio, nequaquam Moses uerbum multitudinis usurpasset, nisi in una Dei natura plures esse hypostases uerè distinctas innuere uoluisset. Neq; uerò nos soli hanc interpretationem genuimus, sed orthodoxi quique scriptores ad stabiliendam Trinitatem sacrosanctam hoc loco usi sunt. Chrysostomus enarrans primum Genesios caput Homi. 8. Quis igitur, inquit, hic ad quem ait, Faciamus hominem? Quis autem alius quam ille magni consilij Angelus, ille admirabilis, consiliarius, potens, princeps patris, pater eternitatis, unigenitus Dei Filius, Patri equalis secundum substantiam, per quem omnia facta sunt.

Idem in Concione de sancta Trinitate: Vide, ait oro, testimonia sancta & consubstantialis Trinitatis, & uenerare illam rectè ne pereas. Et dixit, inquit Deus, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem. Gen. 1.

exp. Cum quo consilium inquit Deus? Cum Angelis?
At non est homo ad imaginem Angelorum conditus.
Loquitur autem ad coopificem Filium & Spiritum
sanctum. Et Cyrillus libro 4. contra Iulianum:
Sciuit Moses in sancta Trinitate uenerabilem
& unam Deitatis naturam, & ob hanc rationem
interdum singulari utitur numero, & interdum
plurali, ut cum dicit, Faciamus hominem secundum
imaginem nostram, sancte et consubstantialis
Trinitatis est manifestatio.

THEODORETUS etiam Theologus laudatissimus in questionibus super Genesin his uerbis
scribit: τίνι ὁ θεὸς εἰρηκεν, ποιήσωμεν ἄνθρωπον
ἢ εἰκόνα ἡμῶν ἢ ὁμοίωσιν ἡμετέραν. - Responsio. τινες μὲν τῶν δυσωνύμων
αιρετικῶν πρὸς τοὺς ἀγγέλους αὐτῶν εἰρηκέναι,
ἢ τοὺς πονηροὺς δαίμονας ἐφάσαμ, οὐ συνί-
εντες οἱ ἐκθερότκοι τὸ ἢ εἰκόνα ἡμετέραν.
θεὸς γὰρ οὐσία οὔτε, εἰκὼν ἢ αὐτὴ, ὁ μὲν
γὰρ αἰδίου ἔχει τὴν φύσιν. Οἱ δὲ αὐτὸν ἔχον-
τες ποικτὴν ἢ διμυργόν παρ' αὐτῷ δεδεδεγ-
μένοι τὸ εἶναι οἱ δὲ δαίμονες ἢ εἰς πονηρίαν
ἐκόντες ἐτράπησαν. ἀνοίαν τοίνυν εἶχον
τῆς τὸ μίαν ἀπολαβῆναι εἰκόνα τῶν πονηρῶν
δαμόνων, ἢ τὸ πειλάγει τῆς ἀγατότητας
Ιουδαῖοι δὲ εἰς ἑτέραν ἐξώκειλαν παραφρο-
σύνην. φασὶ γὰρ πρὸς ἑαυτὰν εἰρηκέναι τὸν

τῶν ὅλων θεῶν, ποιήσωμεν ἄνθρωπον, καὶ
 τινα μίμησιν τῶν τὰς μεγάλας πεπίστευμέ-
 νων ἀρχῶν. καὶ ὅς ἱππάρχοι καὶ στρατηγοὶ
 πληθυντικῶς εἰώθασιν λέγειν τὸ, κελεύομεν, ἢ
 γράφομεν ἢ προσάττομεν, καὶ ὅσα τοιαῦτα
 ἢ οὐ συνῆδον οἱ παραπληγες ὡς ἐνικῶς τὰ
 πλεῖστα ὁ τῶν ὅλων θεῶν λέγει. καὶ τὰ λοιπὰ.
 Vide reliqua loco iam citato, nam omnia huc ad-
 scribere, quæ in hanc sententiam aduersus nostros
 Fotinianos tanquam ex professo disputat, nimis
 longum foret. His addere potes Syrmienſis ſynodi
 aduersus Fotinum ſententiam: Si quis hoc, Facia-
 mus hominem, de Patre ſolo dictum affirmet, ana-
 thema eſto. Quòd autem facere nobis Franciſcus
 Dauidis illudere uidetur, eò quòd Eſſentiam ad ſu-
 as perſonas locutam nos aſſerere cauillatur, frua-
 tur ſanè iſtis nugatum delitijs Lucianus iſte, quæ
 nunquam nobis in mentem uenerunt, nobis ſatis eſt
 ex ore Dei affirmare, Patrem, Sermonem & Spi-
 ritum ſanctum de homine condendo conſilium ini-
 uiſſe. Nunc ad reliqua teſtimonia, Deo conatibus
 noſtris fauente, progrediamur.

SECUNDVM TESTIMONIUM.

In capite Genes. tertio poſtquam lapſum primor-
 rum parentum cum promiſſione de ſemine caput
 ſerpentis contrituro idem Moſes retuliſſet, ſic De-
 um loquentem inducit. Et dixit IEHOVAH
 EL OHIM: ECCE HOMO ISTE FA-

CTVS EST; quasi unus ex NOBIS, ut sciret
bonum & malum. Hoc testimonium nullis cauillis
obnoxium est, & quomodo ex eo homines nostri
Lucianici sese extricare possint non uideo. Nam
ita se Deus unum predicat, ut disertè personarum
pluralitatem in una natura explicet. Quòd si exci-
piatur honoris causa numerum multitudinis adhi-
bitum fuisse, frigida erit tergiuersatio, quia particu-
la, unus ex nobis, ad plures relationem habent. Nec
est quod obijciant, plures igitur numero ferè De-
os, quia non deorū, sed hypostascon unius diuinita-
tis trinitatem ex scripturis docemus. Vbi autem
una est eadēq; natura, diuinitas, omnipotentia, &
maiestas, plures numero dij constitui non possunt.
Porro, nec de ipsis Angelis pronunciatum esse,
quod ex Mose retulimus, constat, quia de illis non
rectè dictū fuisset, unus ex nobis, nisi diuinitatem
aternā illis etiam attribuere uelimus. Nec Adam ue-
rè unus ex his potest, quia in communionem diuini-
tatis admissus ille non est, & expressè scribit Mo-
ses à I EHOVAH ELOHIM dictum fuisse, Ecce
Adam tanquā unus ex nobis. Est autem in his uer-
bis ironia sarcastica, qua Deus Adamo diuinitas-
tem affectanti non consulens boni presentem, in
quo conditus fuerat, statim insultat. In particula
etiam, NOBIS, Adamū comprehendi posse nego,
singularis. n. et unica persona nullius lingue phrasi
ad alterā dicere potest, Ecce tu quasi unus ex nobis,
sed

sed ex me, quod & ipsum tamen horridum est, & quomodo queso Adamus hic uerè comprehendetur, cum disertè dicatur solius I E H O V Æ orationem hanc ironicam esse, Ecce quasi unus ex nobis? Hoc enim pacto includi posset si cum I E H O V A H E L O H I M Adam simul loqueretur, quod cum non fiat, manifestum est, mysterium sanctæ Trinitatis subindicari.

Nunc audiamus, per quos cuniculos, in hoc nodo non explicando, sed transiliendo, effugia sibi querat. Primum ita scribit: Tertium testimonium habent Gen. 3, Ecce Adam, quasi unus ex nobis factus est, ex quo emungunt (eo quod dixit nobis) Trinitatem, quasi uerò, si libeat contendere, poterit non potuerit esse cum Filio tantum, ut illud nobis de duobus predicetur. Responsio in promptu est, primum enim nego Trinitatem tantum ex particula nobis, ut tu uis, elicere, sed ex toto complexo, Ecce unus ex nobis, quod uni & singulari personæ nullius lingue idiotismo tribui rectè potest. Deinde ad duas tantum personas quoque restringere te non patiar, quia manifestatio in uerbo et operationibus semper ad Patrem, Filium & sanctum Spiritum dirigit. Atque ego, Franciscus Davidis his puerilibus nanijs, quibus nihil potest esse stultius, te delectari posse miror, quibus non respondes certè ad obiecta, sed rimulas ad effugiendum queris, quod

quod tibi homini, ut uideri uis, docto profectò turpe est. Secundo ita respondet Franciscus ad locum iam pròductum: Quia uerò ipsorum Aristarchus Caluinus hunc locum non satis firmum esse ad Trinitatem asserendam demonstrat, non erit cur laboremus, licebit uerò mirari. quòd inter sese aduersarij nostri tam turpiter dissideant. Et hic mirari, Francisce Dauidis, te non desinam, quod tu cum ueteres omnes recentesq; interpretes ex alto despicias, Antichristiq; satellites audacter tanquam ex Tripode eructes, nò aliter ac cœlo delapsus quartus Cato, non tamen erubescas nunc ad horù, nunc ad illorù confugere patrocinium, ubi tuæ causæ uel tantillù fauere uidentur. Sed non est necesse, ut Caluini pallio te obtegās, respondendù tibi potius ex Dei uerbo ad propositù fuerit. Certè quod ad doctrinæ caput attinet, nullù est inter nos et Caluimum disidiū, quod tu quoq; ignorare non potes, cum scias plurima monstra putida repressa ab illo fuisse, Sersuetum, Valentinum Gentilem, Alciatum, Blandratam, et Gribaldum portentosarum opinionum fabricatores. Quòd si qua est in quorundam locorum explicationibus sententiarum uarietas, meminimus non uni omnia esse concessa, sed spiritum uariè sua dona impertiri. Mibi certè ne Diaboli quidem omnes locum hunc extorserint, quia ad unicam personam restringi non posse pueris etiam ipsis conspicuum est.

TER

TERTIVM Testimonium. Hec porro, quam propugnamus, doctrina, in capite etiam undecimo expressa est ab ipso Deo, quod observari utile est, quia & personarum Trinitatem et naturam unitatem ob oculos subiicit, AGITE descendamus, & confundamus ibi labium ipsorum, ne alter alterius sermonem percipiat. Dispersit itaq; IERHOVAH ex illo loco in uniuersam terram, et saueruntq; ab extructione ciuitatis illius. Scimus quidem hoc etiā loco ad deprauationes Iudaicus aduersarios sese recipere, sed cur distincte nunc pluralem nunc singularem adhiberet numerum, nisi mysterium sanctae Trinitatis innuere uellet? Verum audiamus hic quoq; Apollineum ex tripode oraculum: In hoc, inquit, loco ferme doctiores conueniunt, quod personarum Trinitas designetur, nec aliam producunt causam, quam quod de Angelis non possit intelligi, cum in textu aperte non nominentur, quasi uero uel Filius eternus, uel Spiritus sanctus ibi nominetur. Respondeo, Hanc orationem Dei esse consultationem de confundendis labijs hominum nemo sanus insitiari potest. In hanc uero creatura admitti nulla potest, necesse itaq; est Patrem cum suo sermone & Spiritu intelligere. Et si igitur Filij & Spiritus sancti expressa mentio non sit, sicut nec Patris, tamen, cum creaturae in hoc consilium non recipiantur, recte & uere de sancta Trinitate interpretari licet. Quod autem

Deum

Deus consultatione uti ostenditur, id pro capite infirmitatis nostræ fit, scriptura enim instar nutricis cum infante balbutientis nostræ ruditati se attemperat. Inscitè igitur in libello aduersus D. Georgium Maiorem de Angelis locum hunc Franciscus interpretatur.

QUARTVM. Non uidetur omittendum, quod in uigesimo Gene. capite Abraham ad Abimelech, qui coniugem rapuerat, inquit: Errare fecerunt me Dii de domo Patris mei. Nam nomini Elohim uerbum plurale Hittheu additur, ad indicandum, piorum & sanorum hominum iudicio, Trinitatis mysterium, Etsi autè non ignoro de angelis locum hunc nonnullos interpretari, tamen uerior eorū sententia uidetur, qui de uero Deo dictū iudicant. Apparet enim ex duodecimo eiusdem libri capite diuinitus Abrahamum ad peregrinandum protrahitum esse, & postea prouidentia Dei sustentatum passim oberrasse. Quod autem obijciunt quidam, uerbum singulare nomini Elohim addi solere, cum de Deo sermo habetur, non est in uniuersum ueritati consonum. Nam 2. Reg. 7. uerbum plurale, ut hoc quoq; loco, adiectum est: Et quis est ut populus tuus Israël, gens una in terra, pro qua iuerunt Dii Elohim ad redimendum sibi, LO singulariter.

QVINTVM. Non est obscurus locus etiam in Iesaiæ cap. 6. qui Dominum in solio sedentem,
ita

Apo. 4.
Pater.

Ioan. 12.
Filius.

Act. 28.
Spiritus S.

ita loquentem inducit: Vocem quoq; IEHOVAE
audiebam dicentem, Quem nam mittam, aut quis
ibit NOBIS? Vade & dic populo isti, audiendo
audite & ne intelligatis, & uidendo uidete, neq;
cognoscatis. Verba hæc Ioannes in Apocalypsin
transferens de Patre interpretari uidetur, San-
ctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens,
qui erat, & qui est, & qui uenturus est. Euango-
lista uero Ioan. 12. cap. de Filio his uerbis, pro-
pterea non poterant credere, quia iterum dixit Esa-
ias, Excecauit oculos eorum, & indurauit cor eo-
rum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, &
conuertantur et sanem eos: Hæc dixit Esaias, quan-
do uidit gloriam Christi, et locutus est de EO. Pau-
lus autem Apostolus ad Spiritum sanctum refert,
Act. 28, Bene Spiritus sanctus locutus est per Esa-
iam Prophetam ad patres nostros dicens: Vade ad
populum istum, & dic, auribus audietis & non in-
telligetis, & uidentes uidebitis & non cernent.
Nunc ut facilis quid uelimus lectores animadu-
tant, in syllogismi formam sic contrahemus. Deus,
qui uisus est Iesaiæ in solio sedens astantibus Sera-
phim, non alius fuit, quam IEHOVAH ille ex-
tra quem & præter quem alius non est. Atqui De-
us hic Pater, Filius & Spiritus sanctus est Aposto-
lis interpretibus, Ergo unus uerus Deus Pater, Fili-
us & Spiritus sanctus est sine ulla inæqualitate, aut
personarum distractione.

SEXTVM. illud quoq; hoc loco adijciendum putauimus, quòd scriptura Deum unum plurali numero Elohim sæpe uocare consueuit. Construitur autem frequentissimè cum uerbo singularis numeri, ut & unitas diuinitatis, & personarum Trinitas ⲙⲓⲛⲓⲁⲓⲟⲩⲡ designetur, ut: In principio creauit Elohim cælum & terram. Nōnunquam tamen uerbum quoq; plurale subiungitur, cuius rei exempla nuper posuimus, Gen. 20. Factum est autem, cū errare me fecissent Dij de domo Patris mei. Et cap. 35. Quoniam ibi apparuerunt ipsi Elohim, cū sugeret à facie fratris sui. Sic 2. Reg. 7. Et quis est ut populus tuus Israël, gens una in terra, pro qua iuerunt Dij ad redimendum populum sibi, Lo singulari numero. iungitur etiam hoc nomen Elohim adiectiuo plurali, sed postea clauditur & determinatur pronomine singulari. Deut. 4. Quoniam quæ est gens magna, quæ habeat Elohim Deos appropinquantes sibi, sicut **IEHOVAH** Deus noster, cū omnes nos inuocamus eum. Iosue ultimo: Non potestis Deo seruire, quoniam Elohim Kedoschim hu, id est, Dij sancti ipse est. Gen. 1. Et dixit Dij, Faciamus hominem ad imaginem nostram, & creauit Elohim hominem ad imaginem suam.

Quòd autem monent quidam interpretes periculum esse, ne si ex Elohim tres personas eliciamus, in Sabellianismum incidamus, non prorsus no-

stram sententiam conuellunt, sed ut attenti & circumspecti simus communes faciunt. Hoc autem periculum uitabitur, si perpendamus nomen ipsum, aliis quādo capi essentialiter et absolute, aliquādo personaliter & distinctè. Quod si absolute sine alicuius personæ mentione ponatur, nec aliqua proprietate determinetur, Patrem, Filium, & sanctum spiritum simul denotari sciendum est: Si uerò in medium ueniat relatio, aut proprietate aliqua certa persona denotetur, eam, cuius mentio facta est, accipere cōueniet, qua obseruata distinctione nullum est metuendum Sabellianæ perfidiæ periculum. Vnde subtilis argutia Francisci Davidis perspicui facile potest, dum ita argutatur: Elohim tres personas diuinitatis denotat. Filius Dei est Elohim. Ergo tres personæ simul sunt ipse Filius. Quis enim non uideat fallaciam esse ὁμοωνυμίας, in hoc argumento, cum maior indefinitè seu essentialiter, minor uerò personaliter accipiat?

Ceteras appellationes, quas scriptura uni Deo in lingua sancta tribuit, ut sunt Adonai, El, Schaddai, consultò omittimus, quia plurimi eruditi homines eas perspicuè explicuerunt, ut nos actum agere, et illiada post Homerū scribere necesse nō sit.

CAPVT NONVM.

Tertia demonstratio, ab opere creationis vni uerò Deo proprio.

Quæ

Que hactenus recitata sunt propositam hypothesis confirmantia argumenta νοε) ἄπο Νεφέε, ad ipsis appellationibus, quibus scriptura de uno uero Deo in lingua sancta ulitur, ducta fuisse. Nunc ad ipsas in operibus Dei manifestationes transeundum est, ex quibus eterna diuinitas Patris, Filij & Spiritus sancti, quam ueritatis hostes conuulsam cupiunt clarissime omnium eluceat. Nam quod alicubi Dei Filius ab operibus se cognosci posse ait, id de Patre quoque & sancto spiritu commodè dici potest. Cum autem omnium operum Dei, quibus generi humano sese patefacere uoluit, primum & antiquissimum sit creationis opus, rectè ab eo initium sumere conueniet. Hoc cum uniuersa scriptura tribus diuinitatis personis commune faciat, perspicuum erit, uerum & unum Deum Patriarchis, Prophetis & Apostolis cognitum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum esse, qui apud Iesaiam clamat, se alteri suam gloriam non daturum.

Ioan. 5.

Gen. 1.

Vtile est maxime memoria tenere, quod apud Ieremiam dicitur: Sic dicetis eis, Dij qui non fecerunt cælum & terram, maledicti sint. Et enim si uerus Deus is est solus, qui creator est cæli & terre, Filius & Spiritus sanctus aut idolum erunt, aut uerus Deus rerum omnium uisibilium & inuisibilium fabricator. Nam quod excipit aduersarius, Prophetam de commentitijs gentium idolis loqui

Iere. 10.

loqui uerum esse concedimus, sed interim proponi
 generalem doctrinam, fictitios omnes esse Deos,
 qui cœlum & terram non fecerunt. Putat aduen-
 sarius statuas tantum idola uocari in scripturis,
 cum in genere quaslibet creaturas sic appellet præ-
 ter unum uerum Deum, si illis honos soli Deo de-
 bitus attribuitur. Ex Angelis fabricabis tibi idola
 si eos inuoces, quia cœlum & terram non fa-
 cerunt, Principes si adores cultu ueri Dei, idola
 facies, quia uisibilis machine mundi creatores non
 sunt. Proinde siue Angelus, siue alia quæuis crea-
 tura, si adoretur, idolum tibi erit; cō quod cœli &
 terre creator non est. Cum autem Dei Fillum scri-
 ptura non fictitium, sed uerum Deum & inuoca-
 dum statuat, certē ab opere creationis excludi non
 potest, quod ipsum de Spiritu quoque sancto senti-
 endum est. Quō uerō faciliore compendio progre-
 di possimus, in formam syllogisticam sic includere
 licebit. Cuicumque scriptura sacra opus creationis
 tribuit, hic unus et solus uerus Deus est. Verū id
 Patri, Filio & Spiritui sancto tribuit. Ergo unus
 & solus uerus Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus
 est, extra quem alius non est.

Quōd uerō Creator machine mundi Pater, Filius,
 et Spiritus sanctus sit, quem unum et solum uerū
 Deum sæpe diximus, duplici ratione scriptura con-
 firmat. Primum enim sæpe simpliciter & absolute
 his

Quid Idolū?

L. 1047. 5.

his tribus diuinitatis personis simul hoc opus adscribit, deinde etiam distinctè nunc Patri, nunc Filio, nunc spiritui sancto, quod sequentia testimonia demonstrabunt. Moses enim in primo Gene. capite absolute & simpliciter ponit, cum inquit: In principio creauit Elohim Dij coelum & terram. Nec uerò difficile est respondere calumnijs aduersariorum, nomen Elohim non significare tres personas, quia paulò post subiectū sit, spiritū Elohim aquas fouisse. Sic enim arguantur: Si Elohim significat Patrem, Filium & Spiritum sanctum, duo igitur spiritus erunt, atq; ita quaternitatem inferri necessum est. Verum responsum antè est, nunc absolute, nunc cum respectu eam uocem in scripturis poni solere, quod ex orationis serie diiudicare non difficile fuerit. Cum autem in his uerbis, spiritus Elohim fouebat aquas, in medium ueniat relatio, ac distincta fiat mentio spiritus, necesse erit Patrem & Filium nomine Elohim intelligi, quod nihil prorsus habet absurdi, quia alibi scriptura Patris & Filij esse spiritum disertè testatur, Ioan. 15. Roman. 8. Gal. 4. Nec uerò mihi probatur opinio, qui hoc in loco spiritus nomine uentum accipiunt, quia instituto Moses non quadrat, nec enim tunc ueni fuerunt, cum moles confusa recens conderetur, & opus diuinae naturae cōpetens illi attribuitur, quod ad uentum transferre nimis absurdum foret.

Nunc ad reliqua testimonia progrediendum

est, in quibus opus creationis tribus diuinitatis personis simul adscriptum est. Iesaiæ 44. EGO sum Iehouah Osecha, id est, Factores tui & formator tuus. Et Psal. 149. Letetur Israël Deuschau, hoc est, in factoribus suis, & filij Zion exultent in Rege suo. Iob 35. Vbi est Eloha factores mei? Quibus in locis, mysteriose, ut sic loquamur scriptura Patrem, Sermonem & Spiritum creatorem uisibilis mundi monstrat, alijs enim plurales numeros per solæcismum nequaquam adhiberet. Quod si opponant aduersarij suum usitatum $\kappa\omicron\kappa\upsilon\sigma\mu\omicron\varsigma$, tres igitur fore creatores, nihil agunt aliud, quàm suo more calumnijs grauare innoxios deprehenduntur. Nam etsi scriptura factores non nunquam plurali numero uocat, ut mysterium Trinitatis ob oculos subiiciat, tamen quemadmodum Patris & Sermonis una est diuinitas, maiestas & omnipotentia, ita una etiam & equalis operatio est, Ioan. 5. Proinde non tres, sed unum Creatorem fateri necesse est. Non Pater solus Dei nomine insignitur, sed Filius etiam, & Spiritus sanctus, nec tamen idcirco tres Deos cudimus, quia una horum diuinitas & operatio est. Et quemadmodum Pater, ita Filius Redemptor & Saluator est, nec tamen duo Redemptores aut Saluatores, etiam testimonio aduersariorum, cur non in creatione idem fateri licet?

PORRO testimonia, quæ distinctè & sè
gilla

gillatim opus creationis, nunc Patri, nunc Sermoni, nunc Spiritui sancto tribuunt, innumerabilis prope sunt, ex quibus quæ maxime selecta & nostro instituto seruientia uidebuntur, apponemus. Verum, priusquam ea recitemus, obseruatum necessarium magnopere est, in his operibus, quæ Augustino ad extra nominantur, nominata una persona reliquas non excludi. Hoc cum spiritus uertiginosi non obseruent, mirum quam tumultuentur, & cælum terræ Gigantum more permisceant. Ex hac una regula futes omnes rationes dilui possunt, quibus aduersarij solum Patrem creatorem statuantes, Filium ac Spiritum creatum fabricant. Testimonia de Patre congerere necesse non est, quando de eo non contrauertatur, sed tamen ut ordinis ratio habeatur pauca adscribere nos non pigebit. Prius tamen hæc regula obseruanda est, Quoties Pater & Filius conferuntur, ita ut utriusque expressa fiat mentio, & Dei, & Creatoris nomen Patri tribuitur, non ut diuinitas aut operatio alterius tollatur, sed ut ordo monstretur, quia ordine Pater prior est, ideoque ut diuinitatis, ita operationum fons est. Hec tamen οἰκονομία non turbat æqualitatem, nec tollit diuinitatem, ut dictum est, quia in naturam perfectissimam nulla potest cadere inæqualitas. Quare cum Patri datur creatio, non exclusiue accipiendum est, quousi Filium Creator non sit, aut Spiritus Sanctus,

quo animaduerso arguitur pueriles aduersariorum
non multo labore resilli possunt.

PATREM ESSE CREA- TOREM.

P R I M V M. Iesaias Propheta ubi de Messia
in carne mittendo à Patre concionatus est, hec
demum uerba subiungit: Sic dicit IEHOVAH
Deus creator ecelorum, & qui extendit eos, qui
expandit terram, & germinauit, qui respirandi
uim tribuit populo, & spiritum his, qui uersantur
in ea. Hic in medium uenit relatio, quia expressa
fit Messie mentio, cuius missio in forma serui ut
plurimum Patri tribuitur, ideoque etiam creationis
opus ad patrem transfertur, quia ordine principia-
um est operationis, ut sepe iam diximus. Et si au-
tem non desunt, qui locum hunc de Filio interpre-
tentur, circumstantia tamen ostendit ad patrem re-
ferendum esse, quia de missione Messie agitur.
Quamquam non negauerim in ipso creationis ope-
re Filium quoque comprehendere, quia in operibus ex-
ternis nominata una persona reliquæ non exclu-
duntur, ideo etiam plurales numeri in Hebreo le-
gantur, hoc modo: IEHOVAH Creator coe-
lorum, & extendentes eos.

S E C V N D V M, Apostoli in sua prece-
tione Act. 4. Creationem Patri adscribunt, hisce
uerbis

uerbis: Domine tu es ille Deus, qui fecisti coelum
 & terram, mareq; & omnia quæ eis comprehen-
 duntur, qui per os David serui tui dixisti; Quare
 fremuerunt gentes, & populi meditati sunt, inae-
 nia? Conuenerunt uerè aduersus sanctum Filium
 tuum. Vide plura passim in scripturis, nam uiam
 tibi monstrasse sufficiet.

ÆTERNVM DEI FILIVM CREA-
 TOREM ESSE COELI
 ET TERRÆ.

Status præcipuus controuersie in hoc capite hic
 est, ut comprobetur manifestis scripturarum
 testimonijs, Dei Filium creatorem esse uisibilis ma-
 chine coeli & terræ, quod ubi stabilitum fuerit, et
 uera diuinitas & eternitas ipsius elucescat. Etenim
 euidentissimum & certissimum est argumentum
 diuinæ maiestatis atq; eternitatis rerum ex nihilo
 productio. Cùm autem scriptura duplicis creatio-
 nis meminerit, primæ & secundæ, ut uulgo appella-
 rare receptum est, id etiam ostendendum est, Filia-
 um non tantum postremæ id est nouæ creatienis,
 sed etiam primæ, quæ est coeli & terræ, rerumq;
 his contentarum fabricatio, autorem cum Patre et
 Spiritu sancto esse. Nam contendunt aduersarij
 CHRISTVM IESVM recreatorem solum-
 modo esse earum rerum, quæ lapsu primorum pa-

gentum corruerant, quod falsum esse, sequentibus testimonijs & scriptura penitus euidenter demonstrabimus. Sed principio obseruandum est, scripturam dupliciter de Filio Dei in operationum generibus loqui, uidelicet, ut autore, quatenus eternus est IEHOVAH & unus cum Patre Deus, & ut ουνιγενος, quatenus Filius est, per quem omnia facta sunt. Prior loquendi φρασις subindicat Filium, quatenus ratio habetur diuine nature, que una & eadem est cum Patris diuinitate, non minus esse creatorem & autorem rerum creaturarum, quam aut Patrem, aut Spiritum sanctum. Posterior modum & ordinem agendi, quem Spiritus sanctus in scripturis nobis patefecit, uidelicet, quod a patre initium sit operationis, atq; is operetur omnia per suum sermonem ueraciter subsistentem, Spiritu sancto uitam reatis inspirante, easq; fouente, quod ordinem ex Dei uerbo iam ostendimus.

PRIMUM Testimonium. Filius Dei aternus apud Iesaiam 45. cap. sic inquit: Sic dicit IEHOVAH, sanctus Israël, & formator eius: Sci scitamihi à me imminentijs Filij meis, et de opere manuum mearum mihi mandate. EGO feci terram & hominem super eam creau, ego sum cuius manus extenderunt caelos, & omni militia eorum impero. Per meipsum iurau, egressa
vii ex

est ex ore meo iustitia, uerbum quod non retro-
cedet, Quod mihi incuruabitur omne genu, & iu-
rabit mihi omnis lingua. Hoc de Patre solo intelli-
gi non posse liquido ostendit Apostolus Rom. 14. Rom. 14
qui ad Christum simpliciter transfert quod de æ-
terno IEHOVAH hic pronunciat: Oportet
inquens, nos omnes sisti ad tribunal Christi, quia
scriptum est, Viuo ego, mihi flectetur omne genu.
Quod si excipiat aduersarius Patrē sustinere per-
sonam futuri Filij, qui in nouo Testamento homini
Christo applicari, quod sit proprium Dei propter
impletas in ipso promissiones, frigida est tergiversa-
tio. Nam Apostolus simpliciter ad Christum
transfert, quod Propheta de eterno IEHOVAH
pronunciat, & scripturis inauditum est, Patrem
futuri hominis typum gessisse. Principio igitur cer-
tum est de Filio dictum esse, quod sit Creator, &
quod in nomine ipsius omne genu flectatur, Deinde
illud etiam manifestum est non posse hæc ad huma-
nam Christi naturam restringi, propter has saltem
rationes, quas paucis subiiciemus. Prima, quia Deus
hic IEHOVAM se uocat, extra quem et præter quē
alius non est. Hoc uero homini Christo non cōpetit,
necesse igitur est de æterna Filij diuinitate accipere.
Secunda, Quia creatorem se cœli & terre uocat,
quod humane Christi naturæ tribui nequaquam po-
test. Tertia, Quia IEHOVAM se uocat, qui
populum suum ex seruitute Babel reducaturus sit.

Postea

Postrema, Quia per semetipsam iurat, quod Dei unius ueri & eterni proprium est, sicut dicitur Hebræ. 6. Deus pollicitus Abræ, cum non posset per quenquam maiorem iurare, iurauit per semetipsum. Nam homines quidem per eum iurant, qui sit maior atq; iisdem omnis controuersie finis est iusiurandum.

PORRO de secunda etiam Creatione hæc accipi non possunt, quia antecedentia & consequentia ostendunt, IEHOVA M suam maiestatem & diuinam omnipotentiam ab opere creationis mundi tueri uelle. Nec ad umbras hæc referri possunt, quæ in ueteri testamento Christum figurabant, quia rerum creatio non est umbratilis, & proprium est IEHOVÆ ab eterno realiter subsistere. Quod autem Philip. 2. datum esse Christo dicitur, ut in nomine ipsius omne genu flectatur, nostram defensionem non destruit. Nam cō loco ei loquitur Apostolus de Christo manifestato in carne, & assumente formam serui, in qua etiam exaltatus est. Nullum itaq; effugium aduersarijs super est, quo minus hæc de eterno Dei Filio uero IEHOVA H interpretentur, nisi manifeste ueritatem uim facere uolunt.

SECUNDVM Testimonium: In Psalmo 102. aperte Spiritus sanctus creationem his uerbis Filio Dei tribuit: In principio tu fundasti terram, et
opera

opera manuum tuarum sunt caeli: ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes ut uestimentum uetrescent, ac uelut amictum circumuolues eos, et mutabuntur, tu autem idem es, et anni tui non deficiant. Locum hunc Apostolus de Christo interpretatur Hebræ. i. Ad Filium, inquit, dicit, Tu in principio fundasti terram. Hanc manifestam expositionem calumniosè detorquens Franciscus Davidis, de Patre hæc intelligenda esse, contendit. Nos uerò euidentibus rationibus demonstremus, Apostolum de Iesu Christo interpretatum esse, et aduersarij fuitiles ratiocinationes obiter conuellamus. Primum igitur nostræ explicationis ueritatem confirmat status causæ, cui probando in toto capite Apostolus insistit, qui est, Dei Filium non esse purum hominem, aut saltem donis instructum, sed etiam uerum Deum Angelis longè excellentiorem. Nam non deerant quàm plurimi ex Iudeis, qui Angelos Christo præferrent, quòd eorum ministerio res magnæ in ueteri testamento peragerentur, quam opinionem Apostolus his ualidis rationibus destruit.

PRIMA. Dei Filius heres est uniuerso. Argumentum, quòd mere creaturæ $\eta\epsilon\lambda\omega\ \tau\iota\lambda\omega\ \alpha\upsilon\theta\epsilon\omega\pi\tau\omega$ ta diuinitas minime competit. Nam seruus non manet in domo tuis Christi Domini, proinde nec Christus, si sit tantum seruili ex Apostoli forma, heres esse potest. Preterea hereditas eorum lo-

uniuers-

uniuersorum, unde conficitur naturalem quoque Filium esse à Patre genitum, & proinde uerum ac naturam Deum. Est autem Christus heres omnium primò quatenus est æternus Dei Filius omnium Creator, sicut hic Apostolus explicat, idè constitutum esse κληρόνομον, quia secula per eum facta sint. Sic in Epistola ad Colossenses πρῶτότοκον πάσης τῆς κτίσεως uocat, id quod per eum uisibilia & inuisibilia condita sint. Deinde etiam, quatenus apparuit mundo Redemptor, cum enim in forma Dei esset, formam serui sumpsit, in qua etiam datum illi nomen est, quod est supra omne nomen, ut in nomine ipsius flectantur genua cælestium, terrestrium, & infernalium, Phil. 2. 1. Tim. 3. Ies. 53. Non ergo negamus Christum in carne quoque heredem esse cunctorum, quia Dei Filius naturam humanam unione personali sibi copulauit, sed contendimus eum, si sit tantum homo diuinus, seu deificatus heredem πάσης τῆς κτίσεως esse non posse.

SECVNDA. Christus Iesus maior est Angelis, ceterisque rebus creatis, quia per eum facta sunt secula, excellentior autem Creator creatura est. Iob. 4. Ies. 40. 43. 44.

TERTIA. Christus uerus est Deus præstantior omnibus creaturis, quia est splendor gloriæ, & Character persone Patris. Sicut autem radius eiusdem est cum πηγῇ ψυχῆς et corpore solis essentia, tam

Et, tametsi proprietate quadam distinctus est, ita natura Patris et Filij una eademq; est, etiamsi proprietatibus generationis et filiationis uerè distinguuntur. Et quemadmodum in annulo $\chi\alpha\rho\acute{\alpha}\tau\eta\varsigma$ eandem cum materia substantiam, cui insculpta est, habet, utiūq; proprietatibus discernatur, non enim nel aurum nel argentū est ipse character, ita Filius eiusdem est cū patre diuinitatis, tametsi hypostasi alius sit. Sed de significationibus harum appellationū plura libro secūdo, Deo iuuante, dicturi sumus.

Quarta. Dei Filius uerus Deus est Angelis prestantior, quia portat omnia uerbo potentie sue, hoc est, diuina et eterna sua uirtute rebus creatis uitam et motum impertit, easq; ruerē non sinit, sed uiuifica omnipotentia gubernat et sustentat, sicut et alibi dicitur, Omnia per ipsum consistere Col. 1. Verbum autem potentie idiotismo Hebræorū pro uerbo potenti, id est, diuina omnipotētia, autoritate ipsa seu mandato, et prouidentia positum est.

Quinta. Christus Dei Filius uerus Deus est maior Angelis, quia purgationem fecit peccatorū nostrorum per semetipsum, hoc est, diuina sua et propria uirtute non mutuatitia, ut aduersarij contendunt. Est autem peccatorum remissio solius eterni et ueri Dei, sicut Iesae. 43 et Marci 2. scriptum est. Ac facit peccatorum purgationem efficacia et merito, ideoq; de tota persona quod hic dicitur accipiendum est. Sed tamen rectè
ex hoc

ex hoc etiam loco diuinitas ipsius stabilitur, quia peccatorum sordes expiare & abluere, si tantum homo esset, haudquaquam posset. Notanter etiam additum est, Per semetipsam, ut ostendatur, quod non tantum instrumentum sit in saluatione & peccatorum condonatione, sed etiam autor & efficiens causa ut uerus Deus, eiusdem cum Patre maiestatis & omnipotentiae, sicut et Iesae 43. Filius Dei inquit: Seruire me fecisti in peccatis tuis, ego, ego sum, qui deleo iniquitates tuas, et peccatorum propter me non recordabor. Cum itaq; Pater per Filium saluare dicitur, ordo & dispensatio notatur, cum uero Filius sua ui & potentia saluare dicitur, diuinitas effectrix intelligitur, ut, Certus sermo, & dignus quem modis omnibus amplectamur, quod Christus Iesus uenit in mundum peccatores saluos facere. Et: Mundat Ecclesiam lauacro aque per uerbum.

1. Tim. I.

Sexta. Filius Dei uerus Deus est excellentior Angelis, quia prestantius pre illis sortitus est nomen, ut scilicet Filius Dei appelletur. Quid? An non Angeli & electi homines id nominis sortiti sunt? Respondeo, Filios quidem uocari, sed propter electionem in Christo factam ante iacta mundi fundamenta, item, propter creationem, & officium. Christus autem Dei Filius est, non per adoptionem gratuitam, quia ceteri ipsius respectu adoptantur, sed propter naturam, quia ab eterno a Patre

Pater genitus est, unde etiam unigenitus & proprius Filius nuncupatur Ioan. 1. 3. Rom. 8. Iam si per naturam est Dei Filius, certe non solius carnis respectu hoc nomine consecretur, ea siquidem non est ex Patris substantia genita, sed in utero uirginis formata & creata. Luc. 1. Nec sine causa usus est Apostolus uerbo *κεκληρωόυυης*, eo etenim ostendere uoluit, Christum, ut filius esset, non accipisse per gratiam, aut adoptionem, sed per hereditatem, id est, ius eterne geniturae, quo nomine Angelos omnes exuperat. Septima. Christus uerus Deus est angelis superior, quia ab illis adoratur, Psal. 97. Adorent eum omnes angeli Dei. Non licet autem meram creaturam, quantumvis prestantem, adorare & inuocare, quia scriptum est: **IEHOVAM Deum tuum adorabis, & illum solum coles.** Octava. Verus Deus est, quia imperium habet eternum, quod probatur ex Psal. 45. *Thronus tuus Deus, in seculum seculi, uirga rectitudinis sceptrum regni tui.* Nusquam autem scriptura thronum eternum creature mere erigit; Proinde hoc etiam argumento eterna Christi deitas confirmari ualidissime potest. Ex his omnibus conspicuum est Pauli institutum esse, ut non Patris, de qua non contraberebatur, sed Filij diuinitatem stabiliat, unde colligimus haec etiam uerba, *Tu in principio fundasti terram, de eodem accipienda esse.*

Deut. 6.

SECUNDA ratio. Testimonium prolatum ex

CAPVT VIII.

Latum ex Psalmo 102. de Christo intelligendum esse, ex antecedentium & consequentium collatione colligimus, quæ in scripturarum interpretatione firmissima iudicii norma est. Sicut enim in principio capitis per Filium secula condita esse scripsit, ita eodem prorsus sensu creatorem esse cæli & terra ostendit, nisi quod ibi ordinem monstrat, hic tanquam de autore & efficiente causa loquitur.

TERTIA. Ad causæ confirmationem non parum & hoc conducit, quod Apostolus ipse discretè de Christo hæc dicta fuisse ostendit. Etenim testimonium ex Psalmo 102. sumptum est, quod Christi elogium esse testatur particula, Ad Filium dicit, quæ tantundem ualeat, ac si diceret, Ideo Filio dicit, usitata Hebreis loquendi consuetudine. Ac observandum est maioris perspicuitatis gratia post copulatiuam coniunctionem, Et, distinctionem esse interponendam, nam ea liquidius ad Christum referri oportere commonstrat.

QUARTA. Analogia quoque fidei, ueritatem interpretationis conuincit, quæ non secunda tantum, sed & primæ creationis autorem Filium secundum scripta Prophetica & Apostolica proficitur. Non quod in symbolo Apostolico Patri attribuitur, iam responsum est, non exclusiue accipiendum esse, ut Franciscus Davidis contendit,

scd

sed eo fieri notandum, quia ut fons est divinitatis
 & ordine prior est, ita etiam operationis princi-
 pium, non tamen sine aeterna sapientia & Spiritu
 sancto, ei attribuitur, ut sequenti capite iterum dis-
 cemus.

QVINTA. Postremo, ut nihil dicam de
 perpetuo omnium sanorum interpretum consensu
 su Christi haec elogia esse contendentium, inspicia-
 tur totus Psalmus, ex quo locus hic, depromptus
 est, ac de Filio scriptus esse ex officiis facile di-
 scabitur.

Primum enim hic est, qui exurgens misertus
 est Zion, ubi tempus miserendi advenit, hoc est,
 qui veniente temporum plenitudine naturam hu-
 manam assumens populum suum ex tyrannide Dia-
 boli & mortis asseruit.

Deinde hic quoque est, qui Gentes in societa-
 tem regni sui adsciuit, easque participes omnium bo-
 norum ab se partorum fecit. Porro hic idem est,
 per quem creatus est populus laudans Deum, &
 qui prospiciens e sublimi suo sanctuario exaudiit
 gemitum unctorum, & morti addictos eripuit.

Cum itaque luce meridiana clarius sit CHRIS-
 TO haec ab Apostolo applicata verè esse, Psal-
 mistamque de eo locutum esse, facessant calum-
 niae adversariorum, qui gloriam Filij Dei suis
 spiritibus spurcissimis, quantum in se est, foedare ni-
 untur.

TERTIVM Testimonium. Nunc ex nouo quoq; Testamento producamus testimonia, inter quæ primo loco se nobis offert, quod Apostolus Hebræorum primo scribit, Secula per Filium condita esse. Sed quia latebras hic quoq; capiat aduersarius, locum de secunda creatione seu renouatione per hominem Christum facta interpretando, inde extrahere eum necesse est. Esi autem concedimus Apostolum in hoc capite disputationem instituisse de Filio Dei, quatenus in carne manifestatus est, tamen epitheta adiecta naturarum proprietates aperte distinguunt. Ac cum per humanam Christi naturam mundus conditus non sit, contendo Apostolum de æterno Filio loqui, quem Ioannes, ut postea dicemus, sermonem uocat, qui in principio apud Deum fuit, et per quem omnia facta sunt. Nam quod de reparatione, quam uocat aduersarius secundam creationem, interpretatur, manifesta falsitas est, idq; his rationibus demonstrabimus. Primum, cum reparatio per Christum facta electorum sit, ostendat Franciscus Dauidis nomen seculorum pro regeneratis seu recreatis alicubi in scripturis positum esse. Nam hæc quidē uox, quæ Grecis αἰών est, aut significat eternitatem, ut apud Philonē de mundo, οὐ αἰώνι δὲ οὐτε παρὰ λήγουσιν οὐδὲρ οὐτε μέλλει, ἀλλὰ μόνον ὑφ' ἑσθ' est, id est, in æterno nihil nec præteritum nec futurum est, sed tantū existit seu præsens est: aut longum tempus, ut Hieronymus

Ephē. 3.

Colos. 1.

ronymus

Ieronimus in 26 Ezechielis caput *לְעֹלָם* septuaginta annorum spacio determinat, quemadmodum & Hebraea vox *Olam* pro longis & durantibus temporum uicibus accipi non raro solet: aut significat mundum, eiusq; reprobam partem, ut cum Satan Deus seculi, reprobi filij huius seculi appellantur, 2. Corinth. 2. Luc. 16: aut regnum illud ecclesie, quo Deus pios post huius uite presentis miseras donaturus est, qua significatione in confessione symboli Niceni dicitur, nos uitam uenturi seculi expectare. Pro reponatis uero seu recreatis hominibus uix usquam usitatam esse uocem existimo, nec ab aduersarijs ostendi posse arbitror. Nam quod Iesae nono Filius Dei Pater futuri seculi appellatur, uinosa translatio est, cum uertendum fuerit, Pater eternitatis, ut Mich. 5. Egressus eius ab initio & diebus *Olam* hoc est, eternitatis. Ac in ipso fonte non est addita particula, futuri, unde manifeste liquet non satis bona fide locum illum redditum ab Interprete, quem Hieronymum uulgo existimant, fuisse. Quod autem confirmare aduersarius suam opinionem ex Iesae 38. cap. uult, admodum friuolum est, quod ex loci consideratione, qui sic se habet, facile observari potest. Et edificabunt de te sempiternas solitudines, fundamenta seculorum excitabis, uocaberis quoq; rupturæ reparator, & reductor semitarum ad habitandum. Nam hic nomen seculorum pro exacto iam olim tempore positum

tum est, & deserta seculi uocat Prophetas, quod templum non potuerit statim reparari, nec ulla eius instaurandi aut liberandi populi spes esset.

Neq; hic sermo est de Christo, ut Varadini Franciscus Dauidis impudenter contendebat, sed de effectu ueri ieiunij in pijs hominibus sicut ex collatione antecedentium & consequentium facile perspicui potest. Simile est iudicium de loco Iesae cap. 61. quem quoq; homo contentiosissimus de Filio Dei interpretabatur, cum haec uerba sint: Et edificabunt desolationes perpetuas, praeceas solitudines erigunt, urbesq; uastatas reficiunt, solitudines multorum seculorum. Ex quibus conspicuum est (uitur enim plurali numero) non hic de Christo sermonem institutum esse, sed de Apostolis, praedicationisq; illorum per totum terrarum orbem effectum eleganter depingi.

Hec etsi clarissima sunt, quae ab ipsis etiam pueris perspicui possunt, nihil tamen nostros aduersarios pudet perfricta fronte utcumq; detorquere, dummodo aliquid dixisse uideantur. Ac praesertim Franciscus Dauidis omnem uictoriam in clamorosa et proluxa oratione collocat, eoq; nomine nihil magis quam concisam & Dialecticam differendi rationem refugit, quod iam multis disputationibus publicis & priuatis mihi obseruatum est. Sed iam ad

rem, de qua dicere coepimus, reuertamur. Nego itaq; Apostolum hoc loci de secunda creatione loqui, quia scripturis inusitatu esse dico, nomen seculorum pro regeneratis usurpari.

DEINDE nostre interpretationis ueritatem collatio etiam antecedentiam & consequentiam ostendit. Etenim prius CHRISTVM heresdem omnium constitutu esse dixit, nunc quomodo heres sit explicat, nempe, quia per eum secula facta sunt.

Nec enim uniuersae machine mundi heres esse posset, nisi naturalis esset Dei Filius, per quem omnia facta sunt, ut Ioannis primo scriptum est. Ac maioris perspicuitatis causa obseruandum est, Apostolum uerbo preteriti temporis, seu ut Graeci loquuntur, Aoristi usum esse, ut de Creatione iam peracta & ad finem modis omnibus deducta loqui intelligeretur, non de reparatione, quae tantum inchoata, non consummata adhuc est.

Preterea & id arguit de prima Creatione hac intelligenda esse, quod ex Psalmo 102 manifeste postea quid sibi uelit, declarat: cum inquit. Tu in principio fundasti terram, & opera manuum tuarum sunt caeli, quem de CHRISTO intelligendum esse nuper cuius

Quo et hoc accidit, quod de recreatione mentionem seorsum facit, cum docet purgationem peccatorum nostrorum per semetipsum fecisse. Nec obscurum est personam Filij Dei initio hoc capite describi, postea officium, ad diuinitatemq; confirmandum hoc elogium additum esse, quod per eam secula facta sint.

Colo. I.

Postremo, cum alibi idem Apostolus, ut mox fusius dicemus, scribat uisibilia & inuisibilia per ipsum condita esse, quoniam impudentia est in re tam manifesta latebras captare? Nam quod affert Franciscus Dauidis ex Iesae 49. & 51. Posui uerba mea in ore tuo, & in umbra manus mee protegente, ut plantem coclos & fundem terram, atq; his uerbis contendit Christum tantum secunda creationis administrum esse, nihil ad rebombum.

Nos enim minime insitiamur Dei Filium nostrum esse Redemptorem & Saluatorem, ideo enim & naturam humanam assumpsit, ut omnes nostre salutis partes absolueret, sed ex eo confici negamus. Christum non esse prime creationis autorem, imò ex eo contendimus creatorem esse, quia Saluator & Recreator est, hæc enim inseparabilia ter iuncta esse Ies. Cap. 45. docet.

Ioan. I.

QUARTVM Testimonium. Ioannes Euangelista eternam Filij diuinitatem aduersus Cerinthum & Ebionem quos recentium hereticorum comprobaturus sic inquit: In principio erat Sermo,

& sermo

Hic sermo erat apud Deum, Hic sermo Deus erat. Hic erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quodcumque factum est.

Duo sunt præcipua aduersariorum asyla, quod se quoties acius urgentur & constringuntur recipere consueverunt, præscientia scilicet cum prædestinatione coniuncta, et secunda creatio. Proinde in hoc quoque loco ad posteriorē confugiunt eo quod expressè dictum est, omnia per ipsum condita esse, & sine ipso factum esse nihil. Nos uerò his latebris extrahamus delitescentes aduersarios, & ex ipsa rationis serie falsitatem opinionis ipsorum detegamus.

Primum ergo confirmationis nostre argumentum esto Euangeliste scopus seu institutum, quod est ueram & ab eterno Filij subsistentem diuinitatem aduersus recens exortas Cerinthi hæreses comprobare. Nam quod nugatur Franciscus Daudis nomine sermonis hominem Iesum Christum significari, manifestò falsum esse Ioannes euidentibus quatuor argumentis tanquam ex professo contra ipsius errores disputans euincit, quæ nos libro secundo peculiari capite cum de λόγῳ agatur, referemus.

Obseruent tamen nunc Lectores Ioanni sermonem hic esse de unigenito Dei Filio, qui in principio creationis apud Deum fuerit, qui Deus uerus,

quique rerum omnium conditarum cum Patre suo conditor sit, uitamque & motum rebus iam productis impertiuerit. Quae omnia sane non humana sed diuinae & ab eterno subsistentis naturae propriae esse, qui non uidet, nihil prorsus uidet.

Nunc si hic scopus est Euangelistae propositus, ut CHRISTVM uerum Deum ostendat, qui postea caro factus sit, certe creatio uisibilis machinae mundi ad testandam eius diuinitatem euidentissimum erat argumentum.

DEINDE omnium prope ueterum & recentium interpretum iudicio Ioannes in appellationibus principij, sermonis, & creationis ad primum Genesios caput respexisse dicitur. Sicut igitur Moyses primam creationem descripturus, Deum omnia uerbo suo condidisse spiritu sancto res creatas uiuificante docet, ita Euangelista per aeternum Dei sermonem, qui unigenitus Dei Filius est in carne postea manifestatus, cuncta creata esse scribit.

Etenim fuere quidam Haeretici, quorum prauae opiniones postea tutatus est Arius, qui tam deum Dei Filium coepisse contenderunt, cum Deus in creatione sacrum suum os aperuit. Ioannes contra negat ullum temporis principium sermoni dari posse, quia uere in principio creationis subsisterit, & per eum omnia producta sint.

PORRO id etiam nostrae explanationis necessarium

non liquidò ostendit, quod uniuersali particula
proposita omnia per Christum facta esse docet. Sa-
uè si celi & terre creatio opus Filij non est, fal-
sò omnia per ipsum producta esse dicetur, recrea-
tio enim non omnium est.

Nam noua creatio primum est tantum electo-
rum, eaq; partim in presenti uita, ubi resecta facie
gloriam Domini, sed ut in speculo per anigma &
ex parte intuentes in eandem imaginem transfor-
memur ex gloria in gloriam, tanquam à Domini
spiritu. 1. Cor. 13. 2. Cor. 3. partim in uita eterna,
ubi hoc quod corruptibile & mortale est incorru-
ptibilitatem & immortalitatem inducit, & quod
ex parte est abolebitur.

Deinde est etiā terre et mudi corruptibilis per
peccatum inquinata: hæc restauratio, sed que tum
denum futura est, cum Electis in beatam uitam col-
lectis gloria destinata plene restituitur.

Hæc recreatio nec ad Angelos spectat, qui in 1. Pet. 2.
ueritate perstiterunt, nec ad Diabolos, qui catenis lud.
caliginis eterno iudicio adseruantur, nec ad uasa Rom. 9
tre, que ad interitū preparata esse Apostolus do-
cet, nec ad Thronum Dei, beatorumq; sedem, que Matth. 23.
sanctis preparata est.

Cum autem Ioannes & particulam uniuersale
proposuerit, et uerbo præteriti tēporis usus sit, nul-
la addita determinatione, que secundā citationem
inueniat,

Iesa. 61.

inuat, perspicuum est de prima creatione verum locutum ipsum fuisse. Nam quod Paulus ex Iesa. inquit: Vetera preterierunt, ecce noua facta sunt omnia, 2. Corin. 5. Iesa. 43. Apoc. 12. aduersario nihil suffragatur, quia hic disertè limitatio addita est, quæ ostendit nouæ creationis opus accipiendum esse.

Postremo, id etiam notare opere pretium fuerit, quod Euangelista sine ipso nihil factum esse affirmat. Nā ne quis uniuersalem particulam restringendam esse putaret, quod in multis scripturæ locis fieri solet, expresse addidit, sine ipso nihil esse factum, quod factum est. Sane si hæc uisibilis mundi machina per Patrem solum excluso Filio facta est, falso Ioannes deprecatur, nihil eorum sine unigenito Dei Filio factum esse, quæ facta sunt.

Nunc monendi sunt Lectores, ut falsitatem interpretationis Franciscanæ diligenter perpendant, quæ ex diametro cum Euangelistæ uerbis pugnat. Ioannes enim sine Filio nihil esse factum ait, quod factum est, Franciscus contra nihil per Filium factum esse contendit, præter electorum restorationem. Nam & particulas (quod factum est) restrictionem esse putat, ne uniuersaliter de omnibus Dei operibus intelligatur, sed de quibusdam tantum, nempe quæ ad renouationem electorum pertinent.

Sed qualis quæso hæc interpretatio erit, Vniuersalis

Dei Filius Deus est, ac sine ipso quidem plura sunt facta, sed ea tamen, quae per ipsum facta sunt, sine ipso facta non sunt? Seu ut planius dicamus, Sermo est Deus, quia per ipsum uisibilis hic mundus creatus non est, sed in nouo Testamento, quod factum est, sine ipso factum non est? Certe si non in reprobum sensum traditi nostri antagonista essent, pudere eos huius interpretationis oporteret, quae tam discrepans, coacta, hians, & inepta pueris etiam ipsis apparet. Nam quod nomine sermonis hominem Iesum Christum deificatum intelligi oportere contendunt, falsissimum esse libro posteriore demonstrabimus, quemadmodum & nuper polliciti fuimus.

QVINTVM. Ceterum in quinto etiam eiusdem Euangelistae capite clarissime & creationis & conseruationis opera Dei Filius sibi uendicat, cum inquit, Pater meus usque ad hoc tempus operatur, & ego operor. Accusatus fuerat à iudeis, quod sanando infirmum sabbatum profanasset, contra Dei praeceptum, quo iuebantur sabbata sanctificare. Respondens Christus calumnie ostendit mandatum de Sabbato de humanis non diuinis operibus intelligendum esse. Nam Deus semper & ubique etiam in Sabbato operatur gubernando, conseruando & uiuificando res productas.

In hoc porro opere se quoque una cum Patre inde ab initio creationis assiduam fuisse dicit, & se à primordia

Ioan. 5.

primordio ad hoc usq; tempus patri cooperari. Ita q; & uerum Deum unà cum patre non abscondit docet, & à primo creationis exordio operari, quod ad solam carnem restringi minime potest, quia ea ab initio mundi non substitit, nec Patri cooperata est, cum non existeret, antequam ex uirgine in plenitudine temporis nasceretur.

Quapropter malitiosè hunc locum aduersarius detorquet, cum ita scribit: Dixisset etiam, si hoc uerum fuisset, ut Pater operabatur creando, ita & ego operabar, sed tantum de presentibus loquitur, & Patrem sibi adiungit, quia Pater per eum omnia fecit, de præteritis tacet.

Respondet, Si presentis temporis uerbum neget aduersarius, necessario dabit Patrem quoq; nihil antè operatum esse, (non enim Patrem operatum esse, sed operari ait) quod cum à ueritate absolum sit, conficiatur Unigenitum quoq; Dei inde à primæ creationis exordio unà cum Patre operari.

SANE Cum scriptura de Dei natura loquitur, præsens tempus ponere consuevit frequentissime, ut nos de Dei essentia eterna immutabili, & sui simili commonefaciat. Ioan. 8. Priusquam Abraham fieret, **EGO** sum. Exod. 3. **QUI EST**, misit me ad uos. Apoc. 1. Gratia & pax ab eo, qui est & qui erat, & qui uenturus est, omnipotens. Scilicet operibus, in quibus continuitas quodam denotatur, præsens

presens tempus adhibetur, ut hoc loco perpetua quedam & sui similis Dei sustentatio & prouidentia à primo creationis momento ostensa est. Ac Iudei etiam ipsi, tametsi ad alia Christi dicta stupidi sunt, sentiunt tamen diuinam sibi & creatricem potentiam usurpare, ideoque ut idem Euangelista refert, magis eum querunt ad interficiendum, quod non sabbatum modo soluisset, sed & patrem suum esse Deum dixisset, equalem se faciens Deo.

Qualis ergo stupor noster fuerit, si ex his uerbis CHRISTI diuinitatem planè astrui non animaduertamus!

SEXTVM. Ad reliqua scripturae testimonio Coloss. n. adiungi potest, quod Colossensium primo Apostolus scriptum reliquit hisce uerbis: Qui est imago Dei inconspicui, Primogenitus omnia, creationis, quia per ipsum creata sunt omnia, quæ in cælis sunt, & quæ in terra uisibilia & inuisibilia, siue Throni siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates, Omnia per illum & in illum creata sunt & ipse est ante omnia, & omnia per ipsum consistunt.

Et hunc locum corrumpens Franciscus Davidic de sola Christi humanitate interpretatur, eo quod paulo ante sanguinis ipsius Paulus mentionem fecerit. Bisi autem meminit. sanguinis, quia ad mysteriū redemptio-

redemptionis, de quo hic agitur, expiatio quoque per sanguinem requirebatur, sine sanguinis enim effusione non fit remissio, ut autor Epistole ad Hebræos docet, tamen ne quis putaret Christum hominem tantum esse, qui habeat sanguinem, superius consendit, deque eterna ipsius diuinitate disputare incipit.

Nego igitur Apostolum hic tantummodo de humanitate Christi, deque operibus nouæ creationis sermonem instituisse, idque propter has rationes.

PRIMUM enim Apostoli consilium est ostendere omnes salutis nostræ thesauros in Christo absconditos esse, non in Angelis, aut Ceremoniis, quas Deus rudi populo in ueteri testamento mandauerat, ut de Messiah uenturo communes facerent. Ne quis autem infra Angelos eum abijceret, tanquam purum hominem donis insignitum, consendit ad explicandam quoque diuinam maiestatem, quam multis argumentis confirmat, quia sit substantialis Dei imago, & primogenitus omnis creationis, creator uisibilium & inuisibilium, eternus, conseruator, & caput Ecclesie.

Hec porro ἐν / Deo Christo, si sit tantum homo, minime competunt, tamen si quedam de tota persona predicantur. Cum itaque in probanda maiestate diuina Apostolus insistat, eiusque prerogatiuam supra omnes Angelos extollat, recte uisibilium mundi creationem in medium produxit, tanquam infallibile eterne diuinitatis argumentum.

DEINDE

DEINDE ideo hæc ad secundam Creationem trahi posse negō, quia scriptura nomine uisibilem & inuisibilem perpetuo res in prima creatione productas intelligit, aduersarius diuersum, si potest, ex aliquo scripturae testimonio ostendat. Certe redemptio & recreatio rerum est uisibilem, hoc est, hominum electorum, non Angelorum, aut demonum, ut Franciscus Davidis somniat.

Præterea, eundem esse rerum productarum conseruatorem, qui primæ creationis autor est, extra controuersiam esse debet. Atqui per Filium cōsistunt omnia, atq; eius uerbo potēti gubernantur cuncta, ut hic Apostolus docet, proinde & primæ creationis eundem Filium autorem esse necessum est. Neg illud omittendam est, quod secundæ creationis paulo antè Paulus meminerit, dum sanguine ipsius Deo nos reconciliatos esse docuit. Ac ociosa fuisset ταυτολογία, si toties nouæ creationis meminisset, præsertim cum posteriora prioribus obscuriora hoc sensu forent.

Postremo huc accedit, quod secunda Creatio, ad quam Foriniani sensum Apostoli detorquet, ad Angelos, qui nomine inuisibilem ueniunt, nequaquam pertinet. Etsi enim Angelos Dei Filios propter Christum æternum Dei Filium uocari concedo, atq; adeo ipsius beneficio arctius quodammodo Deo copulatos, tamen reconciliationem per sanguinem

guinem factam & expiationem peccatorum ad illos minime extendi posse contendo. Redemptio siquidem & recreatio lapsum, & nature corruptionem presupponit, quæ cum in sanctis angelis, qui in ueritate perstiterunt, non reperiatur, reparationi quoque locus esse non potest. Paulus certe alibi Mediatorem esse Christum inter Deum & homines, tanquam duo extrema, ut sic loqui liceat, asserit, unde sequitur illorum non esse Mediatorem. Quin & Angelus Luc. 2. hominibus natum esse saluatorem docet, cum inquit: Annuncio uobis gaudium magnum, quod erit toti populo, ecce enim natus est uobis hodie saluator in ciuitate Davidis, quæ Bethlehæm uocatur. Huc respexere sancti uiri, qui in synodo Nicena illustrem de Filio Dei confessionem ediderunt: Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, et incarnatus est.

Heb. 2.

Hanc quoque ob causam autor Epistole ad Hebræos, Christum non Angelos, sed semen Abrahæ assumpsisse monet, nempe quia recreatio ex labe peccati & natura corrupta ad solos homines, non ad angelos pertinebat. Sed quid in re tam manifesta immoror, cum uniuersa scriptura testimonium ferat, Christum Adamo eiusque posteritati & promissum, & ueniente temporis plenitudine exhibitum fuisse? Gen. 3. 15. 29. Gal. 3. 4.

Iob 4.

Nam quod excipiunt Christum restauratorem esse Angelorum, quia ut in historia Iob dicitur, etiam

an in Angelis suis prauitatem reperit, nihil ad
rhombum. Etenim meo iudicio, sermo est de his, qui
in ueritate non persisterunt, ut Dei Filius loquitur
& quos Deus propter prauitatem cælo in æterna
exitia præcipites deturbauit. Sed si placeat de bo-
nis spiritibus interpretari, intelligatur cum colla-
tione ad Dei maiestatem, integritatem, & sancti-
tatem numeris omnibus absolutissimam. Nam ut
Propheta inquit, innocens coram te non erit inno-
cens, scilicet, si ad eius maiestatem, & sanctitatem
conferatur. Interim tamen manet Angelos per se
consideratos iustos & sine labe peccati esse, atq;
ita sacrificio Christi renouatos non fuisse. Scriptu-
ra in illa felicitate, quæ Deus electos ornaturus est,
similes nos Angelis fore docet, atq; instar sanctis-
satis & splendoris illorum fulgere, atqui tunc nul-
la est in nobis mansura labe, quæ Deum offendet,
aut quæ deprecationi locum relinquat, unde con-
sequitur nec Angelis deprecatore opus esse, cum
sint omnium scelerum expertes.

Enim uero non animaduertit Franciscus Da-
uidis Manicheum se esse, dum purissimæ Dei crea-
turæ labem aspergit, ac spiritus etiam cælestes pec-
cato obnoxios facit. Nam si aliqua inest illis macu-
la, aut ex creatione acceperunt, aut ex defectione,
atqui ex defectione, qui in ueritate persisterunt,
hanc sortiti non sunt, consequitur igitur ex creati-
one esse iuxta somnia Francisci Davidis, quem

in dextra quoq; Manichæi migrasse diximus. Neq; uerò hanc sententiam destruit, quod Paulus Ephes. 1. scribit, Deum omnia recollegisse *σεως παλαιω & νεω* tum quæ in cœlis, tum quæ in terra sunt. Nam hic disputatio non est de Angelis, sed de corpore Ecclesiæ, quod in duas ueluti partes diuiditur, nempe quæ in cœlis, & quæ in terris sunt. In cœlis esse dico fideles ante Christi aduentum mortuos, quia & hi uirtute sacrificij ipsius salutem consecuti sunt. In terris esse accipio, quos Christus uiuos deprehendit, uel qui sunt eius aduentum consecuti in Ecclesia adhuc militante.

Nihilo etiam plus coloris habet, quod obtinent Christum caput esse Angelorum, atq; per eum Deo coniunctos eterna uita perfrui. Nam caput quidem illorum esse libenter sane admittimus, non tantum quatenus eternus IEHOVAH est, sed etiam quatenus Deus manifestatus in carne exaltatus est supra omnes cœlos, & datum est illi nomen, quod est supra omne nomen, sed interim negamus mediationi Christi et deprecationi apud Patrem illos subesse.

Similis farinæ est obiectio, quam ex nono Epistole ad Hebræos capite ad Angelos Franciscus Davidis detorquet: Itaq; necesse est, ut exemplaria eorum, quæ sunt in cœlis, hisce rebus purificentur. Neq; enim sermo est hic Apostolo de Angelis, sed externa Legis sacrificia, quæ laicorum &

nitulorum sanguine perficiebantur, cum Christi celestis & uere diuina, hoc est, spiritali oblatione confert.

In summa, proferat Franciscus Davidis manifestum scripturæ testimonium de lapsu & reparatione sanctorum Angelorum, & herbam ipsi porrigemus. Ostendat etiam, quomodo noua creatio ad Thronos, Potestates & Dominationes pertineat.

SEPTIMUM. Salomon eternam Filij generationem describens meminit hunc Patri cooperantem in ipsa rerum fabricatione affuisse, & rebus creandis præsedisse. IEHOVAH genuit me (uerbum enim CHANA gignere seu per regenerationem acquirere hoc loco significat, sicut & Gene. quarto, Possedi uirum, id est, genui) initio sue, ante opera eius eram. Ab æterno ordinata sunt, & ab initio ante terram. Nondum erant abyssi, cum ego essem genita, nondum fontes aquis replebantur. Cum prepararet ipse celos, illic ego eram, cum ipse constitueret globum super faciem abyssi, fida illi aderam, quotidie delitijs fruens, ludens coram illo omni tempore.

Hec etsi magis eternam Filij generationem confirmant, ut suo loco ostendetur, tamen presenti etiam instituto optime quadrant. Etenim, cum uniua sit Dei sapientia, quæ Filius est, ut Paulus interpretatur, stultum est imaginari eam ociosam affuisse

uisse, in ipsa rerum fabricatione, sed potius statuendum una cum Patre operatam fuisse iuxta ipsius Christi interpretationem: Pater meus ad hoc usque tempus operatur, & ego operor. Ioan. 5. Sed de hac sapientia plura libro secundo requires.

Ioan. 2.

OCTA V V M. His adde, quod Ioannis primo capite positum in hunc locum reservare uolumus, Mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognovit. In sua uenit, & sui ipsum non receperunt.

Primum autem uidendum est, num haec de noua creatione, ut aduersarius cum tedio & nausea bonorum inculcat, accipi possint. Certè ut de scopo Ioannis, de quo nuper dictum est, nihil dicamus, consequentia collata praecedentibus falsissimam esse istius Apollinis detorsionem liquido ostendunt. Hic. n. mundus, qui per sermonem factus est, ipsum non cognouisse dicitur. Verum renouatos per Christum uera eius cognitione & apprehensione per fidem imbui necesse est, quomodo enim per ipsum recreati alieni ab ipso esse possunt?

Quod si excipias priore loco nomine mundi uasa misericordie, posteriore uasa ire accipi, quis non tuam hanc ieiuniam, frigidam, insulsam et plusquam puerilem tergiversationem derideat? Sed ita tuum meritum ferebat, ut postquam in luce eccitire sponte uoluisti horrendo Dei iudicio percuteris palpabili quadam concitate, non aliter

de Egea

ut Aegyptij, ut uidens non uideres, & intelligens non intelligeres.

Porro in sua uenisse Christus dicitur, & à suis non receptus, quæro num suos uocet creatione an renouatione? Certè si sunt siue recreatione, repudiare Christum non potuerunt, quia renouatio fidem ueram requirit, atqui expressè dicitur, à suis non fuisse receptum. Necesse igitur est ut dicamus, suos esse creatione, qui postea per peccatum fædè à Deo descinerunt. Quod si uerò creatione sunt sui etiam infideles, quæ tu blasphemias contra manifestum Dei uerbum Filium autorem uniuersi inficiaris?

DEINDE, illud etiam hoc loco paucis excutiendum uidetur, num particula PER instrumen-
talem causam ab alia dependentem denotet, ut Franciscus Davidis & Blandrata cum Ario somniant. Sanè conspicuum est frigidam hanc fuisse Arianorum tergiversationem, contendentium Filium Patri inaequalem esse, quia per eum facta omnia fuisse dicatur.

Primum enim utroq; loquendi genere scriptura utitur, nempe, quod cælum & terram ipse fecerit, & quod per ipsum hæc facta sint, ut Psal. 102. Heb. 1. Tu in principio fundasti terram, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ies. 45. Ego feci terram, & hominem super eam creavi, ego cœlos tanquàm cortinam extendi. Heb. 1. Per eum secula fecit.

Vtraq; igitur loquendi phrasis causam coope-
rantem notat, nisi quod posterior ordinem agendi
cum supra quoq; monuimus, monstrat. Deinde et pa-
tri & Spiritui sancto particula PER attribuitur,
ut ex locis subiectis uidere est. Fidelis Deus, per
quem uocati estis in consortium Filij ipsius 1. Cor. 1.
Paulus Apostolus Iesu Christi per uoluntatem Dei
2. Cor. 1. Itaq; non es iam seruus, sed Filius, & heres
per Deum. Rom. 8. Paulus Apostolus non ab homi-
nibus neq; per hominem, sed per Iesum Christum,
ac Deum patrem. Galat. 1. Ex eo & per eum, & in
ipsum sunt omnia. Rom. 11. Nobis autem reuelauit
Deus per spiritum. 1. Cor. 1. Egregium depositum
seruato per spiritum sanctum 2. Tim. 1. Nam alij
quidem per spiritum datur sermo sapientie. 1. Cor.
12. Non per exercitum, neq; per uim, sed per spiri-
tum, Zach. 4.

Sic & particule Ex, In, equaliter, Patri & Fi-
lio adscribuntur, Coloss. 2. Ephe. 4. 1. Thess. 1. Phila.
Ex quo totum corpus per iunctiones & connexio-
nes subministratum, crescit augmento Dei. Paulus
& Sylluanus Ecclesie Thessalonicensium in Deo
patre & Domino nostro Iesu Christo. Paulus ac
Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis in
Christo Iesu. Sed de his legant studiosi Basilium
Magnum, ceterosq; qui hoc argumentum fusius
tractarunt.

NONVM, Superioribus scripture testimo-
nijs

nisi confirmationem adiungemus, qua hanc nostræ
 tractationis partē claudemus, meo quidem iudicio,
 firmissimam, & quæ nullis canillis obnoxia sit. Non
 licet inuocare Deum, qui non sit cœli & terre
 Creator, quia scriptum est: Maledicti Dij, qui cœli Iere. 10
 & terram non condiderunt. Item: Adorate Apoc. 14
 eum, qui fecit cœlum & terram, & quæ his conti-
 nentur. Et alibi: Omnes gentes quas fecisti, ueni-
 ent, & adorabunt coram facie tua. ô Domine, & Psal. 86
 nomen tuum cum gloria prædicabunt. Quin & Ie- Ies. 45.
 sa. 45. ideo sibi flectendam omne genu Deus præ-
 nuntiat, quia ipse hominem super terram condi-
 derit: Apostolus etiam gentibus profanis annume-
 rat, qui neglecto creatore creaturam adorant. Ve- Rom. 1.
 rùm Dei Filius Dominus noster Iesus Christus di-
 uino cultu adoratur, inuocatur, & celebratur Io-
 an. 5. Vt omnes honorent Filium, sicut & Patrem
 & quosvis. Quapropter Dei Filius creator est cœli
 & terre.

Hoc argumentum cum in disputatione publi-
 ca coram Principe & regni Proceribus Francisco
 Davidis à nobis obiectum fuisset, non aliter ac mus
 in piece herebat, nec quod afferret amplius habe-
 bat, nisi quod garriebat Filium inuocandum esse
 propter Patris mandatum, non quia creator cœli
 sit & terre. Ego uerò contendo Patrem mandare
 non potuisse, si creator non sit, quia scriptum est: Ies. 42.
 Ego IEHOVAH, meam gloriam alteri non da-

Deut. 6.

Apor. 14.

bo. Item: Dominum Deum tuum adorabis, & illud solum coles. Adorate eum, qui fecit coelum & terram, & mare. Ergo qui non fecit coelum & terram, adorandus & inuocandus non est. Sed de adoratione postea iterum dicemus.

SPIRITVM SANCTVM ESSE CREATOREM.

Gen. 1.

Pincipio minime obscurum est testimonium Moſis, qui Spiritum sanctum fouisse aquas, hoc est, rudem adhuc & informem materiam, quæ initio producta fuerat, testatur. Etenim non modò pulchritudinem, quæ nunc cernitur, uigere saluam Spiritus uirtute ostendit, sed antequam accederet hic ornatus iam tunc in fouenda illa confusa mole fuisse operatum. Excipiunt scio nostri Macedoniani Spiritum sanctum uirtutem esse Dei, per quam omnia in rerum productione operatus sit, idcirco non alicuius distinctè à Patre personæ mentionem à Moſe fieri, sed *δι' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου πνεύματος*, quod Deus in creatione exeruerit.

Verum Caillum hoc diluit primò Moſes ipse, qui Spiritui sancto operationem tanquam autori tribuit, non enim dicit Deum per spiritum fouisse, quod tamen et ipsum ratione *οὐκ ὀνομαζόμενον* uerū fuerat, sed Spiritum sanctum operatum esse in sustentandis rebus creatis, ut ostendat unà cum patre & filio autorem esse rerum productarum.

Secundo

Secundò, scriptura noui Testamenti: refellit
 diuersariorum somnium quæ spiritum sanctum ali-
 um hypostasi à Patre & Filio ostendit, iuxta illud: IOAN. 14.
 Rogabo Patrem meum, & alium Paracletum mit-
 tet uobis. Et si ergo eadem est operatio Spiritus S.
 quæ Patris & Filij in una diuina natura, tamen
 quò ad personam distincta operatio ratione diuina
 οἰκονομία, ut hypostasi uere subsistēti tribuitur.
 Nec me fugit quosdam ex ueteribus & recentioribus Theodoris
 hunc locum interpretari solitos, cuius expositionis
 meminit Theodoretus his uerbis. τισὶ δοκεῖ τὸ
 ἅγιον πνεῦμα ζωογονεῖν τῶν ὕδατων πλὴν φῦ-
 σιν, καὶ διαγρᾶφον τῇ τῷ βαπτίσματι χά-
 ριν γεγονέναι, ἀλλ' ὁ ἑστὸς μὴ τοὶ ἐκένον οὐ
 μὲν τὸν λόγον· ὅτι τὸ πνεῦμα ἐν ταῦτα, τὸν
 αἰετα καλεῖ. Sed cum additum sit nomen Dei, ad
 sanctum spiritum referri commodum est, & uentus
 tunc non fuit, cum adhuc confusa ista corpora cœ-
 li & terre iacerent, ut eruditissime magnus ille
 Lutherus docet. Notum est etiam spiritum IEHO-
 VAH & Elohim pro spiritu sancto poni solere, nisi
 cum aliquod ἐπίθετον additur, quod diuersum
 ostendat, ut cum dicitur: Spiritus Domini malus
 agitabat Sapl.

Secundū. Nec obscurum est testimonium, quòd
 in historia Iob Elihu profert. Spiritus IEHOVAH Iob. 33
 creauit me, et spiraculū omnipotentis inuificauit me.

Nam

Nam cum Spiritus sanctus & Spiritus IEHOVE equipollegant, utcumq; hostes veritatis tergiversentur, & latebras suorum errorum capient, manifestum tamen est, Spiritum sanctum uocari Creatorem, & rerum creaturarum uiuificantem,

Ies4. 40.

Tertium. Similis est locus Ies4. 40. in quo dicitur Spiritum IEHOVE in creando non fuisse à quopiam adiutum; Nam expresse testatur Propheta Spiritum sanctum in omnipotente res omnes candidisse, nullis socijs aut ministris adhibitis.

Psal. 95.

Quartum. Venite, inquit Psalmista, prosternamur, incurui, procumbamus, genua submittamus ante conspectum IEHOVE Factoris nostri. Hodie si uoci eius auscultaueritis, ne indueretis cor uestrum, ut in Meriba. Hunc locum Apostolus de Spiritu sancto Heb. 3. interpretatur. Quapropter, inquit, dicit ille Spiritus S: Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. Vide etiam Psalmum, qui sic inquit: Abscondis faciem tuam, turbantur, auferis spiritum eorum, deficiunt, & in puluerem suum reuertuntur. Emitteris spiritum tuum, creatur, & renouas faciem terre.

Matth. 1.

Postremo, quod maximum omnium est, Spiritus sanctus cum Patre Creator est humana nature quam eternus Dei filius in utero Virginis ad liberandum genus humanum assumpsit. Sic enim Angelus inquit: Ioseph Fili David, ne metuas adu-

gere tu

gere tibi Marian uxorem tuam, non quod in illa
genitum est, & Spiritu sancto est. Et alibi: Spiritus Luc. I.
sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obum-
brat te. Cum itaq; creationis opus Patri, Filio &
Spiritu sancto in uniuersa scriptura Prophetica
& Apostolica tribuatur, uerum & unum Deum
inconfateri & credere necesse est, si Alcorano
cum Francisco Davidis & Georgio Blandrata non
uolumus.

CAPVT DECL

MVM.

Dialysis præcipuarum obiectionum,
quibus Patrem solum Filio &
Spiritu sancto excluso creatorem esse
aduersarij contendunt.

Quanquam ex superiore disputatione nostra
certa doctrina peti potest, creatorem machi-
ne coeli & terre Patrem, Filium, & Spiritum sanctum
esse, tamen ad discutiendas nebulas, quibus
aduersarij animis simplicium caliginem offundere
conantur, obiectionibus aliquot breuiter respon-
dere libuit, quibus contendunt Patrem solum ex-
cluso Filio & Sancto Spiritu autorem primæ crea-
tionis esse, Filium uero recreatorem tantum esse.
Quod si unicum ex scripturis apicem proferre
possent

possent Filium creatorem non esse, sed Patrem solum, profecto sine tergiversatione in sententiam ipsorum pedibus iremus, sed cum falso detortis consequentijs id probare nitantur, nihil mirum si nobis persuadere quod cupiunt, non possunt. Nomen Dei falso ubiq; ad Patrem solum, quoties de creatione agitur, restringunt, cum iam abunde nobis sit ostensum commune ad Patri Filio & Spiritui S. esse. Si quicquam sua putida figmenta ualere uolunt, demonstrent expressis scripturæ testimonijs Patrem solum absq; Filio esse uniuersorum creatorem, id si facere non possunt, rudere in posterum desinunt. Audiamus tamen quos ex arena funes necesse, ne argutis puerilibus incautiores fallantur.

PRIMA. In interpretatione scripturarum *ὁ ἀλάλογος* fidei est retinenda. Symbolum Apostolicum, quod est *ὁ ἀλάλογος* nostra fidei, Patrem solum uocat creatorem. Ergo creator cæli & terre, Pater solus est, non Filius, neq; Spiritus sanctus.

Responsio.

Verum in hac ratiocinatione minorem, quam uulgò uocant, negamus, quia particula exclusiua in symbolo Apostolico appositum non est, ut aduersarius uult. Nota est autem regula Theologorum, in operibus diuinitatis, quæ ad extra uulgò appellantur, nominata una persona reliquæ non excludi, seruata personarum proprietate & ordine agentium, quem scriptura proponit. Ac Patri in symbolo creatio nominatim adscribitur, primum quia solum

Ioan. 5.

Ioan. 17.

Rom. 1.

adoptionem & saluationem. Cum respectu Filij Dei hoc nomen ponitur, personaliter semper intelligendum est pro Patre gignente Filium, qui nec Filius, nec Spiritus sanctus esse potest. Quo sensu hæc dicta accipienda sunt: Pater meus usq; ad hoc tempus operatur, & ego operor. Pater glorifica Filium tuum, ut & Filius tuus te glorificet. Gratia uobis & pax à Deo patre, et Domino Iesu Christo.

Cum uero Pater dicitur ratione creationis, electionis, adoptionis et saluationis, pro uno uero Deo accipitur, idq; nonnumquam communiter, nonnumquam distincte. Ideo autem tunc nomen Patris omnibus personis tribui potest, quia non ratione characteristicæ proprietatis internæ, hoc est, generationis dicitur, sed ratione creationis, conseruationis & redemptionis, quæ opera communia esse diximus. Deut. 32. Nonne Iehoua ipse est Pater tuus, qui genuit te, ipse fecit te, & creauit te, Iesa. nono, distincte Filius Dei Pater eternitatis nuncupatus est.

In locis itaq; ab aduersario citatis falso, opus creationis ad solius Patris hypostasim restringitur, quia non personaliter sed essentialiter nomen hoc usurpatum est. Hanc responsionem ueram esse ostendit perpetua scripturæ sacræ consensus, qui opus creationis Filio etiam & Spiritui sancto uendicat, etiamsi illa aduersarijs rumpantur, & præcordia uentre recedant.

TER

TERTIA. Qui Creator est cœli et terræ, hic unus et solus esse dicitur, Ies. 44. Ego IEHOVAH faciens omnia, cœlos extendo solus. Ies. 45. Ego feci terram, an non ego IEHOVAH, et non est alius Deus præter me solum? Iob 9. Qui extendit cœlos solus, perq; summitates maris incedit. Filius Dei nō est solus, quia de se inquit? Ego nō sum solus, sed Pater meus mecum est. Ergo Filius Dei creator nō est, sed solus Pater.

Neganda est consequentia, quia in particulis exclusivis unus et solus ambiguitas est, atq; ita aliter in maiore quàm in minore accipiuntur. Nam in maiore excluduntur gentium commentitia numina, quibus profani homines præterito uero Deo diuinos cultus attribuebant, non autem Filius & Spiritus sanctus diuinitatis gradu deijciuntur, ut impiè aduersarij contendunt, Atq; id ex eo manifestum est, quod locum ex Ies. 45. cap. productum Apostolus Rom. 14. simpliciter ad Christum transfert. In minore uerò relatio est & comparatio Filij ad Patrem, cuius ut una est diuinitas, ita una quoq; operatio in actionibus exprimitur. Significat enim Dei Filius se in Patre, Patrem uerò in se residere, quod fieri, nisi in nature unitate aliter nō potest.

Responsio.

Vide & Apoc.

Hanc porro interpretationem ueram esse similes scripture loci ostendunt, in quibus certè non persone diuinitatis, sed aut creature, aut fictitiæ

L

idola

Matth. 9.

idola excluduntur, quod exemplis ostendendum est. Deut. 6. dicitur: Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles. Quæro à clarissimo Doctore Francisco Davidis, an ne Dei Filius culta et adoratione ista excludatur? Certè hoc honore priuare non potest, cum scriptum sit, ut omnes honorent Filium similiter, sicut Patrem, necesse igitur est concedat, cultum idolorum hic, non Filij prohiberi. Nullus est bonus nisi solus Deus, inquit Filius Dei ad adolescentem Matth. 9. Marc. 10. Luc. 18. Hic certè non negauit se bonum esse natura, sed corrigere uoluit stultam adolescentis opinionem, qui & Christum hominem purum, & se bonum esse, legisq; obseruantissimum somniabat.

Quæro igitur ab aduersario utrum Christus Iesus natura sit bonus nec ne? Quod si neget, conuicta eius impietas est; quomodo enim bonus non est, qui alijs bonitatis & uite fons est; nec id precario, sed sua natura? Quod si fateatur, concedat oportet non Dei Filium, sed homines bonitate priuari. Deut. 32. I E H O V A H solus duxit populum, & non fuit cum eo Deus alienus. Hoc certè de solo Patre intelligi non potest, nam & Filium & Spiritum sanctum eductorem esse populi Israëliti postea monstrabimus. Apoc. 19. dictum est de Christo: Et uidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum uocabatur fidelis

fideli & uerax, habens nomen scriptum, quod ne-
monauit, nisi ipse. Quæro clarissime Doctor, utrū
hoc nomen Patri fuerit ignotum? Certe non dices
opinor, falsum igitur tutum principium manebit,
nam & solum sic Patri tribui, ut Filius & Spi-
ritus sanctus excludantur.

QVARTA. Acto. 4. Domine, tu es ille
Deus, qui fecisti cælum & terram, mareq; & om-
nia, quæ eis comprehenduntur. Ergo solus Pater
sine Filio creator est omnium

Nego consequentiam, quia plus in consequen-
te, quam in antecedente fuit, insertur. Nos saepe tes-
tati sumus, & adhuc testamur non uenire in con-
trouersiam, an Pater sit Creator, quod nos nunquā
negauimus, sed ita attribui huic, ut ab opere Filium
non excludatur. Id uerò certè nunquā aduersarij
demonstrabunt, cum tot testimonijs prolatis ostens-
derimus Dei Filium cum Patre creatorem esse unio-
uersorum. Psal. 102. Heb. 1. Col. 1. Ioan. 1. 3.

Responsio.

QVINTA. Impium & Sacrilegum est,
tres fateri Creatores. Qui Patrem, Filium, et Spi-
ritū s. Creatorem affirmant, tres creatores docent.
Ergo Impij & sacrilegi sunt. Minorem falsissimam
esse dicimus, quia sicut una est horum diuini-
tas eterna, ita una eademq; operatio & cultus.

Responsio.

Ioannis 8. Quæ Pater facit, hæc & Filius simili-
ter facit. Matthæi 28. Quemadmodum igitur,

L 7

cum

cum & Patrem uerum Deum, & Filium & Spiritum sanctum dicimus, non tres deos inculcamus, quia una horum natura est, ita cum Patrem, Filium & spiritum sanctum creatorem esse contendimus, una equalemq; operationem attribuimus, non tres creatores Ecclesie Domini obtrudimus.

Fatetur Franciscus Davidis, uerbi gratia, & Patrem esse Saluatorem, & Filium, anne idcirco duos saluatores dicet? Non concedet opinor geminos saluatores, id si in suo dogmate ualere uult, cur non eadem erga nos equitate utitur? Recreatorem profitetur esse & Patrem & Filium, non tamen duos recreatores se docere contendit: id nobis ut concedatur profecto equius est, qui omnimodam unitatem & equalitatem Patris, Filij & Spiritus sancti ex scripturis docemus, cum ipse interim in equaliter & diuinitatem, & operationes partiatur. Quod si separate essent actiones, uerum esse, quod Franciscus Davidis contendit, concederemus, nunc cum unam eandemq; Patris, Filij & Spiritus sancti operationem monstremus, falso tres creatores nobis obijciunt.

SEXTA. CHRISTVS solum Patrem agnoscit & predicat creatorem esse. Matth. xi. Gratias tibi ago Domine coeli & terre. Matth. 19. An non legistis, quod is qui fecit ab initio, masculum et foeminam fecit eos? Marc. 10. Ab initio creationis masculum & foeminam fecit illos Deus, Marc. 13. Erit afflictio

afflictio, qualis non fuit à primordio rerum condita-
tarum, quas condidit. Ergo non est alius præter pa-
trem uisibilis mundi creator.

Respondeo antecedens falsum esse, nusquam
enim in his locis, quos pro sui erroris confirmatio-
ne homines phrenetici in medium produciunt, ex-
clusa particula apposita est. Ac quod ad locos
citatos attinet, primum rursus testamur nos Pa-
tri creationem minimè detrabere, sed id probundè
aduersarijs fuerat hunc sine Filio solum & unum
creatorem esse. Nos ex Dei uerbo ostendimus pro-
latis multis scripturæ testimonijs, Filium esse crea-
torem, aduersarij demonstrent non esse creatorem,
quod si facere non possunt, canina procacitate glo-
riam Filij Dei allatrare spurcissimi homines tan-
dem desinant.

Deinde quod ad primum testimonium attinet,
nulla ibi creationis mentio fit, ut Stephanus Basilij
homo indoctissimus & impudentissimus contendit,
sed imperium Christus in forma serui manifesta-
tus Patri personam agens Mediatoris attribuit.
Sed quero ab hoc omnium, quos hic Sol uidit Do-
more impudentissimo, num idcirco Christus Domi-
nus cœli & terre non est? Si non est, cur queso
Paulus et unum Dominum, & Gloriæ Dominū ap- 1. Cor. 5.
pellat? Cur sibi Christus potestatem in cœlis & in Heb. n.
terra usurpat? Cur Apostolus heredem uocat om-
nium, & exaltatum supra omne nomen? Cur in Ier.

saia expresse inquit: Ego feci terram, & extendi
 coelos, per me uel ipsum iurui, mihi flectetur om-
 ne genu? Quod ad reliquos uero locos attinet, quid
 ex illis queso euinces? Deum nempe masculum &
 foeminam produxisse, & quis hoc negauerit? Vbi
 hic nomen Patris? ubi particula exclusiua? Quod
 si excipias Christi haec de suo Patre solo creatore
 uerba esse, unde id probabis, cum sepe Dei Filium in
 tertia persona, ut Grammatici loquuntur, de seipso
 tractet? Apage igitur tu phrenetice, et ueritate so-
 phisticis calumnijs obruere desinas: nam ut maxi-
 me demus de Patre haec dicta esse, nihil tamen effi-
 cies tuis distortis ratiocinationibus, quia in operibus
 externis patre nominato Filius non excluditur.

SEPTIMA. Nusquam se Christus Crea-
 torem coeli & terre uocat, quod maxime facien-
 dum illi fuit, quoties cum iudeis de sua persona dis-
 putat. Ergo Pater solus creator est, non Filius neque
 Spiritus sanctus. Quid facias Lector amice, distor-
 tis istis ingenijs, quae Christo etiam Dei Filio regu-
 lam agendi & loquendi praescribere non pudet?
 Sane Dei Filius ita se humiliauerat, ut diuinitatem
 carnis uel quodammodo rectam teneret, quare eti-
 am si nusquam de opere creationis sermonem fecis-
 set, non tamen inde, quod aduersarij contendunt,
 consequeretur, cum Apostoli manifeste gloriam
 ipsius ab opere creationis postea declarauerint.

Et tunc

Et tamen falsissimum esse, quod porci isti grun-
niunt ex Prophetarum et Apostolicorum testimo-
nijs liquet. Iesa. 43. Ego I E H O V A H sanctus
uester, Creator Israël, Rex uester. Servire me fe-
cisti in peccatis tuis, & negotium mihi fecisti ini-
quitatibus tuis. Pater non servijt in assumpta servi
forma, sed Filius se ipsum exinaniuit & servus fa-
ctus est. Iesa. 53. Phil. 2. Sic Iesa. 45. Ego feci ter-
ram, & hominem super eam creavi. Mibi flectetur
omne genu, & iurabit mihi omnis lingua. Ioan. 5.
Quaecumq; Pater facit, hec & Filius similiter fa-
cit. Atqui Pater creat, & conseruat res creatas,
ergo & Filius similiter creat et conseruat. Item: Pa-
ter meus usq; ad hoc tempus operatur, & ego ope-
ror. Imò quoties se I E H O V A M, Dei Filium,
Patri equalem, unigenitum vocat, toties Creator
rem se & conseruatorem vocat.

OCTAVA. Noua creatio tribuitur ubiq;
Christo. Ergo primæ creationis autor non est. 2 Co-
rinth. 5. Vtetera præterierunt, ecce noua facta sunt
omnia. Ephe. 2. Conditi in Christo Iesu ad bona
opera, ut in illis ambulemus. Vt duos conderet in
semetipso in unum nouum hominem. Ephe. 1. In
ipso habemus redemptionem per sanguinem ipsius.

Egregium uerò acumen nostrorū antagonistarū Responsa.
eū, qui certē digni essent, ut ad scholas triuales ab-
legaretur, cum sint θεολογικοί καὶ διδασκαλικοί.

Quasi uero uni persone plures actiones; in quibus
presertim nulla est contrarietas, tribui non possint.
Quin potius ex eo Dei Filium creatorem esse huius
machine contendimus, quia restaurator est eorum,
que lapsu primorum parentum corrupta fuerant.
Nemo enim reparare ruinam hanc poterat,
nisi qui huius edificij in prima creatione autor fuerat:
Quam ob causam Deus, quoties sese ab idolis
et commenticijs profanarum gentium idolis discernere uult,
Creationem et Saluationem coniungit.
Iesa. 45. Ego feci terram, et hominem super eam
creavi. Ego sum, cuius manus extenderunt coelos,
et omni militiae eorum impero.

An non ego Iehouah, et non est aliud Deum
præter me solum, Deus iustus et saluans præter me
solum? Hebræi. Heres constitutus est uniuersorum,
per quem et secula fecit, qui cum sit splendor
gloriæ et character persone ipsius purgationem
fecit peccatorum nostrorum. Sic Coloss. primo,
et alijs innumeris locis hæc duo tanquam annexa
coniunguntur, sicut enim creatio, ita saluatio
unius ueri et æterni Dei propria est. Huius argu-
menti futilitas multis exemplis demonstrari posset,
sed ne uolumen in immensum excresecat, ad reliqua
progrediamur; lectorum iudicio cætera relin-
quentes.

NONA. Euangelistæ omnia Christi opera
descripsisse, sicut Lucas Act. 1. se scripsisse ait, quæ
Iesua

Iesus docere & facere cepit: Creationis autem nusquam meminerunt, sed miracula tantum, que in carne peracta sunt, memorie prodiderunt. Proinde Christus Creator non est cœli & terre, sed ἀρχαίου tantum, quo Deus in redimendo humano genere usus est.

Respondeo, Euangelistas descripsisse opera Christi in assumpta serui forma seu natura humana, quia his propositum fuit ostendere Deum, iuxta promissiones Filium unigenitum mundo exhibuisse in carne, qui humanum genus per peccatum uersum repararet & restauraret. Interim tamen meminerunt & uera ipsius diuinitatis, & creationis mundi, sicut ex primo Ioannis capite liquido perspicui potest. Responsa.

Sermo iste Deus erat, & per hunc omnia facta sunt, ac sine ipso nihil est factum, quodcumq; Ioan. 1 factum est. Ceteri etiam, quoties Deum uerum nominant, & Dei Filium unigenitum, toties Creatorem esse innuunt, nemo enim uerus & adorandus Deus esse potest, qui Creator non est. Maledicti Dij, qui cœlum & terram non condiderunt. Jeremiæ .10. Antecedens igitur manifeste falsum esse depræhenditur, ac omnes Franciscanas rationes huius esse farinæ, omnes qui iudicio non prorsus destituti sunt, perspicere possunt.

DECIMA. Nouum Testamentum meminit tantum recreationis, sicut uetus primæ creationis:

Et quemadmodum hæc per Patrem, ita illa per Filium peracta est. Ies. 45. Ephe. 1.2. Coloss. 2. 10. annis. 1.

Responsio. En rursus stulta Franciscanorum ratio, tio, quam referre me pūderet, nisi simplicium animos talibus corruptelis irretitos à ueritate abducerent. Vt igitur manifesta falsitas conspiciatur, hypothesein hanc & insulsiſſimam & mendacijs scatentem esse dicimus. Nam et uetus testamētum utriusq; actionis seu operationis diuine meminit, in quod quid aliud continet, quàm declarationem promissionis diuine in paradiso factæ? Nouum etiam testamentum quid aliud habet, quàm descriptionem resurrectionis operis, quod à Deo conditum, per peccatum postea corruptum fuerat?

Et qualis est queso hæc ratio, Nouum testamentum recreationem describit, Ergo solus Pater creator est, uel, Dei Filius creator non est? Franciscus Davidis opinione stulta eruditionis impletus est. Ergo est uir eruditus & sapiens. Helius officinas metallicas diligentissimè curat, religionemq; parui pendit, dum modo nūmi cadant in arcam. Ergo est insignis Theologus. Blandrata parum sollicitus est de salute animarum, modo nouitate doctrine auram popularem captare queat. Est igitur pietate clarissimus et dignissimus cuius memoria ad omnem posteritatem perduret. Ridiculis forsitan

Non hæc videntur, sed non minus profectò risu dignæ sunt futiles istæ argutiæ insanorum hominum, quæ magno applausu apud sui similes uenditant.

CAPUT VNDE.

CIMVM.

Quarta demonstratio ab opere conseruationis rerum creatarum.

Sicut Creatio rerum omnium euidentissimum. Est diuinæ & omnipotentis nature argumentum: ita earum gubernatio & sustentatio perspicue acrum Deum in populo Israëlitico patefactum ostendit. Cum autem distinctè nunc Patri, nunc Filio, nunc Spiritui sancto scriptura attribuat, manifestum est commentitia numina agnoscere, & cerebri sui commentum adorare, quicumq; alium Deum ab hoc adorant. Etenim idem Deus est conseruator, et sustentator rerum omnium, qui eas ex nihilo produxit, sicut in Iesaja dicitur: Ego feci, & ego saluabo. Sententia itaq; argumenti hæc est: Quicumq; uirtute omnipotentis res cunctas creatas sustentat & conseruat, hic unus solus uerus Deus est, extra quem & præter quem alius non est. Pater, Filius, & Spiritus sanctus sua uirtute omnipotentis sustentant & conseruant res conditas. Ergo unus uerus Deus, Pater, Filius, & sanctus Spiritus est.

Hæc.

Hec porro conseruatio duplex in scripturis reperitur, quam generalem uulgo & specialem uocant. Generalis est earum omnium rerum, quæ in prima creatione productæ sunt, gubernatio & sustentatio iuxta uoluntatem Dei, qui eas ad finem à se destinatum conseruat quamdiu uult, quibus uitam etiam & motum prout singulis expedit, imperare dignatur.

Specialis est gubernatio & conseruatio electorum, quibus non tantum uictum & amictum supeditat, sed noua etiam uita eos donat & uirtute spiritus motus sibi placentes in eis excitat, ut omnes actiones ad gloriam suam & horum salutem dirigantur.

Utramq; scriptura cum huic uni uero Deo, adscribat, qui se Patrem, Filium et Spiritum sanctum esse ostendit, anathemata maledicta cum Spiritu sancto pronunciamus, qui hoc neglecto uana nomina sibi excogitant, ex quorum sunt numero, Mahometes, Seruetus, Gentilis, & horum socij.

PATREM ESSE CONSERVATOREM.

Cum opera Trinitatis indiuisa sint agendi ordine, quem scriptura monstrat, obseruato, ut Creationem ita conseruationem nonnunquam simul Patri, Filio & Spiritui sancto attribui sciendum est. ut

est, ut Act. 14. Conuertimini ad Deum uiuum, qui creauit cælum & terram, & mare, & omnia quæ eis comprehenduntur, qui præteritis ætatibus sinebat omnes gentes uiuere institutis suis. Quanquam non expertem testimonij seipsum esse sinebat, ut qui se præberet beneficium, de cælo nobis dans pluuias, ac tēpora fructifera, implens cibo et letitia corda nostra. Nonnunquā uerò distinctè nunc Patri, nunc Filio, nunc Spiritui sancto, cuius rei passim obuia exempla sunt. Et quanquā de Patre nulla est inter nos & aduersarios controuersia, ordinis tamen causa unum & alterum testimonium in medium proferemus.

Ac primum notissimum est, quod de Patre & Filio in quinto Ioannis capite dictum est. Pater meus usq; modo operatur, & ego operor. Testatur enim Dei Filius Patrem unā secum iam inde à primo creationis exordio in conseruandis rebus creatis assiduū fuisse, mundumq; sua uirtute diuinā et omnipotente, ne ruat, sustentasse.

Deinde nec illud obscurum est, quod Act. 17. dictum est: In ipso uiuimus, mouemur, & sumus, qui & statuīt diē, in quo iudicaturus est orbem terrarum cum iustitia, per eum uirum, per quem decreuerat, fide præstita omnibus, cum excitārit illos ex mortuis. Sic Matth. 10. Nonne duo passeruli minuto asse ueneunt, & unus ex illis non cadet in terram sine Patre uestro. Vestri uerò etiam pili

capia

capitis omnes numerati sunt. Porro, de spirituali etiam gubernatione electorum manifesta sunt in scripturis testimonia: Ephe. 1. Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos omni benedictione spirituali, in cœlestibus, Christo, Coloss. 1. Omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriæ illius, ad omnem tolerantiam ac patientiam cum gaudio gratias agentes patri &c.

FILIVM DEI CONSERVATOREM ESSE.

INter prodigiosos Francisci. Davidis & blasphemos errores is quoque non postremus est, quod fingit Dei Filium in ueteri testamento conservatorem rerum productarum non fuisse, sed tantum in nouo testamento, non omnium hic quoque, sed piorum solum, hoc usus colore, quod regnum ipsum non mundanum, sed spirituale esse dicatur. Nos ex Dei uerbo principio huius doctrine falsitatem ostendamus, postea absurda, quæ ex illius somnijs consequuntur, detegantur.

Ioan. 1.

PRIMUM. Sanè Ioannes non solum creationem, sed & conseruationem sermoni uero Deo attribuit, cum inquit: Omnia per ipsam facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. in ipso uita erat, & uita erat lux hominum.

Hec etsi de noua creatione & spirituali tantum

illud uita per hominem Christum collata Franciscus interpretatur, tamen euicimus nuper sermonem esse Euangeliste de eterno Dei Filio, per quem secula facta sunt, et qui in plenitudine temporum caro factus est. Significat autem res creatas non potuisse consistere, nisi uiuifica Filij Dei uirtute et omnipotentia conseruate fuissent, uitamque et mortem illis impertiuisset, sicut et Psal. 33. testatur, uerbo IEHOVÆ coelos firmatos esse, et spiritu oris eius omnem horum militiam.

SECUNDVM. Sed et illud perspicuum Heb. i. est, quod Autor Epistolæ ad Hebræos scribit Filium Dei uerbo suo potenti omnia portare, et per se ipsum purgationem nostrorum peccatorum facere. Verbum autem potentie ex Hebræorum idio- tismo posuit pro diuina uirtute et potentia, qua cunctas res à se productas uegetat, uniuersamque mundi machinam ne corruat sustentat. Sicut enim genus humanum funditus interiisset, nisi electione in Christum facta conseruatum fuisset, ita moles hæc, quæ oculis nostris subiecta est, in momento corrueret, nisi diuina Filij omnipotentia et gubernatione sustentata consisteret.

Nunc uerò, si Omnia portat, ut Apostolus expressis uerbis docet, quæ nam impudentia est re- rum gubernationem uniuersalem huic adimere?
Quod

Quod si excipiat aduersarius, uniuersalem particulam restringendam esse ad electos seu uasa tantum misericordie, nihil sane efficiet: quia creationem & conseruationem simul Apostolus coniungit, dum ait, per Filium condita esse secula, et hunc omnia uerbo sue potentie cuncta portare. Sicut igitur creatio uniuersalis est, ita et conseruatio rerum productarum ad omnes creaturas suo ordine & gradu sese extendit.

Coloss. I.

TERTIVM. Huic simile prorsus est, quod in Epistola ad Colossenses scriptum est. Omnia per ipsum creata sunt uisibilia & inuisibilia, & omnia per ipsum consistunt, & ipse est ante omnia. Nam & hic citra ullam ambiguitatem testatur non homines tantum, sed creaturas etiam inuisibiles, quarum appellatione Angeli ueniunt, per Filij Dei diuinam & uiuificam uirtutem conseruari & consistere.

Et si enim Angeli sunt omnis peccati expertes, nullaq; uisiorum labe infecti, tamen in sua natura propria uirtute consistere non possent, cum uitam in semetipsis non habeant, sed à Filio unigenito in illa integritate conseruantur, ne ruant, & sanctitatis gradu deiciantur. Nunc si Angeli quoq; huius uirtute consistunt, qualis erit Centaurorum istorum temeritas, qui sua Christum gloria spoliare furiose contendunt?

QVART

QUARTVM. Peculiaria etiam exempla
huius doctrine ueritatem manifestò demōstrant.
Hic enim est, qui luctatur cum Iacob, cumq; aduersus
fratris insidias tuetur et conseruat, sicut Ose. 12.
expresse scriptum Angelum cum Patriarcha lu-
stantem IEHOVAM esse exercituum. Cum autem
Pater nusquam in scripturis Angelus nominetur
Dei Filium intelligere necesse est, creatus enim an-
gelus IEHOVAH appellari non potest. Sic explas-
tur hic locus & Sapient. 10. Hec sapientia (Dei fia-
lius, profugum ab ira fratris iustum in uias rectas
deduxit, ipsiq; regnum Dei monstrauit, & effecit,
ut sanctorum caperet cognitionem.

Hic idem Unigenitus Dei est, qui populi Israē-
litici in deserto dux fuit, ut proximo capite ex
scripturis ostendetur. Psal. 68. 1. Cor. 10. Hic, qui
populum suum ex captiuitate Babel eductum pro-
texit, 1eja. 45. Ego apprehendam dexteram Cyro,
ut subiiciam, ante faciem eius gentes, & lumbos
Regum aperiā, ad aperiendum ante faciem eius
ualuas portarum, ut non claudantur. Per memeta
ipsum iuravi, quòd mihi incuruabitur omne genu,
& iurabit mihi omnis lingua.

Hunc locum ad Christum ab Apostolo Rom.
14. referri nuper monuimus. Zach. 2. Seruare &
Zion, quæ habitas apud filiam Babylonis. Quoniam
sic dixit IEHOVAH exercituum, propter
gloriam

gloriam, misit me ad gentes, quæ uos spoliasti, qui enim uos tangit, pupillam oculi eius tangit. Iubila & gaude filia Zion, en enim ipse uenio, & in te habitabo, ait I E H O V A H. Verba esse hæc Filij Dei eterni populum ex Babel educens, qui non uidet, nihil uidet. Hic est, qui Moſen in Rubo alſ locutus eſt Angelus I E H O V A H Exod. 3, quem Stephanus Angelum interpretem uocat Act. 7. Hic & ſpeciali prouidentia inde ab initio mundi, pios omnes gubernauit, ſicut Petrus ait, Prophetas omnes ſpiritu Chriſti locutos eſſe.

I. Pet. 1.

Ex his ſane conſpicuum eſt Dei Filium non tunc primum cœpiſſe, cum in utero uirginis operatione ſpiritus ſancti Υ $\sigma\alpha\gamma\kappa\alpha$ formaretur, & in lucem ederetur, ſed ab æteruo Υ $\tau\eta\mu$ $\beta\alpha\upsilon\tau\eta$ $\tau\alpha$ realiter ſubſtituiſſe. Nunquam enim mundus ex quo conditus eſt, acere ſuo rectore potuit, ut Philoſophi omnes Epicureis exceptis concedunt, qui cum ſit Dei Filius æternus, manifeſtum eſt iam ante carnem uere ſubſtantiam ſuam habuiſſe, mundumq; gubernatorem fuiſſe.

Nam quod excipit Franciſcus Dauidis homo Epicureus Patrem ſolum in ueteri teſtamento gubernatorem fuiſſe, inq; eius locum Filium poſtea ſucceſſiſſe, cui data ſit omnis poteſtas in cœlo & in terra, in abſurditates uerbo Dei contrarias ſeſe conijcit.

Primum

Primum enim Manichæus erit, sicuti uerè est, alium Deum patris, alium noui fœderis populo attribuens, nullo pro sui erroris Patrocínio in medium scripturæ testimonio proiato. Credo ego Poëtarum uestigijs Franciscum Dauidis insistere, qui sinxerunt seculum illud aureum à Saturno Deo antiquissimo gubernatum & sustentatum fuisse. Hunc cum imperij taderet, & iam longis ætatum uicibus transcursum senectâ premeretur, louche filium rectorem orbi præfecisse. Fingit enim hic Fabulator antiqui mundi conditorem & consuetudinem Patrem solum fuisse, noui uero Filium, donec in ultimo illo die imperium patri iterum sit resignaturus.

Secundò, mutabilem Deum fabricat, somnians alium fuisse populi sub lege constituti Deum, alium sub Euangelio præfectum esse usq; ad seculi consummationem. Malach. 3. Ego Deus et non mutor. Psal. 102. Hebræ. 1. Tu idem es, & anni tui non deficiunt. Cum igitur manifestis erroribus irretitus inhereat, quæcunq; fucosa ueritatis specie garrit, pro nihilo habenda sunt.

Quòd uerò particulas uniuersales in locis productis restringit ad solos electos, nimis icinnum & dilutum est. In nouo etiam Testamento non concedit Franciscus Dauidis ut nuper quoq; monuimus, omnia per Filium Dei regi, sed tantum electos, eosq; donec ad iudiciũ sit uenturus. Tunc.

Et Filium ait in ordinem electorum eogi oportere. Ne tantum quidem imperij Dei Filio concedit Colligula iste, quantum Poëta profani suis Dijs tripartito regnum distribuentibus, aut scriptores Cæsari- bus Romanis, quæ opinio quàm sit teterrima nihil attinet dicere. Nam si id uerum est, quod iste Belial contendit, ubi erit equalitas Filij cum Patre? Vbi omnipotentia, quam scriptura tones prædicat? Apoc. 1. Psal. 110. Phi. 2. Matth. 28. Quo modo uerum erit, quod dicitur omnia pedibus eius subiecta esse, qui paulo minus Angelis inferior erat? 1. Cor. 15. Heb. 2. Psal. 8.

SPIRITVM SANCTVM CON- SERVATOREM ESSE.

PRIMUM. Quod supra ex Mose retuli- mus Spiritum Domini fuisse aquas seu indigestam rudemq; molem, et creationis et conseruationis opus complectitur. Nam significat Moses Spiritum sanctum mox ut create sunt res gubernando et sus- tentando diuinam et uim omnipotentem exeruisse. Qui hunc locum ad uentum referunt, mentem Propheta et rerum creatarum ordinem, ceu nunc per quoq; monuimus, non assequantur.

SECYNDVM. De presentia genardi et in Psalmo 139. scriptum est: Quo ibo a spiritu tuo? Si descendero ad inferos illic tu es. si ascen- dero in cælum, tu mecum es. Et Sapientie primo: Spiritus

Spiritus Domini replet orbem terrarum, & continens uniuersa notitiam uocis habet. Quapropter iniuste loquens, nequaquam latuerit, nec praterierit cum castigans iudiciam.

TERTIVM. Peculiaris etiam in Ecclesia exempla huius doctrine ueritatem confirmant. Hic enim est, qui cum Patre & Filio eduxit populum Israeliticum ex Aegypto, ut mox dicitur. Hic est quo inspirante locuti sunt sancti Dei homines 1. Petri. 1. Spiritus Christi erat in Prophetis, 2. Petri. 1. Non uoluntate hominis allata est olim Prophetia, sed a Spiritu sancto impulsu locuti sunt sancti Dei homines. Hic est qui collegit Ecclesiam, eamque defendit, & in omnem ueritatem duxit. Ioan. 15. Act. 20.

CAPVT DVODE-

CIMVM.

Quinta demonstratio, ab educatione populi Israelitici ex Aegypto.

Spiritus sanctus cum de agnoscendo & adorando uno Deo posthabitis omnibus numinibus cōmenticijs populum Israeliticum commonefacit, plenamque ad patefactionem in educatione ex Aegypto monstratam dirigit. Hec enim miraculosa Ecclesie conseruatio, & liberatio prater ordinem naturae

re facta de uero Deo cœli & terræ conditore, testimonium est amplissimum.

Exod. 20.

Hanc ob causam & in primo Decalogi precepto, quod à sui notitia Deus orditur, premitit illam stem hanc manifestationem: Ego sum IEHOVAH Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo seruatorum: Non sint tibi Dij peregrini coram facie mea: nempe innuere uolens fictitios esse Deos, qui populi ductores in hac miranda liberatione non fuere.

Cum autem scriptura Patri, Filio & Spiritui sancto interdum communiter & simul, ut in testimonio paulò antè prolato, interdum distinctè hoc opus attribuat, manifestum est, hunc unum & solū esse uerum Deum Patriarchis, Prophetis & Apostolis atq; adeo omnibus sanctis agnitum & celebratum. Sententia argumenti hoc syllogismo comprehendendi potest.

Quicumq; eduxit populum Israëliticum ex Ægypto, hic est IEHOVAH unus & solus, præter quem & extra quem alius non est. Pater, Filius & Spiritus sanctus eduxerunt populum Israëliticum ex Ægypto.

Ergo unus & uerus Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus est, de quo Deutero. 6. dicitur: Audi Israel IEHOVAH Deus tuus, unus IEHOVAH est. Nunc pro minoris confirmatione testimonii ex scripturis proferamus. priorū conscientijs muniendis.

LIBRI I.
PATREM ESSE EDVCTO-
REM POPVLI.

133

AC primū de Patre, Filio, & Spiritu sancto, educente populum ex Aegypto ualde memorabile est, quod in sexagesimo tertio Iesae capite, scriptum est, his uerbis. Vtiq; populus meus erunt isti, & filij qui nequaquam fallent, factus estq; seruator illorum. In omni afflictione eorum non adflictus est, et Angelus faciei eius seruauit eos, in dilectione sua & in indulgentia sua ipse redemit eos, baiulauit eos, portauit eos omnibus diebus seculi.

Porro ipsi cum rebellarent, & exasperarent spiritum eius sanctum, in hostem conuersus est eis. Deus mittens Angelum faciei Pater est, qui per Filium, per quem & propter quem inde ab initio generi humano propitius fuit, populi sui ductor fuit. Angelus faciei, qui à Malachia Angelus foederis dictus est, eternus est Dei Filius, de quo Exod. 23. quoq; dicitur. Ecce ego mitto Angelum meum eorum te, ut custodiat te in uia, & introducat te in locum, quem preparauī. Caue à facie eius & obtempera uoci eius, ne exacerbes eū, neq; enim paracet prauaricationi uestre, nomen meum in medio eius. Nam si audiendo audieris uocem eius, & feceris, quaecumq; dixerō, tunc odio habebō illos, qui te oderunt, et affligam, affligentes te.

De Spiritu sancto quoq; expressis uerbis

M 4

dicitur

dicatur, quod à populo in deserto irritatus, & ad iram pronocat us fuerit. Deut: autem nono capite. & alibi passim scribitur IEHOVAM esse irritatum, cui Moses pro populo supplicat. Hic itaq; Spiritus sanctus cum Patre & Filio Deus est uerus inuocandus, & adorandus, ut suo loco fusius dicetur.

SECUNDVM. Actorum septimo Stephanus inquit: Hunc Deus principem & Redemptorem misit per interpretem Angelum, qui uisus fuit illi in Rubo. Hic Deus per Angelum loquens Pater est, Angelus interpretes Filius Dei est, quem Iohannes λόγος, Nazianzenus λόγος ἑξάγγελτος non appellat, quia inde ab initio recepti in gratiam hominis hic patribus ueteris testamenti affuit, defendit eos, atq; protexit.

Hunc uero Angelum, qui Mosi in Rubo apparuit, non fuisse creaturam, sed Filium Dei ab aeterno à Patre genitum libro secundo capite 2. ostendimus. Possent plura etiam testimonia ex scripturis coaceruari, sed cum de Patre non controuertatur, de Filio & Spiritu sancto deinceps dicendum erit.

FILIUM DEI EDUCTOREM ESSE POPULI.

PRIMUM. Ac principio obseruandum est, quod Exodi tertio & Num. 14. Angelus praecedens

sedens Patres in Nube & columna, nunc Angelus, nunc IEHOVAH appellatur. Vnde colligere licet Angelum illum IEHOVAM Filium Dei fuisse, qui etsi nondum carne indutus fuerat, tamen ut preludio quodam Mediatoris officio, cui destinatus erat, fungeretur ad Patres propius accessit, eosq; gubernavit. Nam creatum Angelum non fuisse ex eo primum evincitur, quod se IEHOVAM vocat, quod nomen nulli creature unquam attribui capite septimo ostensum est.

Secundo, quia populum Israëliticum suum appellat.

Tertiò, Quia sacrificari sibi postulat in deserto, ubi tyrannide Pharaonis liberati fuerint. Neq; ad Patrem nomen Angeli referri potest, nusquam enim Pater angelus dictus est, cum nullius Legatus esse possit. Nee ad humanam Christi naturam, que tunc realiter non subsistebat, sed tantum in promissione à Patribus expectabatur.

SECUNDVM. Deinde & Iesaias capite 40. magnificum & invictum Filij Dei robur describens, ita inquit: Excitare ac robur induc o brachium IEHOVÆ, excitare quemadmodum retro temporibus per omnia secula. An non tu illud es brachium, quod concidit ferociam et confecit draconem, An non tu es quod exiccabat mare aquas abyssum immense, quodq; pelagi profunda peruis fecit,

cit, ut transirent redēpti? Hec de Dei Filio eterno dici primum inde docemus, quia brachium Domini uocatur, quod nomen Christo attribui notissimum est. Deinde, quia hic IEHOVAH se Redemptorem uocat, qui salutem & iustitiam suo populo sit collaturus. Postremo, quia in eodem capite hoc Domini brachium à Patre promittitur: Ego posui uerba mea in ore tuo, ut plātem cælos, et fundem terram.

Psal. 68. TERTIVM. Sed et Psalmista magnifico prænatio describens personam & regnum Messie, qui in salutem populi in carne uenturus erat, non solum IEHOVA M appellat, quod proprium est diuine & omnipotentis nature nomen, sed opera etiam creationis, conseruationis & educationis populi ex Ægypto illi attribuit. Cantate Deo, psallite nomini eius, munite uiam ei, qui supremo cælo inequitat, In IAH nomine eius exultate coram illo. Deus cum tu ante populum tuum egredereris, cum incederes per desertum, terra mouebat, & cæli destillabant coram Deo. Ex munificentia ô Deus pluuiam destillabas hereditati tue, & laborantem confirmabas. Tu ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, & accepisti dona pro hominibus.

Hunc totum Psalmum ἐπεὶ νικῶν, hoc est, cum men triumphale esse de maiestate, omnipotentia & uictoria Christi testatur Apostolus ad Ephesios scribens: Verum unicuique nostrum data est gratia iuxta mensuram donationis Christi. Quapropter dicitur

dicat: Cum ascendisset in altum, captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus. Ceterum illud ascendit quid est, nisi quod etiam descenderat prius in infimas terre partes? Qui descendit, idem ille est qui ascendit supra omnes cælos, ut compleret omnia. Ceterum ut obiter moneamus, multa sunt in hoc Psalmo certissima eterne Christi diuinitatis argumenta, quæ cursim perstringemus.

Primum enim uocat IAH & IEHOVAH, qui ut Ioannes in Apocalypsi interpretatur, est, fuit, & futurus est. Deinde eductorem esse populi Iudaici ex Aegypto hunc IEHOVAM pronunciat. Tertiò, Omnipotentem esse prædicat, qui suis premis cælis iniquitates, suaq; uirtute & potentia cuncta sustineat. Postremò, commemorat beneficia in Ecclesiam collata, quorum non nisi unus & eternus Deus autor esse potest.

Quod excipiunt aduersarij Patrem futuri Filij hominis personam sustinere, friuolum & stultum est. Primum enim totus Psalmus ad Christum simpliciter ab Apostolo translatus est, cuius interpretationi tutius est conquiescere, quàm uersarum hominum & fumos uendentium stultis detorsionibus. Secundo, Ostendunt è scripturis, Patrem typum aut figuram sustinere futuri hominis nondum realiter existentis, hoc enim modo idem Pater simul & Filius esse, posset. Postremò accipere dona pro hominibus Pater non dicitur, sed de Filio.

Filio ratione officij commodissime id predicari potest. Quid ergo tergiuersari Franciscus Davidis in clarissima luce, & cur latebras tuorum errorum sponte queritas?

1. COR. 10.

QVARTVM. Præterea Paulus quoque Apostolus Dei Filiū eductorem fuisse populi Israelitici ex Aegypto, atque adeo tentatum fuisse in deserto Corinthijs scripsit. Neque tentemus Christum, sicut quidam illorum tentauerunt, & à serpentibus extincti sunt. Alludit ad historiam, quæ Numerorum, 24. extat: Locutus est populus contra Deum & contra Moysen, IEHOVAH igitur misit in populum serpentes urentes, qui populum morderant, & mortuus est ex Israele populus multus. Enimvero perspicuum est Christum à Paulo nuncupari, quem Moyses IEHOVAM uocat. tentatum à Patribus in deserto, unde elicitur uerissima doctrina Dei Filium æternum uerè adfuisse populo Israelitico, huiusque ducem in deserto fuisse. Sed tamē ad hanc ueritatem obscurandā argutias quasdam pueriles nostri Lucianici homines excogitarunt.

Primum enim sic Apostoli locum legendum aiunt: Neque tentemus Christum, sicut quidam illorum tentauerunt Deum. Sed cum nomen Dei appositum non sit, quis istorum hominum stultam temeritatem ferat, qui quiduis ex quolibet fingere uolunt? Nec ignoro huius interpretationis autorem

rem Erasmus esse, sed pluris apud me Paulina auctoritas ualet, quam hominis eruditi quidem, sed non satis constantis in propugnanda celesti ueritate.

Secundo, excipiunt in umbra hæc Christo tribui, eo quod Paulus in figura facta esse, hæc scribat, ut omnes actiones ueteris testamenti uenturi Christi non presentis umbræ fuerint. Sed respondemus primum dupliciter considerari ea, quæ in ueteri testamento contigerunt.

Primum quatenus sunt umbræ, quorum corpus in Christo Iesu in assumpta serui forma uenturo perficiebatur, ut Ceremoniæ omnes, quatenus Christi sacrificium in carne peragendum figurabant. De his dicitur Coloss. 2. Ne quis uos iudicet in cibis aut potu, aut in parte diei festi, quæ sunt umbra rerum futurarum, corpus autem Christi.

Secundo, quatenus sunt typi, hoc est, exempla, quæ nobis proponuntur, ut quæ bona sunt, faciamus, quæ mala uitemus. Sic serpens æneus umbra erat exaltationis Christi in cruce & in Euangelij predicatione, sicut Christus in concione ad Nicodemum interpretatur. Ioan. 3. Sed eadem historia typus est nobis proponens exempla, ne Deum tentando similibus poenis subijciamur. Quod ergo moriuntur multi in deserto, & erigitur serpens, res est præsens, quæ omnibus exemplum præbet. Iam uero Apostolus de posteriore significatione loquitur

Num. 24.

Ioan. 3.

loquitur, quatenus scilicet exempla fuerunt profectum
quendorum aut fugiendorum.

Deinde falsum quoque est principium, quod
aduersarij sumunt, scripturam perpetuo de homi-
ne tantum Christo uenturo loqui. Etenim duplici-
ter cum nobis conspiciendum proponit. Primo, qua-
tenus fuit uerus Deus cum Patre actu reali, non in
figura aut predestinatione, qua ratione & mundum
condidisse, & populum ex Aegypto eduxisse dicitur.
Secundo, quatenus in carne sese manifestatu-
rus erat, cuius rei omnia Leuitica sacrificia um-
bre fuerunt. Ut igitur responsionem in breuem
contrahamus summam, differunt hoc presertim lo-
co $\sigma\kappa\iota\alpha \mu\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon\tau\epsilon$ $\tau\upsilon\pi\omicron\varsigma$, ac Paulum non de umbris,
nec futuro homine, sed eterno Dei Filio uere tante-
to locutum esse.

SPIRITVM SANCTVM EDV- CTOREM ESSE.

Porrò de Spiritu sancto populi eductore discen-
te scribit Iesa. 63. capite, in quo hunc & affu-
isse, & irritatum esse testatur. Vbi est, inquit,
qui fecit eos ascendere de mari, cum his qui pasce-
bant gregem suum? Vbi est, qui dedit in medium
eius Spiritum sanctum, qui ducebat brachio suo
magnifico Moysen, deprehensa dextera eius, finden-
do mare ante eos, ut sibi nomen perpetuum compo-
raret. Quasi iumentum quod in campo graditur,
spiritu

Spiritus IEHOVÆ duxit eum. Testatur autem
Moses Deut. 22. IEHOVAM fuisse in deserto
irritatum, quòd cum hic de Spiritu sancto dica-
tur, conspicuum est hunc cum Patre et Filio unum
& solum verum Deum esse.

CAPVT DECIMVM

TERTIVM.

Sexta demonstratio ab attributis
soli vero Deo competentibus.

Cum Deus spiritualis & infinita sit essentia,
oculis corporeis minime subiecta esse in hac
nature fragilis & peccato obnoxie imbecillitate
potest. Sed tamen ne animi nostri ad numina coma-
mentitia vagarentur uero Deo neglecto, perspicuis
testimonijs mundo sese patefecit. In horum nu-
mero sunt attributa quedam, quibus Scriptura
verum Deum ab idolis & uanis gentium profa-
nerum nominibus discernere consuevit, quia hec
non nisi uni uero Deo competunt. Cum autem il-
la communia sint Patri, Filio, & Spiritui sancto,
Mahometarum sunt discipuli, qui Filium & Spi-
ritum sanctum uera diuinitate spoliant. Sententia
demonstrationis hec fuerit. Quicunq; Scriptura
attributa uero Deo propria adscribit, extra hunc
nullus esse uerus Deus potest. Sed hec adscri-
buntur Patri, Filio & Spiritui sancto, Ergo Deus
extra

extra quem & præter quem alius non est, Pater, Filius, & Spiritus sanctus est.

Inter hæc primo loco ponamus eternitatem, quæ solius Dei ueri infallibilis nota est. Ies. 40. An non audiisti, quod Deus æternus creauit terminos terre. Et Apostolus Rom. 1. inter præcipua Dei attributa numerat æternam eius potentiam & diuinitatem in creatione mundi declaratam & manifestatam. Quin in Lege præceptum est, ne uos Deos adoremus, sed æternum tantummodo, ut Psal. 81. Non adorabis Deum recentem. Et Daniel Deum sempiternis temporibus uiuentem se inuocasse scribit.

Ies. 57. Nisi
de. Deus
inhabitat
eternitate.

Iam uero Patrem æternum esse, ne ipsi quidem aduersarij inficiantur, imò contendunt solum Patrem sine Filio hæc honore seu prerogatiua dignum esse. Ies. 41. Quis operatus est & fecit? uocans secula ab initio, ego Dominus primus, & cum non uisimus ego. Sic Eph. 1. dicitur Deus elegisse nos in Christo ante iacta mundi fundamenta, nihil autem ante mundum, nisi æternum fuit. Sed in re manifesta laborare nihil attinet.

FILIVM Dei æternum esse hæc testimonia comprobant. Psal. 102. Tui anni sempiternis temporibus existunt, nam & terre fundamenta tu iecisti, & opera manuum tuarum sunt cæli. Tu idem es, & anni tui non deficiunt. Psalmum hunc de Filio Dei

lio Dei Apostolus interpretatur Hebræi. Ad Filium dicitur Tu Domine in principio fundasti terram. Quod si excipiant aduersarij de Patre hec dici, ostendant manifesto scripture testimonio, sicut nos ex Paulo monstramus. Prouerb. 8. Ab eterno ordinata sunt, & ab initio ante terram. Nondum erant abyssi, cum ego essem formata, nondum fontes aque redundabant, Priusquam montes mergerentur, ante colles formata sum.

Hec sapientia, quæ æternus Dei Filius est, ut libri secundi capite primo ostendetur, se & subsistisse ab eterno et creationi rerum præsedisse disertè testatur. Quapropter impie negant furiosi Franciscoblandratiste Dei Filium, non prius fuisse, quam ex utero uirginis operatione Spiritus sancti in lucem educeretur. Et si enim caro temporalis est educta ex lambis Abrahæ secundum promissiones, Act. 4. 13. tamen natura diuina Filij ab eterno subsistit, creat, conseruat, & custodit. Michee. 5. Egressus eius ab initio, à diebus æternis. Iesa. 9. Pater eternitatis dicitur, quod elogium nulla ratione ipsi competeret, si formatus in tempore & factus Deus esset. Ioan. 17. Pater glorifica Filium tuum ea gloria, quam apud te priusquam hic mundus esset, habui, ut & Filius tuus te glorificet. Coloss. 1. Primogenitus omnis creationis, omnia per ipsam consistunt, & ipse est ante omnia.

Nam quod in hoc loco excipit Franciscus non

N

pos

pos Fotini, particulas ante omnia ad prerogativam tantum et dignitatem referri, non ad aeternitatem, futile est, quia loci circumstantia diuersum ostendit. Cum enim ante de creatione & conseruatione differuisset, recte subiunxit Filium non esse in albo creaturarum collocandum, quia aeternus sit ante omnes creaturas subsistens.

Ioan. 1. Sermonem unigenitum Dei Filium, qui postea caro factus est in principio creationis fuisse docet. Quod autem fuit ante rerum creationem, aeternum esse necesse est. Sic eodem capite Baptista inquit: Qui cum me sequeretur antecessit me, quia prior me erat.

Heb. 9. Per Spiritum aeternum obtulit semetipsum inculpatum Deo. Nomine spiritus recte hoc loco interpretes aeternam Christi diuinitatem intelligunt, a qua uirtus sacrificij in carne peracti pendebat.

De Spiritus sancti aeternitate controversiam mouere stultum est, quia Moses diserte ait in creatione affuisse, et rudem adhuc indigestamque molem sustentasse. Ac cum sit Pater et Filius aeterni spiritus necesse est aeternum esse, nunquam enim suo Deum spiritu carere potuit. Porro cum spiritus sanctus sit immutabilis, aeternum quoque necesse est esse.

Secundo loco ponamus Omnipotentiam, quae
Vide Ies. 37. & ipsa certissimum est aeternae diuinitatis argumentum. Nam cuiuscunque potentia certis limitibus inclusa

Inclusa est, uerus Deus esse non potest, ideo Paulus
Rom. 1. Deo creatori eternam potentiam & diuini-
tatem adscribit. Porro Filium Dei omnipotentem
esse his testimonijs comprobamus. Iesa. 40. Ecce IEHOVAH. Vide Psal.
HOVAH ADONAI cum fortitudine ueniet, & 68. ubi
brachium suum dominabitur per sese. Hunc locum Christus
de Dei Filio intelligendum esse capite septimo osten-
dimus. Quicumq; autem per sese & in suo brachio Omnipoten-
s dominatur, et imperium exercet, hunc eternum esse
se oportet. Apoc. 1. Ecce uenit cum nubibus, et uide-
bit eum omnis oculus, & qui cum compunxerunt.
Et plangent se super eum omnes tribus terre, etia-
m, Amen. Ego sum A & O, Principium & finis,
dicit Dominus, qui est, & qui erat, & qui uentus-
rus est, Omnipotens.

Hic procul dubio nominatur Omnipotens, quem
in carne seu assumpta serui forma compunxerunt,
qui est Dominus Iesus Christus, ut explicatur Za-
cha. 12. Et ego IEHOVAH super domum Da-
uidis effundam spiritum gratiae & beneficentiae,
ut aspiciant ad me, quem pupugerunt. Et Ioan. 19.
Facta sunt haec, ut scriptura impleretur: Videbunt
in quem pupugerunt. Porro hic Omnipotens dicitur,
qui ad iudiciū in nubibus uenturus est, hic uero
Dei Filius est, Pater enim non iudicat quengquam,
sed omne iudicium Filio dedit.

Quapropter falso hunc locū ad Patrem solū Fi-
lio excluso filij Belial restringūt, cum antecedentia

Et consequentia diuersum ostendant. Phil. 2. Christus Iesus in forma Dei equalis Deo Patri esse dicitur, et quidem non per rapinam, sed per naturam, sicut igitur Pater omnipotens est, ita Filium omnipotentem esse conficitur. illa enim equalitas, quam Apostolus prædicat, alias corrueret. Ioan. 5. Quæcūq; Pater facit, hæc et Filius similiter facit. Sicut Pater uiuificat, ita Filius quos uult uiuificat. Atqui Pater operatur ut omnipotens et liberrimū agens, ergo et Filius similiter ut omnipotens. Psal. 68. Cum dissiparet omnes in ea reges, candescebat, ueluti nix in Zalmon. Equitatus Dei habet bis dena millia, multa millia Angelorum, Dominus inter eos sicut in Sinai in sanctuario. Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, et accepisti dona pro hominibus. Psalmum hunc de Christo loqui supra comprobauimus ex interpretatione Apostoli Ephe. 4. Psal. 97. Adorate eum omnes Angeli Dei. Nam tu Domine excelsior es omnibus, quæ in terra sunt, plurimum super omnes Deos exaltatus.

Et hunc locum de Christo Dei Filio accipiendum esse docet Apostolus Hebræ. 1. Apoc. 19. Rex regum, et Dominus dominantium. Sed enim his perspicuis testimonijs scio nihil aduersarios habere, quod opponant, præterquam quod hæc data à Patre Christo in tempore sint. Verum hæc Ariana obiectio eiusq; confutatio ita iam pueris etiam ipsis nota est, ut uerbosa oratione non sit nobis ad calculum

lum hoc diluendum opus. Primum enim ostendant
aduersarij Deum puræ creaturæ quantumvis excel
lentibus donis ornatæ ònipotentia attribuerè posse.
cum scriptum sit: Gloriam meam alteri non dabo.
Deinde accepisse Filium à Patre dicimus omnia,
sed æterna natiuitate, & tanquam uerus heres nas
cendo, non autem certo tempore, quia si ònipo
tentiam tempore aliquo accepit, diuinitatem quoq;
temporalem habere eum necesse est. Accepit etiam
in humana natura assumptæ potestatem in cælo &
in terra, ut in nomine ipsius omne genu flectatur,
cælestium & terrestrium, quia unione hypostati
cæ nature diuine copulata est. Atqui si sit tantum
homo donis diuinis exornatus, nec heres esse po
test, nec ònipotens, nec Dominus cæli & terre,
sed ideo hæc ipsi uerè attribuuntur, quia non solum
homo, sed æternus quoq; est Deus ante omnia secu
la à Patre genitus Prouerb. 8. Hebræ. 1. De huma
na igitur natura & officio intelligantur hæc dicta:
Sedere ad dexteram uel sinistram non est meum da
re, sed dabitur quibus paratum est à Patre meo.

Porro Spiritum quoq; sanctum ònipotentem
esse ostendit Psal. 95. Nam IEHOVAH Deus
magnus est, & Rex magnus præ omnibus dijs. In
cuius manu sunt abstrusissima terra, eius sunt mon
tium cacumina. Nam hunc Psalmum de Spiritu S.
Apostolus interpretatur Heb. 3. Et 1. Cor. 12. Distri
buit dona peculiariter unicuiq; quemadmodum uult.

Tertiò loco constituamus libertatem in agendo, quæ ipsa quoq; uni soli uero & eterno Deo competit, ut Psal. 114. dicitur: Deus noster in cælis, omnia quæcunq; uult facit. Et Iesai. 46. Qui nuncio à principio postrema, & ab exordio ea, quæ nondum facta sunt, qui dico & consilium meum ratum est, & quicquid uolo facio. Ephe. 1. Qui agit omnia secundum beneplacitum uoluntatis suæ.

Nunc uero Dei Filium liberrimè agere hæc dicta ostendunt. Ioan. 5. Quæcunq; Pater facit, hæc & Filius similiter facit. Sicut Pater uiuificat, ita Filius quos uult, uiuificat. Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam. Iesai. 43. Quodq; ab eterno ego ille ipse, & quod nemo de manu mea eripit, quodq; nemo rescindit, quod ego operor. Seruire me fecisti in iniquitatibus tuis. Spiritum sanctum libere agere testimonium paulo antè prolatum ostendit: Distribuit peculiariter unicuiq; dona, sicut uult.

Quartò, Ponamus iurare per semetipsum, nam ut Heb. 6. Apostolus docet, solus uerus Deus per semetipsum iurare consueuit: Deus inquit, pollicentus Abrææ, cum non posset per quenquam maiorem iurare, iurauit per seipsum dicens: Nisi benedicens benedico tibi, & multiplicans multiplicauero te. Dei autem Filium per semetipsum iurare hæc dicta euidentissimè ostendunt. Iesai. 45. Rom. 14.

Phil. 2.

Phil. 2. Per me metipsum iuravi, egressa est ex ore
 meo iustitia, uerbum quod non retrocedet, quod mihi
 hi incuruabitur omne genu, et iurabit mihi omnis
 lingua. Is. 54. Quoniam Maritus tuus, factor tuus,
 cui nomen est IEHOVAE exercituum, Redemptor
 tuus, SANCIVS Israël, Deus uniuersae ter-
 re uocabitur. Quemadmodum iuraueram ne pora
 ro aque Noë pertransirent terram, sic iuravi, ne
 irascar tibi, aut te obiurgem. Ioannis 10. Amen,
 Amen dico uobis, qui non intrat per ostium in sta-
 bulum ouium, fur est et latro. Ioan. 14. Amen. A-
 men dico uobis, qui credit in me, opera quae ego fa-
 cio, et ipse faciet. Spiritum sanctum iurare haec di-
 sta ostendunt. Psal. 95. Quibus iuravi in ira mea,
 nunquā ingrediemur in requiem meam. Heb. 1. de
 Spiritu S. haec leguntur. Ierem. 31. Hoc uero foedus
 est, quod feriam cum domo Israël post dies istos,
 dicit IEHOVAH. Inferam legem meam in in-
 teriora eorum, et in cor eorum inscribam eam.
 Hec uerba Apostolus Hebra. 10. Spiritui sancto
 adscribit.

Quinto loco collocemus scrutari renes et
 corda, seu inspectorem esse cordium, quod unius et
 solius ueri Dei proprium est. 1. Samuel 16. 1 Es-
 HOVAH intuetur Cor. Psal. 7. Tu Deus iuste
 explorator renum et cordium. Ieremie 12. 17. 1 Es-
 HOVAH exercituum, tu exploras renes et cor. Ego
 IEHOVAH et cor perscrutor, et renes exploro,
 ut rede

ut reddam cuiq; iuxta uiam suam. Dei Filium, autem scrutatorem esse cordium disertè plurima scripturarum testimonia docent. Apoc. 2. Hec dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis. Et scient omnes Ecclesie, quod ego sim ille scrutans renes & corda, & dabo unicuiq; iuxta opera sua. Arrige aures asininas uos graues heretice & obserua Dei Filium testari, se esse IEHOVA illum, de quo Ieremias locutus est, renes & corda scrutantem. Ioan. 1. Priusquam te Philippus uocaret, cum esses sub Ficu uidebam te. Et quoties in Euangelistarum historijs legitur, Christum cogitationes suorum aduersariorum uidisse & cognouisse? Luc. 20. Matth. 22. De Spiritu Sancto scrutante omnia expresse inquit Paulus, 1. Cor. 2. Spiritus scrutatur omnia, etiam profunditates Dei.

Sextum locum teneat immensitas seu Omnipresentia, nemo enim ueritè esse Deus potest, qui non idem ubiq; presens est. Iere. 23. An non Deus de propinquo ego, dicit IEHOVAH, & non Deus de longinquo? An non oculum et terram ego impleo dicit IEHOVAH? De omnipresentia Filij Dei eterni hec testantur. Iesa. 40. Ecce IEHOVAH ADONAI ueniet, & pascet gregem suum tanquam pastor, & brachio suo congregabit agnos: Et de eodem mox subiicitur: Quis mensus est uola sua aquas, & celos palmo qui

estima.

estimavit? Quis comprehendit tribus digitis pul-
verem terre, & appendit montes in statera, & col-
les in bilance? Matth. 18. Vbi duo vel tres congre-
gati fuerint in nomine meo, in medio ipsorum sum.
Ephes. Qui descendit idem ille est, qui etiam ascen-
dit supra omnes celos, ut impleret omnia. Quod
etiam in Actis dicitur, Oportere coelum capere,
donec ad iudiciū veniat, de humana natura intelli-
gatur, sicut & illud Apostoli: Si in terris esset, ne
Sacerdos quidem esset. De spiritu sancto omnia im-
plente nuper testimonia sunt à nobis producta ex
Psal. 139, et Sapient. 1. Spiritus Domini replet orbem
terrarum.

Septimum, Omniscientia, quæ cum Patri, Fi-
lio & Spiritui sancto tribuatur, hunc unum ueram
& æternum esse Deum indubitato cōfirmamus. De
Patre dicitur Rom. 16. Soli sapienti Deo per Iesum
Christum gloria in secula. De Filio hæc dicta lo-
quentur. 1. Timoth. 6. Sis irreprehensibilis, & im-
maculatus usque ad apparitionem Domini nostri Ie-
su Christi, quam temporibus suis ostensurus est ille
beatus, & solus princeps, Rex regnantium, et Do-
minus dominantium, qui solus habet immortalita-
tem, lucem habitans inaccessam, quem uidit nemo
hominum, neque uidere potest.

Hæc ut de Christo intelligam, non tamen Pa-
tre & spiritu sancto excluso, his rationibus addu-
cor. Primum enim nomen trinitatis in nouo testa-

mento Christo peculiariter attribuitur. Secundo
 uenturus esse ad iudicium Filius Dei ubiq; in scri-
 pturis dicitur, qui & uitam eternam suis electis
 collaturus est. Hic autem Deus sapiens, et habitans
 lucem inaccessam nuncupatur, qui ad iudicandum
 uiuos et mortuos expectatur. Postremo hoc uirg-
 Rex regnantium et Dominus dominantium de Chri-
 sto Ioannes in Apocalypsi cap. 19. interpretatur.
 Sed præterea multa alia scripturæ testimonia huius
 rei ueritatem demonstrant, qualia hæc sunt. Col. 2.
 In ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ
 reconditi. Matth. 20. Domine tu scis omnia. 1. Cor. 1.
 Christus est sapientiæ & potentia Dei. Ioan. 2. 16.
 Apoc. 2. Matth. 11.

Obiectio.

Producunt hoc loco aduersarij uſitatum
 ϰοκκυς μορ, Filium nescire diem & horam iudicii,
 quod certè uel ad humanam naturam referri debet,
 uel potius ad officium. Non enim missus erat, ut di-
 em iudicii patefaceret, quem Deus, absconditum
 esse uoluit, sed ut uictima pro genere humano offer-
 retur. Sic dicitur nescire impios, quos sua gra-
 tia non dignatur. De Spiritu sancto omniscio testan-
 tur hæc dicta: Spiritus sanctus scrutatur etiam pro-
 funditates Dei. Item: Per Spiritum datur sermo
 sapientiæ. 1. Cor. 12.

Oſtendunt est, Deum esse Abraham, Isaac &
 Iacob, extra hunc enim & præter hunc uerum
 & inuocandum DEVS nullus esse potest. Porro
 Dei

Dei Filio hoc attributum competere primum pro-
 batur ex tertio exodi capite, in quo Angelus I E-
 HOVAH Dei Filius inquit. Sum misit me ad uos.
 Sic dices filiis Israël, Dominus Deus patrum uestro-
 rum, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Iacob mi-
 sit me ad uos. Gen. 32. Angelus IEHOVAH, qui lus-
 tratur cum Iacob, cap. 35. El Schaddai Deus Abra-
 ham et Iacob nuncupatur. De Spiritu sancto Ier-
 em. 31. Ecce dies uenient, ut feriam cum domo Isra-
 el, et cum domo Iuda fœdus nouum, non iuxta fœ-
 dus, quod pepigi cum Patribus illorum etc. Heb.
 10. de Spiritu sancto dicuntur.

Nonum, Deum esse Altissimum, quod et ipse
 Top. Filio hæc attribuunt Luc. 1. Et tu puer Pro-
 pheta altissimi uocaberis, præbis enim ante faciem
 Domini ad parandum uiam eius. Psal. 97. Heb. 1.
 Adorent cum omnes Angeli Dei, nam tu Domine
 excelsior es omnibus, quæ in terra sunt, plurimum
 super omnes Deos exaltatus. Rom. 9. Deus super
 omnia benedictus in secula. Esse autem super
 omnia equipollet altissimo, ut omnes sano præditi
 iudicio uidere possunt. De Spiritu sancto. Psal.
 95. Heb. 3. Nam IEHOVAH Deus magnus est,
 et Rex magnus præ omnibus Dijs.

CAPVT DECIMUM

QVARTVM

Septima

Septima Demonstratio à conseruatione Ecclesiae.

Quamquam in Creatione & conseruatione rerum productarum toti hominū generi Deus sese manifestauit, quò reprobi inexcusabiles forent, tamen in Ecclesiae collectione & conseruatione propius se conspiciendum fidelibus monstrauit. Voluit enim Deus ex uniuersa hominum collante reliquias quasdam conseruare, ut ab ijs coleretur, celebraretur, & in omnem aeternitatem laudibus enobheretur. Sic autem nobis uniuersa Prophetica & Apostolica doctrina proponit, quod huius collectionis et conseruationis author pater, Filius et Spiritus sanctus sit, unde certò colligimus fictitios Mahometarum Deos adorare, quicumq; hunc in Ecclesia patefactum non agnoscant.

Etsi autem sicut in prima rerum creatione ordo quidam actionis in scripturis obseruandus proponitur, Pater enim creat per Filium, res creatas Spiritu sancto uiuificante, ita in hac peculiari actione est quidam ordo: hic tamen nec diuinitatis nec operationis diuersitatem aut inaequalitatem inducit. Filius Dei assumit carnem & fit uictima, non Pater neq; Spiritus sanctus, tamen suo modo & ordine & Pater & Spiritus sanctus operatur. Filius & Spiritus sanctus mittuntur, non tamen hac omnia tria diuinitas una et simplex inaequalis arguetur, sed

sed ut retineatur quidam ordo, actio tanē et effectio personarum equalis & sui similis est. Atq; id exemplis etiam ab hominibus petitis illustrari posset, nisi calumnijs & cavillis aduersariorum omnia in sinistram partem torquentium nos subtrahere uelimus. Redeamus itaq; ad demonstrationem firmissimam: ē uerbo Dei petitam, quæ tali syllogismo inelusa facilius, animis lectorum hærebit.

Quicunq; colligit & conseruat Ecclesiam inde à primo creationis exordio, hic unus et solus uerus Deus est, extra quem alius non est. Pater, Filius, & Spiritus sanctus id faciunt. Ergo Pater, Filius & Spiritus sanctus sunt unus uerus & æternus Deus I E H O V A H.

Porro de Patre testimonia congerere superuacaneum est, quando uniuersa scriptura testimonium ferat, hunc per Christum nos ante iacta mundi summa damenta elegisse, promissionem de semine caput serpentis conculcaturo edidisse, filium Redemptorem & Saluatorem emisisse, dare Spiritum sanctum remittere peccata, noua iustitia & uita perpetua fideles exornare. Quapropter de Filio pauca & Spiritu sancto colligamus, nam omnia congerere & longum & tædiosum foret.

Primum igitur Ecclesiæ collectionem Filij Dei opus esse testantur hæc dicta: Iesa. 47. Et nunc sic dicit Creator tuus o Iacob, & formatur tuus o Israël: Ne timeat, ego enim redemi te;
notam

uocaui nomine tuo, ut meus esses tu. Servire tamen
me fecisti iniquitatibus tuis, & in peccatis tuis ne-
gocium mihi fecisti. Iesa. 54. Quoniam maritus
tuus, factor tuus, uocabit te ueluti foeminam dimis-
sam & spiritu afflictam. Ioan. 10. Ego sum pastor
ille bonus, & cognosco oues meas & cognoscor a
meis. Et alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc
ouili, & illas oportet me adducere. Acto. 20. At-
tendite gregi, quem DEVS suo sanguine acquisi-
uit.

Et cum Deus nulli unquam propitius fuerit,
nisi propter Filium, nec unquam nisi per Christum
ad sui agnitionem uocauerit, manifestò liquet Chri-
stum esse & fuisse semper Ecclesie collectorem &
propugnatorem. Spiritum sanctum unà cum Pa-
tre & Filio collectorem esse Ecclesie testatur Pau-
lus 1. Cor. 12. dum ait Spiritum sanctum operari
omnia & distribuere dona peculiariter sicut uult.

Secundò pro conseruatione Ecclesie dant
ministros Verbi rectè secantes doctrinam Euange-
lij, ut Eph. 4. dicitur: Christus ascendens in al-
tum captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona
hominibus, alios quidem Apostolos, alios uerò
Prophetas, alios autè Euangelistas, alios autem Pa-
stores ac Doctores, ad instaurationem sanctorum
in opus administrationis. Act. 20. Attendite gregi,
in quo nos Spiritus sanctus posuit Episcopos. Act.

11. Dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Saülum & Barnabam ad opus, ad quod eos uocaui. 1. Pet. 1. Spiritus Christi erat in Prophetis, qui priusquam occiderent, testabantur uenturas in Christum afflictiones, & quæ has secuturæ essent, glorias. 2. Pet. 1. Non enim uoluntate hominis allata est olim Prophetia, sed à Spiritu sancto impulsu locuti sunt sancti Dei homines. Vide & Act. 2.

Tertio hic unus uerus Deus peccata remittit, ut Act. 10. Huic omnes Prophetæ testimonium ferunt, accipere remissionem peccatorum per nomen ipsius, quicumque credunt in ipsum. Marc. 2. Fili confide remittuntur tibi peccata tua. Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus? Act. 16. Crede in Dominum Iesum, et saluus eris tu & domus tua: & exultauit, quod cum tota domo sua credidisset Deo. Rom. 8. Spiritus sanctus adiuuat infirmitates nostras. Qui Spiritu Christi ducuntur, hi sunt Filij Dei. Zach. 12. Ioël. 2. Effundam Spiritum gratiæ.

Quarto Mentes piorum illuminat, & ad ueram Dei eiusque uoluntatis cognitionem perducit. Matth. 11. Nemo nouit Patrem nisi Filius, et cui filius uult reuelare. Ioan. 1. Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit nobis. Luc. 24. Tunc aperuit mentem eorum, ut intelligerent scripturas. 1. Thes. 2. Dominus dirigat uiam uestram ad agnitionem Dei et expectationem Iesu Christi. Ioan. 15. 16.

Cum

Cum autem uenerit παράκλητος, ille ducet uos in omnem ueritatem, non enim loquetur à semetipso, sed quaecumq; audierit annuntiabit uobis.

Præterea gubernat actiones piorum, consolatur in omnibus tentationum generibus, defendit Ecclesiam aduersus Satanae insultus, uiresq; suppeditat, & Satanam sub pedibus sanctorum conterit. Ioan. 15. Sine me nihil facere potastis. Iesa. 43. Ne timeas, ego enim redemi te, ut cum transires aquas, ego tecum essem, cum uero flumina non te obruerent, cum per ignem incederes, non combur ereris, neq; flamma te incenderet. Ephe. 3. Christus Iesus est pax nostra. Rom. 8. Spiritus sanctus intercedit gemitibus inenarrabilibus.

Postremo, peracto huius uite curriculo, uita eterna & gloria immarcescibili fideles donat. Ioan. 10. Ego uitam eternam do eis. Ioannis 6. Et ego resuscitabo illum in nouissimo die. 2. Corin. 3. Nos autem omnes relecta facie, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à Domini Spiritu Ephe. 1. Spiritus sanctus arrhabo est hereditatis nostre.

CAPVT DECIMUM

QVINTVM!

Octaua demonstratio, ab operibus extra ordinarijs, quæ miracula uocantur.

Nunc

Nunc veniamus ad illud operum diuinorum genus, quod miraculosum uocatur, in quo cōprehenduntur omnia, que præter naturæ ordinem & cursum sunt, nec humanis uiribus imitabilia existunt. Talia sunt, repressio cursus solis, excitatio mortuorum, fœcundatio anis effete & sterilis, inhibitiō cursus maris, sanatio cœcorum, surdorum, mutorum, & quacūq; alia huius generis sunt.

Hec sanè opera uni soli uero Deo scriptura uendicat, ijsq; à cominentitijs gentium idolis discernit, ut Psal. 72. Laudandus IEHOVAH Deus, Deus Israël, qui facit mirabilia solus. Iesa. 44. Ego IEHOVAH faciens omnia, cœlos extendo solus, irrita faciō signa mendacium, & stultos ac insanos reddo diuinos.

Cum autem hoc etiam operum genus scriptura modo communiter, modo distinctè Patri, Filio, & Spiritui sancto attribuat, hunc unum & solum Deum uerū, qui non agnoscit, cōmentum sui cerebri sequitur, & cum iudeis excecatis fictitium Deum adorat. Sententiā demonstrationis hoc syllogismus includi potest:

Quicūq; propria uirtute miracula ad ostendendam Dei gloriam et confirmandam cœlestis doctrine ueritatem edit, hic unus & solus uerus Deus est. Pater, Filius & Spiritus sanctus propria & diuina uirtute miracula edunt.

○

Ergo

Ergo Pater, Filius, & Spiritus S. sunt unus, solus, unus Deus, extra quem alius non est.

Hanc demonstrationem firmissimam & nulli cavillis obnoxiam esse primum Christus ipse ostendit, qui ex operibus se cognosci posse, suarq; doctrine veritatem affirmat. Opera quæ ego facio testificantur de me: Si mihi non creditis, operibus saltem credite. Deinde Apostoli disertè non uno in loco docent, Deum solum conditorem cæli & terre miraculorum omnium autorem esse, quæ in Ecclesia nunquam fuisse. Act. 3. Viri Israëlites, quid miramini super hoc, aut nos quid intuemini, quasi non strapte uirtute, aut pietate effecerimus, ut hic ambularet? Deus Abraham, & Isaac & Iacob glorificauit filium suum. Et Act. 14. Paulus prohibet Lystrenses, ne sibi sacrificet, quia non propria uirtute sed diuina tantum et cælesti claudam ab utero matris sue sanauerit. Hoc posito principio, quod Deus sit solus omnium miraculorum autor, nunc producamus testimonia è scripturis, quæ diuinitatem Filij & Spiritus sancti ex miraculis demonstrant.

PATREM MIRACULORVM AUTOREM ESSE.

PRIMUM. Principio quod ex Actis paulo antè retulimus, expresse monstrat, Patrem miracula faciendi potestatem Apostolis contulisse, unde confu-

constat hunc omnium operum diuinorum cum Filio & Spiritu S. autorem esse. Nomen enim Dei in loco producto relatiue accipitur, cum nomen Filii sit oppositum, nec tamen exclusiue, quia iam toties ostensum est in operibus externis nominata una persona reliquis non excludi seruato ordine quem scriptura proponit.

SECUNDVM. Deinde Christus etiam Dei Filius in assumpta serui forma sub tempus huius militionis patrem horum operum autorem constituit, ut Ioannis II. & passim alias. Nam etsi Christus uerus Deus, quem liberrime agere nuper ostendimus, suapte uirtute miracula edit, tamen quia huius militionis se in natura humana, deprecatorque constitutus fuerat, gloriam omnem ad suum Patrem refert. Quatenus igitur uerus & eternus est **IOHANNES** cum Patre & sancto Spiritu, diuina uirtute efficaciter operatur, Quatenus homo est similis nobis per omnia, peccato excepto, & in serui formam se humiliavit, ad patrem omnia opera refert, sic enim dispensatio salutis nostre poscebat.

**DEI FILIUM VIRTUTE SUA DE
VINA MIRACULA EDERE.**

PRIMUM. Negant nostri aduersarij eternam Christi diuinitatem ex miraculis comprobari posse, quicquid. n. in ipso uirtutis et potētiæ fuit, adscitum id aliundeque acceptum esse. Neque magnū admodum

discrimen inter ipsam & Apostolos constitutum, nisi quod amplioribus donis exornatum illum fuisse concedunt: quod manifestò ostendit phreneticus ille Stephanus Basilij, qui pro concione Christum Iosepho multis audientibus comprobauit. Nos ex Scripturis docemus, Filium Dei uerum esse Deum, idcoq; sua & propria uirtute miracula edidisse. Huius doctrine primum argumentum sumimus ex dicto Iesae 40. Ecce IEHOVAH ADONAI ueniet in fortitudine, & brachium suum dominabitur per sese, & pascet gregem suum, tanquā Pastor. Quid enim aliud est dominari per sese, quàm sua ui omnipotente operari, contere Satana, peccatum et mortem, et de his triumphare?

SECVNDVM. Alterum esto ex nono eiusdem Prophete capite, in quo Christus & Deus fortis, & imperium super humero eius esse dicitur. Cui sentit, quod in trigesimo quinto capite de eodem scriptum est: Ecce Deus uester cum uindicta & retributione ueniet, Deus ipse ueniet, et saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum rescrabuntur, tunc, saliet claudus tanquam Cernuus, & iubilabit lingua muti.

TERTIVM. Perspicuum et illud est, quod ipse Dei Filius inquit: Sicut Pater uiuificat, ita Filius quos uult uiuificat. Quæcūq; enim Pater facit, hoc et Filius dnoisq; similiter facit. Nam si acceptissimum tantummodo erit uirtus Christi in operationibus,

ne sua ui diuina operabitur, quomodo queso similiter faciet Filius, qui pater facit? Atqui pater cum illa operatur propria & diuina uirtute, necessariū legitur esse Filium quoque pariter operari.

QUARTVM. Quid quod non ipse modo miracula edat, sed Apostolis etiam ipsis potestatem eōseruit edendi, suscitandi mortuos, eijciendi demones, curandi leprosos, sanandi cecos, claudos, omniaque morborum genera? Qui uero dat alijs, an non ipse propria ui operabitur? Vnde et Apostoli inuocato Christi nomine male affectos curabant, ut Act. 3. Petrus inquit: In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula: Et Act. 4. Manum tuam porrige in hoc, ut sanatio, & signa & miracula edantur per nomen sancti Filij tui Iesu.

QVINTVM. Apostolus Rom. 1. Christum declaratum esse Dei filiū docet ex potentia miraculorum, resurrectione à mortuis, & effusione donorum Spiritus sancti. Quod si in miraculis nihil sua ui diuina operatus est, sed instrumentum tantum fuit patris, quid magni de eo predicabis? Quomodo declaratum esse Dei Filium dices, cum & Apostoli aliena uirtute miracula ediderint.

Sed enim in angulis nostri aduersarij obstrepunt, & testimonijs quibusdam male detortis ex Christo uesicant quandam inflatam faciunt, qui nihil sua ui operatus sit, sed patris tantummodo adiuuante in operibus fuerit. Primum autem producunt illud

Obiectio.

discrimen inter ipsum & Apostolos constituit, nisi quod amplioribus donis exornatum illum fuisse concedunt: quod manifestò ostendit phreneticus ille Stephanus Basilij, qui pro concione Christum Iosepho multis audientibus comprobauit. Nos ex Scripturis docemus, Filium Dei uerum esse Deum, ideoq; sua & propriis uirtute miracula edidisse: Huius doctrine primum argumentum sumamus ex dicto Iesae 40. Ecce IEHOVAH ADONAI ueniet in fortitudine, & brachium suum dominabitur per sese, & pascet gregem suum, tanquā Pastor. Quid enim aliud est dominari per sese, quàm sua ui omnipotente operari, conterere Satana, peccatum et mortem, et de his triumphare?

SECVNDVM. Alterum est ex nono eiusdem Prophete capite, in quo Christus & Deus fortis, & imperium super humero eius esse dicitur. Cui sentit, quod in trigesimo quinto capite de eodem scriptum est: Ecce Deus uester cum uindicta & retributione ueniet, Deus ipse ueniet, et saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum reserabuntur, tunc saliet claudus tanquam Cernuus, & iubilabit lingua muti.

TERTIVM. Perspicuum et illud est, quod ipse Dei Filius inquit: Sicut Pater uiuificat, ita Filius quos uult uiuificat. Quæcūq; enim Pater facit, hæc et Filius quousq; similiter facit. Nam si acceptus tantummodo erit uirtus Christi in operationibus,

nte sua ui diuina operabitur, quomodo queso simi-
liter faciet Filius, quæ pater facit? Atqui pater cum
ita operatur propriæ & diuinæ uirtute, necessariam
igitur est Filium quoq; pariter operari.

QUARTVM. Quid quod non ipse modo mira-
cula edit, sed Apostolis etiam ipsis potestatem cõ-
fert edendi, suscitandi mortuos, eijciendi demones,
curandi leprosos, sanandi cæcos, claudos, omniaq;
morborum genera? Qui uero dat alijs, an non ipse
propriæ ui operabitur? Vnde et Apostoli inuocato
Christi nomine malè affectos curabant, ut Act. 3. Pe-
trus inquit: In nomine Iesu Christi Nazareni sura-
ge & ambula: Et Act. 4. Manum tuam porrige in
hoc, ut sanatio, & signa & miracula edantur per
nomen sancti Filij tui Iesu.

QUINTVM. Apostolus Rom. 1. Christum de-
claratum esse Dei filiũ docet ex potentia miraculo-
rum, resurrectione à mortuis, & effusione donoriũ
Spiritus sancti. Quid si in miraculis nihil sua ui di-
uina operatus est, sed instrumentum tantum fuit
patris, quid magni de eo predicabis? Quomodo
declaratum esse Dei Filium dices, cum & Apostoli
aliena uirtute miracula ediderint.

Sed enim in angulis nostri aduersarij obstre-
punt, & testimonijs quibusdam malè detortis ex
Christo uesicam quandam inflatam faciunt, qui ni-
hil sua ui operatus sit, sed patris tantummodo admi-
nistrum in operibus fuerit. Primum autem producunt
illud

Obiectio.

illud Christi: Pater in me manens facit opera. unde extruunt, Christum nihil nisi Patris ministrum in faciendis miraculis fuisse. Sed locus hic adeo non suffragatur illorum erroribus, ut nostram potius quam ex Dei uerbo propugnemus doctrinam stabiliat. Docet enim se unum esse cum Patre & diuinitate, & consensu in operationibus, & cetera, idq; contra perfidiam Iudeorum, qui negabāt Christum diuina uirtute operari, seq; unum cum Patre esse. Testatur itaq; non esse suas actiones separatas aut diuulsas ab operationibus Patris, sed tam firmam & indiuisam esse unitatem, ut quaecumq; pater facit, Filius similiter faciat. Hanc esse ueram & genuinam sententiam antecedentia & consequentia ostendunt, scopusq; disputationis, qui est, ut doceat nihil à Patre Filio separatum esse, sed in una diuina natura communes etiam actiones esse, quo sensu postea additur: Ego & Pater unum sumus, Philippe, qui uidet me, uidet & Patrem, ego enim in Patre & Pater in me. Secundo obijciunt illud Petri Act. 2. Iesum Nazarenum uirū exhibitū à Deo erga uos uirtutibus et prodigijs & signis, quæ edidit per illum. Deus in medio uestri. Respondeo Petri seipsum explicare, dum ait, Christum ex lumbis Dauidis ortum esse, quantum ad carnem attinet, atq; per hunc miracula à Deo edita esse. Distinguit igitur scriptura inter eternam Christi diuinitatē et naturam humanā, officiumq; Mediatoris
 poss

post assumptam serui formam. Quatenus Deus est
 eternus, ut paulo ante quoq; monuimus, operatur
 omnia liberrime, creat, saluat, uitam eternam confert
 et rerū naturam pro sua uoluntate immutat: Quate-
 nus uero est in carne manifestatus, seu quatenus in
 assumpta serui forma sese humiliat: patri omnia,
 apud quem Mediator est, attribuit. Hoc cum non
 animaduertant nostri Centauri & Lestrigones,
 mirum quā tumultuentur, & coelum terra Gia-
 gantum more permisceant.

Tertiō: Habent quoq; in ore illud Christi:
 Non possum ego à meipso facere quicquam, unde
 inferunt Christum sua ui diuina nihil fuisse opera-
 tum. Quod si per sese dominatur, & imperium
 habet super humero, similiterq; ut Pater operatur,
 quomodo queso à se ipso nihil potest facere? Res-
 pondeo, his quoq; uerbis arctissimam & indissolu-
 bilem Christi cum Patre equalitatem denotari, non
 impotentiam aut imbecillitatem, ut nostri antago-
 niste somniant.

Non igitur potest quicquam sine Patre fa-
 cere, quia ipse & Pater unum sunt, sed nec Pater
 sine Filio sapientia sua hypostatica quicquam aut
 operari potuit, aut operatus est. Pater creat et sal-
 uat, sed non sine Filio, ita Filium uiuificat, & fa-
 cit pro confirmatione cœlestis doctrine miracula
 sed non sine Patre, cum quo unus est Deus. Est

enim Christus substantiæ paternæ ἕως αἰῶνος, sine quo nihil unquam operatus est, quemadmodum ne Deus quidē esse sine eo potuit. Nā si uerū est quod Iesū. 43. Filius Dei inquit, extra se, præter se nullū esse Deum, ante se non fuisse Deum formatum, & post se nullum futurum, profectō nunquam Pater sine Filio Deus esse aut operari potuit, nec Filius sine patre & sancto Spiritu, ut proximo capite dicemus. Simile est iudicium de loco, quem proferunt ex Acto. 10. capite; Obambulauit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à Diabolo, quoniam Deus aderat illi. Quia enim indiuisa est Patris & Filij diuinitas, operationem quoq; indiuisam esse oportet, iuxta οἰκονομίαν in Scripturis monstratam.

QUARTO, & illud obijciunt, Christum Patris opem implorare solitum, quoties in signe ali quod miraculum edere statuit, ut in resurrectione Lazari Ioan. 11. apparet. Qui non attendunt ad officium mediationis, in multis scripturæ locis hallucinari oportet. Verum semper nos meminisse necesse est, Christum cum esset in forma Dei, non per rapinam, sed per naturam formā seruilem sumsisse et obedientiā usq; ad mortē crucis Deo prestitisse.

Quia igitur Mediator est inter Deū patrem et genus humanum reum iræ Dei & æternarum poenarū, quò mysteriū nostræ redemptionis absolueret apud patrē deprecator est, ad hūcq; omnem gloriā refert.

refert. Sed quia hec obedientia in seruili forma spontanea est, diuinam eius omnipotentiam, & equalitatem cum Patre minime destruit, utcumq; nostri aduersarij tanquam Gigantes Christum suo honore spoliare contendant.

Multas obiectiones consulto omittimus, quia obiectionum libellum Deo conatibus nostris fauente scripturi sumus, & ante nos multas aduersariorum fuitiles argutias D. Iosias Simlerus Theologus insignis & pius dissoluit, & solidis scripturarum testimonijs confutauit. Lectores etiam ex superioribus iudicium ferre de ceteris possunt, obseruatis enim naturarum proprietatibus & officio Christi facile cauillis aduersariorum respondebunt.

SPIRITVM SANCTVM MIRA- CVLA IN ECCLESIA EDERE.

PRIMUM. Principio notandum est, quod in Psal. 95. opera miraculosa, que in educatione populi Israelitici ex Aegypto & in deserto facta sunt, Spiritus sanctus sibi uendicat. Annos, inquit, quadraginta cum tedio pertuli gentem illam, Patres uestri me tentarunt, explorarunt me, ac etiam uiderunt opera mea. Locum enim hunc de Spiritu sancto Apostolus interpretatur Heb. 3. ut sepe monuimus.

SECUNDVM. Deinde nec illud obsecrum est, quod Apostolus omnia miracula & dona, quæ primitiue Ecclesie ad confirmationem celestis doctrine concessa fuerant, Spiritui Sancto ascribit. 1. Cor. 12. Alij dona sanationum per eundem Spiritum, alij uero efficacie potentiarum, alij uero Prophetia, alij uero discretionem Spirituum, alij uero genera linguarum, alij uero interpretatio linguarum. Sed omnia hæc efficit unus ille & idem Spiritus diuidens peculiariter unicuique, sicut uult.

TERTIVM. Præterea Christus etiam ipse digito Dei se eijcere demonia docet: est autem digitus Dei Spiritus Patris & Filij, cuius donis sine mensura in natura humana assumpta inunctus est.

CAPVT DECIMVM

S E X T V M.

Nona demonstratio ex Iesa. 43. cap.
Ante me non est formatus Deus, et
post me non erit alius.

Preuidit scriptura in fine seculorum sceleratos Apostatas nouorum Deorum fabricatores exorturos, qui commenta sui cerebri secuti geminos Deos priorem & posteriorem excogitaturi essent, ideo disertè apud Iesaiam sic Deum uerum loquen-

tem inducit. Vos testes mei, dicit IEHOVAH & servus meus (Israel nempe) quem elegi, ut sciatis & credatis mihi, atq; intelligatis, quod ego sim ille. ipse ante me non est formatus Deus, neq; post me erit. Ego ego sum IEHOVAH, & preter me non est servator.

Hic unicuique locus, ut nullus sit alius, horribilem blasphemiam Georgij Blandratae & Francisci Dandidis, de geminis Dijs inaequalibus manifeste consuevit et destruit. Et quanquam varias artes excogitarunt, quibus hunc labefactarent, nunquam tamen haecenus inde sese extricare, quod in multarum Synodorum disputationibus usum est, potuerunt. Non quae hic dicuntur e diametro cum ipsorum erroribus pugnant, quod ut planius fiat, singula membra paulo accuratius examinanda sunt.

Principio negat verum esse Deum, adorandum seu invocandum, qui sit formatus, quia nihil magis e natura Dei alienum est, quam certo tempore formari. Vocat autem Deum formatum primum, cuius aliquod potest monstrari principium, ut Angeli & principes in potestate constituti in tempore coeperunt, ideoq; veri Dij adorandi esse non possunt. Scriptum est in. :Non sint tibi dij peregrini, et tu Deus recentem non coles. Deinde formatus est Deus, qui vel propter donorum et gratiae collationem, vel propter officium hoc nomine censetur, ut tamen

in sua

in sua natura dii non sint, sed aut homines, aut Diaboli, aut boni Spiritus. Ex his enim officijs & donis acceptis consecuti sunt, ut quodammodo diuinitate informantur. Postremo qui non est uniuersorum creator, sed ipse potius suum esse aliunde certo tempore ab illo qui causa est omnium, accepit. Nunc considerent Lectores an non Christus Blandrate et Dauidis formatus sit, cuius principium in conceptione statuunt, quemq; gratie largitate seu donis sine mensura collatis informant, & quem uirtute Patris certo tempore factum & creatum continent.

Et si enim insidiosè, ceu supra quoq; monuimus, ipsius diuinitatem eternam esse dicunt, non tamen aliud intelligunt, quam dona Spiritus sancti ipsi collata, ideoq; Deum eternam profiteri, illis summa religio est. Quod si ingenuè faterentur eternam esse Christi diuinitatem, cur non eternum quoq; Deum creatorem cœli et terre, eductoremq; populi ex Aegypto darent? Cur negarent fuisse prius quam in utero uirginis obumbratione Spiritus sancti formaretur? Certum est igitur Christum Francisci Dauidis formatum esse, quod uel hac demonstratione manifestum faciemus.

Quicumq; creator non est cœli & terre, formatum hunc esse necesse est.

Christus Francisci & Blandrate non est creator cœli & terre.

Ergo

Ergo Christus horum formatus est. Propositionem ueram esse non solum uniuersa scriptura, sed uniuersalis etiam experientia & principia hominum nata clarissime testantur. Quicquid enim in rerum est natura, aut formans seu creans est, aut formatum seu creatum: Cum autem negent Christum Deum esse formantem, profecto formatum ab illis statui Deum extra controuersiam est, ut qui diuersum statuatur, stultus planè rationisq; omnis expertus iudicandus fiet. Hoc posito & concessa illud quoq; manifestum, uerbo Dei Potmianos nostras uere repugnare, Deumq; inuehere Patriarchis, Prophetis & Apostolis incognitum.

Secundo negat uerus Deus ullum ante se fuisse, hic enim solus est æternus & sine principio, quem nulla creatura antecedere potuit. Ideo enim se **IEHOVAM** & Creatorem uocari uult, ut significet se esse principium sine principio, à quo suam originem in tempore certo omnes creature hauserunt. Enimuero huic quoq; expresso testimonio furiosè sese nostri aduersarij opponunt, patrem enim Patrem suo Filio faciunt. Nec id calamitosè à nobis dicitur, disertè enim Georgius Blandrata & Franciscus Dauidis in libello contra Reuerendum senem D. Georgium Maiorem edito Patrem Deum primum uocant, ut hoc modo secundum ex Filio fabricent. Summam hoc syllogisma perspicuitatis gratia comprehendere libuit.

Quicumq;

Quicumq; Deum Patre posteriorem docent,
Spiritus sancto manifestè reclamant, & sunt hereti-
ci furiosi.

Nostri aduersarij Patrem Deum statuunt
priorem, Filium posteriorem.

Ergo Spiritui sancto reclamant, et ædidi sunt.
Maiorem ueram esse uniuersa Prophetica & Apo-
stolica scripta testantur, inter quæ præsens etiam lo-
cus, quem explicamus, testimonium fert. Minorem
ueram esse omnia aduersariorum ostendunt scripta,
in quibus solum Patrem æternum esse sine Filio
statuunt, & ita Patrem Filio antiquiorem.

Ad hunc modum Valentinus, aduersus quem
Ireneus & Tertullianus scripsere, Deum statuebat
Patre etiam priorem, quem Christi auum ὁ πατήρ
πρότερος nuncupabat. Sicut autem sanctis illis uiris
promptum fuit hoc unico scripturæ loco hominis
furiosi errorem confutare, ita quicquid nostri ad-
uersarij de inequalitate duorum numinum geria-
unt, hoc confutari possunt.

Tertiò addit, post se etiam nullum futurum
Deum, præuidens scilicet impium dogma nostro-
rum aduersariorum, hoc est Arianorum, Fotiniano-
rum et Seruetianorū. Arius solum Patrem ab æter-
no substituisse contendit, ac fuisse Patrem, cum Fili-
us non fuerit, quem ὁ πατήρ ὁντως formatum fini-
xit. Fotinus & Seruetus, quorum uestigia nostri
antagonistæ insequuntur, similiter Patri solum æ-

ternitatis elogiam attribucunt, qui Filium formatum in utero Virginis Deum fecerit. Hec omnia commenta dirues hoc testimonio: Ante me non est Deus formatus, & post me non erit alius.

His ita explicatis nunc demonstrationis sententiam consideremus, quæ talis est. Scriptura non Patrem solum, sed & Filium uerum Deum uocat, & Spiritum sanctum I E H O V A M exercituum, quemadmodum testimonijs & scriptura petitis abunde hætenus commonstratum & comprobatum est. Cum autem uero Deo nec prior quisquam nec posterior esse possit, certè aut Filius & Spiritus sanctus æternus est cum Patre Deus, aut uerus Deus esse non potest. Nam ueri Dei proprium est, ne quis ipsum antecedit, neue consequatur Deus inuocandus, iam uero si Filius consequitur tempore Patrem, uerus esse Deus non potest. Hoc posterius cū sit falsissimum, & scripturæ contrarium, prius illud consistet, nempe æternum & unum cum Patre & Spiritu sancto Deum esse. Nam etsi Pater ordine prior est, non tamen aut tempore, aut honore aut gradu Filium uerum Deum antecedit, alioqui scripturam contradictione implicatam manere necessum erit.

Vt igitur Sol non prior est radijs solaribus & calore, tametsi ordine quodam antecedit, ita Pater non prior est tempore æterna sua sapientia & Spiritu suo, tametsi ordine primus sit. Nec
ignis

ignis suo calore prior est, & tamen ordo quidam
conspicitur & distinctio inter ignem & calorem:
ita Pater nunquam nec pater nec Deus sine suo
charactere Filio, & suo Spiritu sancto, esset enim
aliás informis, distinctio tamen certa est & ordi-
nis ratio in scripturis monstrata.

CAPVT DECIMVM

SEPTIMVM.

Decima demonstratio ab adora-
tione seu inuocatione, quæ soli
aeterno Deo competit.

Quoniam ualde procliuia sunt ingenia homi-
num ad fictitios Deos comminiscendos,
simulacraq; neglecto uero Deo erigenda, expres-
sum Deus mandatum edidit, in quo seuerissime
præcepit, ut se unum & solum adoremus, inuoca-
mus, & meritis laudibus celebremus, sicut scriptum
est: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli
seruies. Ne quis uero existimare posset quibusdam
creaturis, quas præ cæteris cariores habet, honorem
hunc inuocationis & cultus attribui posse, Zeloty-
pum se uocari iussit, qui suam gloriam alteri non sit
permisurus. Exo. 20. Ies. 42. In promissionibus
etiam pœnisq; multiplicibus testatus est, nulli un-
quam meræ creature concessurum, se inuocationis
honorem

honorem, uoluit siquidem hunc sibi unum illibatum integrumque reservare. Quapropter sanioribus etiam Ethnicis insculptum est, neminem nisi Deum adorandum esse, tametsi in suis speculationibus posita euenerunt, neglectoq; uero Deo ad cōmentitio numina confugerunt, ut Apostolus Rom. 1. docet.

Cum autem adorationis honos Patri, Filio & Spiritui sancto tribuatur, secundum ordinem in scripturis monstratum, maledictum ex ore Dei pronunciamus, qui non hunc unum uerum Deum agnoscat, & celebret. Sententia demonstrationis hoc syllogismo inclusa est:

Cuiusq; scriptura adorationis cultum tribuit hic unus & solus uerus Deus est.

Patri, Filio & Spiritui sancto adorationem sola scriptura tribuit.

Ergo unus & solus uerus Deus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, præter quem & extra quem alius non est.

Maiorem syllogismi, quam propositionem rectius uocaueris, uerissimam esse plurimi scriptura loci testantur, quos omnes cōmemorare nihil refert, quia pijs omnibus notum est, neminem, nisi unum uerum Deum adorandum esse. Nomine autem adorationis omnes cultus diuinitus mandatos intelligimus, quos ad creaturam transferre nefas est, ut sunt, inuocatio, gratiarum actio, iusiurandum, confessio, fides, uera predicatio, et quaecumq; huius generis

neris sunt. Hec dicimus non posse ad ullam meram creaturam transferri, quia in Deo uero adorando hec perpetuo & immutabiliter requiruntur. Primum, ut sit in sua natura Deus, negat enim Paulus adorari posse, qui non sit Deus τὸ φύσει Gal. 2. Cùm effectis gentes seruiebatis ijs, qui non sunt natura dij. Secundo, ut sit IEHOVAH habens in se uitā, ut Deut. 8. IEHOVAM Deum tuum adorabis, et huic uni seruias. Tertio, ut eternus sit, formatum in tempore & tantum deificatum inuocare non licet, Psal. 81. Non adorabis Deum recentem. Quarto, ut sit cœli & terre creator, Apoc. 14. Adorate eum, qui fecit cœlum & terram. Quinto, ut Deus sit per se ipsum iurans, Iesa. 45. Per mentem ipsum iuravi, quod mihi flectetur omne genu, & iurabit mihi omnis lingua. Sexto, ut sit omnipotens, altissimus & scrutator renum & cordium, Psal. 7. Apoc. 1. Has ferè causas sue adorationis Christus Ioan. 5. recitat. Hec è scripturis petita sunt, proinde ubicumque he proprietates non monstrantur, ibi nulla uera adoratio est.

PORRO, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum adorandum esse testatur hoc dictum: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Ostensum enim est non Patrem solum esse IEHOVAM & Dominum, sed & Filium & Spiritum sanctum, unde consequitur hunc unum uerum Deum adorandum & inuocandum.

Quærit

Quæro igitur rursum ab aduersario, num hic locus de Patre solo sit intelligendus? Si responderis ita esse, corruent omnes scripturæ loci, qui Filio & Spiritui sancto adorationem tribuunt, Si uero respondebit non de Patre solum, conficietur professio Deum unum, quem Patriarchæ et Propheta adorauerunt Patrem, Filium & Spiritum sanctum esse. Sed hic oritur subdifficilis, ut aduersarijs uideatur, questio, si hic unus Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus adorandus est, per quem Mediatorem adorari & innocari debet? Verum ad hunc nodum dissoluendum, quem & Valentinus Gentilis & huius sodalis Georgius Blandrata semper urgent, principio sciendum est per Mediatorem ad Deum accedere non esse aliud, quam uera fiducia Christo nitente certo statuere, quod DEUS nobis propitius sit, nostrisq; precibus attendere uelit. Nam etiam si nulla fiat Mediatoris expressè facta mentio, si tamen fiducia, qua credimus nos propter Christum placatos esse, accesserimus, per Mediatorem accedere dicimur. Hec fiducia simul suo ordine respicit Patris misericordiam, Filij oblationem, & Spiritus sancti uiuificationem. Quapropter simpliciter respondemus ad hunc unum Deum fiducia Christi Mediatoris nos accedere, qua simul Patris & Spiritus sancti beneficia comprehendat.

Secundò illud etiam obseruandum, retinendum esse in adoratione ordinem, quem scriptura proposuit,

nampe, ut Patrem per Christum ope Spiritus sancti accedamus, eiusq; auxilium imploremus. Nec tamen idcirco Filius & Spiritus S. inuocandus non erit, quia ut certa est personarum & realis distinctio, ita & in operationibus & in cultu ordo quidam est monstratus, cum dispensatio consideratur. Ut enim cum dicimus, Pater creat & saluat per Filium, non excluditur actio Filij, quo minus ipse creet & saluet, ita cum dicimus, Pater inuocatur per Filium, non excluditur Filius, ne hic inuocetur.

Nam, ut hoc quoq; annotemus, in persona Christi obseruandum est, non solum quod Mediator sit, sed quod uerus etiam Deus sit, equalis Patri in diuinitate, operationibus & cultu. Quatenus Mediator, accedimus ad Patrem ipsius fiducia, quatenus Deus uerus, inuocamus unâ cum Patre & Spiritu sancto. Sic Spiritus sanctus & incitat nos ad preceationem fiducia Mediatoris intercedens pro nobis gemitibus inenarrabilibus, & adoratur, ut uerus & eternus cum Patre & Filio I E H O V A H.

Hinc & illud conficitur, non esse in uniuersum ueram propositionem, hunc solum ceteris exclusis personis uerum esse Deum, qui habet Mediatorem, hoc enim modo & Filius et Spiritus sanctus diuinitatis gradu, quod absurdum est, deijcitur: ac recte à quodam uiro doctissimo scriptum est, non solum hunc placari, erga quem Filium Mediatorem

ris & unius

in munere fungitur, uerum etiam hi, qui ei assensu-
batur, ideoq; cum una & consentiens sit per omnia
uoluntas Patris, Filij ei Spiritus sancti, patre placato
merito & satisfactione Mediatoris, non potest non
etiam Filius & Spiritus sanctus placatus esse.

Quapropter ut negotium in breuem nos con-
tinuamus summam, quod alij fusius tractarunt,
Quatenus Christus in medium prodit cum suo offi-
cio, & diuine dispensationis seu ordinationis ratio
habetur, Pater per Filium inuocatur. Quatenus
uero unus cum Patre Deus similiter ut Pater ho-
noratur & inuocatur, iuxta dictum: Ut omnes ho-
norent Filium similiter, sicut & Patrem. Spiritum
quoq; sanctum scriptura adorandum precipit, ut
mox ostendemus, fiducia certe sacrificij Christi, unde
de consequitur hunc unum adorandum Deum. Pa-
trem, Filium & sanctum Spiritum esse.

FILIVM DEI ADORAN- DVM ESSE.

Semper in Ecclesia adoratum fuisse Dei Filium
Sacrum & eternum Deum innumera sanctorum
uirorum exempla, multiq; scripturae loci disertè tes-
tificantur. Nam & Iacob moriturus IEHOVAM, an-
gelum foederis sic deprecatur: Deus in cuius cons-
pectu ambulauerunt Patres mei, Angelus qui me
de cunctis malis eripuit, pueris istis benedicat. Zoo-
pharias etiam cap. octauo usitatum loquendi morem

fuisse docet, Venite ad deprecandam faciem Domini, esse autem faciem Domini Dei Filium $\chi\alpha\pi\omega\varsigma \tau\eta\varsigma \kappa\epsilon\iota\tau\eta\varsigma \epsilon\iota\kappa\omicron\upsilon\alpha \tau\omicron\varsigma \pi\alpha\tau\epsilon\rho\omicron\varsigma$ Franciscus etiam Davidis scripsit Ioan. 5. ipsemet Dei Filius equalem sibi honorem & cultum cum Patre uendicat: Vt omnes honorent Filium, similiter ut Patrem. Ioan. 14. Amen Amen dico uobis, qui credit in me, opera quae ego facio, & ipse faciet. Ioan. 9. Credis ne in Filium Dei: Item: Qui credit in Filium Dei, uitam habet eternam, qui uero non credit, ira Dei manet super eum. Ioan. 11. Ego sum resurrectio & uita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, uiuet, et omnis, qui uiuit et credit in me, nequaquam morietur in eternum.

Ananias etiam Act. 9. in uniuersa sanctorum Ecclesia usitatum fuisse inuocandi Christum morem, cum inquit: Domine audiui ex multis de uito hoc, quantis malis affecerit sanctos tuos Hierosolyma. Et hoc loco habet potestatem à Principibus sacerdotum uinciendi omnes, qui inuocant nomen tuum. Act. 7. Stephanus moriturus sic Dei Filium inuocat: Domine Iesu, suscipe spiritum meum. Act. 16. Domini quid me oportet facere, ut saluus sim? At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua: Et hic exultauit cum tota domo sua, quod credidisset Deo. Apostolis porro omnia bona spiritualia à Patre et Filio precari usitatum est. Rom. 1. Gratia & pax à Deo Patre nostro & Domina

Et Domino Iesu Christo. 2. Tim. 1. Gratia, misericordia, pax à Deo Patre & Domino Iesu Christo. Hebraei. Adorent eum omnes Angeli Dei. Sed & exempla & testimonia plurima legentibus passim obuia sunt in scripturis, proinde plura cum tedio lectorum in medium nunc non proferemus.

Verum enimvero ne aduersarij quidem Christum inuocandum & adorandum inficiantur, sed duo sunt, quæ contra Dei uerbum hoc loco docent.

Primum enim dicunt Filium Dei adorandum esse ut Mediatorem tantum, non ut fontem omnium bonorum & largitorem eorum, quæ petimus. Sed hoc falsissimum esse primum ex eo euincitur, quod Apostoli non aliter à Filio ac Patre bona precantur. Gratia & pax à Deo patre, & Domino nostra Iesu Christo.

Secundo, Ioan. 14. sic inquit Christus: Quicquid petieritis, ego faciam.

Tertio Ioan. 5. dicitur: Filius similiter honorandus ac Pater: Atqui Pater ut unus et eternus Deus inuocatur, ex quo omnia spiritualia & corporalia bona fluunt & promanant. Ergo & Filius non tantum ut Mediator, sed ut Deus eternus colendus & inuocandus est.

Quarto, Si tantum inuocandus est ut Mediator, nihil ab eo, sed tantum per eum petendū est à Patre, quod cum falsum sit, principium quoque aduersariorum falsum manere necessum est.

Quintò huius falsitatem nostri etiam Baptismi institutio arguit, Patri enim Filius coniungitur.

Postremò exempla etiam Sanctorum docent, qui in suis erumnis Filium Dei inuocârunt: Luc. 17. Domine adauge nobis fidem. 2. Thess. 2. Ipse uerò Dominus noster Iesus Christus, & Deus ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem eternam, & spem bonam per gratiam, consoletur eorda uestra, & stabiliat uos in omni sermone & opere bono. 1. Thess. 3. Ipse uerò Deus & pater noster, & Dominus noster Iesus Christus dirigat uiam nostram ad uos.

Secundò excipiunt Filium Dei inuocandum esse, non quia Deus sit æternus creator cœli et terræ, sed quia hominem Iesum Christum pater extulerit, & inuocandum præceperit. In disputatione publica Varadina coram Principe & regni proceribus Franciscus Davidis dixit, cum mecum disputaret, Patrem inuocandum esse, ut Deum creatorem cœli & terræ, Filium uerò non ut creatorem, sed ut à Patre euectum in summam sublimitatem, ut in nomine ipsius flectantur genera cœlestium, terrestrium & infernalium, atq; id cum probandum illi esset, non aliter ac mus in pice hesit.

Primum enim mere creatura καὶ τὸ θεῶν πρὸς, Deus suum honorem et cultum nunquā confert, ac ne conferre quidē potest, quia scriptum est: Ego IEHOVAH, gloriam meam alteri non dabo. Item:

Domi-

Dominum Deum tuum adorabis, & illam solum coles.

Aut ergo Deus contrarius sibi ipsi erit, qui se suam gloriam alteri non daturum clamat, aut certe Christus si sit tantum homo, non etiam uerus & eternus Deus, inuocandus minime erit. Deinde nego ullum inuocari posse, qui non sit coeli & terre creator, quia scriptum est Apoca. 14. Adorate eum, qui fecit coelum & terram, & mare, & que his comprehenduntur. Et Iesa. 45. Ego feci terram & hominem super eam creauit, per memetipsum iuraui, quod mihi flectetur omne genus, & iurabit mihi omnis lingua. Christus etiam Ioannis 5. ideo se honorandū præcipit, quia cum Patre unū sit atq; cū eo inde à principio creationis sit operatus.

Præterea si dogma Franciscanum uerum sit, duplicem etiam fidem esse oportet, unam quæ creatorem in inuocatione, alteram quæ non creatorem sed creatum Deum respiciat. Fides autem una est, sicut unus Deus est. Ephes. 4. Neq; uero negamus Christum, quatenus homo etiam est, colendum esse, quia in forma etiam serui exaltatum esse Apostolus docet, sed id contendimus, Christum, si sit tantum homo deificatus, seu donis diuinis exornatus, inuocandum non esse, quia creaturam non licet adorare, sed eò adoramus, quia non homo solum est, sed & uerus eternusq; Deus à Patre ante tempora secularia genitus. Ioan. 1. 5. 17. Philip. 2. Coloss. 1.

413 SPIRITVM SANCTVM ESSE
ADORANDVM.

Nunc ad comprobandum, quod Spiritus sanctus adorandus & innocandus sit, hæc sex demonstrationes e scripturis petite in promptu sunt.

Prima. Iesaiæ cap. sexto à Propheta conspicitur I E H O V A H exercituum ADONAI in sublimi solio, quem Angeli Seraphim acclamantes adorant: Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum, plena est uniuersa tellus maiestate eius. Denique uero hunc Spiritum sanctum fuisse Apostolus Paulus Acto. 28. ostendit.

Secunda. Psalmista etiam David Psal. 95. sic inquit: Venite adoremus eum, incurui procumbamus, genua submittamus ante conspectum I E H O V A H factoris nostri. Nam ipse est Deus noster, nos uero populus pascuorum eius, & grex manus eius. Hodie si uocem eius audieritis nolite obdurare corda uestra, ut in Meriba, ut in die Masa in deserto. Hunc locum Apostolus de Spiritu sancto Heb. 1. interpretatur, ut sæpe iam monuimus.

Tertia. Verus hic Deus adorandus est, qui omnium bonorum largitor & distributor est. Spiritus sanctus distribuit dona spiritualia peculiariter unicuique sicut uult. 1. Cor. 12. Ergo Spiritus sanctus adorandus & innocandus est.

Quarta

Quarta. Hic est uerus Deus uiuens adorandus & inuocandus, cuius templa sancti sunt. 2. Cor. 6. Nam uos estis templum Dei uiuentis, quem admodum dixit Deus: Inhabitabo in illis & inambulabo, & ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus. Sancti sunt templa Spiritus sancti. 1. Cor. 6. Ergo Spiritus sanctus Deus uiuens adorandus & inuocandus est.

Quinta. Sed ut nullum sit in scripturis testimonium uel exemplum de inuocatione & cultu Spiritus sancti, formula tamen nostri baptismi insigne & euidentis eius testimonium documentumque est. Baptizamur enim in nomine Spiritus sancti, quod non est aliud, quam in eius agnitionem, inuocationem, & celebrationem tingi & initiari.

Fit enim in baptismo ut solet in fœderibus stipulatio quedam, in qua Deus quidem pollicetur se propicium fore Patrem, remissurum peccata, & uitæ sempiterna donaturum. Tu uero, qui in aquam mergeris, obligas te ad agnitionem, inuocationem, & confessionem huius unius ueri Dei in cuius nomen baptizaris. Cum autem non in Patris tantum, & Filij, sed etiam in Spiritus sancti nomine baptizaris, fœdo periurio fœdus quo in baptismo obstrictus, abrumpas, nisi Spiritum quoque sanctum pro uero Deo adorando agnoscas.

Sexta.

SEXTA. Postremo loco constituamus symbolum Apostolorum, in quo nos credere in Spiritum sanctum profitemur, fundamentum enim uere inuocationis fides est.

CAPVT DECIMVM

OCTAVVM.

Vndecima Demonstratio, ab apparitione in Baptismo Christi facta.

QUas scriptura communes operationes diuinae naturae proprias, quae attributa modo absolute uni Deo, modo distincte Patri, Filio, et Spiritui sancto tribuit, recensere omnia nimis longum et lectori tediosum fortasse foret. Nam etsi quaecumque opera diuinitatis propria, attributaque Spiritus sanctus ob oculos subiicit, in hunc finem tendunt, ut ex illis uerum Deum agnoscamus, agnitum celebremus, et per eum uitae aeternae possessionem consequamur, tamen monstratis praecipuis argumentis, ad quae maxime dirigimur, reliqua per se lector congerere et obseruare poterit. Quapropter ijs relictis ad patefactiones noui testamenti transitum faciemus, in quibus illustri discrimine tres personae diuinitatis tanquam digito monstrantur.

Necesse

Necesse est autem ad has et animis et oculis imprimis intentos esse, ut fidei fundamentum de uero Deo aduersus portas inferorum illibatis permaneat, nec quouis uento doctrine nos circumferri patiamur. Ac quemadmodum antiquitas Ethnica impossibile esse dixit Ioui eripere fulmen, Herculi extorquere clauam, et Homero furari uersum, ita nulla ratione insidiosa fundamentum hoc super Prophetarum et Apostolorum scripta extructum nobis eripere sinamus.

Porro inter ceteras Dei manifestationes, que factae sunt in nouo testamento maxime illustris est ea, que in Iordane in baptismo Christi ostensa est.

Primum enim Pater ex nube sonat hanc uocem: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite. Filius uero in forma uiri assumptus in Iordane Baptizatur, Spiritus sanctus in uisibili specie columbae capiti Christi insidentis conspicuum sese facit.

Sententia demonstrationis haec fuerit. Nullus est alius uerus Deus extra hunc; qui in baptismo Christi uisibiliter se patefecit.

Sed hic Pater, Filius, et Spiritus sanctus est.

Ergo extra Patrem, Filium et Spiritum sanctum nullus esse uerus DEVS adorandus potest.

MAIOREM

Maio rem Syllogismi uerissimam esse ostendit sententia Theologica, non esse de Deo cuius uoluntate aliter nobis iudicandum & docendum, quam sicut se patefecit. Minorem quoq; ueram esse testantur Euangeliste. Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Et Baptizatus Iesus ascendit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi caeli, & uidit Spiritum Dei descendentem, tanquam columbam, & uenientem super ipsum. Et ecce uox e caelis, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est.

Sed hic quoq; obstrepunt hostes filij Dei & Spiritus sancti, ac subterfugia quedam suis erroribus aduersus manifestam ueritatem captant. Primum enim contendunt Christum Iesum a Ioanne baptizatum purum hominem esse donis Spiritus sancti exornatum, ideo facete spurcissimi isti homines in libello contra reuerendum senem D. Georgium Maiorem scripto nobis illudunt: An Christus, quatenus a Ioanne baptizabatur, dici possit secunda persona trinitatis? An illa secunda persona ab eterno a Patris persona genita baptizari queat? An Pater de caelo clamans, de ea persona, quae a Ioanne baptizabatur, an de illa persona aeterna testificatus sit, quod sit Filius eius dilectus? Ego uicissim a uobis quero, An Christus ille, quem Ioannes baptizat, sit purus homo, seu homo deificatus? Si purus homo est donis exornatus, quid est inter
uestrum

Infantum & Turcarum dogma discriminis ? An semen tantum mulieris hoc est Filius Davidis ad Ioannem accesserit ? Si semen tantum Davidis è Spiritu sancto conceptum, ubi Filius ex Deo genitus ? An Christus à Ioanne baptizatus sit uerus Deus ? Si uerus Deus, num secundum diuinitatem sit baptizatus ? An Christus à Ioanne baptizatus sit DEVS temporalis uel æternus ? Si Deus temporalis, quomodo scriptura consistere queat, que uetat Deum recentem adorari ? Si æternus, quomodo homo ille noster Deus æternus esse queat, cum certo tempore formatus è Spiritu sancto fiet. Nunc ut tuis cauillis, respondeam Franciscæ Davidis, dico hominem Iesum Christum à Ioanne baptizatum, sed hunc in unitate personæ naturæ quoque diuinæ esse contendo.

Cum enim esset in forma Dei, non per rapinam Deo æqualis formam serui assumpsit & figura comperitus est ut homo, Phil. 2. Christus igitur Dei Filius in forma uiri baptizatur, qui tamen æternus est Deus ante omnia secula à Patre genitus. Pro. 8. Ioan. 1. Colos. 1. Deinde obijciant Columbam quoque signum tantum fuisse præsentie Spiritus sancti in Christo homine sine mensura habitantis.

Verum hoc falsum esse ex eo euincitur, quia nulla qualitas, nullusque motus uisibilem formam inducere potest. Etsi autem dicimus nos quoque columbam

bon proprie non fuisse spiritum sanctum, cum illa
tamen uere affuisse docemus, qui re ipsa distingues-
batur a donis homini Christo ab ipso conceptionis
momento collatis. Ideo Ioan. 1. dicitur : Vidi
spiritum sanctum descendantem sicut columbam de
caelo, et mansit super eum. Item: Super quem uide-
ris spiritum descendētem, et manentem super eum,
hic est qui baptizat spiritu sancto.

CAPVT DECIMUM

NONVM.

Demonstratio duodecima, ab in-
stitutione nostri Baptismi. Mat-
thaei 28.

Nulla neq; sapientia, neq; eloquentia humana
mysterium sacrosanctae et adorandae Trinita-
tis, ut quidem in se est, eloqui aut explicare potest.
Nam quae nostra est infirmitas et ruditas in hac in-
ta, in qua sicut Apostolus loquitur ex parte cognos-
cimus, ex parte Prophetamus, et per speculam in-
enigmate cernimus, tantae altitudinis mens capere
esse non potest.

Hanc ob causam prohibet Salomon scrutari
Dei maiestatem, quae abyssus est profunda, ne a
gloria opprimamur. Quapropter Deo sui cogniti-
onem libenter permittamus, ea tantum scrutari quae
ipse

ipse uerbo suo per Prophetas & Apostolos de se patefecit. Ac inter cetera tūc testimonia tūc potestates, ualde illustris est institutio quoq; nostri baptismi, in qua tres diuine eterne hypostases dicte nominantur. Sic enim Filius Dei in cælum ascensus discipulos alloquitur: Euntes in mundum uniuersum predicate Euangelium omni creature, baptizantes eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti. Sententia demonstrationis tali syllogismo 407. includi potest.

Hic unus & solus est uerus Deus, in cuius nomine baptizatur. Sed hic Pater Filius & Spiritus sanctus est. Ergo uerus & unus Deus extra quem & præter quem alius non est, Pater, Filius & Spiritus sanctus est.

Huius argumenti prima propositio uerissima est, quia ut creaturam inuocare fas non est, ita in cuiusquam, qui uerus & eternus Deus non sit, nomine baptizari uerbo Dei prohibemur. Quod confirmant uerba Apostoli 1. Cor. 1. qui ob id monet unitatem fidei in Christum conseruandam & custodiendam esse, quia in Christi nomine non Pauli aut Cephe baptizati sint. Quasi dicta: Sicut omnium Sacramentorum author Deus ipse est, qui solus de sua gratia, cuius illa sigilla sunt, dispensare potest, ita in solius ueri Dei agnitionem & inuocationem baptizari omnes homines conuenit.

Est enim, ceu supra quoq; monuimus, in nomine Patris Filij & Spiritus sancti baptizari nihil aliud, quam in agnitionem, inuocationem & celebrationem huius ueri Dei nos initiari, certaq; fiducia in huius promissiones recumbere. Proditorum igitur sunt suorum baptismatum, qui hunc unum uerum Deum, in cuius nomine baptizati sunt, non agnoscunt aut inuocant, scædusq; Dei irritum faciunt.

Atq; huc respexit Basilii Magni, cum de institutione nostri baptismi ita scripsit: *Δὲ ἡμᾶς πιστεύοντες ὡς βαπτισόμεθα, δοξάζοντες ὡς πεπιστεύκαμεν, τὸν πατέρα, καὶ υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα:* Hoc est: Oportet nos credere sicut baptizati sumus, glorificare sicut credidimus, Patrem, Filium & Spiritum sanctum. Minor etiam, que Dialecticis Assumptio est, perspicua est ex Christi concione, in qua tres diuine nature hypostases illustri discrimine monstrantur. Nec dubium est Filium Dei in cælos conscendere uolentem, solidam & perfectam Dei notitiam proponere sue Ecclesie uoluisse, que in agnitione & inuocatione Patris, Filij & Spiritus sancti consistat, unde liquido apparet tres unius diuine nature seu essentie personas esse.

Verum enimvero Franciscus Dauidis & Georgius Blandrata in libello aduersus D. Georgium Maiorem scripto formulam hanc baptismi à Christo

propositam esse negant. Verba ipsorum hæc sunt: Non itaq; ex hac Christi formula (si tamen Christi est, cum ex uerbo Dei constet Apostolos nullibi in Baptizando hac formula uerborum usos, sed tantum in nomine Christi credentes ac confiscentes baptizasse, ut beatus Lucas in Actis Apostolicis passim monstrat, deinde etiam constet, nullibi in scriptis Apostolicis similem, ac correspondentem huic formulam reperiri) Maior suas personas potest probare.

Non enim Christus dicit, Ite baptizate in nomine trium personarum. Quocumq; igitur Maior se uerterit, semper elumbe argumentum illius remanebit. Senex etiam ille delirus, Midas, locum hunc suspectum esse in margine annotauit, qui nihil praeter annotatumculas marginales, easq; insulsas, quibus optimos quosq; libros scædat, quod & in editione Bonfinij fecit, in medium proferre scit. Egregium sane compendium, eradere perspicuos quosq; locos scripture, qui prodigiosas Iulianorum et Lucianorum blasphemias manifeste consutant.

Casspar
Heltus.

Dicant breuiori compendio Biblia suspecta esse in uniuersum, nec plus Prophetis & Apostolicis scriptis tribuendum, quam fabulis Æsopis aut facetijs Bebelianis, & minore negotio uincant. Habebunt optimum sui dogmatis firmamentum, quia homines & illi fuerint nostri similes, quibus quod libuit licuerit.

Aut contendāt uerā doctrinā non ex
 rum scriptis petendam esse, sed ex Alcorāno, aut re-
 centium Iudeorum Cabalis, quia rationi magis
 conueniant, quæ in his proponuntur; quā quæ in
 Prophetarum & Apostolorum scriptis tradita
 sunt. Enimuerō nostri aduersarij Marcolpho
 illi iocoso similes sunt, qui cū strangulandus es-
 set, optionem sibi dari petiuit, ut quam uellet
 furcam eligeret, quam ut mortem uitaret nusquam
 se inuenire posse dicebat. Nam & hī ne glo-
 dio uerbi diuini ingulentur, omnes scripturæ locos,
 qui ipsorum dōgmata conuellunt, aut eradere, aut
 suspectos facere conantur. Sed ut ad præsentem
 reuertamur locum; unde Franciscus Davidis o-
 stendes non esse hanc formulam ex institutione
 Christi? Certè nemo unquam hereticorum,
 te excepto, tam temerarius, tam impudens, tanq-
 ab omni pietate alienus fuit, qui in dubium uo-
 care unquam ausus fuerit. Nemo ex orthodo-
 xis scriptoribus inde à prisca antiquitate exti-
 tit, cui in mentem uenerit de hac uerborum for-
 mula ambigendum esse. Tu unus inuentus, tu
 inquam temeraria inscitia, & Diabolico prorsus
 furore extitisti, qui impudentissimè uerbis Chri-
 sti & Spiritui sancto fidem derogare non ue-
 ritus es. Increpet te DEVS Satan: an non
 hoc modo cetera etiam testimonia repudiare po-
 tes? Sed Apostoli, ait, in solius CHRISTI
 nomine

nomine baptizasse leguntur, non in Patris, Filij & Spiritus sancti, ut uos contenditis. Ego rursum ex-
cipio, Christum igitur esse solum uerum Deum,
quia in solius eterni Dei nomine homines bapti-
zandos esse nuper comprobauimus? Nāsq̃
Apostoli leguntur baptizasse in nomine Patris,
ergo Pater non erit uerus Deus, si tuum sophisma
quile locum habet.

Quero igitur an liceat in nomine Patris bapti-
zari? quod si enim non liceat, uerus Deus non erit,
quod si liceat, secundum tuum principium non re-
ctē factum est ab Apostolis, qui in solius Christi
nomine baptizasse dicuntur.

Porro si Apostoli in solius Christi nomie
ne baptizarunt, Christus Patre maior erit, quod
cum non consentiat cum principijs tuis in posterum
furere definas, ac quid sit in nomine Christi bapti-
zare discas ex eruditis scriptoribus, quia hec ca-
lumnia ex ignorantia palpabili nota est. Non
enim quicquam inter se pugnant baptizari in no-
mine Christi, & in nomine Patris, Filij, & Spī-
tus sancti, quod tu cum non cernas tanquam uul-
garē oberrare.

Quod postea addit Franciscus Dauidis Apo-
stolos non in nomine trium personarum, sed Pa-
tris, Filij & Spiritus sancti baptizasse, etiamsi
dandum sit, formulam illam à Christo mansse

ex eadem insulſitate & malitioſa ignorantia profe-
ctum eſt. Nihil enim nos aliud nomine trium per-
ſonarum intelligimus, quàm Patrem, Filium &
Spiritus ſanctum unum & ſolam uerum Deum,
characteriſticis proprietatibus uerè diſtinctum. Si
dicam, uerbi gratia, duas perſonas Seruetican im-
pietatem in Tranſſyluania renouaſſe & ab inferis
reuocaſſe, quid aliud quàm Blandratam & Franciſc
cum Dauidis intelligo, ſed an due perſonæ ſic li-
mitatæ cum Blandrata & Dauidis non equipol-
lent?

Qui non prorsus ædulo ex grege Franciſcan
no uideri uolunt, concedunt quidem uerba hæc
Chriſti eſſe, ſed alienam à mente ipſius interpreta-
tionem communiſcuntur. Dicunt enim in nomi-
ne Spiritus ſancti baptizari non aliud eſſe, quàm
accipere donum Spiritus ſancti, ſeu uirtute ex alto
indui. Sed huius falſitatem multa ſunt quæ li-
quidò conuincunt. Primum enim nefas eſt in
ullius qualitatjs aut motus nomine extra unum ue-
rum Deum Iſraëlis baptizari, proinde nec in no-
mine Spiritus ſancti, ſi uerus Deus non ſit, imitari
licebit. Noſtræ coram Deo iuſtificationis effici-
ens cauſa Dei miſericordia eſt, cur non queſo in
nomine miſericordiæ baptizari permittitur? De-
inde id ſi uerum eſt, quod aduerſarij docent, in no-
mine quoq; Patris baptizari non aliud erit, quàm
ipſum tanquam donum accipere, quia Spiritus ſan-
ctus

et Patri & Filio adiungitur. Præterea otiosa
 erit etiam ταυτολογία, si Spiritus sanctus Patrem
 mouentem seu dona ipsius significabit. Sed cum
 tale glossema, quale hostes Filij Dei & πνευματο-
 μαχοι excogitarunt, nusquam sit adiectum, frivola
 et ipsorum argutias constanter ut repudiemus
 necesse est.

Postremo iuxta aduersariorum interpretati-
 onem reprobi quoque donum adoptionis Spiritus ac-
 cipiant, quia multi ex his etiam in nomine Spiri-
 tus sancti baptizantur. Atqui manifestum
 nasa iuxta Spiritu DEI sanctificationis & adop-
 tionis nuda esse, proinde aduersariorum dea-
 tortæ explanationes consistere non possunt.

Cum igitur in hac quoque nostri baptismi in-
 stitutione ad Patrem, Filium & Spiritum sanctum
 dirigantur, commenta sui cerebri sequi manifestum,
 qui hunc unum uerum Deum non agnoscunt, in-
 uocant, & celebrant.

CAPVT VIGE.

SIMVM.

Demonstratio Decimatertia ab ex-
 pressis scripturæ sacre testimonijs.

EX operationibus, attributis, cultu, & mani-
 festationibus ad quas scriptura frequenter

nos dirigere solet, quid de uno uero Deo sentiendum sit comprobatum esse hactenus, & quietis ac non turbulentis ingenijs satisfactum confidimus, non inquietos & Spiritu uertiginis correptos minime placandos suscipimus, quos coeca rabies per preceps agit. Ad superiora tamen argumenta, quibus eterna Patris, Filij & Spiritus sancti diuinitas comprobata est, addi possunt alia quedam scripturæ testimonia, quæ expressè ad hunc unum Deum dirigunt. Ac principio notum est illud Ioannis Apostoli: Tres sunt in cælo qui testimonium perhibent, Pater, Verbo, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Verum in hoc quoque loco obijciunt aduersarij nihil inesse ponderis, quia ex margine libri irrepserit. Compendium enim optimum et expeditissimum, ceu nuper quoque diximus, nostri antagoniste effluxerunt, supposititium esse affirmantes, quicquid cum ipsorum potentis e diametro pugnat.

pluribus in Ida parte ab
 Dionysio in eplis anti
 istis falsis.

Et si autem Cyrillus, Augustinus, et nonnulli alij hanc in Ioanne particulam non legunt, tamen multi ueterum, ut Erasmus annotauit, retinuerunt, ut dubium non sit postremis præsertim temporibus ab Arianis expunctam fuisse. Quod autem additur hos tres unum esse, siue ad naturæ unitatem, siue ad consensum referas, perspicua tamen sententia hæc elici potest, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, unum esse Deum in cælo testimonium perhibentem.

Quæro

Quero igitur ab aduersario, utrum de testibus creatis Ioannes loquatur? an de uero Deo? Quod si enim de creatis sermo non sit, unum Deum testificantem Patrem, Filium & Spiritum S. esse conficietur, Pater testificatur, cum inquit: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, ipsam audite. Filius de se ipso testificatur, quod sit Filius Dei, qui cum Patre inde ab initio operetur, et postea mundo sese patefecerit. Spiritus sanctus in specie columbe apparens Christo testimonium perhibet.

Diserte autem notanterq; additum est hoc testes in caelo essent animos nostros sursum erigeret, nec de qualitatibus aut motibus cordium nostrorum interpretari liceret. Etsi enim Spiritus sanctus perhibet Christo testimonium etiam in cordibus nostris, tamen in caelos nos attollens manifeste Spiritum ab effectis distinguit.

Deinde Ioannis cap. 15. hic unus Deus monstratur, cum inquit Dominus noster Iesus Christus: Cum uenerit Paracletus, quem ego mittam uobis à Patre, Spiritus ueritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Hic enim nominat Patrem, seipsum & Spiritum paracletum, quem alium consolatorem antea nuncupauerat.

Enimvero scio hic quoq; ad usitatum cantilenam recinendam aduersarios recursuros, hominem Iesum Christum & dona à Patre missa hoc in

loco denotari. Sed cum alibi ostensum sit Christum quatenus IEHOVAH est, spiritum sanctum misisse, & spiritum sanctum distingui ab effectu, hac glossemata insulsa nihil moramur.

PORRO, his adiunge illud .1. Cor. 12. Diuisiones donorum sunt, sed idem Spiritus : & diuisiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus & diuisiones operationum sunt, sed idem est Deus efficiens omnia in omnibus.

Vides in hoc etiam loco disertè Spiritum, Dominum & Deum appellari, ut ostendat hunc unum uerum Deum patrem, Dominum Iesum Christum, & Spiritum sanctum omnium bonorum spiritualium & corporalium autorem esse.

Præterea in precationibus etiam Patris, Filij, et Spiritus sancti Apostoli passim mentionem facere consueuerunt. Paulus enim 2. Thessal. 3. sic inquit : Porro Dominus dirigat corda uestra in dilectionem Dei, & in expectationem Christi. Et 2. Cor. 13. Gratia Domini Iesu Christi, & caritas Dei, & communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus uobis. Hic à Domino Iesu Christo gratiam, à Patre dilectionem ipsius, à Spiritu sancto communicationem sui electis sanctis precatur.

1. pet. 1.

Sic Petrus etiam inquit : Gratia uobis & pax multiplicetur electis, iuxta præscientiam Dei, per sanctificationem spiritus in obedientiam, & asper-

sionem

panem sanguinis Iesu Christi. Apoc. primo cap.
 Gratia vobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, &
 qui venturus est, & à septem spiritibus, & à Iesu
 Christo, qui est testis fidelis &c.

Vocat autem septem spiritus ab effectis seu donis
 multiplicibus, quæ Spiritus sanctus iuxta voluntas
 tem suam seu beneplacitum sanctis distribuit. 1. Cor.
 12. Quapropter malitiosè flagellat Zoilus noster
 Heinrichum Bullingerum, quod locum hunc de
 spiritu sancto interpretatus est, cum septem spiri-
 tus septem Ecclesias esse, iuxta ipsius opinionem si-
 gnificant, quod quàm sit verum lectoribus estimans
 dum relinquere.

CAPVT VIGESIMVM

PRIMVM.

Demonstratio decima quarta ex
 symbolo Apostolorum, & perpetuo
 Ecclesiarum sanctarum consensu.

ET si fides nostra solo Dei verbo per Prophe-
 tias & Apostolos patefacto indubitato nitia-
 tur, nec ullis hominum autoritatibus obstricta serua-
 li tenetur, tamen cum controuersia de dogmati-
 bus in Ecclesia incidit, utilissimum et suauissimum
 est perpetuum antiquitatis iudicium & consensu
 sum requirere. Quapropter nos etiam, postquam
 ex Dei

ex Dei uerbo purissimo ueram de Deo doctrinam
contra prodigiosos aduersariorum errores propa-
gauimus, priscæ quoq; uetustatis iudicium & con-
sensum oculis lectorum contemplandum paucis uer-
bis proponere uoluimus.

Et si autem non ignoramus uniuersam sine di-
scrimine antiquitatem ab aduersarijs damnari, ta-
men cum hæc in gratiam piorum hominum conscri-
bentur illorum iniqua iudicia nihil moramur, Mi-
nime enim conuenit, ut propter paucorum indoctis-
simorum & impudentissimorum hominum super-
cilia contemnantur organa & præclara illa Eccle-
siae lumina, quibus Deus in propaganda celesti do-
ctrina & colligenda Ecclesia usus est.

Quapropter obstrepant sanè erronei isti, &
clamitent, quantum uolent, nos humanis placitis in
hac causa, conciliorumq; Decretis niti, nos tam uere-
ueremur semper sanctos illos uiros, qui docendo
& scribendo utilissimam posteritati operam naua-
runt, ac morte etiam ueritatem celestis doctrinae
obsignarunt.

Principio autem sit in conspectu symbolum
Apostolorum, in quo hic unus uerus Deus pater,
Filius & Spiritus sanctus proponitur. Summa dei
monstrationis hæc esto. Hic est unus uerus Deus, in
quem credendam esse iubemur, & quem fides no-
stra intuetur, quia ut Deus unus, ita fides una est.
Eph. 4. Sed symbolum Apostolorum credendum
propo

proponit in unum Deum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Ergo unus uerus Deus Pater, Filius & Spiritus sanctus est.

Sed enim primo loco Franciscus Davidis sese hic opponit, qui negat credendum esse in Filium tanquam uerum & ab eterno subsistentem Deum creatorem cœli & terre, sed tanquam in hominem diuinitus erectum in summam sublimitatem, cui propter Patris mandatum deferendus honos invocationis & adorationis sit: Non enim Filium Dei uerum in Symbolo describi, sed hominem tantum à Spiritu sancto conceptum, & Maria uirgine natum, quo Deus tanquam instrumento in redemptionem & saluatione humani generis usus sit.

Verum hanc detortam interpretationem conuellunt primum uerba Symboli, quæ disertè duas in Filio Dei naturas monstrant, nempe à Patre, & ex uirgine genitam. Nominatur enim *μωϋσῃς πατρὸς τῶ πατρὸς* qui postea sit à Spiritu sancto humane nempe nature respectu conceptus, unde conficitur falsum esse, quod aduersarius contendit parti hominis seu donis exornati uiri mentionem in Symbolo fieri.

Deinde ostendimus ex uerbo Dei fidem nostram Christo, si sit tantum homo, niti non posse, cum scriptum sit: Dominum Deum tuum adores, & illum solum coles. Item: Adorate eum, qui fecit.

fecit cœlum & terram, & mare. Secundo loco offert sese Ecebolus, ille Stephanus Basilij, qui symbolum Apostolorum foedissimis interpretationibus, quas in publicum emisit, conspurcavit, ac inter reliquas ineptias, quæ à pueris etiam videntur, contendit legendum esse hoc modo: Credo Spiritum sanctum. Sed unde queso Aristarchus iste Ecebolus hanc in ueterum sanctorum scriptæ censuræ consecutus est?

Quis huic Papæ nostro licentiam hanc continentandi quelibet concessit? Queso te, mi Lucianè, dicito, quæ aut ueterum aut recentium scriptorum auctoritate fretus hoc facias? Quod si neminem proferre queas, stercus istud abs te uno profectum tibi ipsi retineas, aut si mauis, tui etiã similibus porrigas. Clemens certè Alexandrinus proximus temporibus Apostolorum, ceterique οὐ γὰρ γοῶντες hanc lectionem non agnoscunt, proinde homini cerebro destituto, nulla prorsus fides habenda est, qui, cum primæ Grammatices rudimenta non degustarit, censuram se Apostolorum constituit.

Secundo sit etiam in conspectu symbolum Nicænam, quod est Apostolici declaratio, quod à trecentis & octodecim Episcopis ex fontibus sacre scripture constructum sic habet.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terre, uisibilem omnium et inuisibilem. Et in unum Dominum Iesum Christum Filium Dei

Dei unigenitum, & ex Patre natum ante omnia secula, Lumen de lumine, Deum uerum ex Deo uero, genitum non factum, consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt.

Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de caelis, & incarnatus est de spiritu sancto, & ex Maria uirgine, & homo factus est, crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato. Et passus, & sepultus, et resurrexit tertia die secundum scripturas.

Et ascendit in coelum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum uenturus est cum gloria iudicare uiuos & mortuos, cuius regni non erit finis.

Et in Spiritum sanctum, Dominum uiuificantem, Qui ex Patre Filioque procedit, Qui cum Patre & Filio simul adoratur. Qui locutus est per Prophetas, Et unam sanctam catholicam & Apostolicam Ecclesiam, Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum, expecto resurrectionem mortuorum, & uitam uenturi seculi. Huic per omnia consentit synodus Constantinopolitana ^{οικουμενική}, in qua doctrina de Filio Dei et Spiritu sancto, ex uerbo Dei defensa & illustrata est.

Tertia synodus ^{οικουμενική}, Ephesina est, Anno Christi ³⁸⁵ Theodosio iuniore conuocata potissimum contra Nestoriani, que et ipsa doctrinam de uno uero Deo, deque Filij et Spiritus S. eterna & uera diuinitate pie & sancte proposuit, ut apud Cyrillum legere, qui uolet, poterit.

Quatu

Anno Christi
385. contra Macedonium.

Anno Christi
433.

Quarta est Chalcedonensis conuocata à **Niceno**, in qua 630. Episcopi doctrinam de uera Filij diuinitate aduersus Eutychetis errores monstris propugnauerunt: Cuius acta apud Nicephorum legi possunt.

Sed præter has plurimæ aliæ fuere, in quibus uno eodemq; consensu cœlestem hanc doctrinam tutati sunt, ut Antiochena, quæ Samosatenum damnauit, Gangrensi, Sardicensis, & multæ aliæ, quas commemorare omnes nimis longum foret. Cum igitur ad uerbum Dei perpetuus piarum synodorum inde à temporibus Apostolorum consensus hæc, quam profitemur, doctrinam confirmari, consuetudine securæ & tranquille reddi facilius possunt.

Nunc si omnia Patrum testimonia congerere libeat, opus in immensum excrescet, proinde breuiter indicatis ad reliqua progrediamur. Ex horum tamen scriptis, qui temporibus Apostolorum propinquiore fuerunt, pauca testimonia annotare nos non pigebit.

Ignatius, quem discipulum fuisse Apostolorum perhibent, Epistola ad Philippenses sic inquit: Non itaq; tres Patres, neq; tres filij, neq; tres Patraleti, sed unus Pater, unus Filius, & unus Spiritus sanctus. Quare & Dominus mittens Apostolos ad docendum omnes gentes, præcepit illis ut baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti,

non in unum trinominem, neq; in tres incarnatos, sed in tres eiusdem honoris, unus enim est homo factus, neq; Pater, neq; paracletus, sed solus filius, non opinione, non phantasia, sed reuera. Et in Epistola ad Antiochenos, Moses, inquit, DEI famulus fidelis dicens, Dominus Deus tuus Dominus unus est, & unum & solam predicans DEVM, continuo confessus est & Dominum nostrum, dicens: Dominus pluit super Sodomam et Gomorram a Domino ignem & sulphur. Et rursus, Faciamus hominem ad imaginem nostram.

Et si autem multa sunt in hoc authore postrema temporibus ab Antichristo Romano conficta & inserta, tamen cum haec uerbo Dei purissimo consentiant recipere & pro ueris agnoscere non dubitabimus. Iustinus Martyr in expositione fidei pag. 5. sic docet. Igitur unum Deum colere, nos, & diuinae scripturae, & patrum doctrinae doceant.

Et ego Deus primus, & ego postea, & praeter me non est Deus. Vnus igitur uere est Deus omnium, isq; in Patre, Filio, Spirituq; sancto cognoscitur & intelligitur. Et pagina nona, Quomodo obrem Deum unum, inquit, par est nos profiteri, qui in Patre, de Filio, & Spiritu sancto intelligatur, ita tamen ut hoc quidem ipso, quod Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt unius Diuini

tatis personas cognoscamus, qua autem ex Patre
 DEVS sunt, id quod commune est personarum
 in natura & essentia intelligamus. Non &
 unitas in trinitate, & trinitas in unitate intelligi-
 tur.

Cyrillus libro primo contra Iulianum Apo-
 statam column. 10. Non enim Abraham solum,
 quod unus sit Deus, & alius præter illum nullus,
 didicit, sed et quod in sancta ac consubstantiali tri-
 nitate intelligatur unius & immaculate nature
 plenitudo. Et col. 21. Vnus enim est DEVS
 uniuersorum, qui quantum de eo scitur, in Patre,
 Filio, & Spiritu sancto intelligitur. Sic in Ios
 an. lib. 9 cap. 42. Col. 471. Vna enim Dei-
 tatis natura est, quæ in Patre, Filio, & Spiritu
 sancto uerè atque Catholicè ita creditur esse,
 ut nullam omnino diuisionem, nullam, ut sic dixe-
 rim, dilacerationem patiatur.

Basiliius Magnus contra Eunomium libro. 3.
 pag. 132. Propheta, inquit, Patris personam in-
 ducit, Euangelista Iohannes Filij, Paulus Spiritus
 sancti unum Deum Zebaoth, eum, qui fuit, com-
 munitè nominantes. Et in Epistola 141. in Apo-
 logia ad Cæsarianos pag. 119. Confitendum sane
 est, Deum esse Patrem, Deum Filium, Deum Spiritu
 sanctum, quemadmodum diuine scripture, &
 qui sublimiora contemplati sunt, docuere. Illis ues

ro, qui nobis per calumniam trium Deorum doctrinam ac fidem obijciunt, respondeatur, nos Deum non numero, sed natura unum confiteri.

Gregorius Nazianzenus in sermone de sacro baptismo: οὐ φθάνω τὸ ἐν νοῦσαι, καὶ τοῖς τρισὶ περιλάμπαμαι: οὐ φθάνω τὰ τρία διελθεῖν, καὶ εἰς τὸ ἐν ἀναφέρομαι. Hoc est: Non possum unum cogitare, quin trium fulgore mox circumfundar, nec tria possum discernere, quin subito ad unum referar.

Epiphanius contra Noëtianos heresi 57. pag. 227. Quapropter unum DEVM certo prædicat Ecclesia Patrem, & Filium, quoniam ego in Patre, & Pater in me, & duo unum sumus, hoc est, una Deitas, & una uoluntas, & una dominatio.

Ex ipso Patre etiam Spiritus procedit, in substantia existens, & in ueritate perfectus Spiritus ueritatis, qui illuminat omnia, qui ex Filio accipit, Spiritus ueritatis, Spiritus Patris, Spiritus Christi. Quapropter unam Deitatem nouit Ecclesia. Vnus est DEVS ueritatis, Pater perfectus in substantia, Filius perfectus in substantia, & Spiritus sanctus perfectus in substantia, una Deitas, unus principatus, unum Dominium. Et in Ancorato pag. 536. 537. Vnus enim est DEVS, Pater in Filio, filius in Patre cum sancto Spiritu.

Tertullianus aduersus Praxean pag. 458.
 Si te adhuc, inquit, scandalizat numerus trinitatis,
 quasi non connexa in unitate simplici, interrogo,
 quomodo unicus & singularis pluraliter loqui-
 tur? Faciamus hominem ad imaginem & si-
 militudinem nostram, cum debuerit dixisse, faciam
 hominem ad imaginem & similitudinem meam, ut
 pote unicus & singularis. Sed & in sequentiis
 bus, Ecce Adam factus est tanquam unus ex nobis,
 fallit aut ludit, ut cum unus & solus, & singula-
 ris esset, numerose loqueretur, aut nunquid Ange-
 lis loquebatur, ut Iudei interpretantur, quia nec
 ipsi Filium agnoscunt? An quia ipse erat Pa-
 ter, Filius, Spiritus, ideo pluralem se præstans, plu-
 raliter sibi loquebatur, imò quia iam adhererat
 illi filius, secunda persona Sermo ipsius, & ter-
 tia Spiritus in Sermone, ideo pluraliter pronun-
 ciavit, faciamus, & nostram, & nobis. Vide Hila-
 rium quoque libro 3. in explicatione locorum 1.
 Cor. 3. Eph. 4. & libro 7. pag. 722.

Gregorius Neocesariensis hanc contra Sa-
 mosatenum auum Serueti & abauum Francisci Da-
 uidis Georgijque Blandrate confessionem edidit qua
 libro septimo historijs Eusebij extat: Vnus DEVS
 Pater uerbi uiuentis, sapientie subsistentis & ima-
 ginis sue perfectus perfecti genitor, Pater Filij
 unigeniti. Vnus Dominus, Solus ex solo, imago
 Patris,

Patris, uerbum efficax, Filius uerus ueri Patris, & inuisibilis ex inuisibili, sempiternus ex sempiterno, immortalis ex immortali. Vnus Spiritus sanctus ex Deo substantiam habens, qui per Filium apparuit, sanctificans, & per quem Deus super omnia & in omnibus cognoscitur.

Vigilius nomine Synodi Byzantine hanc uerbo Dei congruentem edidit confessionem. Vni-
genite Fili, & Verbum Dei, qui cum immortalis sis
assumpsisti humanam naturam propter nostram sa-
lutem ex sancta Dei genitrice & semper Virgine
Maria, & sine mutatione naturarum homo factus,
& crucifixus es, Christe Deus mortem proculcans
morte, & simul glorificaris cum Patre & Spiritu
sancto, Salua nos. Hec eo tantum recitata à
nobis sunt, ut perspiciant Lectores non hanc ab
Antichristo Romano excogitatan fuisse doctrinam
quam nos ex Dei uerbo propugnauimus, sed per-
petuum fuisse & Apostolorum, & qui hos sunt se-
cuti Doctorum consensum.

CAPVT VIGESIMVM

SECUNDVM

Explicatio dicti: Hæc est uita æ-
terna, ut cognoscant te solum uerum
Deum, & quem misisti Iesum Chri-
stum, Ioan. 17.

1641. 17.

Quas pro sui erroris confirmatione obiectiones e scripturis falso detortis in medium proferre solent, recensere omnes non uolumus, quia separatim ab his libellum obiectionum, Deo conatibus nostris fauente, conscribere instituiamus, ne uolumen hoc in immensum excresceret, in quo perspicua methodo & concisa dicendi ratione celestem de uero Deo doctrinam proponere uoluimus. Quia tamen semper in ore illud Christi habent, Hæc est uita eterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum, eoq; ad destruendam Filij ac Spiritus sancti diuinitatem abutantur, paucis genuinum sensum elicere placuit.

Vnus igitur & solus uerus Deus in scripturis Bisariam dicitur. Primò hoc nomine censetur Pater, Filius & Spiritus Sanctus communiter & simul, quia horum trium una eterna & indiuisa diuinitas est. Hoc modo in his locis accipitur: Deut. 6. Audi Israël I E H O U A H Deus tuus, unus I E H O U A H est. Nam cum multis scriptura locis ostensum sit, non Patrem solum, sed & Filium & Spiritum Sanctum uerum I E H O U A M esse, unum Israël's Deum, præter quem & extra quem alius non est, Patrem, Filium & Spiritum, s. esse constat. Item Deut. 6. Dominum Deum tuum adorabis et illum solum coles. Certè cultus diuinus non est solius Patris, sed & Filij & S. S. in cuius nomi-

ne baptizari iussus sumus. Ioan. 3. Vt omnes honorant
filium similiter ac Patrem. Psal. 95. Heb. 3. Venite
adoremus eum. Sic. Iesa. 44. Iob. 9. Ego IEHOVAH
faciens omnia, cœlos extendo solus, & mea uirtute
terram expando. Qui extendit cœlos solus, & per
summitates maris incedit. Creationem non Patris
solius, sed filij quoq; & Spiritus sancti abunde cõ
probatum esse existimamus, proinde nomen solius
refertur ad Patrem, Filium & Spiritum sanctum,
creaturasq; ac idola excludit. Deut. 32. Solus I E
HOVAH duxit populum suum, & non fuit cum
eo Deus alienus. Populi Israëlatici educationem ex
Ægypto non Patri soli excluso Filio et Spiritu san
cto competere iam ostensum est, proinde Pater, Fi
lius, & Spiritus sanctus, unus solus uerus Deus est,
Deuteronomij sexto propositus. Opponuntur
autem hæc nomina unius & solus idolis, seu dijs pe
rigrinis, quos profana superstitio extra uerum De
um creatorem cœli & terre commenta est.

Secundo, Quia tota diuinitas est in Patre
complete, tota in Filio, tota in Spiritu sancto, di
stincte modo Pater, modo Filius, modo Spiritus
sanctus unus & solus uerus D E V S dica
tur. Solus igitur uerus D E V S gignens Paten
dit, solus uerus D E V S genitus Filius est, solus
uerus D E V S procedens Spiritus sanctus. Chri
stus itaq; in persona Mediatoris Ecclesie causam

agens, Patrem nominat solum uerum DEVM, nempe gignentem, non ut diuinitate uera se abdicet, sed ut in forma serui gloriam ad patrem referat.

Regula.

Nam & illud obseruandum est, cum Pater Filio opponitur, nomen Dei ad Patrem referri, sicut nomen Domini ad Filium, non ut aut Pater Imperio, aut filius diuinitate spoliatur, sed ut ordo & distinctio personarum facilius conspiciatur. Unus Dominus est Christus 1. Cor. 8. Eph. 4. sed anne ideo Pater hoc honore priuabitur? Minime omnium. Hac ratione unus uerus Deus est Pater, sed non sine Filio & Spiritu sancto, nam si tu pertinaciter contendes Patrem solum esse uerum Deum, non Filium, ego similiter contendam Filium solum esse unum Dominum.

Vide Hilarium libro.

Quod autem Dei Filius diuinitate uera non abdicetur, primum inde contendo, quia Patri se coniungit in uite eterne donatione, que unius solius Dei est. Hec est, inquit, uita eterna, ut cognoscant te solum uerum DEVM, & quem misisti Iesum CHRISTVM. Deinde, quia 1. Ioan. 5. uerus DEVS & uita eterna dicitur Filius Dei, unde liquido constat hunc uera diuinitate non spoliari, cum Pater unus uerus Deus nuncupatur.

Quomodo queso conciliabunt nostri aduersarij
hec

hæ scripturæ loca, in quibus Pater unus uerus Deus
 et Filius uerus Deus uitæq; æterna appelletur, si non
 eiusdem esse Filium cum Patre æternæ diuinitatis
 concedent. Neceſſe erit recurrere ad Deū forma-
 tem et formatū, seu createm & creatum, ut Pater
 uerus Deus dicatur autoritate et gradu, filius diuini-
 tate in tempore accepta, quam distinctionē repudiat
 scriptura, Ante me nō est Deus formatus, et post me
 non erit alius. Porro, quia Zach. 14. cen supra quoq;
 retulimus, uerus IEHOVAH Meſias unus IE-
 HOVAH & unus Rex nuncupatur.

Et egredietur IEHOVAH, & contra gentes il-
 las pugnabit, ut tempore belli belligerauit. In tem-
 pore illo stabunt pedes eius ad montem olearum,
 qui est in prospectu Hierusalem ad orientē. Erig-
 tur IEHOVAH Rex super omnem terram, in illo die
 erit IEHOVAH unus, & nomen eius unum. Spiri-
 tum quoq; sanctum unum spiritum & Deum effu-
 sientem omnia in omnibus, & distribuentem dona
 peculiariter unicuiq; sicut uult, Apostolus 1. Cor.
 12. appellat.

Potest autem de dicto Ioan. 17. Hec est uita æ-
 terna, ut cognoscant te solum esse uerum Deū, &c.
 sic etiam recte responderi, scilicet hīc officium per-
 ſonæ miſſæ, quæ est Deus & homo discerni à diui-
 nitatemittente Filium, ubi intelliguntur tres per-
 ſonæ, ut hæc sit Grammatica Syntaxis uerborum:

Hec est uita eterna, ut cognoscant te solum uerum Deum esse, &c. scilicet mittentem, & hunc Iesum, quem misisti esse Messiam, & inde non sequitur in persona missa non esse duas naturas, aut Filium non esse Patri diuodotop.

EXPLICATIONIS ORTHODOXÆ FIDEI DE VERO DEO.

LIBER SECVN.

DVS.

Dei Filium genitum esse ab aeterno à Patre uerè & realiter,

QVI Serueticæ impietatis renouatores nostris temporibus existerunt, Deum à nobis sterilem, qui Filio careat, confictum esse, impudenter ad fallendos incautiores calumniantur. Ex horum grege præcipui fuere Valentinus re & nomine Gentilis, Bernæ Helueticorum capituli supplicio affectus, 27. Eismaninus Monachus, qui in profundum se postea putrem perfidie pœnas iudicio Dei exoluens abiiecit, Gregorius Paulus, & Georgius Blandyata, qui in nostra Pannonia afflictissima Franciscum 28. Davidis & alios complures sententia paululum inflexa ad sese pertraxit.

His nunc adiectus est Midas claudiopolitanus.
 qui initio senectutis laborans uirulentis & sarcasti-
 cis scriptis uerum Deum, quem sterilem uocat &
 uersipellem, ore blasphemio exagitat, immemor
 dicti: $\epsilon\chi\sigma\phi\alpha\sigma\phi\iota\alpha\lambda\omicron\iota\delta\omicron\sigma\eta\sigma\alpha\iota\theta\epsilon\omicron\upsilon$.

Verum calumniose hæc nostris Ecclesijs in-
 iusta esse ex eo liquido apparet, quod contra furo-
 res nostrorum aduersariorum contendimus Deum
 ex se genitum Filium ante tempora secularia sem-
 per habuisse, ac etiamnum habere. Quin penitus
 rem contemplanti, ueritatemque propius inuestiganti
 sine ulla calumnie suspitione conspicuum est, De-
 um ab aduersarijs confictum sterilem esse.

Primum enim Deus ipsorum ante iacta mundi
 fundamenta filio prorsus caruit, quod quid aliud
 queso est, quam sterilem Deum fabricare? Nam si
 recurrant ad præscientie & predestinationis asy-
 lum, nihil agunt, quia hic illud queritur, an Pater
 uere & hypostatice ex se genuerit Filium, quod illi
 constantissime negant.

Deinde rursum à condito mundo usque ad tem-
 pora Augusti nullum ex se genitum habuit Deus
 ille Filium, sed iuxta promissiones hominem expe-
 ctauit, quem donis ornatum ex gratia largitate in
 Filium adoptare statuit.

Postremo, ne nunc quidem habet proprium
 & unigenitum Filium ex sua substantia genera-
 tum, sed hominem tantum donis insignitum, & in
 Filium

Filium ex beneplacito sue uoluntatis adoptatum,
Quid hec queso à nugis Cabalisticis & Alcoranicis differunt?

Nos contra has nugas ex Dei uerbo ostendamus Deum Patrem nunquam sterilem fuisse, sed ab eterno Filium ex sua substantia genuisse, quem ex diuinitatis decreto postremis temporibus in carna ad salutem generis humani in mundum emisit. Etsi autem, ut de ueteribus taceam, nostris temporibus pij & eruditissimi homines copiose hoc argumentum tractarunt, ac imprimis Iosias Simlerus uir doctissimus, & Georgius Maior propter eruditionem, pietatem, & canitiem uenerandus, tamen ea que ab illis fusius sunt tractata in compendium redigere non inutile putauimus.

Prouerb. 8

PRIMUM. Salomon Prouerb. 8 Sapientiam, que Dei Filius est, sic loquentem inter cetera inducit. IEHOVAH genuit seu possedit me, (uerbum enim Canah gignere hoc loco significat, sicut & Genesis quarto, possedi uirum per IEHOVAM) initio uie sue, ante opera eius eram. Ab eterno ordinata sum, & ab initio ante terram. Nondum erant abyssi, cum ego essem genita, nondum fontes aquis redundabant. Priusquam montes emergerentur, ante colles genita sum. Cum praepareret ipse cælos, illic ego eram, cum ipse constitueret globum super faciem abyssi, fida illi aderam
quotis

quotidie delitijs fruēs, ludens coram illo omni tempore. Quò autem plūs apud pios ponderis hoc testimonium reperiatur, primum ostendemus de Filio Dei intelligendum esse, postea aduersariorum rationes refellemus.

Primò manifestum et extra controuersiam esse debet de sapientia ingenta Patris intelligi non posse, quia sic seipsum gigneret, neq; de homine Christo, quia hic antè mundi creationē promissus non fuit, nedum generatus. Quapropter de Sapientia, quæ eternus Filius est à patre genitus, locum accipiendum esse sano præditi iudicio homines credere possunt.

Nam quòd de Sapientia in Lege patefacta nonnullis interpretari placet, admodum coactum est, quia illa nec genita dici potest, nec rerum produciarum creatrix.

Secundò, Apostolus ipse 1. Cor. 1 sapientiam Dei Iesum Christum esse docet, Nos, inquit, prædicamus Christum Dei sapientiam, et Dei potentiam.

Tertiò, Euangeliste et Apostoli Dei Filio ascribunt, quæ in hoc loco Salomon sapientiæ attribuit. Nam hic quidem dicitur sapientia rerum creationi præfuisse, illi autem per Filium secula condita esse docent. Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est Coloss. 1. Quoniam uisibilia et inuisibilia per ipsum

sum condita sunt, & ipse ante omnia est. Hebre. 1.
Tu fundasti in principio terram, et opera manuum
tuarum coeli sunt.

Quarto, Nulla est Dei genita sapientia pre-
ter Filium unigenitum, cum itaq; hæc formata, ge-
nita & concepta dicatur, non potest de alia quapi-
am intelligi,

Quinto, Sapientie septimò sic dicitur. Omni-
um artifex docuit me Sapientia, quæ omnem habet
virtutem, & promanat à maiestate omnipotente,
quia Lucis eterne splendor est, speculùm & ima-
go bonitatis eius, Hæc Coloss. primo & Hebre. pri-
mo de Filio Dei eterno dicuntur, per quem secula
facta sunt, & qui cuncta uerbo suo potenti portat.
Sic Sapient. 10. Hæc sapientia tecum adfuit, ipsum
hominem creatum conseruauit. Hæc ipsum Iacob
fugientem custodiuit, hæc Iosephum ex carcere libe-
rauit. Hæc populum iustum liberauit à natio-
nibus ex Ægypto, intrauit & liberauit. Hæc
Exod. 3. & 14. de Christo Angelo liberante dicen-
tur, qui & IEHOVAH nuncupatur, qui precessit
Patres in nube & columna ignis, quem Paulus etia-
m Dei Filium fuisse testatur. Cor. 10.

Caro autem Christi cum hæc fierent non sub-
stitit, necesse est ergo nomine sapientie eternum
Dei Filium accipere, de quo dicitur Baruch 3. Ipse
est Deus noster, cui non est comparandus alius, qui
adiuuenit omnem rationem scientie, eamq; seruo
suo

quo Iacob & Israël sibi peracto tradidit, qui deinde comparuit in terra, & inter homines conuersatus est. Deum uero hunc Filiū esse unigenitum docet Ioannes, cum ait, Sermonem Deum, per quem omnia facta sunt carnem factum esse, & inter nos commoratum.

Sexto, Sapientia ordinata ad salutem generis humani ex decreto diuinitatis nulla est præter Dei Filiū, ut Paulus & Petrus manifestissimè testantur. Quapropter hæc sapientia non est imaginaria aut enigmatica, ut aduersarij contendunt, sed ipse Filius ab æterno ad salutem nostram ordinatus.

Septimo, Dei Filius est, cuius delitiæ sunt cum filiis hominum, quia hic cum esset in forma Dei, seruiformam sumisit, habituq; compertus est ut homo, quò genus humanum iræ Dei obnoxium redimeret.

Octauo, Nulla est Dei sapientia, quæ uitam æternam conferre possit præter Iesum Christum, qui sibi uitam se, ueritatem, & uitam nominat. Hec autem, de qua Salomon loquitur, pollicetur querentibus beatitudinem & uitam: Qui me inuenerit, inuens, uitam inuenit, et prolucet fauorem Domini. Qui uero in me peccauerit, iniurius est anima sue, & quicumq; me odio habent, mortem amant.

Postremo huc accedit, quòd omnes prope seniores interpretes inde ab Apostolorum temporibus de etno Dei Filio locum hunc intelligendum esse docent

docent. Ignatius in Epistola ad Tarsenses: καὶ οὐ
 τε φίλος ἄνθρωπος, ὃ δὲ εἶ, καὶ ἐν ᾧ γέγονε
 τὰ πάντα. πάντα γὰρ δι' αὐτῶν ἐγένετο
 ἡνίκα ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν, συμπαρήμην αὐτῶν,
 καὶ ἐκῆ ἡμῶν παρ' αὐτῶν καὶ ἐκῆ ἡμῶν παρ'
 αὐτῶν ἀρμόζουσα καὶ προσέχουσα μοι καὶ
 ἡμέραν: Hoc est: Neq; hic homo merus est, per
 quem & in quo facta sunt omnia, Omnia enim per
 ipsum facta sunt, Quando faciebat celos una ipsi
 aderam, & ibi aderam illi coaptans singula, &
 congratulabatur mihi quotidie, congaudebatq;

Iustinus Martyr in Dialogo cum Tripbone
 Iudeo: Attestabitur mihi sermo ipsius sapientie,
 que est hic ipse Deus ex Patre uniuersitatis genit-
 tus, idem sapientia, uirtus, gloriaq; sui Genitoris, sic
 per Salomonem loquens: I EHOVAH possedit in
 initio uiarum suarum.

Irenæus libro quarto cap. 37. Et quoniam uer-
 bum, id est, Filius semper cum Patre erat per mul-
 ta demonstrauimus, Quoniam & sapientia, que
 erat apud Deum ante omnem constitutionem, per
 Salomonē ait, Deus sapientia fundauit terrā. Vide
 & Tertullianum contra Praxeam, Theophilum li-
 bro 2. ad Autolicum.

Arius etiam cum mouisset dogma exitiale
 aduersus Filium Dei, nunquam negatum est locum
 hunc de Filio Dei interpretandum esse, sicut ex
 scriptis

scriptis Athanasij apparet, sed disputatum est de
 verbo creandi, quod in Latina uersione habetur,
 idq; ignorantia Hebraeae linguae duntaxat peperit.
 Hoc itaq; testimonium cum de eterno Dei Filio o-
 mnia in creatione cum Patre componente intelli-
 debeat, manifestum sit Christum non tunc primum
 cum ex uirgine natus est coepisse, sed ab aeterno a
 Patre uere & realiter genitum esse.

Sed enim ad conuellendum locum, de qua
 tractamus, uarias artes nostri antagonista comen-
 ti sunt.

Primum enim, qui compendio à Francisca-
 nis excogitato uti consueuere, negant ullam huius
 libri Salomonis auctoritatem in Ecclesia uigere
 oportere, qua in sententia est & ipse Franciscus
 dum ita scribit:

Quod postremo corradunt ex Salomone &
 Ecclesiastico, cum libri illi inter canonicos non nu-
 merentur, quid contendunt euincere? Verum cum
 nemo unquam de scripti huius, quod in Hebraeo eti-
 am codice extat, auctoritate dubitarit, quis plus
 uni uana scientia inflato, quam mille alijs pijs, tri-
 buet? Nam quod Hieronymi testimonium profert
 aduersarius, uel de non intellectis pronunciat, uel,
 quod magis consentaneum est recte intellecta malio-
 riose corrumpit.

Non enim Hieronymus de Prouerbij: Salomonis, sed de duobus alijs uoluminibus, Ecclesiastico nempe & sapientia Salomonis, loquitur, unde conspicuum est, quàm perfidè noster aduersarius omnia sacra & profana misceat.

Secundò, alij contendunt cum obsceno illo cane Serueto, parabolicè omnia hæc & figuratè accipienda esse. Sic enim Seruetus, Epistola prima ad Caluinum: Iesum illam Nazarenum pro nobis miseris crucifixum, fateris tu nomine dici Filium Dei, sed reipsa non esse filium.

Nam rationem ueram, quare hic homo sit Filius Dei, non credis eam esse, quòd hic homo uerè sit genitus de substantia Dei, sed tropo quodam ais filium, quia est in eo inuisibilis alius filius, quasi re dius decisis.

Te planè fefellit allegoricum dictum de sapientia genita, quæ & creata dicitur, ut uel hinc colligas figuratam esse locutionem. Et in Epistola octaua idem multis friuolis argutijs probatur nititur, cuius uitula arans Franciscus Davidis similiter huic scribit:

Quid aliud Salomon agit, quàm sub Parabolis exaltare DEI sapientiam, eo quòd DEVS sapienter omnia condiderit? Sed responsio in promptu est, non omnia in eo scripto figurata esse, & parabolica, sed multa *δογματικὰ*
λογ.

Non solum luxa proprio & genuino sensu, etiam si titulus Parabolæ habeat. Ac uocabulum Hebræum *Misle*, nomine Parabolarum an propriissime & commodissime sit redditum, ego quidem dubito. Sed utcumque sit, manifestum & extra controuersiam est, non omnia ibi figurata sed plana & in suo sensu accepta esse, ut cum inquit: Initium sapientiæ timor Domini. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt.

Deinde etsi figurata quedam inserta sunt loco producta, tamen in nomine sapientiæ nulla figura est.

Hæc autem cum genita dicatur, quæ in rerum creatione adfuerit, & ordinata, nequaquam aliò, quàm ad Dei Filium trahi potest.

Tertio nonnulli negant uerbum Hebræum *Holel* significare generationem, sed expressionem & formationem mentis. Respondemus, interdum ab ipsa generatione non discerni, ac in scripturis ante omnes colles formari, est ab æterno esse, ut Iob. 15. Nunquid primus homo tu natus es, & ante omnes colles formatus? Negat enim Eliphaz Iobum ante omnes colles formatum, id est, ab æterno genitum, quod solius filij Dei proprium est.

Postremo refert etiam Franciscus Davidis hanc descriptionem ad præfigurationem futuri hominis Christi, sic inquit: Quod si uolueris præfigurari Christum sub nomine sapientiæ,

præfigures illum promissum à Deo ex semine Dauid dico, qui futurus nobis erat Dei sapientia, & iustitia, & Redemptio. Sed hanc insulsiatē collatio diligens antecedentium & consequentium manifestè arguit. Hæc enim sapientia ante colles genita, & rerum creationi præsedisse dicitur, quod ad naturam humanā trahi nullo modo potest.

Pro. 30.

Secundum. Prouerb. 30. Agur de mensa Dei altitudine differens, tam D E V M, quam Filium ipsius incomprehensibilem esse docet. Quis, inquit, ascendit ad cælos? aut descendit? Quis collegit uentos intra manus suas? Quis constrinxit aquas ueste? Quis constituit omnes terminos terræ? Quod est illi nomen? Quod nomen Filio eius, si modo scis? Hic quoque nonnulli ex aduersarijs ad prædestinationis asylum se recipiunt, quod scilicet de D E I Filio homine tantum ex uirgine nascituro sermonem instituat. Sed quis hoc illis concedat, cum simpliciter sine ullo futuri hominis respectu de immensitate omnipotentis D E I, eiusque Filij differatur? Aut igitur ostendant aliquam in his uerbis Prophetiam esse de futuro, aut malitiosè perspicuum locum inquinare desinant.

Nonnulli uerò, ut Franciscus Dauidis & Georgius Blandrata, dicunt ideo uocari Filium incomprehensibilem & incognitum, quod nūquam

quam extet. O lepida capita, egregiosq; ac religiosos sacrarum literarum interpretes. Anne Deus Pater Filio adiunctus ideo incomprehensibilis dicitur, quod nusquam extet? Certè si hanc interpretandi normam sequi uolent nostri aduersarij, nullus ipsis erit DEVS, sicut profectò nullus est, qui enim Filium non habet, is nec Patrem habet.

Tertium. Micheæ. 5. Et tu Bethlehem Ephratah paruula quidem es inter Chiliarchas iuda, ex te autem prodibit mihi, qui sis dominator in Israël, & exitus eius ab initio à diebus æternis. Principio nullum est dubium, quin hæc de Filio DEI accipienda sint, cum ipsi etiam Pharisei Herodi percontanti locum hunc, ut ex Matthæo apparet, produxerint. Deinde nec illud obscurum est, duarum egressionum mentionem hic fieri, unius quidem quæ ex Bethlehem est, alterius uerò quæ ab initio à diebus æternis. Sed illud imprimis considerandum uenit, quid nomine egressionum accipiat, ut facilius de controuersia iudicium ferri possit.

Certum est egressionem Bethlehemiticam non aliud esse, quàm natiuitatem hominis Christi in stabulo Bethlechem ex uirgine. Quomodo enim prodijt Christus homo? nonne nascendo in Bethlechem ex semper Virgine Maria? Id si ita est, necessario conficietur, egressionem quoq; à diebus æternis na-

trinitatem esse æternam à Patre, atq; hoc modo clarissimum est, Christum Iesum ratione diuinæ naturæ ab æterno uerè genitum esse ex substantia Patris, humane uerò naturæ respectu certo tempore natum esse. Nunc si Dei Filius prodijt et certo tempore ex Bethlehem, & à diebus æternis à Patre, uerè colligimus duas in ipso naturas inseparabiliter copulatas esse. Quod si id non placeat aduersarijs, ostendant eundem hominem & ex Bethlehem, & ab æterno prodijisse, nam homo ipse ne promissus quidem à diebus æternis est, nedum uerè natus.

Hunc locum dextrè & orthodoxè interpretatus est clarissimus et æterna memoriæ dignissimus uir D. Georgius Maior, quem Cuculi isti ingratiissimi Franciscus Dauidis & Caspar Heltus impurißimis rostris proscindere & exagitare conati sunt. Nec hoc contenti Academiam instar Harpyiarum inuadunt, quam sanctè reuereri debuerant, ex qua si quid illis ingenij & eruditionis inest hauserunt. Sed dudum mihi obseruatum eos, qui labe ista Seruetiana inficiuntur, nullum apud se pudori locum relinquere, nihil hos mendacij pudere, nullum iustitiæ, modestiæq; uestigium in illis conspici, ne micam quidem pietatis relucere: Quod magis ferenda sunt equo animo, quæ ab istis Centauris & Lestrygonibus conuitia inimmerentes iaciuntur.

Loquor

Loquor autem de capitibus factionis, hoc est, de Doctoribus, qui spurcissimi huius dogmatis præcipui patroni & propugnatores uideri uolunt. Equidem scio illos obiecturos, magis amandam esse ueritatem præceptoribus, quod & nos uerum esse non inficiamur, sed probandum prius fuerat ueram esse, quam profiteremini doctrinam, sic deinde non maledicentia & obrectationibus, sed cum modestia ab illis deflectendum erat, quos parentum loco uenerari debueratis. Senes bis esse pueros in contumeliam optimi præceptoris scripsit Helius, ipse suam senectutem contaminans, ac in seipso potius, quam in illo ueritatem prouerbij demonstrans. Sed ad rem ipsam nostra reuocetur oratio.

Collegit Franciscus Davidis sex ratiocinationes, quibus contendit locum Michæ de homine tantum Messia intelligendum esse, quas nos paucis ex Dei uerbo refellemus. Primum igitur ait cuncta T. Prophetæ uerba tempus futurum, ac non præteritum respicere, eoq; non æterni sed certo tempore nati Messie mentionem fieri.

Ego uero dico hanc hypothesein falsam esse, quod aduersarium quoq; sensurum existimo, si diligentius paulo uerba inspexerit. Nam initio loquitur quidem de futura egressione ex Bethlehem, sed mox addit huius Messie esse quoq; egressiorem, que sit a diebus æternis. Quæro an egressio a diebus

eternis fuerit futura uel præterita, uel præsens. Certè si est futura, quæ nodum sit, à diebus æternis fuisse dici non potest, nam etiamsi ad tempus edite promissionis referamus, ut tu uis, non tamen futura illa dici potest, quæ iam ante fuit. Confista igitur hic Franciscus Dauidis, & te falsum principium sumpsisse agnoscas, super quod, quicquid extrinsecus non nisi falsum esse oportet.

1.

SECUNDO, ait à diebus æternis & ante omnem æternitatem non equipollere, & uocule, diebus, additionem facere certam temporis determinationem.

Nam, inquit Franciscus Dauidis, quemadmodum dies suum habent initium, sic & illa æternitas, quæ per dies designatur.

Respondeo, ostendat aduersarius è scripturis quid inter se differant phrasæ loquendi, à diebus æternis, & ab æterno, ac commentum, in quo sibi multum placet, extollat, quantum uolet. Cum enim plurima dicat, & nihil probet, fidem illi habere non possumus, nec enim sumus Pythagoræ discipuli, qui cunctis illius uerbis assentiamur, quia αὐτότης & sit. Ostendat etiam è scripturis dies æternos significare tempus illud, quo primum promissio promulgata est.

Proferat quoque testimonium, quo nos doceat nomen egressionis pro continua promissionum repe-

repetitione poni, ac pro summo Doctore agnosce-
mus, id si facere non potest, adhortamur ne in ma-
nifesta luce cœcutire uelit.

Non quod tergiuersatur particulam, Dies, de-
terminationem facere, quid bone Deus aliud est ca- Psal. 102.
lumnia, si hoc non est? Quasi uerò non satis tritum
ac pueris etiam ipsis notū sit, scriptura κατ' ἀνθρώπων
νόμῳ δεῖξαι quandam non semel hoc modo loqui
solitam. Psalmista ita inquit: Tui anni ὁ ΙΕΗΘ
V A H eternis temporibus existunt, anne idcō De-
us ab eterno non est, quia nomen temporis determi-
nationem faciat.

Sic & Daniel, Inuocaui Dominum sempiternū
ut temporibus existentem, num idcō Deus eternus
non erit, quia tempus seu dies illi attribuitur. Ali-
bi etiam Psalmista eternitatem, & immutabilita-
tem predicans inquit: Ipsi peribunt, tu autem idem
es, & anni tui non deficiunt, an ne idcirco annorū
spacijs Deus includetur? Faceffant itaq; ineptiæ
iste, quibus tu Franciscus Davidis, dum acumen Ari-
stotelicum ostentare uis, pueris etiam ipsis ridicu-
lum te præbes.

Præterea addit Franciscus Davidis uerba Mi- 3.
chæ de puro homine, & in certo tempore facto
accipienda esse, eo quòd pios uocet Fratres Mesie,
atq; hic pascat eos in fortitudine et sublimitate no-
minis ΙΕΗΘ V A E Dei sui.

Quæso te, Franciscus Dauidis, concilies mihi lo-
cum præsentem cum illo Iesaiæ 40: Ecce I E H O:
V A H A D O N A I ueniet, & brachium suum
dominabitur per sese, & pascet gregem suum tan-
quam pastor. Nam si in fortitudine Dei sui pascet,
quomodo per sese dominabitur, & per sese pascet
Atq; hæc tu componere non potes, quia Christus il-
le abs te confictus nihil habet proprii, nihil agit
per sese, sed uirtute in tempore emendicata omnia
operatur.

Verum nobis respondere difficile non fuerit,
primum enim quod fratres nos uocat, docet Pau-
lus, unde id factum sit, quia scilicet Dei Filius, per
quem secula facta sunt, non naturam Angelorum,
sed semen Abrahæ assumpsit, unde non pudet fra-
tres nos uocare. Quin etiam Micheas hoc loco dis-
sertè explicat Christum fratrem esse nostrum, quia
Dei Filius, qui ab eterno egressus est, naturam no-
stram assumens in Bethlehem nasci uoluit. Deinde
quod Patrem uocat Deum Messie, id quoq; ad tem-
pus humiliationis in assumpta serui forma refert,
nam in diuina natura seu forma diuina Apostolus
equalem semper Deo fuisse testatur.

Phila.

4.

Porro obijcit Franciscus Dauidis Prophetarum
officium esse, non de præteritis, sed de futuris tra-
ctare & prædicere, ideo Micheas uerba non de an-
teuindano (sic enim loquitur) ac eterno aliquo,
sed de

sed de homine Iesu Christo, de Spiritu sancto concessio et nato intelligenda esse. Falsissimum et hoc principium esse, quod Franciscus Davidis sumit, qui non uidet, nihil uidet. Nam etsi Propheta de rebus futuris non raro uaticinantur, tamen de præteritis etiam presentibusque tractare consueverunt.

Quæso te, Moses de futuris ne agit, cum inquit: In principio creauit Deus cælum et terram? Ego sum IEHOVAH Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti de domo seruitutis? Gen. I.

Quæso te, futurum ne est, quod hic Micheas inquit: Egressiones eius à diebus æternis? Quod enim à diebus æternis egressum est, quomodo id futurum dicetur? Nunc itaque ut tuis cauillis respondeam, dico scripturam de Filio Dei presente, cuiusque actionibus uel presentibus uel præteritis frequentissime loqui: Ies. 51. Excitare, excitare, et robur induc o brachium Domini, quemadmodum. Ies. 51. retro temporibus per omnia secula. Exod. 10.

An non tu illud es brachium, quod concidit ferociam, et dolore confecit draconem? An non tu idipsum es, quod exsiccat mare, aquas abyssi immisit, quodque pelagi profunda peruia fecit, ut transirent redempti? Hoc Domini brachium teste uersa scriptura Filius Dei est, cui actiones præteritæ, nempe miraculum exsiccati maris, Pharaonis interitum, et eductionem populi Israëliti ex Ægypto attribuit.

Sic

Sic Zach. 14. futurum cum praterito coniungitur: Et egredietur IEHOVAH (Messias) et contra gentes illas pugnabit, ut tempore belli belligeravit. illa die stabunt pedes eius ad montem oleam (in assumpta nempe natura humana, cum in cœlum ascēsurus est) qui est in prospectu Ierusalem ad orientem.

Sed quatenus Dei Filius carnem seu humanam naturam assumpturus erat, in eaq; sese patefacturus, miracula editurus, mortem proculcaturus, bene tenus in futuro de eo Prophete uaticinati sunt. Natura igitur diuina semper presens affuit, et quando uoluit operata est, sed patefactio in assumpta seruili forma futura erat, de qua Prophetæ predicere solent.

5. Sed ne futilibus tantum argutijs, puerilibusq; nenijs Franciscus Davidis suam sapientiam ostentare uideatur, ad testimonia Euangelistarum postea recurrit. Sic enim inquit: Quid autem his insistimus, cum huius loci Michee Prophete explicitationē luculentam in nouo testamento habeamus? Etenim Euangeliste Matthæus et Ioannes hoc Michee testimonium non de Christi æterna, sed temporali eius natiuitate citant. Sed quod ad locum Respon.

Matthæi attinet, respondet tibi Theodoretus Cyprius Episcopus in Dialogo, qui ἁγίωνος inscriptus est. ῥήγανται γὰρ φησι, καὶ οὐ Βιβλίου γὰρ Θεodore. ἰδὲ, οὐδ' αὖτως ἐλαχίστη. καὶ ἐν τοῖς ἡγασμένοις ἰδὲ αὖ.

ἰσθαι. Ἐκ οὗ γὰρ μοι ὀφείλειναται ἡ γὰρ
 μου, ὅς τις ποιμανῇ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσρα-
 ῆλ. Ἐπαγάγωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, καὶ ὅπου
 τοῦ αἰῶνος κατοικήσας πρέλιπον, ἀπὸ τῆς προσε-
 νέκοντες πλὴν μαρτυρίαν, εἰρηκῶς γὰρ ὁ πρὸς
 φῆτης, ἐκ οὗ ὀφείλειναται μοι ἡ γὰρ μου,
 ἐπὶ γὰρ καὶ καὶ αἱ ἐξοδοὶ αὐτοῦ ἀπὸ ἀρχῆς, ἀφ'
 ἡμερῶν αἰῶνος. Hoc est, scriptum est enim in-
 quit: Et tu Bethlehem terra iuda, nequaquam mi-
 nima es inter principes iuda. Ex te enim mihi pro-
 diturus est dux, qui gubernaturus est populum me-
 um israel.

Nos uero addamus, quod iudaei ueteratorie
 omiserunt, mutilatum alligantes testimonium.
 Cum enim Propheta dixisset, Ex te proditurus
 est dux, adiecit, Et egressiones eius ab initio à die-
 bus eternitatis. Ex quibus conspicuum est Pharise-
 os, qui semper ueri Messiae hostes fuere, malitiose
 testimonium de eterna eius subsistentia omisisse,
 quorum uestigijs cum noster aduersarius insistat,
 quid aduersum nos concludere possit, non uide-
 mus.

Quod uero ad Ioannis Euangelistae locum ab
 aduersario productum attinet, audiat explicatio-
 nem ex ipso Propheta Michea, qui secundum nati-
 uitatem temporalem ex Bethlehem Christum pro-
 diturum scripsit, quae eternam ipsius egressionem
 nequaquam destruat. Quapropter dicitur Messias
 ex Beta

lehem uenturus, non quod diuina ipsius natura illi sit primū genita, sed quod in humana natura in mundo uisibiliter patefieri cœperit.

Sic explicat locum hunc Theodoretus in Didergo iam citato: Non modò, inquit, Deum, sed etiam hominem: Hominem quidem tanquam à Iuda secundum carnem propagatum, & in Bethlehem natum: Deum uerò tanquam ante secula existentem. Nam uerba, Ex te mihi proditurus est dux, natiuitatem secundum carnem in nouissimis diebus factā describunt. Illa uerò clausula, Egressiones eius ab initio à diebus eternitatis, eternam subsistentiam aperte predicant.

6.

Postremò opponit nobis Caluinū, cuius auctoritate uti posse hominem demiror, cum acerrimū huius impietatis, quam propugnat, hostem semper fuisse ignorare non possit. Sed in huius etiam uiri doctissimi scripto citando suum ingenium monstrosū et ueteratorium prodit, omittens ea, quæ ille disertè & eleganter eodem loco de eterna Christi subsistentia differit.

Verba ipsa adscribam, ut sani omnes Lectores uideant, an ulla sit in isto homine pudoris & pietatis mica, dum ad fallendos simplices truncatis sententijs abutitur. Propheta igitur inquit, ostendit ante conditum mundum Christum fuisse caput, sicut etiam uocatur Primogenitus omnis creature, quia per ipsum creata sunt omnia. Idem uerò
sermo

sermo Dei, per quem creatus est mundus, debuit esse caput Ecclesie, & per eum oportuit instaurari, quæ perdita erant.

Ceterum iudeis non concederem tantum perpetua Dei ordinatione egressus Christi fuisse ab initio, uel ab omnibus seculis, sed duo notanda nobis sunt, Christum scilicet, qui manifestatus fuit in carne, ut Ecclesiam Dei redimeret, fuisse æternum sermonem, per quem creatus est mundus: deinde fuisse destinatum æterno Dei consilio, ut esset Primogenitus omnis creature, præsertim uero ut esset Ecclesie caput, & instauraret gratia & uirtute sua mundam collapsam. Hec ille, ex quibus manifestum est, aduersarium falsarium deprehendi.

Producit quoque Franciscus Davidis in mediū 7.
Glosam ordinariam, ex qua euincere conatur Filium Dei non prius fuisse, quam ex Bethlehem prodiret. Verba hæc sunt: Egressiones eius ab antiquo à diebus eternitatis: sensus est: Ante constitutum mundum decretum fuit, ut nouissimis diebus in mundum prodiret, qui olim Patrib. fuit promissus, siquidem Abraham exultauit, ut uideret diem Christi, uidit & gauisus est. Repudiat & alto supercilio despicit noster antagonista omnia omnium doctissimorum interpretum iudicia, quæ futilia ipsius commenta non probant, at in quibus uel tantillum fæcere uidentur, corradit, exosculatur, ad cælos usque impurißimos scriptores euehit.

Cum

Cum enim & uerbo Dei & perpetuo sanctorum Ecclesiarum consensu destituatur, Acheronta mouere necesse habet. Nunc quoque, quia præter inanēs quasdam uatiunculas, falsas hypothefes, detortasque sententias pro erroris confirmatione nihil reperit, ad glosas quasdam confugit, quæ tamen et ipse nihil prorsus ipsi suffragantur. Nam et nos dicimus ante mundi constitutionem decretum fuisse diuinitus, ut Filius Dei fieret, atque in assumpta serui forma mundo sese conspicuum præberet, idque in nouissimis diebus, seu ut Apostolus loquitur, temporis plenitudine ueniente.

Quin potius tuam, Franciscæ Dauidis, expositionem glosa ista manifestè destruit. Tu enim per egressiones continuam promissionum successiones intelligis, seu assidue repetitas promissiones, hæc uero decretum de mittendo æterno Dei. Filio in assumpta carne factum ante constitutionem mundi, cum promissiones nondum fuissent promulgatæ, quæ an sint ex tuo sensu facile diiudicare poteris. Sed iam ad reliqua scripturæ testimonia progrediamur.

Psal. 2.

QVARTVM. Psal. 2, Recensebo decretum, IEHOVAH dixit ad me, Filius meus es tu, Ego hodie genui te. Locum hunc de æterna Filij generatione interpretandum esse primum docet Apostolus Hebræ. 1. qui ex eo probat Christum uerum Deum esse, per quem etiam sæcula facta sunt,
 & magis

et maiorem angelis, ut pote ad quos nunquam datum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Nam etsi angeli quoque Filij Dei sunt officio, gratia, et electione, natura tamen, ut est unigenitus Dominus noster Iesus Christus, Filij non sunt. Quod si uero Christus natura est Dei Filius, ex Patris substantia ut sit genitus necesse est. Deinde scopus, in quem Psalmista intendit, idem docet, qui est hic, ut ostendat Christum Iesum uerum esse Regem, quia Dei filius sit.

Testantur autem omnia Prophetarum scripta Regem nostrum IEHOVAM seu natura Deum esse, quod cum ita sit necesse est Christum non humane tantum nature respectu filium esse, hoc enim modo uerus Rex esse non possent, sed etiam diuina, secundum quam ab eterno à Patre genitus est.

Hoc sensu citat hunc locum Apostolus Heb. 5. cum de Sacerdotio Christi differit, quia nemo Sacerdos uerus et Redemptor esse poterat, nisi unigenitus Dei Filius, uerus Deus Patri equalis, et uerus homo nobis per omnia excepto peccato similis.

Sed cur, inquires, Apostolus locum hunc de resurrectione Christi interpretatus est Act. 13. Respondeo, Paulum tribus locis hoc scripture testimonio usum esse, nempe Actorum 13. Heb. 1. et 5. ut paulo ante dictum est, sed sensum tamen omnibus in

locis unum eundemq; manere. Sensus autem est,
 Christum Iesum uerum et naturalem filium esse, ab
 eterno à Patre genitum, qui postea propter nos homi-
 mines, & propter nostram salutem caro factus sit.
 Quod autem Christus proprius & naturalis Dei
 Filius sit, apparuit in ipsa resurrectione, propria
 enim uirtute ex mortuis corpus excitanti, sicut an-
 te predixerat. Destruxit templum hoc, & in
 tribus diebus illud reedificabo. Resurrexerunt Lazari-
 us, resurrexerunt & alij plurimi, sed alia po-
 tentia, ideoq; illorum resurrectio nō fuit artha seu
 testimonij naturalis ex Deo filiationis, ut hoc mo-
 do loquamur. Christus autem, sua ui. resurgens de-
 mōstrata morte, se uerum IEHOVAM, & non adopti-
 um sed naturalem esse Dei Filium demonstrauit.
 Volens igitur Apostolus demonstrare, quod Chri-
 stus sit unigenitus Dei Filius, resurrectionem in
 medium produxit, quæ Deitatis opus est, sicut a
 Corinth. 13. Mortuus est ex infirmitate carnis,
 resurrexit uirtute Deitatis. Atq; huius ueritatis
 firma extat in primo capite epistolæ ad Romanos
 explicatio his uerbis. Segregatum in Euangelium
 Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in
 scripturis sanctis de Filio suo, qui genitus est ex
 semine Dauid secundum carnem, declaratum autem
 Filius Dei in potentia secundum Spiritum sanctifi-
 cationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi
 Domini nostri, per quem gratiam, & Apostolorum

acceptus. Quod igitur Franciscus Dauidia lo-
cum ita torquet, Ego hodie genui te, id est, hodie
excitavi à mortuis, sensum Prophete non assequi-
tur, et in multis sese absurditates conijcit.

Primum enim CHRISTVS sui etiam
ipsius filius erit, quia sua virtute à mortuis resurre-
xit, ut Ioan. 10. dictum est: Ego potestatem
habeo ponendi animam, et iterum sumendi eam.
Deinde si tam genitus est, cum à morte est excita-
tus, aut antè non fuisse DEI Filium concedere
oportebit, aut naturam humanam bis natam esse,
duplicique respectu Filium DEI censerì eundem
hominem, nempe conceptionis et resurrectionis.
Quod cum sint absurda, necesse est ut uerborum
Apostolicorum genuinam interpretationem, quam
exposuimus, retineamus. De locis Heb. 1. et 1.
iam antè aliquid dictum est, in quibus Aposto-
lus ex uerbis Psalmiste CHRISTVM esse
proprium DEI Filium ostendit. CHRISTVS
enim nec Saluator, nec Redemptor, nec Iustificator,
neque Mediator esse posset, nisi uerè in ipsum compe-
teret: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Quintum. Paulus Apostolus hunc nominat
Orisilium, per quem secula condita sunt, et qui
quodam potenti suo uerbo portat. Verùm hec ab eter-
no subsistenti et diuine nature competunt. Ego

ratione diuinae naturae Christus Dei filius fuit etiam ante mundi constitutionem. Verba haec sunt. Nouissime locutus est per filium, per quem etiam secula fecit. Et paulo post: Ad filium autem dicit, Tu Domine in principio fundasti terram, et opera manuum tuarum sunt caeli.

Porro nemini sano dubium est, ante mundum conditum esse, et ab eterno esse, aequipollemtes esse loquendi modos, cumque Christus filius sit ante constitutionem mundi, uere etiam ab eterno genitum esse, nemo nisi admodum delirius, inficari potest. Sed enim recurrunt nostri aduersarii ad usitatum $\kappa\omicron\kappa\kappa\upsilon\sigma\ \mu\omicron\delta\omicron\mu$ et cramben toties repetitam, hoc est, ad recreationis asylum, inculcantes filium Dei dici creatorem tantam ratione nouae creationis quae in plenitudine temporum facta est: Eph. 1. Verum superiore libello cum de creatione ageremus, abunde sophisma hoc ex uerbo Dei reuoluimus, ut noua consutatione nihil opus sit. Ioannes etiam Euangelista, si eius uerba citra controuersiam expendantur, hunc uocat unigenitum a Patre, qui in principio apud Deum fuit, qui uerus Deus fuit, et per quem omnia facta sunt: Haec autem eterno Dei Sermoni competere infra capite septimo ostendimus.

Sextum. Multos scripture locos hanc doctrinam uere coelestem stabilientes consultos omittimus, quia ante nos clarissimi uiri Doctor Georgius

gus Maior & Iosias Simlerius accuratissime eos & produxerunt & explicauerunt. Addemus tantum demonstrati onem e scriptura petitam, Deum uidelicet nomine Patris etiam in ueteri testamento fuisse appellatum, sicut ex Iesa. 63. capite apparet. Credentes etiam Filios Dei fuisse uocatos caput 26 eiusdem Prophetæ monstrat.

Nulli autem unquam Deus, nisi unigeniti filij respectu, Pater fuit, quia eterna etiam electio, Eph. 1. fundame- tum & basis nostræ salutis, in ipso facta est, ut Epistola ad Ephesios docet.

Quod si excipiat creationis ratione uocatum fuisse in ueteri testamento Patrem, ex formula fœderis cum Abrahamo icti facile confutatur, & hoc modo nullum etiam piorum & impiorum discrimen aduersarius relinquet. Quod si rursum opponat, respectu futuri filij hominis Patrem uocatum esse, *καὶ οὐκ ἔστιν οὐδὲν* tantum in caillis capiat. Nam si filij adoptitiij reipsa substituere, naturalem filium, cuius respectu ceteri adsciti sunt, nullo magis presentem substituisse oportuit.

Quod si ego filij, quem tenerrime diligo, naturalis respectu quempiam in filium adoptio, utrum queso prius existere oportet? Porro adoptio ista in filios Dei spiritum Christi secum semper affert, qui cum Spiritu Christi ducuntur, hi sunt filij Dei, si uero in ueteri testamento filius non substituit, quomodo

eius Spiritu duci potuerunt? Nam quod ex Sermone
lucanis docet Franciscus Davidis ueteres Spiritum
adoptionis non habuisse, refellit Petrus, dum ait,
Spiritum Christi fuisse in Prophetis, eoque futura
predixisse. 1. Pet. 1. 2. Pet. 1.

Quam etiam ante lapsum Angeli Dei filij no-
cati sunt, quorum dignitas ex futura redemptione
non pendeat, Job. 38. Quis eam ad regulam extra-
xit? Quis demisit lapidem eius angularem? Cum
singul iubilarent stelle matutine, et exultarent om-
nes filij Dei. Quod si Angeli filij Dei, priusquam
nullum esset peccatum, nominati sunt, certe natura-
lem Dei Filium, cuius respectu id honoris consecra-
ti sunt, substituisse quoque necesse est.

Nunc priusquam huic tractatui finem im-
ponimus, rationes aliquot aduersariorum, earumque
confutationes compendio perstringemus. Primum
igitur semper in ore habent hanc rationationem.
Nullus esse dicique Dei Filium potest, qui non sit
Spiritu sancto conceptus, et ex Maria Virgine na-
tus. Sed hic est tantum homo Iesus Christus. Ergo
nullus esse, dicique Dei filius potest, præter hominem
Iesum Christum.

Respondet propositiorem Syllogismi uerum
esse secundum interpretationem Paulinam, nempe
Dei filium natum esse ex Maria, seu ex femine Da-
uid secundum carnem, sed declaratum hunc quoque
esse Filium Dei seu Deum super omnia in secula
laudans

laudandum. Sed id quò magis sit perspicuum, sic accipe: In Christo Iesu due sunt nature inseparabiles & hypostatica unione copulate, diuina & humana, ut tertio capite fusius dicitur.

Vt autem scriptura arctissimam hanc & indissolubilem esse copulationem ostenderet, hominem etiam assumptum uerè Filium Dei uocauit. Sed tamen ut distinguatur caro assumpta ab eterna & diuina ex Patre genita natura, illam à Spiritu sancto conceptam, hanc ex Patre genitam distinctè docet. Hoc sensu quoque nonnunquam filius hominis, nonnunquam filius Dei appellatur. iam uerò si filius Dei in maiore intelligatur is, qui ab eterno ex Patre genitus certo tempore secundum hominem à Spiritu sancto conceptus, & ex uirgine natus est, nihil in ea absurdi erit. Sed quia aduersarius, ut in maiore sese explicat, humanam tantum Christi naturam Filium Dei uocat, excluso Dei Filio eterno, hoc sensu falsam esse maiorem pronunciaré non dubitabimus. Neg. uerò Symbolum Apostolorum nobis contrarium est, quia hic primum nominatur unigenitus Dei filius, deinde de carne assumpta dicitur, quod sit à Spiritu sancto concepta, & ex Maria Virgine nata.

LUC. 1

Frequentè etià uersant illud angeli. Propterea etiam quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Sed rectè obseruatum est ab eruditis interpreti-

bus duarum naturarum, obscure licet, mentionem hic fieri. Vult enim angelus docere, etiam hominem, qui nascetur ex Maria Virgine, uocatum iri Filium Dei, quia scilicet hic non sit futurus homo tantum, sed etiam uerus & aternus Dei filius, in persone unitate.

Atq; huius interpretationis ueritatem arguit particula, (etiam) nec enim simpliciter dicit, quod nascetur ex te, sed addit, etiam quod nascetur ex te, uocabitur filius Dei. Alij referunt ad clariorem filij Dei in nouo testamento patefactionem. Quasi dicat angelus: Nomen filij quod in Ley obscurius cernebatur passim celebre erit, postquam in carne e Spiritu sancto concepta mundo sese manifestauerit.

Porro id etiam obijciunt, quod hec doctrina duos filios & Christos inuebat, quod concedere ut per se absurdissimum, ita ueritati diuinitus patefacte prorsus est contrarium.

Non & hanc ipsam calumniam diluit Paulus, cum Christum uocat Deum in carne manifestatum, seu Dei Filium in natura humana conspicuum factum, & Ioannes Euangelista uanitatem obijctionis huius redarguit, cum Sermonem Deum, per quem omnia facta sunt, carnem factum docet.

Quia igitur unus idemq; Dei Filius humanam naturam assumpsit, huicq; ut Filius esset communicauit in unitate persone, non iam duo filij

sed

sed unus Filius manebit. Paulus Christum in forma Dei subsistentem formam serui assumpsisse docet, & tamen eundem Christum unum uocat Philip. 2.

Quoniam autem scio calumniose in sinistra portem ab aduersarijs rapi, eo quod similitudines non prorsus inter se consentiant, tamen docendi causa similibus e scriptura petitis utcumq; demonstrare uisum est.

Angelus IEHOVAH cum Iacob luctans, quem Oseas Deum exercituum nuncupat, formam uiri ad certum tempus assumit. Neq; tamen ex duabus personis constare dicitur, sed unus idemq; IEHOVAH in forma uiri sese patefacit. Sic Angeli tres ad Sodomitas proficiscentes in uiri forma sese patefaciunt Abrahamo, nec tamen sex persona nuncupantur.

Quanto magis Christus uerus Deus in natura humana hypostatica unione sibi copulata, quam nunquam deponet, apparens unus Dei Filius dicitur. Reliquas obiectiones in libellum huic argumentum peculiariter destinatum reiiciemus. fol. 6.

CAPVT SECVN-

DVM.

Filium Dei verè & realiter subsistisse priusquam ex uirgine nasceretur.

T 5

Nihil

Nihil neq; putidius, neq; monstrosius dogma
Franciscano fingi potest, quo Christian uerum
quidem esse Deum docet, sed eternitatem illi
detrahens tempore certo formatum et in mundum
productum fingit. Nam ut si quis contendat statu
non effigiatam uerum quidem esse hominem, sed ra
tionis expertem, hemo se à risu abstinebit: ita si
quis quempian uerum quidem Deum, sed in tem
pore formatum docet, quis nisi Corabo stultior
approbet? Nos uerò ex Dei uerbo docemus, Dei fi
lium ratione diuine nature uerè & realiter subsi
stisse etiam ante assumptionem carnem, idq; his fir
missimis rationibus demonstrabimus.

PRIMA. Primum autem nostre confirma
tionis argumentum ex eo ducemus, quod uerè Dei
proprium inseparabile est ab eterno uerè & rea
liter subsistere. Hanc ob causam quoties ab idolis
commentitissq; numinibus distinguitur, inter cetera
ita tribet & eternitatem uel principia est ut isa. 43.
Sic dicit excelsus & sublimis, inhabitans eternita
tem, & cuius nomen sanctum est. Daniel. 6. Tra
miserant & paueant Deum Danielis, ipse enim est
Deus uiuens & eternus in secula; & regnum eius
non dissipabitur, & potestas eius usq; in eternum.
Et Ieremie 10. Deus uerus IEHOVAH est, Deus
induens & Rex aternus. Dij autem, qui coluntur &
terram non condiderunt, maledicti sunt.

Cum autem Dei Filius uerus sit Deus, gloriosus
dus

huius testimonium uniuersa scriptura perhibente, manifestum est non in tempore aliquo formatum esse, sed ab eterno subsistisse, atque ita antequam huiusmodi nature respectu conciperetur in utero Viri-
ginitatis realiter fuisse.

Atque id apertius etiam scriptura comprobatur dum disertè eternitatis elogio Dominum nostrum Iesum Christum insignit. Psalmo enim 102. quem Apostolus Hebræi. 1. de Filio Dei interpretatur, expressè inquit: Tu Domine in æternum permanes, Hebr. 1.
et memoria tua sempiternis temporibus. Tu in principio fundasti terram, et opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt et immutabuntur, tu autem domus es, et anni tui non deficiunt.

hanc etiam egressus eius à diebus æternis esse docet, sicut supra, cum de æterna generatione ageretur ostensum est. Quam Iesaias Patrem æternitatis uocat, quod quomodo queso ipsi contempnit, si purus tantum homo sit donis exedificatus, et ætate tempore formatus, ut aduersarij contemnunt? sane ipsum nature lumen, quod profanis etiam gentibus insitum est, clamat, neminem ueri Dei nomine, nisi qui sit æternus, dignum esse, quo magis prodigiosus stupor nostrorum aduersariorum merito ab omnibus deplorandus est.

SECUNDA. Deinde alteram causæ nostre monumentum ex eo sumamus, quod in ueteri testamento locutus esse scribitur. Nam quod Paulus Deum
nominat

nouissimis temporibus per Filium locutum esse docet, ad pleniorē manifestationem, & illustriorem patefactionem, quæ in plenitudine temporum facta est, refertur, ideoq; actiones & apparitiones olim factas non destruit. Locutus est autem dupliciter.

Primum spiritu in Prophetis, quò respiciens Petrus Apostolus Prophetas spiritu Christi locutos fuisse docet. Huc referenda sunt omnia, quæ Dei Filius passim in scripturis loquendi tribuuntur, ut
 Ies. 45. Ego feci terram, & hominem super eam creavi, ego sum, cuius manus extenderunt caelos. Per memetipsam iuravi, mihi flectetur omne genu, & lingua omnis nomini meo confitebitur. Ies. 43. Servire fecisti me in iniquitatibus tuis, & molestiam mihi fecisti in delictis tuis. Zach. 2. Iubila & gaude filia Zion, en enim ipse uenio, & in te habitabo dicit IEHOVAH.

Adiungentur deniq; gentes multæ ad IEHOVAM in illa die, eruntq; mihi populus, in medium autem tui habitabo, sciesq; Dominum exercituum me ad te misisse. Zach. 12. Effundam super domum Davidis & super habitatores Ierusalem spiritum gratiæ & beneficentiæ, ut aspiciant ad me, quem transfixerunt.

Secundò, Locutus est Filius Dei in forma visibili ad certum tempus assumpta, nam etsi nondum naturam humanam unione inseparabili assumpsit

Pat, tamen preludio quodam, officio Mediatoris
 sanctus sanctis Patribus apparuit, eosq; tutatus &
 consolatus est. Angelus siquidem IEHOVAH, Gen. 32.
 qui luctatur cum Iacob, nec creatura est, quia eam
 inuocare, et diuino cultu prosequi nefas est, nec Pa-
 ter aut spiritus sanctus, quia nusquam hi Angeli in
 scripturis nuncupantur, sed Filius ipse, quem alibi
 spiritus sanctus, Angelū magni conlij, et Angelum
 fœderis appellat.

Hunc autem fuisse Dei filium, primum inde
 contendo, quia IEHOVAM & Elobim uocat,
 quorum prius uni soli uero Deo competere superio-
 re libro ostendimus. Nec ualet cauillum officij ra-
 tione quod Dei proprium est angelo tribui, quia
 manet firmum, quod alibi pronūciatum est, ego IE-
 HOVAH, hoc nomen meum est, & hanc meam
 gloriam alteri non dabo. Deinde, quia Iacob huic
 sacrificare iubetur Gene. 35. Surge ascende in Be-
 thel, & habita ibi, faciesq; ibi aram Deo, qui ap-
 paruit tibi, cum coram Esau fratre tuo fugeres. Ies. 63.
 Mal. 7.

Hunc etiam inuocat Gen. 48. Deus in cuius
 conspectu ambulauerunt Patres mei, Abraham &
 Isaac. Deus, qui pascit me tota uita mea in hunc
 usq; diem: Angelus qui eripuit me de cunctis ma-
 lis, benedicat pueris istis.

Quod autem excipit aduersarius Deum fuisse
 se in Angelo presente inuocatum, frigida est tergita
 Herf. ad

uersatio. Nam semper manet firmum, quod scriptura pronunciat, Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles; Angeli etiam creati nusquam se adorari patiuntur; ut Iudicum 19. ad adorandum sacrificare uolentem Angelus inquit: Etiam si dedissem tibi me, non tamen comedam de pane tuo; quod si holocaustum facere uolueris, IEHOVA illud sacrificet. Et Apoc. 22. Cane feceris, conseruus es tui sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui seruant uerba libri huius. Deum adorare.

Sane iuxta opinionem Francisci Davidis Papae sic excusabiles forent, qui in statu, ligno, & lapidibus Deum adorauerunt, illisq; diuinos cultus, qui Deum propitium magis sibi faciant, exhibere. Sed hec excusatio cum sit friuola, quae illos ab idololatrya minime liberet, necesse est etiam nostros aduersarios turpiter hallucinari, & ex Angelis idola fabricare.

Postremo, id etiam arguit non fuisse creatum Angelum, qui cum Iacob luctatus est, quia Hosea 12. disertè IEHOVAH appellatus est his uerbis: In utero supplantauit Fratrem suum, & in robore suo preualuit Deo. Preualuit inquam Angelo, & superior fuit, fleuit & precatus est eum, in Bethel inuenit eum, ibiq; locutus est nobiscum. Et IEHOVAH Deus exercituum, IEHOVAH nomen eius.

Angelus etiam, qui Mosi in Rubo apparet, Dei Filius est, quod his rationibus evidentissimum faciemus. Primum enim Mosi percontanti de nomine respondet se IEHOVAM esse, hoc est, ut Paulus interpretatur, natura Deum, quod ad creaturam transferri nequaquam potest. Quod si angelus fuisset creatus, sine sacrilegio diuini nominis elogium ad se transferre non potuisset, cum Deus suam gloriam alteri non sit daturus.

Annotarunt aut Galatius & multi alij ideo IEHOVAM angelum uerbo futuri temporis Echieh usum esse, ut mysterium manifestationis in carne inueneret, se nempe fore, qui naturam humanam assumpturn in utero Virginis esset, genusq; humanum reum eterne ire Dei redempturus, & promissiones omnes diuinas completurus. Deinde nominat se Deum patrum nostrorum Abraham, Isaac, & Iacob, qui honos unius ueri & eterni Dei proprius est.

Nominat etiam populum Israeliticum suum, cum inquit: Vidi afflictionem populi mei qui in Aegypto est, & clamorem eorum audiui. Ad hec sacrificium a populo Israelitico requirit, & cultum solueri Deo competentem, inquit: Ego ero testis, & hoc tibi esto signum, quod ego miserum te, postquam eduxeris populum istum de Aegypto, seruaueris Deo super monte isto.

Quin etiam noui foederis scriptura docet Dei

Filiam!

fuisse, qui Patribus ueteris testamenti apparuit. Nā Ioannes Euangelista IEHOVAM exercituum sedentem in suo solio, qui uisus est Isaiæ, Christum fuisse docet. Et Paulus Apostolus Christum fuisse scribit ducem populi, eumq; in deserto à Patribus tentatum. 1. Cor. 10. Neq; tentemus Christū, sicut quidē illorum tentauerunt, & à serpentibus extincti sunt.

Ioan. 8.

Tertia. Tertium nostre confirmationis argumentum ducamus ex Christi dicto: Priusquam Abraham fieret, ego sum. Testatur enim claris uerbis, Abrahami seculo longē se superiorem esse, quod ad humanam naturam referri nequaquam potest. Nam quatenus homo est in plenitudine temporis à Spiritu sancto conceptus Abrahamo posterior est. Enimvero non sunt mihi obscura asyla, ad quæ nostri aduersarij sese recipere hoc in loco consueverunt, nempe præscientia, prædestinatio, promissiones et uirtus sacrificij Christi ad omnes ætates sese extendens, sed quàm non huic loco conueniant, indicare promptum est.

Instituta siquidem disputatio est de ætate & annis Christi, quemadmodum ex uerbis Iudeorum colligi potest. Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham uidisti? Christus autem hanc calumniam diluens, ætate & annis superiorem illo esse contendit, ut qui nō sit tantum homo certo tempore formatus, sed et uerus Deus eternitatē inhabitans.

Quarta

Quarta. His addamus etiam, quæ Ioannes Baptista de Christo pronunciat: Qui cum me sequeretur, prelatus mihi est, quia prior me erat. Natura humana Christi certe non fuit tempore prior Baptista, necesse igitur est ad diuinam transserri, quæ nullis temporum uicissitudinibus subiacet. Paulus quoque Coloss. primo, Omnia in ipso consistere, et ipsum esse ante omnia docet. Etsi autem non ignoro multos interpretes ad dignitatem et prerogatiuam, qua Christus in assumpta etiam natura humana omnibus antecedit, hæc referre, tam non scopum et institutum Apostoli aliud monstrare iudicare non difficile est.

Quinta. Postremo nec hoc omittendum est, quod Hebræorum 13. scriptum est: Iesus Christus heri, hodie, et idem in secula. Non enim simpliciter loquitur de uirtute sacrificij Christi, ut aduersarius contendit, sed et de personæ subsistentia ab eterno, sicut alibi clarius explicat, cum inquit. Tu idem es, et anni tui non deficiunt. Concludimus itaque ex his scripturarum testimonijs Filium Dei non tunc primum coepisse, cum in Virginis utero conciperetur, sed quæ Deus est fuisse ab omni æternitate. Pro. 8. Ioan. 1.

CAPVT TER.

TIVM.

In Christo Iesu duas esse naturas
diuinam & humanam, inseparabiliter
vnitas.

Semper in conspectu esse debent verba Symboli
Niceni, in quibus docemur Filium Dei genitum
à Patre ante omnia secula propter nos homines &
propter nostram salutem descendisse de caelis, &
incarnatum esse : Monent enim hæc Dominum
nostrum Iesum Christum duarum esse naturarum,
diuinæ nempe ab eterno genitæ, & humanæ certo
tempore assumptæ, ut mysterium nostre salutis &
redemptionis perfectum & omnibus numeris ab-
solutissimum redderetur. Hanc de persona Fi-
lij Dei ueram doctrinam ut Satan conuelleret, no-
stramq; salutem incertam redderet, portentosis ha-
resibus semper eam obscurare conatus est.

Nisi enim noster Mediator, Redemptor, &
Saluator Deus sit uerus & homo, conscientia
fluctuare semper & ancipites herere necesse est.
Quod ne fiat, constanter & indubitato tenendum
est, Redemptorem nostrum in una persona, quam
Græci, hypostasim uocant, diuinæ & humanæ esse
nature, inseparabili unione, seruata tamen utriusq;
nature proprietate, idq; sequentia testimonia & scri-
pturis petita demonstrabunt.

Primum

Primum. Confirmant primam huius doctrinæ
 veritatem promissiones de Messia promulgate, quæ
 hunc nonnunquam semen mulieris, nonnunquam
 IEHOVAM & verum Deum nuncupant. Sæpe
 multumq; nostri aduersarij questionem agitant,
 utrum in Paradiso filius eternus an homo promissa
 sit? Sed ego sine ambagibus respondeo, promissi-
 ones de IEHOVAH et homine loqui, atq; inde con-
 sando nostrum Messiam verum esse Deum et homi-
 nem. In paradiso mentio quidem fit seminis, sed of-
 ficiū adiectum de conterendo serpentis capite di-
 uinam eius naturam subindicat. Hanc promissionem
 clarius postea sensim explicant Propheta, ut Iere.
 23. Et hoc est nomen quo uocabunt eum, IEHO-
 VAH iustitia nostra. Iesaiæ 27. Et absterget 74.
 IEHOVAH DEVS lacrymam à cunctis
 faciebus, & opprobrium populi sui auferet ab uni-
 uersa terra, quoniam IEHOVAH locutus est.
 Et dicit in die ista, En hic est DEVS noster, ex-
 spectauimus eum, & seruauit nos. Hic est IE-
 HOVAH quem expectauimus, exultabimus &
 letabimur in salute eius. Et 35. Ecce Deus uester,
 cum uindicta & retributione ueniet, Deus ipse uen-
 iet & seruabit nos, Tunc aperientur oculi cæcos-
 rum, & aures surdorum reserabuntur. Item 40.
 cap. Ecce Deus uester: Ecce IEHOVAH ADONAI
 ueniet in robore, & brachium suum domi-
 nabitur per se.

Cum igitur promissiones de uero Deo & homine loquantur, falso sui cerebri commenta sequuntur, qui eas ad purum tantum hominem donis edificatum restringunt. Quod gnauiter faciunt Franciscus Davidis & Blandrata, dum colligunt accervos testimoniorum de humana Christi natura, quam ne Diaboli quidem ipsi unquam negant. Interim uero non observant distinctionem ab Apostolo positam Rom. 9. Christum esse ex patribus secundum carnem, Deum autem super omnia laudandum in secula.

SECUNDVM. Deinde eundem Dominum nostrum Iesum Christum uocat filium Dei & filium hominis scriptura Prophetica & Apostolica, duas in ipso naturas non obscure demonstrans. Sicut autem Filius hominis est, quia in uero Virginitatis & Spiritu sancto conceptus est, ita Filius Dei dicitur, quia ex Patre ante tempora secularis genitus est.

Caro autem non est ex patris substantia genita, sed in Virginitatis utero formata, necesse igitur est duarum naturarum respectu Filium Dei & hominis nuncupari. Hoc modo declarat Paulus Roma. 1. Christus est factus ex semine David secundum carnem, declaratus autem Filius Dei in potentia secundum Spiritum sanctificationis.

Tertium. Huic affuit est, quod idem Christus

Jesus & Filius Davidis & Dominus vocatur. *Matth. 22.*
 Est enim Davidis Filius, quatenus secundum pro-
 phetias ipsi factus ex eius lumbis eductus est. Si-
 cut Petrus *Act. 2.* clare docet. Sed Dominus iu-
 dex est, quatenus uerus & eternus est Deus, re-
 rum omnium uisibilem & inuisibilem creator &
 conseruator. Hoc argumento refellit Christus
Matth. 22. stultam Iudeorum de persona Mes-
 sian opinionem, quorum uestigijs nunc nostri antag-
 oniste insistant.

Quartum. Ioannes Euangelista de risti-
 nae omnium utramq; in Christo naturam depi-
 cit, ut mirum sit tam perfide secte hominem rep-
 trini posse, qui hanc negare aufit. *Ioan. 1. 36.*

Primum enim sine ulla uerborum inuolueris
 monstrat sermonem in principio apud Deum, fuisse
 se, hunc eundem uerum Deum fuisse, per quem om-
 nia facta sint, & sine quo factum sit nihil, quod
 eum factum est. Mox addit λόγος hunc carnem
 factum esse, atq; in carne assumpta inter homines
 conuersatum esse. Nomine autem carnis, cum de
 Christo sermo est, intelligit scriptura uerum huma-
 nitatem cum omnibus nature humane propieta-
 tibus excepto peccato, ut *Rom. 1. 9.* *1. Tim. 3.* Deus
 manifestatus est in carne.

Quintum. Nec illud obscurum est quod *Phil.*
 2. ab Apostolo scriptum his uerbis legitur. Is enim
 effectus sit in nobis, qui fuit & in CHRISTO

CAPVT III

Iesu, qui cum esset in forma Dei, non rapinam arbitratus est equalem se esse Deo: sed semetipsum inuoluit forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, et figura, repertus ut homo, humilem præbuit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Huc enim duplicis forme mentem Apostolus facit, diuine scilicet et seruilis, quarum hanc ab illa assumptam esse dicit. Quod etiam hæc de duabus Christi naturis dicantur, be rationes liquidò ostendunt.

Primum enim tanquam res distinctas opponit formam Dei et formam serui, quod facere nequaquam potuisset, si Christus homo tantum seu seruus fuisset. Deinde docet Christum prius fuisse in forma Dei, quam formam serui assumeret, homo autem prius fuit in forma serui, quam in sublimitatem eueheretur.

Tertio in forma Dei equalis fuit Deo non per rapinam, sed per naturam, in forma autem serui minor fuit Patri, necesse itaque est recte esse distinctam formam Dei et serui, de quibus diuersis naturis prædicari, sicut suo loco iterum dicemus.

SEXTVM. Hæc doctrina repetita est à Paulo et 1. Thimoth. 3. Citra controuersiam magnum est pietatis mysterium: DEVS manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, uisus est angelis, prædicatus est gentibus, fides illi habita

habita est in mundo, sursum receptus est in glorie
am. Erasmus hunc locum, sicut & alios pluris
nos diuinitatem Christi ueram asserentes, pro uis
rili obscurare conatus est. Nam secutus uulgatam
editionem ad Euangelij doctrinam detorsit, quod
nam sit friuolum, sani lectores non sine magna la
bore dijudicare possunt. Quomodo enim Euang
gelium ab Angelis uisum est, quomodo in Spiritu
iustificatum, & postea in gloria sursum receptum?
Alij de Patre interpretantur, ex quorum est nu
mero Stephanus quidam Basilij homo omnis iudici
ij & doctrine expertus, quod item stultum & fri
uolum esse hæc argumenta euincunt.

Primum enim si de Patre interpretari libeat,
concedatur necesse est, Patrem pro nobis passum
& mortuum esse, quod olim Patripasiani sensere.
Is enim pro nobis mortuus est, qui in carne conspi
cium sese mundo prebuit, & ab angelis conspectus
est.

Secundo: Christus iuxta hanc expositi
onem nihil erit aliud, quam Pater incarnatus,
quod uere sentiunt nostri aduersarij, etiamsi id
se se asseuerare inficientur. Præterea caro
CHRISTI erit tantum Patris receptaculum seu
domicilium, CHRISTVS autem ipse erit tan
tum caro, seu purus homo, quod refellit scriptu
ra, quoties ipsum uerum DEVM appellat.

Postremo Pater in Spiritu iustificabitur, & idem sursum in gloria recipietur, quod contra fidei analogiam est, que in Symbolo Apostolico exprimitur. Quapropter ut hec absurda vitentur, intelligamus locum de Filio Dei, qui uerè est Deus manifestatus in carne, quia uerus Deus existens in plenitudine temporum homo factus est.

Septimum. Atque id alibi etiam clare expressit Apostolus, ut Galat. 4. Vbi uenit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, natum ex muliere, legi obnoxium, ut eos qui legi erant obnoxij redimeret, ut adoptione ius filiorum acciperemus. Et Roman. 8. Etenim quod lex prestare non poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc Deus proprio filio misso in similitudine carnis peccatrici prestitit, ac de peccato condemnauit peccatum per carnem, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui non secundum carnem uersamur, sed secundum Spiritum.

Octauum. Sed & Hebraeorum 1. docet Dei Filium, per quem secula facta sunt, & qui portat omnia uerbo potentie sue, ac per semetipsum purificationem nostrorum delictorum facit, non naturam angelorum, sed semen Abrabe assumpsisse. Quia enim Redemptio non ad Angelos, sed ad homines ira Dei obnoxios spectabat, ideo necessarium erat non angelorum sed hominum naturam assumere. Non uerè si distinguitur assumens ab assumpta carne, clarissimè

clarissime conficitur in Christo Iesu Domino nostro, duas naturas inseparabili unione copulatas esse.

Nonam. Actorum nigesimo dicitur, Deum sanguine suo proprio Ecclesiam sibi acquisivisse. Cum autem Deus nec sanguinem fundere, nec pati, nec mori possit, *καὶ ὁμοιωσάμενος ἑωσέως* naturam accipere convenit, quæ pati & mori possit. Equidem scio Franciscum Davidis ad Patrem hec torquere, quod is sui filij sanguine, idcirco suo Ecclesiam redemerit, sed id tunc demum verum erit, cum ex Filio Patrem formabit patremque pro nobis passum & mortuum fuisse evincet.

Decimum. Postremo inde etiam scriptura ostendit duas esse in persona Mediatoris nostri naturas, quia nonnunquam attribuit illi propria, quæ ad humanam naturam referri nequaquam possunt, nonnunquam ea, quæ diuinæ nature nequaquam competunt. Atque hæc nunquam eiusdem nature respectu conciliari possent, quæ tanquam aliena ab alterutra nature predicantur. Vt verbi gratia, Filius dominis est in cælo, ad humanam naturam hæc tamen idem, cum hæc dicerentur, referri minime poterunt. Antequam Abraham fieret, ego sum, nature Christi humane nequaquam conveniet. Tu in principio fundasti terram, & opera manuum tuarum sunt cæli, quomodo quæso humanitati attribuetur? Rursum creatum esse, esurire, sitire, pati, mori, resurgere non dicitur atque, sed humanitatis propria sunt,

CAPVT QVARTVM.

T V M.

Cur congruerit Mediatorem duarum esse naturarum, diuinę & humanę.

QVI eternam & subsistentem Filij diuinitatem abiurarunt, non solum in Filium Dei contumeliosi & blasphemii sunt, sed & salutis nostre reconciliationisq; cum Deo mysterium, quantum in sese est, obscurant & conuellunt. Neq; etiam ut par est reputant quanti nostra salus constet, qui Christum uel humanitate uel diuinitate uera spoliare conantur. Etenim ut redemptio & reconciliatio omnibus numeris absoluta esset, Mediatorem nostrum uerum hominem, & uerum Deum esse congruebat.

Hominem esse necesse fuit propter has saltem rationes. Primum enim ordo iustitię diuinę requirebat, ut quemadmodum homo in paradiso peccauerat, ita rursus homo poenam persolueret. Peccauerat enim Adam, totamq; posteritatem irę DEI & eterne mortis ream fecerat, amittens etiam dona illa, quę in persona totius humani generis acceperat. Nunc itaq; regula iustitię diuinę efflagitabat, ut is qui deliquerat, atq; a DEO se auerterat, poenis subiaceret. Filius

igitur Dei homo factus est, Ade personam & nomen induit, ut poenam pro nobis sustinendo iustitia Dei satisfaciatur.

Deinde legale fœdus DEI cum Adama ictum requirebat, ut pro peccato sanguis effunderetur, et morte expiatio peccatorum fiat. Fœdus enim hæc sententia comprehensum fuerat: De omni ligno hortorum comede, de arbore uero scientiæ boni & mali haud quaquam comedas, nam quacumq; die ex ea comedes, morte morieris. Natura autem diuina nec pati, nec mori poterat, quæ immutabilis est, necesse igitur fuit Redemptorem nostrum uerum hominem esse, ut mortem subire posset. Peccatum enim sine sanguinis effusione non expiatur, ut Epistola ad Hebræos docet.

Tertio, Non solum Adam bona in creatione sibi & toti posteritati accepta amisit, sed mala etiam contraria acquisiuit. Necesse itaque fuit hominem existere innocentem, qui in persona generis humani obedientiam integram, quam lex flagitat, præstaret. Postremo necesse erat nos habere Pontificem per omnia tentatum, ut sensu infirmitatum nostrarum affici posset, nostriq; in ærumnis misereretur. Natura sane humana in hac corruptione sensu iræ diuinæ, & eternarum poenarum tacta, refugit Deum, eumq; accedere horrebat, sed ideo Filius DEI carnem nostram induit,

ut noster esset frater, & cum fiducia ad thronum
ipsius accederemus, ut luculenter Apostolus ad He-
braeos 2. 3. 4. & docet. Quò etiam in epistola ad Ti-
motheum respicit, dum ait, Mediatorem nostrum
hominem Iesum Christum esse.

Sed eundem nostrum Mediatorem & Re-
demptorem Deum esse oportuit propter has rati-
ones.

Primum oportuit peccatum contra eternam
DEI iustitiam introductum destrui & aboleri.
Destructio autem peccati diuinitatis esto, sicut
Iesa. 43. dicitur: Servire me fecisti in peccatis
tuis, & negotium mihi fecisti iniquitatibus tuis. Ego
ego ille ipse sum, qui deleo iniquitates tuas, idè
propter me, & peccatorum tuorum non recorda-
bor. Et si igitur in Carne Christo imponuntur no-
stra peccata, tamen huius destructio ab efficacia &
potentia diuinitatis pendebat, nemo siquidem pecca-
ta, nisi Deus solus remittere potuit. Marc. 2.

Secundo una cum peccato stipendia pecca-
ti abolenda fuerunt, quæ sunt, maledictio legis, ira
Dei, mors & eterna condemnatio. Hæc autem scri-
ptura propriè diuinitati tribuit, ut Hoseæ 13. Ego
IEHOVAH Deus tuus à terra Ægypti, ut De-
um præter me non agnosceres, neq; servatorem
præter me. De manu inferorum redemsem eos, à
morte iudicassem eos. Vbi causa tua ô mors? ubi
perniciēs

perniciēs tua d' inferi. Ies 35. IEHOVAH absorbet mortem vivendo, & absterget Dominus Deus lacrymam à cunctis faciebus. Medium itaq; in destructione mortis est caro Christi, sed à diuina natura huius uirtus, ut dictum est, pendebat. Hinc Apostolus Hebræo. 1. dicit, mortem abolitam esse in sanguine crucis per eum, per quem secula facta sunt, & qui portat omnia uerbo potentis sue. Et nono cap. Per Spiritum eternum semetipsum inculpatum & immaculatum Deo obtulisse docet. Christus sit maledictum & peccatum in carne, pena det in cruce, sed mortis efficacia diuinitatis est.

Tertio: Restituenda fuit iustitia & imago, quam propria inobedientia Adam perdiderat. Hæc autem reparari non poterat, nisi per imaginem Dei infinitam & eternam, per quam cuncta facta sunt uisibilia, & inuisibilia, siue throni, siue potestates, siue dominia, ut epistola ad Colossenses docet. Sic & Epistola ad Hebræos ostendit characterem & ἀπαύγιασμα τῆς δόξης esse Christum, quatenus per ipsum secula facta sunt, & per semetipsum delictorum nostrorum purificationem facit.

De hac dicitur Eph. 4. Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est. Et Coloss. 4. Idem docetur. Reparata est autem hæc iustitia per resurrectionem Christi, resurrectio autem Deitatis est, ut Rom. 1. & 2. Cor. 13. dicitur.

Q. 3. 10

Quarto: Adoptandi eramus in filios Dei donatione & effusione Spiritus sancti, qui enim Spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Rom. 8. Donatio autem Spiritus sancti diuinitatis est, ut Zach. 12. Sic dicit Dominus, qui extendit caelos, fundat terram, & Spiritum hominis in medio eius fingit: Effundam super domum Dauidis & super habitatores Ierusalem Spiritum gratiae & beneficentiae, ut respiciant ad me, quem pupugerunt. Quem locum de Christo interpretantur Matth. 24. Iohan. 19. Apoc. 1.

Quinto: Necessesse est Mediatorem inspectionem esse cordium, ut preces supplicatum exaudire & bona petita largiri possit. Esse autem cognoscere *γινώσκω* solius Dei est, sicut Psalmus septimus inquit: Tu es Deus scrutans renes & corda. Et Ierem. 17. Tu nosti corda & renes filiorum hominum.

Sexto: Non solum ex peccato & iniquitatibus eramus resuscitandi, sed & restauranda erant omnia, ut uita eterna & hereditas immarcescibilis electis donaretur. Sed & resuscitatio animarum ex peccato, & uniuersalis restauratio solius diuinitatis opus est. Ideo dicitur Iesaja 65. Ecce ego creo caelos novos, & terram nouam & ueterum nulla erit mentio. Et Psalm. 102. Hebr. 1. Tu fundasti in principio terram, & opera manuum tuarum sunt caeli: ipsi
peto

peribunt, tu autem permanes, & omnes ut uesti-
mentum uetescunt, ac uelut amictum circumdola-
res eos, & mutabuntur, tu autem idem es, & an-
nui non deficiunt. Ex his itaq; patet CHRI-
STVM IESVM utriusq; naturæ respec-
tu nostrum Mediatorem, Redemptorem & Sal-
uatorem esse.

CAPVT QVIN.

T V M.

Filium DEI natura DEVM
esse, non tantum hominem diui-
num.

Veritatis diuine hostes, Franciscus Dauidis &
Georgius Blandrata cum suis complicibus,
negant Christum esse natura DEVM, sed homi-
nem tantum diuinitate Patris exedificatum esse as-
serunt. Esi autem superiore libro ueram &
ab æterno subsistentem ipsius diuinitatem abun-
de comprobata confidimus: tamen instituti nostri
ratio flagitare uisa est, ut quæ fusius alibi di-
cta sunt, breui nunc compendio oculis lectorum
subijciantur. Nec ego longam hac in parte dis-
putationem instituiam, quia à uiris doctissimis
Caluino, Theodoro Beza, Bullingero, PHILIP-
PO MELANTHONE, Iosia Simlero, Georgio
Maiores,

Maiores, ceterisque hæc doctrina perspicua illustrata est. Tantum igitur compendio ostendere libuit Deum nostrum Iesum Christum uerum & naturæ Deum esse, cui postea confirmationem doctrinæ aduersariorum subiiciemus.

Cap. 4. *Natura Deus. fo. 44.* **Primum.** Ordiamur autem doctrinæ confirmationem à uerbis Pauli clarissimis, qui negat Iesum seruandum esse, qui natura non sunt dii. Vocat autem natura Deum, ceu supra quoque monuimus, cui omnia ueri Dei propria attribui possunt, ut ab æterno esse, infinitum, immutabilem, immortalem, omnia potentem, omnipresentem, sapientiæ, bonitatis, iustitiæ, & misericordiæ inexhaustæ, qui creator ceterum & uisibilem & inuisibilem, seruatorque rerum creaturarum sit.

Cum autem Dei filio seruandum sit, huicque diuinus honos exhibendus, natura quoque Deum esse liquido conficitur. Sententiæ confirmationis hoc syllogismo perspicuitatis causa comprehendendi potest. Nulli diuinis cultibus seruandum est, qui non sit natura Deus, quia Paulus gentes profanas ac seruire Ies, qui natura dii non sunt. Atqui Filio Dei cultibus Deo uero competentibus seruandum est. Proinde Dei filius natura Deus est, non tantum homo diuinus, ut aduersarij contendunt.

Secundum. Huic subdamus id quoque, quod scriptura Filium simpliciter, & sine determinatione ad significationem uel metaphoricam uel metonymicam

synilem, IEHOVAM & Deum uocat. Enim
 uero nomen Dei creaturis etiam commune esse non
 nescio, sed cum aliqua restrictione pertinente ad of-
 ficij rationem, hoc nomine censentur. Angeli uo-
 cantur Elohim Psal. 8. Heb. 2. sic principes, &
 Diaboli Psal. 82. 2. Cor. 2. sed hi natura dii non
 sunt, ideoq; non inuocandi. Filius autem Dei sim-
 pliciter, id est, magis respectu essentie quàm offi-
 cij aut effectus patris in scripturis Deus appellatur,
 ut à ceteris creaturis, qui tantum officij ratione id
 nominis sortiti sunt, perspicue distinguatur. Quod
 autem Christus uerus Deus uocetur, hæc testimonia
 ostendunt. Ies. 40. Ecce IEHOVAH, AD O-
 NA I in robore ueniet, & brachium suum domi-
 nabitur per sese, & pascet gregem suum, tanquam
 pastor. Ioan. 1. In principio erat Sermo, & Sermo
 erat apud Deum. Hic erat in principio apud De-
 um, & Sermo iste Deus erat. Ioan. 20. Thomas no-
 na quadam luce perfusus ait, Dominus meus, &
 Deus meus.

Etsi autem Franciscus Davidis in confuta-
 tione scripti D. Georgij Maioris ad hominem tan-
 tum Christum hæc uerba restringit, tamen tunc de-
 monid uerum esse euincet nouus iste Eutyches,
 cum è scripturis humanitatem Christi in diuinam
 naturam transformatam esse monstrabit.

Nam etsi Thomas oculis corporeis hominem
 intuetur, tamen fidei oculos altius erigens euidentem

X

nature

natura Deum esse agnosceat. Ita Rom. 9. dicitur, Ex quib. est & Christus quò ad carnem, qui est Deus super omnia laudandus in secula. 1. Timoth. 3. Deus manifestatus est in carne, iustificatus est in Spiritu, uisus est ab angelis, prædicatus est gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloria. Tit. 2. Expectantes beatam illam spem, & illustrationem gloriæ magni Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem. 1. Ioan. 5. Hic est uerus DEVS & uita eterna.

Postremo nomen IEHOVAH de eo propriè dicitur, qui natura DEVS est, quod cum CHRISTO DEI Filio non raro in uniuersa scriptura tribuitur, uerum & natura Deum esse manifestum est.

Tertium. Quò & hoc accedit, quod omnia uerba diuinitatis elogia huic Domino nostro Iesu Christo attribuuntur, quorum pleraq; superiore libro à nobis recitata sunt. Ex quorum genere hec sunt: primum & nouissimum esse, ut Apoc. 1. Non li timere ego sum primus & nouissimus, & uiuus: & fui mortuus, & ecce sum uiuens in secula seculorum. Item eternum esse. Ioan. 17. Psal. 102. Mich. 5. immutabilem esse, Psal. 102. Heb. 1. Altissimum esse, Psal. 97. Heb. 1. Adorent eum omnes angeli Dei, quoniam tu Domine altissimus es super

per omnem terram. Deum esse super omnia. Rom. 9.
Psal. 47. 95. &c.

Quartum. Præterea ueræ Christi diuinitatis euidentissimum est argumentum, quod quæ Prophætæ simpliciter & absolute de uno uero DEO predicant, Apostoli & Euangelistæ Christo applicant, ut ostendant Christum esse uerum illum IEHOVAM, qui Patribus ueteris testamenti uisus est. Narrat Iesaias se uidisse in solio suo sedentem IEHOVAM exercituum, atqui Ioannes Christum fuisse docet. Hec dixit, inquit, Iesaias quando uidit gloriam eius, & locutus est de EO. Et alibi DEVS clamat se uerum esse IEHOVAM, qui per semetipsum iuravit sibi omne genus flectendum esse: hunc Paulus Rom. 14. Christum fuisse testatur. Psalmistæ absolute pronuntiat Psal. 102. Deum uerum in origine fundasse terram, quæ auctor Epistolæ ad Hebræos Filium esse scribit. Pronuntiat non semel scriptura uerum Deum Israel in deserto à patribus tentatum fuisse, quem Apostolus Christum fuisse expressè monstrat, 1. Cor. 10. Vnde & illud elicitur, falsum esse principium quod nostri aduersarij sumunt, nomen Dei absolute positum ad Patrem tantum semper restringendum esse.

Quintum. Christum Iesum esse naturæ Deum ex eo quoque patet, quia Filius Dei proprius est & naturalis. Nunquam hæcenus extorquere

Francisco Davidis potuimus, ut Christum naturalem Dei filium esse fateretur, nunc tamen in confutatione scripti D. Georgij Maioris seu Inmemor sui, seu conscientia uictus disertè id fatetur. Nunc si filius est naturalis, duo necessario consequuntur.

69. 269. Vnum, quòd uerè genitus sit ex substantia Patris, quòd hactenus aduersarius negauit. Alterum, quòd sit natura Deus, sicut Abel, quia naturalis filius est patri, natura homo est.

Sextum. Porro operationes etiam diuine nature competentes id arguunt, est siquidem creator, conseruator, liberator, redemptor, saluator, de quibus cum superiore libro copiose dictum sit, pluribus tractare nihil attinet. Ioan. 5. Quaecumq; pater facit, hæc et filius similiter facit.

Septimum. Postremò omnes cultus primæ tabule Christo Iesu attribuuntur, sicut Ioan. 5. scriptum est: ut omnes honorent filium similiter ac patrem. Inter hos primum locum tenet adoratio et inuocatio nominis diuini, quæ non nisi uni uero et æterno Deo competit, iuxta illud: Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli seruiens. Christum autem inuocandum esse superiore libro demonstrauimus. Gen. 48. Actor. 9. 2. Timoth. 2. Alterum gratiarum actio, quam quoq; filio Dei passim attribui manifestum est. 1. Timoth. 1. Gratiam habeo, qui me potentem reddidit, Christo Iesu Domino nostro. Tertium iusiurandum, Rom. 9. Veritatem di-

in Christo Iesu per Spiritum sanctum attestante
mibi mea conscientia. Quartum, Donatio Spiritus
sancti, Ioan. 15. Cum uenerit paracletus, quem ego
mittam uobis à Patre.

CAPVT SEXTVM.

Confutatio causarum, propter
quas aduersarij Christum Deum esse
docent.

Manifestis scripture testimonijs conuicti nos
stri aduersarij Franciscus Dauidis. & Ge- G. W. 219.
orgius Blandrata Christum Deum esse inficiari
non audent. Sed hominem Iesum Deificatum à
Patre contendunt, quod nos hoc capite breuiter
confutare instituiamus. Collegere in quodam li-
bello duodecim causas, propter quas hominem
Christum Deum dici assueuerant, quas nos secundum
ordinem ab illis propositum confutabimus.

Prima causa: Fateor, inquit Franciscus Dauis,
dis, Christum Deum esse, quia plenitudo diuinitatis
in ipso habitat, & Spiritu sancto non ad mensuram
donatus est, Col. 1. Ies. 61. Spiritus Domini super
me, ro quod unxerit me. Apoc. 5. Dignus est agnus
accipere diuinitatem. Conceptus etiam est à Spiri-
tu sancto, & Pater cum omni sua plenitudine in
ipso habitat. Respondeo, falsum esse principium,
patris habitatione ex alla creatura Deū formari

posse temporalem, qui sit adorandus et inuocandus, quia scriptum est: Ante me non est Deus formatus, et post me non erit alius. Neque ullum proferri scripturæ testimonium potest, quod doceat Christum aut propter conceptionem, aut propter dona sine mensura collata Deum esse. Deinde cum aduersarij negent Spiritum sanctum esse Deum, quomodo quæso probabunt Deum tunc ab illo effingi posse cum nos consortes efficit naturæ diuinæ, id est, dona particularia nobis communicat & attribuit. Et cum de Spiritu sancto Christus dicat, omnia de me accipiet, quomodo diuinitas Christi erit ipse Spiritus sanctus sine mensura collatus? Quomodo etiam effugient aduersarij recentem & nouum Deum, de quo sciunt scriptum esse, Non sit in te recens Deus.

Tertio: Distinguit Franciscus Dauidis Christum à diuinitate inhabitante, unde consequitur Christum per se non esse Deum, sed patris diuinitati coniunctum hoc nomine uerè censeri. Id si ita est, sequitur Christum in tempore deificatum esse, aut certè ipsum nihil esse aliud, quàm Patrem in carne sese manifestantem, quod Sabelliani & Patripassiani olim senserunt. Nam si ideo est Christus Deus, quia pater habitat in ipso, extra quem nullus sit alius Deus, necesse erit hunc patrem in carne manifestatum esse. Sed hanc impietatem expresse refellit Ioannes dū ait, Sermo nem fuisse apud Deum, et hunc fuisse Deum, ac postea carnem factum esse, cōmoratumque inter homi-

per, atq; eius gloriam uisam fuisse. Ioan. 1. Hic scriptura $\chi\omicron\gamma\psi$ Deum distinguit à carne: Ergo Deus appellatur non propter carnem deificatam, sed eo quia Deus est nunc cum patre etiam ante carnis assumptionem. Porro, cum expresse dicat Filius Dei: Omnia mea tua sunt, et omnia tua mea sunt. Item, Pater in me, et ego in Patre, sine ambagib. significat se non precario accepisse diuinitatem, sed unū semper eū patre Deum fuisse. Carnis enim non sunt omnia, quæ habet Pater, ut eternitas, et essentia diuina. Ergo loquitur, quatenus sermo est ab eterno à Patre genitus, eiusdem diuinitatis, maiestatis, et potentie.

Quarto: Testimonia in mediū producta suo more deprauat et contaminat, et nihil eorū, quæ intendit ijs confirmare. Ac uerè in ipsum cōpetit, quod apud Horatium dicitur: Amphora cepit institū, currente rota cur urceus exiit? Quod nam enim horū locorū confirmat, Christū ideo esse Deum, quia plenitudo paternæ diuinitatis in ipso habilet, et Spiritu S. sine mēsurā unctus est? Nos quōq; fatemur Christū quatenus homo est à Spiritu S. conceptum esse in utero uirginis, eoq; unctū esse, sed id probandum fuerat, propter hanc unctionem uocari Deū, q. minime præstitisti. In ipso habitare omnem plenitudinem diuinitatis $\sigma\omega\mu\alpha\tau\iota\kappa\omicron\varsigma$ quis inficiatur? uerum an hæc plenitudo: carnem seu humanā naturam deificauerit, seu in Deū uerū transformauerit, queritur. Nec quero nunc de loci sensu, utram aduerbiū $\sigma\omega\mu\alpha\tau\iota\kappa\omicron\varsigma$

Col. 1.

nōq; essentialiter seu substantialiter sit exponenda, an personaliter. Vtūq; sit, hoc tibi probandum fuerit, Franciscus Dauidis, humanam Christi naturam, propter hanc, de qua tu loqueris, communicationem, in diuinam esse mutatam. Quod si uerō talis μεταμóρφωσις, id est, Eutychiana confusio naturarum facta non est, certe alio, quam solius carnis respectu, Deum appellari extra controuersionem esse debet, nempe respectu τοῦ λόγου, quem ut natura Deum, in principio quoq; creationis uerē subsistisse Ioannes cum Moise affirmat.

Porro, si diuinitatem Christus eandem cum Patre habet, eundem quoq; cum ipso Deū esse oportet, quod hactenus constantissime negauit Franciscus Dauidis cum suis affectis, Georgio Blandrata, qui ex præceptore discipulus factus est, & a sobole deuoratus, ceu scorpiones et uipeæ facere cōsueuerunt, Stephano Basilij omnium hominum, quos hic Sol uidit, impudentissimo, cæterisq; huius facinoræ, quos commemorare hoc loco nihil attinet. Redeo ad argumentum: Si Pater & Filius eandem habent diuinitatem, unum quoq; Deum esse necesse est, quia diuinitates plures aut plures Deos fingere nefas est. Sed Franciscum Dauidis Patrem & Filium eandem diuinitatem habere concedit. Ergo concedat oportet patrem & Filium esse unum uerum Deum. Consequentia Syllogismi hypothetici rectè procedit, quia in Deo mente absolutissima omnium acciden-

accidentium exparte abstracta cum concretis essentialiter, ut in scholis loquimur positis, seu usurpatis equipollenter conuertuntur. Hoc autem posito fundamento, quod Pater & Filius sint unus Deus, seu una diuinitas, uidendum an ratione humane in Christo nature id predicari de eo possit. Caro certe & diuinitas, seu humana & diuina natura ita inter se opponuntur quemadmodum solent dissparata seu res diuerse, ut intelligi unum esse Deum Filium cum Patre oporteat non humane nature respectu, sed diuine, secundum quam ab eterno à Patre genitus est, ut postea dicetur. In Quinto capite Apocalypsis deprehenditur Franciscus Davidis etiam falsarius, nam ex suo adiecit particulam, Diuinitatem, que in Ioanne non legitur. Atque ego miror tantam in ullum hominem impudentiam, & malitiam cadere posse, ut contra conscientiam ad decipiendos homines tanta licentia scripturam deprauare audeat, ut que uelit tollat, que libeat apponat. Seruati hæc detestanda uafricies fuit, ut in Apocalypsin insereret particulam, cuius mentio nunc facta est, quam sequi Franciscus Davidis uoluit, quia eundem cum illo erroris & mendacij Spiritum hausit, eodemque quo ille furore blasphemus agitatatur.

Secunda causa: Pateor, inquit Franciscus Davidis, Christum uerum Deum esse, quia Dei Patris uerus & proprius filius est. Cum enim nolle genus

humanum per peccatum mortis obnoxium perire
 gignere sibi ex uirgine uoluit Filium, sanctum &
 inculpatum, cuius incontaminata sanctitas nostra
 peccatis medelam adhiberet. Et si igitur ex Virgine
 uerus homo gignitur, tamen quatenus huius hominis
 Pater Deus est, non tantum homo est, sed uerus
 Dei Filius, ex ædificatus (Hun garico idiomate dicitur,
 felepiteter) omni diuinitate, et potentia. Responsio.
 Principio putares hominem esse sanæ doctrine,
 dum Christum uerum & proprium Dei Filium,
 idcoq; uerum Deum credere fatetur. Sed ubi ratio-
 nem filiationis exponit, toto quod aiunt coelo aber-
 rat, suisq; dogmatibus impietatem detegere postea co-
 gitur. Negat enim Deum æternum habere ex sua
 substantia genitum filium, sicut sacre literæ do-
 cent, sed hunc hominem tantum putat esse, qui ex
 Virgine natus est: quod ita ex ore Domini paucis
 confutabimus.

Primo: negamus Christum Dei filium esse tantum
 quatenus hominem Pater in utero Virginis uirginitatis
 sui Spiritus sine semine uiri nasci uoluit: nam ante
 quoq; filium uocatum esse, genitumq; fuisse à patre,
 quam secundum carnem nasceretur ex uirgine, sa-
 cræ literæ docent, Prouerb. 8. 30. Dan. 4. Mich. 5.
 Psal. 2. Col. 1. Heb. 1.

Secundo: Si dabimus idco Christum esse Deum,
 quia hominem hunc pater sine semine uirili pro-
 duxit, ut temporalem Deum introducamus, necesse
 est.

et. Huius enim filiationis et natiuitatis ex uirgine
 ortū est initium: Ergo etiam diuinitatis, si propter
 temporalem genituram Dei nomine censetur. Sic
 enim Franciscus ratiocinatur: Christus est Dei Filia
 us, quia ex uirgine genitus est uirtute patris: Ergo
 est uerus Deus. Ego rursus sic regeo: Christus sec
 undum te Filius est temporalis, quia certo tempore
 re genitus est: Ergo etiam Deus est temporalis, et
 per consequens iuxta tuum dogma titularis tantum
 Deus. Quod si ad asylum prescientie et predestina
 tionis te confers, hoc ipso magis etiam produs blas
 phemū furorem, quod fingis diuinitatem filij tan
 tum in predestinatione ab eterno fuisse, perinde ut
 natiuitatem in Bethlehē seu filiationem ex uirgine.

Tertio: Et si homo Christus Iesus sine semine
 uiri nascitur, tamen uerus homo est, et semen mu
 lieris iuxta promissiones in Paradiso et postea fa
 ctas. Quod si ex Virgine uerus homo nascitur, non
 igitur uerus Deus, quem ex homine formari aut gi
 gni nimis absurdum fuerit. Quod uero obijcit uerū
 quidem hominem ex uirgine nasci, sed quatenus pa
 ter huius Deus est, Dei Filium merito censeri, ideoq;
 uerum Deum, nimis est ieiunum et dil. m. Pater
 enim uirtute sui spiritus non sic gignit hominem, ut
 eius naturam in diuinā transformet, sed ut maneat
 similis nobis p omnia excepto peccato Heb. 2. 4. 5.
 Adam neminē habet patrem, nisi Deū πρὸ τοῦ πατρὸς
 οὐκ, nec tamē ideo uerus Deus est, nihil enim magis
 alienum

alienū est à uera deitate, q̄ certo tempore formati.
 Angeli, quos scriptura Dei filios uocat iob. 38. Pa-
 tres non habent ullos, præter opificem Deum, neq̄
 tamen ob id ueri dii, aut IEHOVÆ sunt. Et
 quanquam, religiosè fateor uatiuitatem Christi se-
 cundum carnem augustiorem esse in finitis partibus
 creatione Adam aut Angelorum, non tamen essen-
 tiam τὸ λόγῳ qui est ὁμοῶς αὐτῷ eterno Patri
 sed massam nature nostræ ex Virgine. assero geni-
 tam seu in lucem editam esse, quam Iesaias puerum
 & germen Davidis uocat.

Quarto. Repetit eandem superioris blasphemie canilennam, ideò Deum dici, quia diuinitate & potentia sit exedificatus. Apage cum horrenda ista blasphemia, quam uerus Deus & eterni DEI filius unigenitus in te seuerè ulciscetur in die ire, cum unicuiq; secundum sua opera retributurus est. Vocas Christum hominem diuinitate exedificatum, (significantius Hungarice dicitur felcpitetet) quod quid queso est aliud, quam appellare hominem deificatum? Porro, si est diuinitate exedificatus, Deum quoq; exedificatum fateri te oportet, quam impietatem refellunt hæc dicta: Non eris in te recens Deus, & peregrinum non adorabis. Psal. 81. Et: Ante me non est Deus formatus, & post me alius non erit.

Tertia Causa. Credo, inquit, & confiteor Christi diuinitatem eternam esse, quia Patris diuinitas, quo

que in ipso habitat eterna est. Quod autem hæc ipsi data est in natiuitate sua, non ideo Deus est temporalis, quia non est apud Deum temporis aliqua mutatio.

Responsio. Quia uidet Franciscus Davidis ex superioribus causis ab se recitatis necessario confiteri, quod Christus sit Deus in tempore formatus, ideo recusare hanc absurditatem et tegere Nestorianis inuolucris conatur. Verum si uim argumenti inspicias, facile quam hæc ualida ratiocinatio sit, uidebis. Diuinitas Patris in Christo habitans eterna est: Ergo Christus non est Deus temporalis. Quid si ita argumenter? Spiritus sanctus in electis habitans æternus est, Ergo electi æterni sunt: Vult enim Christum æternum Deum dici propter paternam diuinitatem in ipso habitantem. Sed hoc effugium nimis est impeditum et inuium, quia de patris diuinitate hic non est controuersia, sed id quaeritur, utrum Dei Filius una cum Patre æternus sit Deus, quod tu cum neges, qua fronte ad circumueniendos credulos, imperitos et simplices affirmare audes, te diuinitatem Christi æternam non negare. Nam si non negas diuinitatem τὸ λόγος æternon, cur negas Christum Dei Filium æternum esse Deum, cur negas extitisse antequam ex Virgine secundam carnem nasceretur, cur negas creatorem esse et conseruatorem rerum, et eductorem populi israelitici ex Aegypto, cur palam uociferaris
Christi

Christum hūc. nihil egisse in ueteri testamento, nec
extra Dei decretum et prescientia n. aliquid fuisse.

Primum ergo sic argumentor, ut uideas, quo
modo te implices. Cuiuscumq; diuinitas uera et sub
stantialis aeterna est, hunc aeternum quoq; Deum
esse oportet. Christi diuinitas aeterna est etiam se
cundum Franciscum Dauidis: Ergo Christum aeternum
Deum esse oportet. Hinc porro multa extrahuntur,
quae dogma ipsius fanaticum conuclunt,
nam si aeternus est Deus, certē creator est, conser
uator rerum productarum, liberator populi ex Aeg
ypto, & sustentator patrum ueteris testamenti.

Secundo sic: Nulla diuinitas est extra subsisten
tias seu hypostases ὁμοῦς ὄντες, id est, coessentiales
quia non est quiddam διυπὸς αὐτοῖς, aut separatam
ab ipsis personis. Filij diuinitas aeterna est. Ergo &
hypostasim Filij eternam esse necessum est, quod
Eotimiani pernegant.

Tertio sic: Si Patris & Filij diuinitas una ea
demq; est, naturam quoq; eandem esse oportet, non
in diuersis naturis eadem diuinitas plenē esse non
potest. Sed Patris, & Filij diuinitatem eandem esse
Franciscus Dauidis concedit, Ergo & naturam
unam eandemq; esse concedat oportet. Quod si au
tem natura eadem est, certē dare debet, non huius
mane naturae respectu, quae ex uirgine obumbratio
ne Spiritus S. nata est, Deum dici, sed alio respec
tu, uidelicet, quia sermo est genitus ante omnia se
cula

cula & Patre. Ioan. 1. Pro. 8. Postremo inspiciant Lectores, quàm frigidam & absurdam in medium afferat defensionem, quâ eternam Christi diuinitatem propugnare uideri uult. Hec, inquit, diuinitas data est Christo in ipsa natiuitate, nec tamen Deus est temporalis. Nam si certo tempore diuinitas illi data est, profectò certi temporis quoq; Deum esse consequitur.

Quarta causa: Fateor Iesum CHRISTVM uerum Deum esse non tantum ratione officij, sed etiam, quia ordinatus est, ut sit IEHOVAH iustitia nostra, in quo omnia consisterent, & renouarentur, quæ in coelis sunt & in terra Responsio. Non uereatur hic Franciscus Dauidis deprauare dictum Ieremiae, qui Dei Filium uocat & germen Dauidis, & IEHOVAH iustitiam nostram. Nam à Deo Patre ordinatum esse ait hominem Iesum Christum, ut fieret IEHOVAH nostra iustitia, cum tamen uerba Prophete nihil tale sonent. Pungit enim personam Christi, quem initio uocat Dauidis germen, secundâ carnem scilicet, ut Apostolus restringit Rom. 1. 9. et IEHOVAM, id est, Deum uerum, et laudandum in secula. Ro. 9. Tit. 2. Porro cum scriptura dicit Christum ordinatum, aut præordinatum esse, 1. Petri 1. respicit ad officium in assumpta serui forma, non ad diuinam hypostasim, quæ eterna est. Præordinatus est Christus, non ut esset IEHOVAH, quæ nunquam incipit nec desinit esse, sed ut assumeret naturam

naturam humanam, fieret uictima, & genus humanum sua obedientia Deo placaret & reconciliaret. Non igitur IEREMIAS ordinatum esse scribis, ut sit IEHOVAH, sequeretur enim inde ab eterno non fuisse, atq; ita tuum quoq; Franciscus dogma conuelleretur, quo eternam Christi diuinitatem defendere uideri uis, sed affirmat uenturum Messiam uerum Deum & uerum hominem ad hoc esse ordinatum ut sit iusticia nostra, seu, iustificator noster. Implicat preterea te in hac causa contradictioni, quod te obseruare non potuisse miror, qui Lynceis oculis omnia perlustrare posse confidis.

Nam scribis non tantum officij ratione dictum, sed etiam quia ordinatus est, ut sit IEHOVAH, per quem omnia restituerentur, quæ in cælis et terra sunt. Nonne ad officium Christi restitutio pertinebat? nonne reparatio iustitiæ pars erat officij Christi? Certè ideo Filius Dei apparuerat, ut destructio regno Satane iustitiam restitueret, & corrupta in nobis lapsu primorum peccatum resiceret. Hec ergo ad officij rationem pertinent, unde sequitur te hic quoq; tantum diuinitatem officialem seu uicariam imo titularem tantum uel potius imaginariam in Christo fabricare. Nec uero Dei ordinatio, aut præordinatio Christum Deum facit, ut tu uis, hoc enim modo omnes homines dii forent, quorum alios ordinat ad consortium

ita eterne, alios iusto suo iudicio ad interitum.

Postremò hæc, quæ à te sunt adiecta epitheta, Filium Dei uerum & naturam Deum esse conuincunt. Primum: Nullus est uerus IEHOVAH, qui non sit natura Deus, creator cœli & terre. Filius Dei est uerus IEHOVAH. Ergo est natura Deus, creator machine cœli & terre.

Secundum. Quicumq; restituit imaginem Dei & iustitiam in paradyso amissam, uerus & æternus natura Deus est. Filius Dei id facit. Ergo æternus natura Deus est.

Tertium: Solus uerus & æternus Deus est, qui renouat, quæ corrupta sunt, nam expresse scriptum est in IESAIA: Ego IEHOVAH creo cœlos nouos & terram nouam. Filius Dei reficit collapsa. Ergo uerus & æternus est Deus cum patre & sancto Spiritu.

Quinta Causa. Dico Christum Iesum Deum esse, quia à Deo patre ab æterno fuit præordinatus, ut in ipso & per ipsum Deum intueremur, eiusq; uoluntatē agnosceremus, et credentes in ipsum uitā æternam consequeremur. Atq; hæc causa est, cur Christus Dei facies et imago appellatur, sicut Psal. 79. dicitur. Domine ostende nobis faciem tuam, & salui erimus. Quin etiam in ueteri testamento cum populus dimitteretur à sacerdotibus benediceretur in hanc formam: Dominus ostendat tibi faciem suam

suam. Responsio. Stulti dum uitant uitia in conuicia currunt, inquit Poëta Satyricus. Idem nunc Fotino nostro accidit, qui dum accuratè canere uult, ne temporalem Deum introducat, quem scriptura tanquam fictitium repudiat, seipsum laqueis implicat, quia Christum præordinatum Deum fingit, uel ideo potius Deum nuncupari, non quod in sua hypostasi ab eterno subsisterit, sed quod præordinatus sit. Si diceret præordinatum ratione officij ut Redemptorem et Saluatorem Ecclesie, cum scripturis loqueretur, nunc cum de persona simul & officio accipiat præordinationem, temporaneum quendam Deum statuat, necesse est.

Quod autem 1. Pet. 1. dicitur Christus præordinatus fuisse antequam conditus esset mundus, manifestatus uero extremis temporibus, idem responsum est. Eterno diuinitatis decreto fixum erat & inmutabili uoluntate ordinatum, ut Dei Filius æternus in carne sese manifestaret, fieret uictima, et pretium redemptionis sufficiens, mortem morte proculcaret, & imaginem in hominibus reperaret, uitamq; eternam restitueret. Hæc præordinatio ad officium & manifestationem sui in carne, eternam Filij hypostasim non destruit, quia non sic præordinatur, quasi persona non extiterit, sed ut hæc persona subsistens sese patefaciat, & redemptionis Augop persoluat. Aliter præordinantur hi, de quibus Act. 13. dicitur. Crediderunt quoque

erant ad uitam eternam preordinati, quia horum
 persona extra prescientiam Dei ab eterno non
 subsisterunt, aliter Christus ad officium dispensatio-
 nis, cuius diuina hypostasis ab eterno substituit. Por-
 ro, diuinitatem Christi inde etiam hoc loco stabili-
 re uult Franciscus Davidis, quia sit Facies Dei.
 Sanè Dei Faciem id est, imaginem esse non inficia-
 mur, quia arca cum Propiciatorio quoq; cui Ches-
 rubim imminebant, id ostendebat, unde etiam apud
 Zach. 8. cap: dicitur: Eundo eam ad deprecan-
 dam faciem Domini, & ad querendum IEHO-
 VAM exercituum, sed id tribui tantum homini
 Christo pernego, idq; propter has rationes.

Zach. 8.

Prima. Sancti uiri in ueteri testamento in-
 uocantes deprecati sunt faciem Dei, hoc est, Iesum
 Christum, interprete etiam Francisco Davidis. Ver-
 um tunc Dei Filius nondum assumpserat humanā
 naturam, proinde nec fuisse hanc uere dici potest,
 nisi in promissione. Necesse ergo est faciem Dei es-
 se non tantum quatenus est homo, sed etiam quate-
 nus eternus Dei filius. Rem enim non subsistentem
 inuocare & deprecari, quantis esset impietatis &
 amentie?

Secunda: Christus non potest esse substantialis
 Dei facies, nisi eandem naturam habeat, cum autem
 natura diuina non sit humana, recte conficitur, si sit
 tantum homo, proprie non posse faciem Dei dici, et
 consequens non proprie, sed nūcupatiue seu meta-

X

a

phorica

phorice tantum & respectu Deum nominari. Relinquitur ergo, ut Christus DEI Facies in ueteri quoque testamento primum eo appelletur, quia proprius & naturalis est Filius Patrem referens, secundò, quia post editam promissionem per hunc solum Mediatorem accessus est ad Deum. Rom. 5. hicque Dei uoluntatem solus patefecit Matthæi 11. Luc. 10. Item: Dan. 9. Exaudi propter Dominum. Dan. 7. Exurget Michaël Princeps Magnus, qui etiam nunc stat pro filiis populi sui. Ioan. 8. Abraham uidit diem meum et gaudens est. In nouo testamento, postquam λόγος & σὰς ἐγένετο, tota hæc persona dicitur Facies, quia ipse enarrauit nobis Ioan. 1. & per hunc habemus accessum ad Deum in uno Spiritu. Locum Psal. 69, uel potius 50. corrumpit, qui ad ueritatem Hebræi sermonis sic sonat: Deus conuertere nos, & illustra faciem tuam & salui erimus. Loquitur autem Propheta humano more, nam ita comparati sumus, ut irati facie simus contracti, seueri, obscuri, & auersi: benigni uerò, aperti, hilari, illustri & porrecti. Orat ergo Deum, ut remissa indignationis seueritate, benignum se & placatum suo populo exhibeat.

SEXTA CAUSA. Fateor Christum uerum Deum esse, quia est character hypostaseos Patris, & splendor glorie eius. Etenim omnis Dei Patris gloria & splendor in ipso resulget, &

manifeste sese exerit. Atque hec causa est, propter quam Esa. 60. & 66. lux & gloria Domini uocatur. Et Abacuc. 3. Splendor eius, quasi lux fuit. Vnde. 2. Cor. 3. & 4. Ioan. 12. & 17. Responsio. Sumpsit hanc causam Franciscus Davidis ex primo capite ad Hebræos, in quo Dei Filius splendor glorie, & character persone Patris nuncupatur. Sed perperam, & impie ad humanitatem restringit, cum Pauli institutum seu consilium sit, contra perfidiam Iudeorum demonstrare Christum in carne manifestatum non tantum hominem esse, sed etiam uerum Deum, qui Angelorum quoque caput sit & creator. Dico igitur Christum splendorem esse glorie paternæ, non tantum quatenus est Mediator seu Deus in carne manifestatus, sed etiam æternæ subsistentis nature respectu, idque his rationibus confirmo.

Prima. Hunc nominat Apostolus characterem & ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρὸς per quem secula facta sunt, & de quo Psalmista scripsit: Tu I E H O V A H in principio fundasti terram, & opera manuum tuarum sunt cæli. Atque secula facta sunt per Filium Dei æternum, non per humanam naturam. Ergo χαρακτήρ ἡ αὐτοῦ ἀπαύγασμα πατρὸς dicitur Dei Filius non tantum quia homo, sed quia æternus Dei Filius. Non negamus Christum splendorem esse glorie etiam quia Mediatoris personam nunc sustinet, sed ostendere

dere volumus inscite ad solam humanitatem huius restringi.

Secunda Sap. 4. dicitur: Omnium erifera docuit me Sapientia, quæ omnem habet uirtutem, & promanat à Maiestate omnipotente, quia lucis æternæ splendor est, speculum & imago bonitatis. Quæ Paulus de Filio Dei prædicat, Salomon de æterna sapientia conditricem omnium rerum, unde apparet Christum characterem & ἀπάρτυμα esse, quatenus est æterna Dei sapientia à Patre genita. Pro. 3.

Tertia. Hic est Χάρις (ἡ) ἀπάρτυμα, quæ omnia moderatur uerbo suo potenti. Atqui id diuine nature proprium est elogium. Ergo.

Quarta. Qui per semetipsum purificationem facit nostrorum peccatorum, hic est splendor gloriæ. Id uerò non competit soli carni, quia peccata nemo nisi Deus delere potest. Ies. 43. Marc. 1. Ergo.

Quinta. Splendor gloriæ paternæ est, qui semper ab Angelis adoratur, & cuius thronus in seculum & usque. Hec non propriè competunt nisi diuine nature ab æterno subsistenti. Ergo Christus splendor gloriæ est non tantum hominis respectu, sed etiam quatenus Deus est æternus genitus à Patre ante tempora secularia. Locum quem citat ex Ies. 60. capite. manifestè ipsius dogma desumit, quia hunc qui nenturum est, diserte IEHOVA appellat.

appellat. hoc est, uerum & eternum D E V M.
 Surge, inquit lucida esto, quoniam uenit lux tua,
 & gloria I E H O V A E super te oritur. Ecce
 enim tenebre operient terram, & caligo populos,
 super te autem orietur I E H O V A H, & gloria
 eius super te apparebit. Vides hic uocari I E H O
 V A M Dei Filium, qui in carne sese manifestatu-
 rum erat, cuius gloria apparitura sit in miraculis,
 resurrectione carnis, redemptione, & uite eter-
 nae hereditatis donatione gratuita. De hac glo-
 ria dicitur Ioan. 1. Vidimus gloriam Sermonis
 per quem omnia facta sunt, tanquam unigeniti a
 Patre: nempe, quia etsi diuina Sermonis na-
 tura inuisibilis erat, eius tamen gloriam in ope-
 ribus uarijs exertam discipuli conspexerunt.
 Simili uasfrici locum Habacuc. 3. deprauat, qui
 sic se habet: D E V S de Theman ueniebat, &
 Sanctus de monte Pharan: Sela. Operuit caelos
 magnificentia eius, laude eius plena est terra,
 Et splendor quasi lux fuit, cornua illi ex manu
 eius, & ibi latibulum fortitudinis eius. Certo
 hic nominatim nulla est C H R I S T I facta
 mentio, neq; hunc uocat hoc quidem in loco
 splendorem, aut lucem, sed coruscantem maiesta-
 tis diuinae gloriam, quae ipsam lucem meridia-
 nam superarit. Seu, ut manifestius dicamus,
 splendoris & lucis nomine intelligit Prophe-
 ta absolute maiestatem diuinam, quae P A T R I

Filio, & Spiritui Sancto communis est, nulla enim relatio persone in medium uenit. Sed sanè deus Christum uocari splendorem, quid inde colligitur quàm egregiè ratiocinatur? Splendor eius, inquit, fuit tanquam Lux. Ergo Christus ideo uerus Deus dicitur, quia homo hic est splendor gloriæ: Baculus stat in angulo: Ergo Franciscus Dauidis est insignis Theologus. Nihil sanè curat Franciscus Dauidis de sensu uero testimonij ab se citari, dum modo aliquid dixisse uideatur. Sanè si de Christo interpretari liceat ex ipsius sensu orationem Habacuc, multa inde colligi possunt argumenta, quæ æternam ipsius subsistentem diuinitatem confirmant, & stabiliunt.

Primum enim huic Legi promulgationem tribuit, in his siquidem uerbis, Deus de Theman ueniebat, alludit ad uerba Moysis Deut. 33. Dominus de Sina uenit, et ortus est eis ex Seir: illuxit de monte Pharan, et uenit cum decem millibus Sanctorum, à dextris ignea lex ad eos. Iam si hic splendor Dei Filius affuit in promulgatione Legis, sicut certè affuit, diuine nature respectu ante Mariam quoque substituisse necesse est, atq; ita splendorem uocari non tantum quia homo est, sed multò magis, quia unigenitus Dei filius ab æterno fuit. Argumentum tale est. Huius splendor effulsit tanquam lux, qui in monte Sina Legem promulgauit. Atqui hic iuxta Franciscum Dauidis Christus est: Ergo Christus promul-

promulgatæ legis author est. Iam Christus Iesus, secundum humanitatem non est eius author, sed ratione diuinæ nature, unde sequitur splendorem quoq; hactenus vocari. Deinde huic etiam distributionem terre Canaan uendicat, cum inquit: Stetit & mensus est terram.

Tertiò liberationem Patrum, sic inquit, Propter iniquitatem uidi tentoria Chusan, contremuerunt cortinae terre Madian, in quibus uerbis alludit ad historias quæ sunt Iudicum 3. 6. 7. descriptæ. Quæ omnia si uero splendori Dei Filii tribuuntur, certè non ad carnem, quæ tunc actu realiter non subsistebat, sed ad diuinitatem sunt referenda. In explicatione testimonij ex 2. Cor. 3. 4. non ero copiosus, quia loquitur Apostolus de gloria noui testamenti seu Euangelij cum comparatione ad uetus: Quod si inquit administratio mortis in litteris, deformata in sexis, fuit in gloria, adeo ut non possent oculos intendere filij Israël in faciem Moysi; propter gloriam uultus eius, quæ aboletur, cur non potius administratio spiritus erit in gloria? Quæ postea Apostolus subijcit uerba de gloriæ representatione nihil ad presentem causam, quia agit de effectu Euangelij, qui est reformatio imaginis Dei à spiritu Domini. Locos ex Ioh. 12. & 17. prolatos inspiciant lectores quia ex his dogmata Francisci Davidis impium & blasphemum perspicere licebit. Sic enim, 12. cap. dicitur: Hæc dixit Esaias,

quando uidit gloriam eius, et locutus est de ea. Gloriam hominis non uidit, sed IEHOVÆ exercituum in solio sedentis, cui Seraphim astantes sanctus, sanctus concinunt, sicut supra ostensum est. cap. 17. sic: Glorifica me ea gloria, quam apud te habui, priusquam hic mundus esset. Certè gloria humanitatis actu reali tunc non substitit, cum terra fundamenta iacerentur, loquitur ergo de diuina & aeterna natura, quemadmodum antè de gloria Patris locutus fuerat: Pater illustra nomen tuum. Sicut ergo petit illustrari gloriam Patris inter homines, ita suam quoque, que sub imbecillitate carnis, quodammodo tecta latebat, & hominib. minus nota erat.

SEPTIMA CAUSA: Dico & fateor Christum uerum Deum esse, quia in forma Dei erat, & quaecumque creata sunt, ad ipsius similitudinem et imaginem sunt creata, sicut Apostolus Eph. 4. 1. Cor. 2. Christum Dei imaginem & characterem appellat. Responsio. Paulus Apostolus sic de Dei Filio Phil: 2. scribit: Idem sit in uobis affectus, qui fuit in Christo Iesu, qui cum esset in forma DEI, non rapinam arbitratus est, equaliter se esse Deo, sed se ipsum exinaniuit formæ serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura repertus ut homo.

Duas esse in Filio Dei naturas hic locus expressè ostendit, quia formam Dei à forma serui distinxit, sicut postea cum de duabus Christi naturis differet.

differtius, uerbosius explicaturi sumus. Formam Dei uocat maiestatem, omnipotentiam & diuinitatem, secundum quod non per rapinam, sed per naturam Deo equalis est. Formam serui appellat humiliationem in carne, in qua diuinitas quasi tecta suam maiestatem quodammodo occultatam non exerebat, seu potius humanam naturam, in qua se usque ad mortem crucis obedientem prestitit, id quod paulo post clarius explicat Apostolus, scilicet inquit, in similitudinem hominum constitutum esse, & figura ut hominem repertum. Sicut ergo in forma serui esse non est aliud, quam hominem esse similem nobis per omnia excepto peccato, ita in forma Dei esse, est Deum esse Patri per omnia omnipotentia, & maiestate equalem.

Esti autem diuina Christi natura, quae mutationi obnoxia non est, maiestate & gloria nunquam cessit, tamen Paulus toti personae Christi maioris humiliationem tribuit propter hypostaticam duarum naturarum copulationem, cum tamen humiliatio facta sit in forma serui assumpta. Ac haecenus Christus exinanitus esse dicitur, quatenus sub carnis infirmitate diuinam maiestatem & omnipotentiam quodammodo occultam tenuit, ut in carne humiliari, crucifigi, & mori posset. Hanc personae Christi descriptionem deprauat Franciscus Davidicus Nestorianus, quiddam spirans ad solam humanitatem.

nitatem refert, ac nomine forma Dei potestatem hominis à Patre acceptam interpretatur, sicut forma serui appellatione eiusdem hominis imbecillitatem et humiliationem, equi pollere contendit dicto Apostoli: Cum esset diues, factus est pauper, perinde ac si diceretur: Irus erit subito qui modo Cræsus erat. Verba ipsius hæc sunt: Cum Paulus ad imitationem humilitatis Christi nos stimulare uellet, à fortiori utitur argumento: Videte, inquit, quid fecit Dominus noster, qui cum esset in forma Dei, id est, potestate summa à Patre predictus, noluit tamen abuti accepta potestate, qua facile poterat se à iudeis, et omni morte liberare, sed exinanivit seipsum, quasi deponeret potentiam omnem et fieret imbecillis, deponeret omnem honorem, et fieret despectus et abiectus, deponeret, inquam, omnes diuitias glorie sue, et fieret pauper et contemptibilis, cui interpretationi respondent Pauli uerba 2. Cor. 8. Esa. 53. Ioan. 1. Hec ille. In hoc loco Christum Deum esse ob id affirmat, quia homo iste sit in forma Dei, id est, ut ipse interpretatur, potens potentia et gloria à Patre in tempore accepta.

Sed hanc interpretationem à sensu Pauli alienam esse primum inde contendo, quia formam Dei et serui tanquam res diuersæ inter se opponit. Sicut autem Formam serui uocat hominem humiliatum seu constitutum in similitudine hominis,

qua

quæ etiam ratione seruus appellatur Ies. 42. 53. et
passum alibi, ita Formam Dei, Deum appellat omni
maiestate et potentia præditum, non per rapinam,
sed per naturam, quia Filius est proprius ab æterno
à Patre genitus.

Secundo: Quia Christum formæ Dei respectu
equalem Deo patri constituit non per rapinam, huius
mane uero naturæ ratione equalis non est, quia dia
ferre alibi fatetur minorem se suo patre esse. Quod
si humana natura nullo modo potest equalis Deo
censeri, certè forma Dei non humanitatem, sed diu
initatem ut significet necessum. Neq; tamen duas
diuinitates fabricamus, ut Fotmiani calumniantur;
quia hic relatio personarum in medium uenit, et
Pater cum filio ita confertur, ut Filio eadem maies
tas et omnipotentia, quæ in Patre est, tribuatur.
Concedimus itaq; Christum esse uerum Deum, quia
fuerit semper in Forma Dei, Deoq; patri equalis,
sed hanc formam ad humanam naturam restringi,
propter eas quas exposuimus rationes, posse nega
mus. Quod postea subiicit Christum ideo quoq; ue
rum Deum esse, quia ad ipsius imaginem et simili
tudinem cuncta creata sint, nullam ueri speciem
habet. Nam si imaginem et similitudinem de ex
terna qualitate intelligis, quomodo ad eius imagi
nem cuncta creari potuerint, cum homo iste quem
tu deificatum esse doces tunc extra Dei præscien
tiam nihil fuerit? Si uero de recreatione, aut ma
ternis

ternis qualitatib. accipis, certe non ad hominis similitudinem sed Dei imaginem homines fabricatos esse scriptura testatur. Quapropter si tuis rationib. fidem haberi uis, profer aliquod scripture testimonium, Christum ideo Deum censerem, quia ad eius imaginem cuncta sint producta.

OCTAVA CAUSA: Fateor Christum Deum esse, quia omnium operum Patris complementum et perfectio est. Quia etiam legis est finis et scopus, in quo omnes Dei promissiones sunt completæ, Rom. 15. 2. Cor. 1. 1. quod quoque ob causam IEHOVA, EL, ADONAI nuncupatur, ceterisque Dei Patris elogiis et nominib. insignitur. Responso. Quid per Complementum operum Dei Franciscus Davidis accipiat, quo nomine Christum Deum censerem scribit, ambiguum est. Nam si intelligit per manum Filij Deum omnia fuisse inde ab initio in creatione, conseruatione, et renouatione rerum, operatum, omniaque ad hunc tanquam scopum dirigi, recte quidem affirmat, sed principium sui dogmatis destruit, quo solum Pater exclusiue omnium rerum creatorem, et conseruatorem asserit. Ac etiam si daret Dei Filium creatorem esse uisibilis machine cœli et terre, quod hactenus constantissime negauit, non tamen simpliciter propter hanc creationem IEHOVAH diceretur. Quid enim? An non fuit IEHOVAH ante mundi opificium? An ex creatione consecutus est, ut IEHOVAH, id est, æterus et naturalis Deus esset? Maxime omnium, id est,

creator est, quia IEHOVAH est, non ideo IEHOVAH, quia creator, hoc enim modo operib. acceptū referre deberet, quicquid diuinitatis haberet. Etenim uero non inficior creationē infallibile esse argumentū ad comprobandam Christi deitatem, sicut sequenti argūento ostendetur, sed id tantū contendo, prius fuisse IEHOVAM seu uerū naturāq; Deū, & creatorem, unde consequitur Christi diuinitatem non pendere ab operibus externis, quæ tantum eius miracula et certissima sunt argumenta. Si uero nomine complacenti, quod magis arbitror, & ex subiecta declaratione assequi possum, intelligit *renewal* seu recapitulationem & renouationem operum Dei, promissionūq; diuinarum completionem, atq; adeo legis etiam perfectionem, quid inde consequetur? Non est enim in sacris ulla uel littera, uel syllaba quæ propter hoc complementum CHRISTVM Deificatum esse, aut uerum DEVM factum affirmet. Sane non negamus promissiones Dei de reparatione hominis in ipso completas, finemq; & scopum legis ipsum esse, sed quis præter te adeo demens est, ut fateatur Christū propter hæc opera Deum esse? aut his operibus consecutum esse, ut Deus censeatur. Atq; ex hoc peruerso principio duo absurda consequuntur: Primum enim diuinitatem acceptam referre debet nostre renouationi, & promissionibus diuinis in se ipso completis, quod nimis blasphemum est.

Secunda

Secundo temporalem Deitatem affingere necesse est, quia hoc complementum certo tempore factum esse inficiari non potes. Sed ne diutius de re manifesta rixas moueamus, unicum scripture locum proferas, quo propter operum patris complementum Christum Deum esse confirmes, Et tibi Io Pean decantabimus.

Cæterum ut tecum agam familiarius Franciscus Davidis, cur non memor es prouerbij, Mendacem portet esse memorem Et mendacium nuquam coheret. Nam in disputatione Albana posteriore cum falsitatem huius causæ clarissimus Et doctissimus uir D. Paulus Thurius detexisset, sententiam retractabas, negabasq; te ideo uocauisse Christum Deum Et IEHOVAM, quia complementum Et perfectio operum paternorum sit, cui nunc rursus contrarium in scripto tuo asseris. Verba tua in disputatione Albana hæc sunt: D. Paulus in uertis meam propositionem, non enim dixi, Christum ideo dici Deum, quod omnes promissiones sint in eo implete: Verum cum Christus sit finis legis, Et complementum operum Dei Patris, recte testimonia ueteris testamenti in nouo testamento applicari Christo, nec ex illis testimonijs ueteris testamenti posse euinci, quod Christus sit ille unus IEHOVAH. Sic quoq; sodalis tuus Blandrata dicebat, sicut in actis disputationis, quæ typis excusa sunt, uidere poteris, Miror, inquit, quod te non uideat

re, quæ iam toties ostensa sunt, nos nunquam dixisse. Nam nos diximus, non quod ideo Christus dicatur I E H O V A H, quia sit omnium operum Dei complementum, sed dicimus semper, & nunc iterum repetimus, Christum non esse illam unum Deum I E H O V A M, cuius sit mentio in veteri testamento, eo quod in nouo testimonia illa Christo applicentur, sed omnia illa testimonia magis ostendere in Christo postea, quæ illic præfigurabantur, sua esse impleta. Hæc nos tunc, quibus nunc contraria scribitis, dum asseritis ideo Christum esse Deum, quia sit ipse omnium operum patris consummatio, Iulius Legis. &c.

NONA CAUSA: Fateor Christum verum Deum esse, quia per ipsum omnia sunt creata, quæcumque in ipsius regno creata sunt & creantur, Ecce enim uetera transierunt, & noua facta sunt omnia: Si quis est in Christo Iesu noua creatura est. Propheta hoc ipsum de eo uaticinati sunt, Isa. 32. 35. 39. 60. 65. 66. Responsio. Ne prestigij Francisci Davidis insidiosis Lectores sibi imponi patiantur, paucis initio, quæ sit ipsius in hac causa mens, obseruandum est. Scriptura duplicis Creationis nuntiat, quarum alteram docendi causa nuntiamus primam, seu, creationem ex nihilo, alteram possumus ferre secundam creationem, sua renovationem & reparationem nuncupare.

Prima est fabricatio rerum uisibilium & inuisibilium

filium, cœli & terre & rerum in his contentarum, de qua Moyses scripsit: In principio creauit Elohîm cœlum & terram. Iesa. 45. Sic dicit IESÛS HOVAH Sanctus Israël, & formator eius: Ego feci terram, et hominem super eam creauit, ego sum, cuius manus extenderunt cœlos, & omni militie eorum impero.

Secunda creatio est restauratio per Christum earum rerum, quæ propter peccatum primorum parentum collapsa fuerant, de qua loquuntur hæc dicta: Psal. 51. Cor mundum crea in me Dñs, & spiritum firmum intra me innotua. Psal. 101. Populus, qui creabitur, laudet Dominum. Psal. 103. Emitte spiritum tuum, & creabuntur. Ies. 65. Ecce ego creo cœlos nouos, & terram nouam, & iterum nulla erit mentio. Ecce enim ego condam Ierusalem, ut ipsa sit exultatio, & populum eius gaudium, & exultabo in Hierusalem, atq; gaudebo in populo meo. Apoc. 21. Et uidi cœlum nouum, & terram nouam, primum enim cœlum, & prima terra abiit, & mare iam non est. Et uidi sanctam ciuitatem, Hierusalem nouam descendentem de cœlo, Deo paratam.

Vide Gal. 6.

Eph. 2. 4.

2. Cor, 5.

Hæc recreatio ratione qualitatum dicitur, quæ in hac uita inchoatur in electis ad possessionem æternæ uitæ, sed consummabitur tunc, cum Deus omnem lacrymam ab oculis suorū absterget, eruntq; omnia in omnibus, ut Apostolus loquitur.

Ne

Nec promiscue hæc ad omnes creaturas extenditur, sed ad solos electos, propter quos cælum quoque et terra peccato contaminata suo modo recreabuntur, ut 2. Pet. 3. dicitur: Veniet autem novus cælus et nova terra, in qua iustitia habitabit. Quod si fieri, dies ille Domini, quo cæli cum stridore præteribunt, elementa vero æstuantia solvantur, terræque & quæ in ea sunt opera exurentur. Sed cælum novum ac terram novam secundum promissum expectamus, in quibus iusticia inhabitat.

Nunc Franciscus Davidis huius tantum creationis, quæ est reparatio generis humani, author ipse Dei Filium agnoscit, unde estimari potest, quam sincere eternitatem & divinitatem Christo tribuat. Nam si ex animo fateretur eternam esse huius divinitatem, cur ab opere primæ creationis unigenitum Dei filium excluderet, cum scriptum sit, Jer. 10. Dii, qui non fecerunt cælum et terram, pereant.

Parro Regnum Christi vocat Sanctorum regenerationem spiritualem, quam ad manifestationem tantum in novo testamento alibi restringit. Negat enim Patres veteris testamenti aut salvatos fuisse cælumque ingressos, aut ad Deum fiducia mediatoris accessisse, aut denique promissiones habuisse rerum spiritualium & eternarum, sed carnalem tantum opulentiam & huius vite tranquillitatem illis promissam fuisse cum sæveto impurissimo & execrabilissimo monstro offerit.

Ne uero iniusta calumnia onerasse illos uideam,
 pencei quasi aliud agens & magis ywe acrimia
 sim typis excusa in medium offeram. Attende pro-
 terea, inquit, Deum Abrahamo dixisse, Dabo tibi,
 & semini tuo post te, nota illud **POST TE**.
 Nota & cum dicit, Vinet in ea. Et, Honora Paren-
 tum & matrem tuam, si uis fieri longeuus super
 terram. **NVSQVAM PROMITTEN-**
tiā sempiternā. Et paulo post hec uerba
 subiicit, Quia omnia abunde declarant, Patres uero
 in testamenti deiectionis fuisse, & ideo uelam
 cor habentes, nulla tunc ratione clausos oculos po-
 tuerunt, uel ad Deum accedere potuisse, nullo aspo-
 te absq; Mediatore homine Iesu Christo accessu po-
 tente. Patres seruituti subiecti nihil à seruis differ-
 runt, Gal. 4. seruis autem heredes esse non potest,
 uide Rom. 7. 2. Cor. 3. Gal. 3. Si etiam uere illu-
 rationis umbram Patres tantum habuerunt, utraq;
 & efficiat adoratione usi non sunt, ubi eorum Sa-
 ba & alta eterna? Notes alterum Abaronis Sacri-
 dotum carnale fuisse, & preceptum carnale Heb.
 & legiq; iustificaciones fuisse iustificaciones car-
 nales Heb. 9. Phil. 3. Constat præterea promissiones,
 penitiones, penas omnes & maledictiones fuisse
 etiam carnales. Leuit. 26. Deut. 28. Carnales uero
 uocantur homines, qui Spiritum regenerationis non
 sunt affecti, sed carnales querunt iustificaciones,
 ut & nunc multi reperiuntur. Sic ergo, inquit
 posico

postea rursum Franciscus Davidis, statulum tro-
 quam sub lege & Moise terrenum fuisse, & terram
 presentem opulentiam olim illis promissam datam,
 promissam etiam uitam eternam sed non datam,
 nisi siquidem eterna umbra tantum uiderant,
 uiderunt inquam, procul iuxta Moysi terram pro-
 missionis, typum celestis uitae, in quam tunc nullus
 est ingressus exceptis duobus Iosua & Caleb. Hic
 debet considera uerbum & mendax ingenium
 Francisci Davidis, qui tam cito sui oblitus promissa
 esse Patribus uitam eternam asserit, cum paulo
 ante dixerit, nunquam Deum uitam sempiternam
 promississe, omnes enim promissiones, & commina-
 tiones carnales tantum fuisse, presentemq; terram
 opulentiam illis fuisse promissam. Oportebat memo-
 riam esse memorem, sed Spiritu perterritus & fu-
 rore hominem correptum esse omnes qui sano sunt
 praediti iudicio, estimare possunt.

Porro in Capite octauo eiusdem libri Patres
 omnes manifestius ad Tertiam progeniem suam, im-
 pietatem blasphemiam homo detegit, sic inquitur
 Certum est nuncium in ueteri testamento saluatum
 fuisse, uel nomen Iesu id est, Seruatoris Deo elici
 ab aeterna aeternitate datum, dicit enim scriptura Mat.
 1. quod saluati in futuro populus a peccatis con-
 tigit, quod dictum conuenit cum Moysi Prophecia,
 qui contrahitur caput serpentis in futuro quod et
 uenerunt gentes predixere. Manifestum

capitulum 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180.

enim est sub ueteri testamento eos, qui uenturam
 aeternam agnoscebant, in spe tantum saluatos fuisse,
 nec ullum ex ipsis coelos ingressum, cum nondum
 essent aperti, et nullus esset praesens mediator.
 Quod enim blaterant, tunc quoque eundem Patrem
 habuisse, quem nos nunc Mediatorem habemus, fa-
 lissimum est, tum quod nulla id unquam scriptu-
 ra docuerit, tum etiam quod Paulo manifeste
 repugnat, qui hominem Iesum Christum dicere
 nostrum esse debere Mediatorem pronunciat. 1. Ti-
 moth. 2. Nemo enim ibi per Christum Deum
 interuocauit, nullus Christus ibi de se testatur, quod in
 uita uita ostium fuit sequester, ut in nouo testamen-
 to. Hae illae, quibus confutandis haec nunc aliquid opor-
 tet ponamus, instituti nostri ratio non patitur, tantum
 ostendere fuit animus, quid ille de Christi creatione
 et regno sentiat. Sane non ignoramus haec esse haec
 ex impuris et putidis blasphemis Seruati lacrimis, qui
 tamen Franciscus Dauidis, ut summa ingenii doctrina
 nouitate uenerit, pro suis uenditare non pudet, et
 hisque se plumis ornare cornucula Hesopice inquit
 uinae piget. Atque ut Romani Sybillae oracula in
 uis diuina consulere consueuerat, quae magna oracula
 Tarquinio emptis tribus libris, ut Geltrudis in
 Capitolio reseruabantur ita et noua oracula Ser-
 gius Blandrata Italus et Franciscus Dauidis. Ca-
 la cadere uolunt, Seruati libros, qui secreto summa
 diligenter adseruantur, consulunt, quos nunc accen-

sunt quoniam impuriore et nocentiores euadunt
 hac oracula cum ex tripode tractare incipiunt, sub
 orant mox ministros imperitos et impudentes, qui
 ea tuam spargant, nulloque cupido nouitatis persua
 deant. Interim duo illi Apollinis amissiles ioculi ex
 pectant, qui si ex sententia successerit
 uictoria sibi congratulantur, sin minus, aut alia rem
 uia aggrediuntur, aut sibi cauent, ne tui autores sua
 se uideantur. Nunc ut ad rem oratio nostra reuocetur,
 nego Christum propter noue creationis opus et
 beneficium, ut Deus esset, consecutum esse. Primum
 certum est uerum Deum fuisse priusquam quicquam
 rerum natura produceretur, sicut Ioannes testatur.
 Sermonem fuisse Deum, antequam omnia per ipsum con
 derentur. Quero igitur ab aduersariis, utrum Chri
 stus uerus et perfectus Deus fuerit, antequam
 aliquid conderet? Si enim fuit uerus Deus, profecto
 non ex operibus diuinitatem consecutus est, si
 non fuit, quomodo queso per ipsum omnia condi
 potuerunt? Quero etiam, utrum homo Iesus Chri
 stus post conceptionem fuerit uerus Deus et
 perfectus. Nam si fuit, non iam ex beneficio crea
 tionis noue Deus esse coepit; si non fuit, mutabilem
 et uariam Christum effeceris, qui nunc nudus ho
 mo, nunc uerus perfectusque Deus fuerit. Quomodo
 si propter nouam creationem dicetur Deus,
 nondum erit uerus et perfectus Deus, qui illa
 nouum in suum finem integre perducit.

Aut igitur dimidiatus erit, expectans perfectionem diuinitatis, aut ex noua creatione, ut Deus esset nondum est adeptus.

DECIMA CAUSA. Fateor uerè Christum esse Deum, quia ipse est profunditas, latitudo, longitudo, & sublimitas diuinitatum Dei, seu quia ipse est, in quo Deum Patrem cognoscere poter. Nam qui Christum uidet, & uerè fide cognoscit, ad Dei patris quoque notitiam perueniat necessarium est. Ioan. 5 a 4. Respexit hic proculdubio Franciscus Davidis ad uerba Apostoli, quæ Ephesi 3. hoc modo leguntur: Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris, fixis in caritate radicibus & fundamento iacto, ut ualeatis esse sequi eum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & profunditas & sublimitas, cognoscereque præminentem cognitionis dilectionem Christi. Sed quid hæc per Deum immortalem instituto ipsius seruiunt? Certè non plus, quàm crepida futuris docenti Theologiam, ut mirum sit hominem ualuisse, ut uideri uult, sacris exercitiis sumptis, & laboribus impetis ad circumueniendos simplices atque potuisse. Apostolus enim non disputat hoc loco, quomodo uideatur Christus uerus Deus sit sed præcatum, ut percipiant Ephesij, quanta sit erga homines dilectio Christi, quæ in redemptione & saluatione palam effusa non inuidentur non autem inuidentur.

Ac per longitudinem, latitudinem, profunditatem & sublimitatem sumpta à Geometricis mensuris translatione nihil intelligit aliud, quàm perfectionem dilectionis Christi numeris omnibus absolutam, ac si dixisset, Quaquaversum respiciant homines, nihil reperient in salutis doctrina, quod non ad hanc caritatem referendum sit. Continet enim una Christi dilectio omnes sapientiæ numeros, quæ in se perfectissima & absolutissima est. Hec dilectio Christi quæ complectitur Ecclesiam, certè non efficit ut sit Deus, eadem enim consequerentur absurda, quæ paulo ante commemorauimus. Nec diuinarum profunditas & sublimitas natura Deum hominem Christum facit, ut Franciscus Diquis contendit, quia scriptura non carnem uocat Deum, sed sermonem, qui in principio apud Deum fuit, & per quem omnia facta sunt. Ioan. 1. Heb. 1. Col. 1. Nec ideo nomen Dei sortitus est, quia ad noticiam Patris perducatur, sed eo potius perducit, quia eternus est IEHOVAH à patre genitus, qui semper in sinu patris fuit. Ioan. 1. Non negamus Christum esse viam, per quam accessum ad patrem habeamus, nec insiciamus plenitudinem diuinitatis in ipso habitare corporaliter, sed probandum tibi fuerat, propterea Christum esse Deum, quia sit uia, quia sit profunditas & sublimitas diuinarum Dei, quod habemus nunquam prestare potuisti. Tu ijs probandis insistis, quæ non requirebant confirmatio-

nam, quæ uerò probanda fuerant, securè negligis, ut
uel inde appareat malam causam te tueri non posse,
sed canoris nugis temetipsum oblectare, uel am-
pullas tantum proiicere sesquipedalia uerba, ut
Horatij uerbis utamur.

VNDECIMA CAUSA, Fateor Christum esse
Deum, quia pater ipsum exaltauit, et æqualem sibi
fecit, deditq; illi nomen, quod est supra omne nomen.
Vide Ioan. 5. Eph. 1. Phil. 2. Heb. 2. & alijs locis.
Responsio. Sicut Hesiodus poetico more ludens fin-
git quandam Virginem Deorum beneficio omnibus
ingenij & corporis dotibus ample cumulata fuisse,
quæ postea Pandora sit dicta propter donorum
communicationem: ita Franciscus Davidis ne eternum
Dei filium, patri quodammodo & natura Deum
fateri secundum scripturas cogatur, fingit
Christum uestitum esse omnibus donis, omniq; po-
tentia, atq; propter hæc collata seu communicata
bona I E H O V A M & Deum nuncupari. Nam
superioribus causis contendit ideo se fateri, quod
Christus uerus sit Deus, quia donis sine mensura sit
exornatus & ex edificatus nunc, propter potentiam
id nominis illi uendicat. Primum fatemur Chri-
stum exaltatum esse, quia formam serui assumpsit,
daturq; illi nomen, quod est supra omne nomen, ut
Apostolus inquit. Sed quatenus ab eterno subsistit
in forma Dei non est exaltatus, quia fuit Deus equa-
lis, non per rapinam, sed per naturam Phil. 2. Sic. n.
Apostolus

Apostolus docet in forma Dei fuisse Deo equalem,
sed in assumpta serui forma seipsum humiliasse, ad
mortem usq; crucis prestitisse obedientiam, ideoq;
exaltatum fuisse, datumq; nomen, quod est supra
omne nomen, ut in nomine IESU flecteretur omne
genus coelestium et terrestrium. Sed propter hanc
exaltationem IEHOVAM, factum esse nego,
nam etiam ante eam hoc nomine dictus est. Ies. 9.
Ioh. 20. Matth. 1. Quod autem scribit Deum Pa-
trem hominem Christum fecisse sibi equalem, fal-
sissimum et Francisco Davidis digna blasphemia
est. Primum enim nulla creatura Deo equalis aut
similis esse potest. Ies. 40. 42. 45. 48. Proinde nec
Christus, si sit tantum semen mulieris, non etiam
equalitatem cum Deo sortiri potuit.

Deinde expresse scriptum est, Deum suam
gloriam alteri (de duobus) non dare, Ies. 42. quia
propter nec equalem sibi ex creaturis ferre po-
test.

Tertio Apostolus equalitatem in divina Chri-
sti natura constituit, quia in forma Dei dicitur equa-
lem Deo esse, Phil. 2. Sic in Ioanne equalis dicitur
quatenus a primo creationis exordio una cum Pa-
tre operatur Ioan. 1. Testimonia quae citat detorta
sunt, quia scriptura in illis locis nusquam affirmat
in tempore factum esse Deo patri equalem. Inspecti-
ent lectores, et hominis ingenium exijs corrupcis
lis saltem estimant.

DUODECIMA CAUSA: Dei Filium & Deum esse fateor Christum Iesum, quia pater ipsum sanctificauit & misit in mundum, sicut Ioan. 10. expresse scriptum est. Si illos dicis Deos, ad quos sermo Dei factus est, & non potest solui scriptura, quem pater sanctificauit & emisit in mundum uos dicitis me blasphemare, quia dixi rim filius Dei sum.

Responsio. Repetit rursum suam Franciscus Davidis blasphemam cantilenam, ideo tantum Christum Filium Dei censerit uerumq; Deum, quia Spiritu sancto sit inunctus missusq; a patre in mundum Redemptor & iustificator. Collocat autem proram & puppim in concione Christi Ioan. 10. quam Ariani quoq; olim, ut ex scriptis patrum, appareret, cupide pro sui erroris patrocinio arripuerunt. Verum animaduersa circumstantia & sententia loci, nulla amplius controuersia in moderatis & non contentiosis ingenijs manere potest. Scopus enim est, Christum non esse Dei filium aut officio, ut principes & angeli, aut adoptione, ut Electi, quos in filio natura dilecto ante iacta mundi fundamenta Deus in filios adsciuuit, sed natura, quae iure omnes creaturas exuperat.

Se uero natura Dei filium ex eo probat, quia sit sanctificatus & missus in mundum, hoc est, delectatus mundo Redemptor, in quo omnes sanctificati & iusti thesauros absconditos reperire licet, quasi

quasi dicat. Me non esse Deum officio tenus aut fili-
 liam officialem, ut sunt Principes, inde colligere
 potestis, quia sum ordinatus & declaratus mundo
 Redemptor, quem scriptura IEHOVAM seu
 natura Deum appellat. Non ergo hoc vult Chris-
 tus, se filium esse propter missionem, aut Deum es-
 se propter officium, sed sanctificationem & missio-
 nem infallibile argumentum & indicium esse osten-
 dit quod sit natura filius, ideoque verus Deus. Ex
 empli causa; Salomon Filius est Davidis non pro-
 pter ius regni, sed propter naturalem genituram,
 ipsum tamen regni ius infallibile est filiationis in-
 dicium, quia ad peregrinam familiam transferri non
 poterat: Christus Dei filius est, quia genitus est a
 patre ante omnia tempora secularia, sed id declara-
 tum est in ordinatione, sanctificatione & missione
 ad officium redemptionis. Nemo enim ad libera-
 dam genus humanum ordinari aut mitti potuit, nisi
 IEHOVAH verus & naturalis Dei filius, ima-
 go et expressa effigies substantiae aeternae, per quem
 omnia facta sunt visibilia & invisibilia, Ose. 1. 10.
 33. 40. 45. 48. Heb. 1. Col. 1. Sanctificatio ergo &
 missio non efficiunt Christum natura Deum aut Dei
 filium, sed confirmant, nam semper fuit filius, sed
 mundo perspicue declaratus est tunc, cum in carne
 sese manifestaret & officium redemptionis absola-
 neret.

Quod si queratur, cui nam natura haec sanc-
 tifica

etificatio competat, responsio in promptu est, Cursum, ut personam missam, secundum utramq; naturam ad hoc munus sanctificatum et ordinatum esse. Nomen enim sanctificationis ad officium pertinet, quod totius personae est, non humanae tantum naturae, ut Stancarus somniat. Neq; uero haec dispensatio aequalitatem cum Patre tollit, quia sponte cum esset in forma Dei, forma serui sumpta seipsam exinaniuit, ut perditum hominum genus morte eximeret.

Nunc paucis exponendae sunt rationes, cur inipsum sit fingere Christum esse Deum non naturae, sed uel propter unctionem, uel propter conceptionem miraculosam, uel propter officium Redemptionis et Saluationis, nam ad haec tria capita omnes commemoratae à Francisco Dauidis causae redigi possunt.

Prima. Sacrae literae cum de Christi unctione loquuntur, sepe ab aeterna generatione et diuinitate distinguunt, ut ostendant ordine praecessisse generationem et diuinitatem, eamq; ab unctione distinguant. Vt Psal. 2. Ego unxi regem meum super Zion montem sanctum meum: Filius meus es tu, Ego hodie genui te. Sic Psal. 45. o Deus, unxit te Deus tuus oleo letitiae et exultationis.

Secunda: Necessse est perpetuo in omnibus personam prius existere, quam officium, et ordine

saltem precedere. Verbi causa: Salomon non ideo Patris est filius, quia rex sit constitutus, sed ideo potius rex, quia Patris est filius. Christus non ideo filius, quia unctus est, ut sit Messias, sed ideo unctus, quia filius est, nec ideo Deus, quia Redemptor, sed eo Redemptor, quia Deus est. Ergo Christi diuinitas non pendet ab officio, sed officium non solum ad humanam naturam, sed ad diuinitatem etiam Christi respicit, quæ in sua natura subsisteret, etiam si filius unigenitus illo officio functus nunquam fuisset. Certe Blandrata maneret homo, etiam si nunquam medicinam facitaret, sed medicus esse, nisi homo esset, nequaquam posset. Non ergo ideo bonus est, quia medicus, sed medicus, quia bonus est.

Tertia. Deus æqualem sibi formare temporali unctione minime potest, quia scriptum est, Ego I E H O V A H, Hic est nomen meum, et gloriam meam alteri non dabo. Potuit ergo gignere, et genuit filium æqualem et ἀνθρώπου ante tempora secularia, sed fabricare seu formare seu creare naturam Deum non potuit, quia scriptum est, Nō erit in te Deus Zār, et non adorabis Deum Necar, id est, recentem et nouum, Psal. 81. Exo. 17. 20. 33. Sicut nec homines filium naturalem, quem natura constituat heredem, formare aut fabricare possunt, sed tantum gignere.

Quarta. Conceptio miraculosa non efficit naturam Deum, quia ut nuper dictum est, ex Spiritu sancto in castissima Virginitatis utero concipitur

Formatur essentia diuina, sed massa nobis per omnia similia excepto peccato & tamen unita, τοῦ λόγου eam assumente καὶ ὑποσάσιν. Matth. I. Luc. 2. Ebr. 2. 3. 4.

Quinta. Si propter officium & regnum Deus dicitur, tandem aboleri hanc diuinitatē necesse est, quia officium persone missæ & modus regni in consummatione seculi cessabunt. 1. Cor. 15. Fui prolixior in huius doctrinæ explicatione, quia præcipuus controuersie cardo in hoc capite de uera Christi diuinitate uertitur, proinde lectores oramus, ut æquo animo uerbositatem ferant. Nunc ad explicanda quedam uocabula, quæ scriptura Dei filio tribuit, uela conuertemus.

CAPVT SEPTI.

M V M.

369 Quid sit in Ioanne λόγος, Sermo.

Postquam uera de æterna Filij diuinitate doctrina ex fontibus Prophetarum & Apostolicorum scriptorum comprobata est, ad explicationem appellationum præcipuarum, quibus Christus Iesum scriptura insignit, nos conferemus. Ac primo quid in Ioanne nomen τοῦ λόγου significet, ostendendum uidetur, de quo uarie fuerunt etiam discrepantes

scerpantes multorum sententiae. Neque uero animus est omnium opiniones refellere, quae suae uanitate concidunt, & iam magna ex parte explosae sunt, sufficet eas tantummodo confutare, quae nostris temporibus imprimis agitari & propugnari coepta sunt. Dicam igitur primum de sententia Serueti & Francisci Dauidis, postea quid uerbo Dei consonum sit, ostendam.

SERUETVS Hispanus, qui in scholis Mahometicis diu uersatus, uenenum ibi Samosatenicum hausit, negat λόγος unigenitum Dei Filium esse, qui cum Patre ab eterno uere substituerit, sed somniat hunc in mente Dei fuisse dispositionem seu dispensationem, qua placitum est, Deo arcanum suae uoluntatis nobis patefacere misso nouissimis temporibus homine Iesu Christo. Sicut igitur futuri operis est idea in mente artificis, ita fingit λόγος esse cogitationem ac uocem Dei, id est decretum, & ideam futuri hominis Iesu, quem in mente pater genituriebat, ut blasphemus ipse loquitur, mulierem expectans, ex qua cum gigneret. Hunc deinde λόγος ait carnem factum esse, quia uoce ab initio prolata genita sit caro ex Virgine assumpta, non aliter ac si homo uerbum proferens ex ore suo proijceret aurum aut margaritam, & quasi hac ratione diceretur uox eius facta esse aurum. Nam ita uerbum Dei potentissimum absque ullo rerum coadiutorio uanis materiam transiisse committitur.

Quod ut liquidius perspiciant Lectores, uerba ipsa
sunt in primum cap. Ioannis audiāt. In principio, in-
quit, erat λόγος, id est relucētia Christi, sermo
referens Christum, sermo prolationis ad Christi ge-
nerationem, ea Christi relucētia erat uerbum
apud Deum, in DEO ipso consistens, in nube lucis
de apparens, & erat ipsemet Deus. De uocabulo
το λόγος eodem loco sic scribit: Proprie signi-
ficat λόγος internam rationem, & externum
sermonem. Quoquomodo est representatio cer-
ta. Representatio erat idealis ratio, seu relu-
centia CHRISTI in mente diuina, sicut in nobis
tam interna ratio, quam externus sermo est relu-
centia seu representatio rei alicuius. Omnis
λόγος est representatio quædam, & lucida re-
presentatio, sicut erat lux & λόγος. Omnis
item sapientia est naturalis relucētia rei propo-
sitæ.

Atque ita ut erat Christus princeps omnium
propositus in mente diuina, ita naturaliter & hy-
postatice relucebat. Hic, sapientia Dei ipsa olim
dicta est ἀπαύγασμα, relucētia, & Christus
ipse, qui ibi relucebat ab Apostolo hodie dicitur
ἀπαύγασμα, relucētia gloriosa. Qualiter au-
tem relucētia ipsa prodierit, uisibilis apparuerit,
& sine aliqua Dei mutatione caro facta fuerit,
post modum ostendemus. Fuit uerè fulgor diuinus
hominem ab æterno referens, & cum mundo pro-
ferens.

ferens. Cum Ioanne uerò dicimus λόγος in principio mundi fuisse idealis rationis prolationem, apparentem externum sermonem, locutionem, iuxta propriū significatum uerbi λέγω, quod est dico, loquor. Reliqui item omnes scripturæ loci sermonem hunc exponunt, quia dixit Deus, locutus est nō inani uoce, sed sermone uisibili. Eò magis quia Deus per hunc sermonem, per Verbum hoc, uoluit mundo manifestari, & externe apparere. Antiquior quoque Apostolorum traditio uerbum hoc intelligit esse in DEO dispositionem, dispositionem externam, lucidam, & uisibilem. Hoc Irenæus & Tertullianus οἰκονομίαν, dispositionem seu dispensationem appellant. Verbum manifestationis DEI, dispositione diuina fuit in ipso DEO, essentia uisibilis, oraculum in nube, ut uerbum quis audiat & uideat magno Dei artificio. Erat substantiale DEI uerbum, oraculum in igne, numen quoddam uisibile, personatus DEVS. Dicebatur Elohim DEVS humana facie uisus, fons luminis, fons uitæ, Christus apud Deum. Ab oraculo illo, uerbo illo, & Christi persona, personato DEO, quasi ab ore CHRISTI prodibat Spiritus omnia uiuificans, & in ipsum Adam halitum uitæ inspirans. Ad imaginem ipsius Christi secundum corpus & animam factus est Adam, & Christus erat personaliter in Deo, quando dixit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.

Verbum in Deo proferente est ab eterno ipsemet
Deus loquens, & in nobis caligines apparens, post
prolationem est ipsa Christi caro, in qua uidetur
Deus, sublata caliginis umbra. ipsemet homo Iesus
Christus est uerbum Dei, uox Dei, substantialiter
ex ore Dei prolatus. Quomodo si te loquens
te uox tua, seu ore tuo emissam nubes mulieri postea
obumbrans fieret genitura ros in uterum decidens
& eam grauidam faciens, ita est Christus prolati-
one Dei in Maria substantialiter genitus.

Atq; idem canis impurus & phreneticus
Epistola prima ad Caluinum clarius hec explicat:
Absurda te hec, inquit, non mouent, id tantum
obijcis, si homo sit sermo, duos esse sermones, non
& duos filios. Nihil tu ibi discernis, quasi
utrumq; promiscue liceat, uocibus confusis. Ut ab-
surditatem omnem & confusionem tollas, unice te
rogo, ne uocibus abutaris. Si propriam significatio-
nem tu seruas, aliud proprie significat λόγος,
aliud proprie significat filius. Sermonis est pro-
prie prolatio & representatio, filij est substan-
tiæ generatio, in hoc est realis distinctio non in il-
lo. Hic homo est Filius, & quia prolatione Dei ge-
nitus est, dicitur Sermo. Et sermo ille olim, quia ad
filij generationem tendebat, & filium referebat,
dicebatur filius: Erat Sermo referens, personalis
filius. Cogita λόγος esse rationem referentem, &
filius esse ex Maria genitum. Si duos sermones,

aut duos filios ratione aliqua dicere libet, alterum esse figuram alterius dicendum est. &c.

Enimvero horresco blasphema scripta hominis spurcissimi legens, sed pauca hæc annotare libuit, ut facilius summa impie & fanaticæ opinionis illius perspicui posset. Nec uero difficile est, hoc perniciosum dogma exercitatis in Dei uerbo confutasse.

Primum enim scripturis inauditum inusitatumque dico, nomen sermonis pro relucencia seu idea futuri hominis, ut ille usurpat, capere: Deinde Sermonem hunc Ioannes unigenitum à Patre uocat, si quis enim diligenter ad eius uerba attendat λόγον uocat μονογενῆ, cum inquit: καὶ ὁ λόγος πᾶς ἐγένετο, καὶ ἐθεασάμεθα τὸν δόξαν αὐτοῦ ὡς μονογενὸς, pronomen siquidem relationum masculino genere positum λόγον non σάρκα refert. Quod si uero λόγος hic μονογενὴς est, certe non idealis fuit ratio, seu relucencia, sed Dei filius καὶ οὐσία à Patre ante tempora secularis uere genitus. Porro diserte Ioannes τὸν λόγον Deum appellat, nam & communis loquendi usus, et articulus prepositus monstrat λόγον subiecti loco, Deum uero predicationi ponendum esse. Preterea & creationem & conseruationem rerum huic unigenito filio Euangelista attribuit, quod non nisi unius uere & realiter subsistentis Dei opus est. Quod autem blaterat, duos filios à nobis doceri, frivolum

Et Sycophanticum est, non enim alium Dei filium docemus, quam ab eterno genitum à patre, qui in carne in temporis plenitudine mundo sese manifestauit, ceu supra quoque dictum est.

Franciscus Davidis Sermonis nomine hominem Iesum Christum intelligit, qui Augusto imperante ex Maria Virgine natus est. Sic enim in libris de uera et falsa unius Dei Patris cognitione scribit. Nos uero Sermonem seu uerbum esse dicimus, Christum hominem uisibilem ex Maria natum, qui uoluntatem paternam homines docuit, hinc etiam quod proloquutor esset paternorum mandatarum, nomen habet Sermonis uel uerbi. Qui enim hic Verbum appellatur, alio in loco à Ioanne et alijs uocatur eodem sensu, Magister, preceptor, Doctor, Apostolus confessionis nostrae, Pontifex, et imago Dei inconspicui. Latius etiam Sozimus, uel quisquis est qui in primum caput Ioannis superioribus annis explicationem Samosatenicam conscripsit, eadem crepat: Ioannes, inquit, uerbi nomine ipsam Dominum Iesum Christum Dei filium, hominem scilicet illam, qui Augusto imperante ex uirgine Maria natus est; intellexit, non ob aliquam eius naturam aut substantiam, sed muneris tantum causa, quo ipse Dei filius functus est, dum Euangelium Patris sui uerbum exponeret. Hec illi. Sanè ex his conspicuum esse potest uerissimum illud esse, quod supra contendimus, nostros aduersarios non aliter

aliter de Filio Dei, quàm de eximio aliquo Pro-
pheta vel Apostolo diuinis donis fuit mensura in-
structio, cogitare & docere.

Et si igitur hunc Deum nominant. Deo- Fili-
um ne manifestis scripture testimonijs reuelari
uideantur, & ut imperitis fucum faciant, tamen re-
ipsa utrunq; negant, & ipsi detrahunt, Quomodo
enim uerus DEVS esse potest, qui non propter na-
turam seu ouo'ia, sed propter officium et quasdam
pre ceteris electis prerogatiuas hoc nomine cense-
tur? Quomodo Dei filius erit proprius, id est, uni-
genitus, qui ex Deo genitus non est, sed per grati-
am adoptatus est, ut blasphemii aduersarij sentiunt.
Sed ut ad rem, de qua dicere coepimus, reuertamur,
nego Ioannem nomine τοῦ λόγου, id est, Sermo-
nis humanam tantum naturam CHRISTI donis
exa- dificati, ut Franciscus Davidis loquitur, inteli-
lexisse: idq; propter has firmissimas rationes. 37.

PRIMUM, Quia Ioannes disertè testatur
Sermonem hunc in principio apud Deum fuisse.
Nomen uero principij trisariam in scripturis pos-
sum reperiri, quod ad huius loci sensum scire plu-
rimum, refert.

Primo pro eternitate, idq; ferè semper, quoties
Deus in sua natura describitur, ut Psal. 55. Audiet
Deus et opprimit eos, q; presidet ab initio. Habacæ

primo cap. Nunquid tu es ab initio Deus? Mich.
 7. Egresus eius ab initio à diebus æternis. Proverb.
 8. In principio ante opera eius genita sum. Quæ
 propter inscitæ, & inruditæ Franciscus Davidis
 nos temeritatis accusat, nomen principij pro æter-
 nitate in his scripturæ textibus accipientes, cum id
 manifesta sacrarum literarum testimonia euincant.

Secundò ponitur pro exordio creationis, ut
 Genes. primo. In principio creauit Elohim celum
 & terram. Postremo pro certo & definito tempo-
 re, seu initio alicuius rei, tuncq; ferè additur prepo-
 sitio ἀπό, a, uel ab. Thren. 4. In noua dies nostros
 ab initio. Ioan. 15. Quia & uos testes estis, quia ab
 initio mecum estis. Interdum tamen etiam cum
 præpositione ἀπό eternitatem significat, ut 1. Iob.
 1. Quod erat ab initio, non quod addit uidimus,
 palpauimus, ad manifestationem in carne factam
 pertinet, ut manifestum sit Ioannem eò quoq; loci
 de utraq; in Christo natura concionatum esse. Nunc
 uidendum est, quid Euangelista nomine Principij
 accipiat. Franciscus Davidis intelligit initium il-
 lud, quo post baptismum Christus docere & mira-
 cula edere coepit, sed id falsum esse, hæc argu-
 unt.

Primum enim, quis unquam dubitauit Chri-
 stum hominem in principio sui ministerij non fuisse
 se? aut quis unquam id negauit? Quid etiam Ioan-

nes de eo magni refert, si dicat fuisse tunc, cum docendi munus obiret? Egregia sanè & Francisco Dauidis digna interpretatio, Homo Iesus Christus, cum docere & miracula edere cœpisset, uerè subsistebat. Quis has aniles nœnias non uel rideat uel detestetur? Illud potius in controuersiam uocatur, an tunc demum cœperit Christus, cum ex Maria Virgine secundum carnem, natus est. Deinde Sermo iste in principio apud Deum fuisse dicitur, homo uerò ex Virgine natus, postea apud homines in terra fuit, sicut max expressè addit Euangelista inter nos commoratum esse. Nam quòd excipit apud Deum esse, est hominibus ignotum esse, probet aliqua expresso scripturæ testimonio, quod similem loquendi phrasin contineat, & pro Doctore clarissimo habebitur.

Tertiò, Homo Iesus Christus multis profectò pijs hominibus in principio sui ministerij notus fuit, Mariæ, Iosepho, Zachariæ, Ioanni Baptiste, Simeoni, & reliquis discipulis. Quomodo igitur soli Deo homo iste in principio ministerij cognitus esse dicetur? His igitur malè dilutis & Sycophanticè detortis interpretationibus explosis atq; repudiatis dicamus, nomen principij Ioan. 1. intelligendum esse de initio creationis, uult enim Ioannes significare τὸν λόγον non esse creaturam, sed ὑψίστου, uel ὡς αὐτὸν coeternum eterno patri, quod in ipsa etiam rerum fabricatione uerè & hypostaticè subsisterit. Veri-

tatem huius interpretationis confirmant sequentia Euangelistæ uerba, in quibus Sermonem hunc DE VM fuisse ait; per quem mundus factus est, quique rebus creatis uitam impertiuuit, posteaq; caro factus est. Iam uerò cum humanitas CHRISTI in exordio creationis non fuerit, necesse est diuinam æterni Filij naturam intelligi, per quam secula facta sunt.

SECUNDO nego Ioannem nomine Sermonia hominem ex Maria, Virgine natum, qui sit $\psi\lambda\omicron\varsigma\ \acute{\alpha}\nu\theta\gamma\omega\pi$ intelligi uelle, quia Deum hunc apud Deum existentem nuncupat. Certe caro Christi seu humana natura in utero Virginis assumpta non est Deus seu diuina natura, nisi cum Serueto affirmare nostri aduersarij uelint, eam diuinitatis quandam portionem esse, uerè ex Dei substantia genitā. Ne uerò $\mu\epsilon\tau\alpha\phi\omicron\rho\varsigma\ \eta\ \mu\epsilon\tau\omega\upsilon\mu\epsilon\tau\alpha$ Deus existimaretur propter officium & beneficium, quemadmodum homo homini Deus esse dicitur, disertè alibi uerum Deum & uitam æternam uocauit. Nunc quò res perspicua sit magis, quero ab aduersario utrum homo Christus è Spiritu sancto conceptus sit κατ' οὐσίαν id est sua natura uerus Deus? Si enim uerus Deus est caro ipsa, ut sic loquamur, hæc absurda uerbo Dei contraria consequentur.

Primum, quod sint plures dij pariter adorandi

¶ *Ἰσὸς τῷ θεῷ seu dissimilis nature, Deus nempe
eternus, & nudus homo Christus propter afflic-
tionem & excellentia dona deificatus.*

Secundo, Quod conceptus sit e Spiritu sancto
nec homo, nec natura Deus, sed ex utroq; mixtus,
id est, homo deificatus.

Tertio, quod hic sit recens & in tempore forma-
tus Deus.

Quartò, quòd possit aliquis uerus esse Deus,
qui tamen nec aternus, nec cœli terræq; creator sit.
Que omnia cum manifestè falsa sint & absurda
hec μετὰ νόμον φωνίε Franciscana pijs hominibus
summè exosa esse debet, quia ueram Christi humani-
tatem, cum Scructo & Eutyche rursus abolet,
eandq; in diuinitatem imaginariam seu commentici-
am transformare audet.

TERTIO: Quia per Sermonem, uerum
Deum, facta sunt omnia, & sine ipso factum est ni-
hil quod factum est. Per carnem Christi non sunt
facta omnia, imò ante ipsam ex uirgine assumptam
textus iob. i. ait facta esse, quæ facta sunt, Item:
quod & Mundus per sermonem factus est, &
mundus ipsum non cognouit, per carnem
Christi mundus factus non est. Non igitur
hominem Iesum Christum, seu, ut planius
non Christum secundum naturam humanam
certo tempore formata est, Euangelista
ut ad hoc uult intelligi.

POSTREMO: Quia Sermo iste, per quem
 Mundus factus esse dicitur, caro factus est. Nomen
 uerò Carnis de Christo usurpatum, ueram eius hu-
 manitatem denotat, ut Rom. 9. Ex quibus est Chris-
 tus secundum carnem, Deus laudandus in secula.
 Et I. Ioan. 4. Quicumq; Spiritus confitetur Chris-
 tum in carne uenisse, ex Deo est, Quod si carnem
 pro uili et abiecta sorte Christi interpretetur Fra-
 nciscus Davidis, Iesus à Ioanne dissidebit. Qui in
 principio τὸν λόγον Deum fuisse, postea carnem
 factum esse docet. Christus autem Francisci Dami-
 anis prius fuit caro, quàm Deus.

Nunc postquam breuiter demonstrauimus,
 à ueritate aliena esse, nec coherere satis explicatio-
 nes Samosatenicas Francisci Davidis & Lelii, uerum
 loci, de quo queritur in presentia sensus eliciendus
 est. Nomen Sermonis in scriptura tripliciter asuro-
 patur.

Primum pro eterno Dei Filio uero & subsis-
 tente I E H O V A H, à Patre ante tempora seculi
 à genito.

Secundò, quia Sermo hic caro factus est, sen-
 Deus est in carne manifestatus, etiam homo Chris-
 tus propter unionem personalem Sermo Dei dici-
 tur. Nam cum sit natura conditrix in homine
 Christo, necesse est hunc λόγον nomen esse euangelice
 fœderis sonum. Et hoc modo accipitur. Apocalyp. 19.

Et uestitus erat ueste fincta sanguine, & uocatus
nomen eius Sermo Dei.

Tertio, pro predicatione doctrine Euangelij
salutifere, ut Act. 13. Vobis Sermo huius salutis
missus est. Act. 10. Sermonem quem misit Deus fi-
liis Israel, Euangelio annuncians pacem per Iesum
Christum. Nunc in Ioanne ex subiecta loci circum-
stantia pro unigenito & aeterno Dei filio, non pro
carne seu humanitate, accipiamus, oportet. Hic enim
est, qui ante omnes creaturas in principio etiam
creationis uere substitit, qui uerus & aternus cum
Patre Deus fuit, per quem mundus factus est, &
qui in plenitudine temporum homo factus inter nos
conuersatus est.

Cur autem hic unigenitus & proprius Dei
Filius Sermo appelletur, multis quaesitum est, mihi
rationes hae uerbo Dei congruentes uidentur.

Primum. Quia hic Sermo Dei est, per quem
& secula facta sunt, id est, per quem, quae in caelis
& in terra sunt uisibilia et inuisibilia, creata sunt.
Nam creationem Moyses, Dauid, & Salomon Sapi-
entiae, & Verbo Dei tribuunt, Apostoli autem tem-
poris Dei filio, unde apparet, uerbum illud per
quod creata sunt omnia, filium Dei esse. Gen. 1. Psal.
33. Pro. 8. Ioan. 1. Coloss. 1. Heb. 1.

Secundo, Quia ab initio locutus est Patribus,
protulit Euangelium ex sinu aeterni Patris, & an-
nuntiando Euangelium ostendit arcanae uolun-

taem patris, fuit item eductor populi Israelitici ex
 Aegypto, tentatus in deserto, percussit & sanauit
 Ecclesiam, ut ex 21. Num. Paulus refert 1. Cor. 10.
 Et constat ex 63. Iesae & Malachia 3. Angelum
 IEHOVAH, qui praecedit Patres in nube &
 columna ignis, Dei filium esse, qui etiam spe futura
 liberationis eos consolatur, ut supra perspicue plu-
 ribus in locis ostensum est.

Tertio, Quia est sermo Patribus promissus, ut
 statuerent hunc Angelum ex omnibus malis libe-
 rantem, qui uerus IEHOVAH existit, formam ser-
 ui in saecula saeculorum ad redimendum genus huma-
 num, suscepturum esse.

Quarta. Quia etiam et assumpta carne Doctor
 est & interpret consilij diuini de redemptione ge-
 neris humani, & uitae eterne gratuita donatione.
 Ad has rationes omnes congruit dictum, Ioan. 1. De-
 um nemo uidit unquam, Filius, qui est in sinu Pa-
 tris, ipse enarrauit nobis, & hinc à Nazianzeno
 uocatur λόγος ἐκ κελελευμένος, quia profert con-
 silium absconditum de hominum salute Coloss. 2.
 Ephe. 3. Item, Matth. 11. & Luc. 10. Nemo nouit Pa-
 trem, nisi Filius, & cui Filius uelit reuelare. Et Do-
 minus ipse respondet interrogantibus, quis sit τὸ
 αὐτὸν λέγοντα, τί νεὶ λαλῶ ἡμεῖς, id est, Ego sum uer-
 bus, quod alloquitur Ecclesiam ab initio. At Geo-
 rius

gius Blandrata sensit initio, cū Ario & Valentino Gentili, λόγον spiritum esse à Patre essentiatum, seu formatum, sed in Fotini & Samosatēni castra nunc migravit. Quamquam nondum planè constat, quid de eo sentiat, nam posteriore Albana disputatione diuersam à Francisci Davidis Fotiniano dogmate sententiam tueri uisus est.

CAPVT OCTA.

VVM.

Quid sit in Pauli scriptis imago, character, Forma Dei, & plenitudo diuinitatis in Christo habitans.

PAULUS Apostolus in Epistola ad Colossenses Filium Dei nominat imaginem Dei inconspicui, cum inquit: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creature, quia per ipsum condita sunt omnia, quæ sunt in cælis & in terra, uisibilia & inuisibilia. Vt autè perspicui aliquatenus possit, quid nomine Imaginis Apostolus intellexerit, sciendum est imaginem aliàs censerī in qualitatū ratione, aliàs in equalitate seu exæquatione substantiæ. Homo dicitur ad imaginem Dei conditus,

tus, non quod Deus corporee sit substantie cum sit in sua natura spiritalis, aut quod Dei essentia sic lacerari possit, ut partem huius homo possideat, sed quod suarum uirtutum radios in mentibus humanis sparserit, & uelut insculpserit. Quia igitur natura integra & nondum labe peccati inquinata expressa quadam diuinitatis uestigia refert, recte ad imaginem Dei condita esse dicitur.

Adam genuisse scribitur filium Seth ad imaginem suam, Genes. 5. non tantum, quod uirtutibus patrem referret, sed quod eiusdem nature seu essentie particeps esset, quanquam ut aliud indiuiduum seu subsistens uere à patre distinctus esset. Seth igitur imago est Adæ substantialis, quia in natura communicat, etiamsi proprietate characteristica realiter distinguatur.

Nunc uidendum est, utrum CHRISTVS imago DEI dicatur secundum qualitates, an secundum substantiam. Cum in Deo sint omnia *omnium* & substantialia, Filium imaginem Patris esse dico, quia eiusdem sit cum Patre nature seu substantie, etiamsi proprietate filiationis uere distinguatur. Iam uero humanitas & diuinitas non sunt eiusdem nature, unde recte concludimus CHRISTVM principaliter non tam humana quam diuine nature respectu imaginem Dei esse. Vocatur enim primum Imago quatenus eternus DEI Filius est, diuinitate, potentia, sapientia, iusticia

stitia et misericordia Patrem uerè ac integre re-
ferens: Nam et ideo dicitur imago Ade Seth, quia
eiusdem est cum suo genitore humanitatis seu natu-
re humane. Quod autem sit imago, primum et
principaliter diuine nature respectu docet Apo-
stolus, dum ait ipsum esse ante omnia, et omnia
condita esse per ipsum, que sunt in cœlis, et que in
terra, uisibilia et inuisibilia, siue Throni, siue Do-
minationes, siue potestates &c.

Nam rerum uisibilium et inuisibilium crea-
tio propria est diuine nature, ut suo loco copiosi-
us ostendimus. Cum autem Christus dicatur imago,
etiam quatenus omnia per ipsum creata sunt coele-
stia et terrestria, rectè quatenus eternus est Dei
Filius, hoc nomine censetur. Quod si Christus pu-
rus sit homo donis exornatus, non erit imago Dei
substantialis, sed tantum qualitatum ratione sic uoca-
bitur, nec ullum diferimen inter Adamum nondum
lapsam et ipsum erit, nisi forte secundum maius
et minus, Christo enim dona sine mensura, Adamo
ad mensuram data sunt.

SED Quia diuinitas in sua natura inuisibilis
est, Filius Dei eternus in carne sese patefacere uo-
luit, ut docendo et illuminando ad ueram Dei agni-
tionem homines perduceret. Iam igitur de tota
persona predicatur, quod sit imago Dei, quia scili-
cet eterna Patris imago personali seu hypostatica
unione naturam humanam sibi copulauit. Hoc re-

spectu dicit ad Philippum: Philippe, qui uidet me,
 uidet & Patrem. Certè humanam CHRISTI
 carnem plurimi contemplabantur, in quibus tamē
 uera diuinitatis notitia non fulgebat, sed qui uera
 fiducia oculis mentis uidebant. CHRISTVM
 DEVM in carne seu natura humana manifestat
 tum propter salutem generis humani, hi uidentes
 Christum & Patrem uidebant. Loquitur ergo
 CHRISTVS non de uisione seu aspectu corpo-
 rali, sed de contemplatione fidei, qua filium DEI
 pij uerum Deum carnem factum propter sese &
 propter suam salutem profitentur, & certa fiducia
 agnoscunt. Quisquis igitur Christum hominem tan-
 tum donis insignitum & ornatum proficitur, sub-
 stantiale imaginem esse inuisibilis Dei negat. Tho-
 mas Ioan. 20. agnoscit Christum uerā esse Dei ima-
 ginē, quia etsi oculis corporeis uulnera in carne in-
 tuetur, tamen luce mentis et fidei erigit sese altius,
 Deum quoque agnoscens, Dominus meus, inquit, et
 Deus meus. Quod si obijciant aduersarij, duplicem
 igitur fore imaginem in Christo, responsio in prom-
 ptu est. Nam ut Apostolus Phil. 2. Christum in for-
 ma Dei et in forma serui, unum Christum et unum
 Dei filium agnoscit, ita nos unam esse imaginem di-
 cimus, quia illa eterna Dei imago in humana natu-
 ra personali unione sibi copulata sese manifestauit,
 ut iam unus sit Dei filius uera Patris imago, nō duo
 Christi nec duo filij aut due imagine, et aduersarij
 calumnia

calumniantur. Nec ualet capillum, hominem, tantum
Christum uocari imaginem Dei, quia Apostolus san-
guinis mentionem faciat. Nos. u. testati sumus huma-
nam Christi naturam à nobis non destrui, quia ad
redemptionis mysterium sanguis requirebatur, &
in quidem sanguis de quo Act. 20. Paulus ait, τὸν
ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεόν διὰ τοῦ ἰδίου
ἀιματος, sed simul dicimus Paulum altius con-
secratisse, ac diuinam quoque Christi naturam, à qua
meritum & efficacia redemptionis atque ita uirtus
mortis eius pendeat, ex nomine imaginis & ex
mentionē creationis rerum astruxisse.

Epistola ad Hebræos nominat ἀντίγραφο
τῆς δόξης, ἢ χαράς τῆς δόξης ὑποστάσεως τοῦ
πατρὸς, hoc est, splendorem gloriæ & uelut inscula-
ptam, hoc est, quasi sculpendo integre expressam
imaginem persone seu personalem id est, subsisten-
tem imaginem Patris. In priore appellatione allusio
est ad similitudinē splendoris seu radij solaris, quia
scriptura captui humane mentis, instar nutricis cum
infante balbutientis, sepe sese attemperat, similiter
dinesque à rebus creatis mutuatur. In sole est primū
ipsum corpus solis cum tota ὑπόστασις, deinde
splendor ab ipso corpore editus, & calor ex eo-
dem promanans.

Etsi autem radius eiusdem est cum sole es-
sentie inseparabiliter, tolle enim splendorem &
non erit Sol, tamen splendor à substantia Solis

uerè distinctus est. Filius Dei splendor est gloriæ
 paternæ, quia eadem natura, diuinitas, sapientia, po-
 tentia et misericordia in ipso relucet, quæ in pa-
 tre est, proprietate tamen generationis et æterna
 natiuitatis uerè inter sese Pater et Filius distin-
 guuntur. Hinc duo consequuntur, diuinitas nem-
 pe Filij, et æternitas: Diuinitas quidem, quia si
 substantialis est splendor, eiusdem nature diuine
 cum Patre esse necessum est, æternitas uerò, quia
 nunquam Pater suo splendore caruit. Si igitur
 splendorem hunc certo tempore exortum finges
 Patri quodq; ut principium aliquod attribuas opor-
 tet.

Et si autem non nego Christum esse splendorem
 gloriæ, quatenus etiam Deus est in carne mani-
 festatus, quia Deum alioqui inuisibilem in assum-
 pta carne nobis quodammodo conspiciendum præ-
 buit: illud tamen contendo, si sit purus homo donis
 uestitus, ut aduersarij contendunt, splendorem sub-
 stancialem dici non posse. Oportet enim splendor-
 rem eiusdem esse nature cum substantia, cuius est
 splendor, ut et de uiua ac substantiali imagine di-
 ctum est. Quapropter errat Franciscus Davidis,
 cum fingit id competere tantum humanitati Chri-
 sti, quod asseruit in disputatione Albana his uerbis:
 Non existentia aliqua essentie, neq; hypostasis Chri-
 sti hic notatur, sed Christus crucifixus declaratur.
 Hic enim est uerus Dei Patris splendor gloriæ,
 gloria

gloria enim Dei in eo fuit conspicua. In ueteri testamento apparebat gloria Domini in nube & columna, & in arca foederis, nato autem Christo dicitur, gloriam Domini super illum ortam esse, Matth. 4. Ies. 60. Ioan. 12. 17. Fatemur nos quoque, ut paulo antè dictum est, hominem Iesum Christum esse splendorem gloriæ, quia æternus Dei filius, uerus splendor naturam humanam in unitate personæ assumpsit. Sed splendorem gloriæ fuisse & uisibilem etiam ante manifestationem in carne his rationibus demonstrabimus.

Primum. n. Apostolus hunc uocat ἀπαύγασμα τῆς δόξης, per quæ secula facta sunt, qui portat omnia uerbo potentie suæ, quiq; per semetipsum purificationem delictorum nostrorum fecit. Hæc autem competunt æterno Dei filio, ergo splendor est gloriæ Christus, qui est ante omnia, quatenus ipse filius est ante tempora secularia à Patre genitus. Deinde Ies. 60. cap. gloriam Domini & IEHOVAM equipollenter accipit, cum inquit: Quoniam uenit lux tua, & gloria Domini super te oritur. Ecce enim tenebræ operient terram, & caligo populos, super te autem IEHOVAH oriatur. Porro Ioannes 12. cap. gloriam Christi ab Iesaiâ Prophetâ uisam esse testatur. Atqui Iesaiâ cap. 6. scribit se IEHOVAM exercituum in solio sedentem, cuiusq; gloriam uidisse, unde uerissimè concludimus Dei filium patris fuisse splendorem &

gloriam etiam antequam in carne sese manifesta-
ret. Postremo Ioan. 17. gloriam suam Christus æ-
ternam fuisse docet. Pater glorifica me ea gloria,
quam habui apud te priusquam hic mundus esset,
ut & Filius tuus te glorificet. CHRISTVS
ergo splendor est gloriæ, primum quatenus æ-
ternus est DEI Filius, in quo sese Pater totum
expressit.

Secundo, quatenus in assumpta carne diui-
nitatem inconspicuam, uisibilem quodammodo se-
cit, ad cuius cognitionem piorum animos sensum
extulit. Nam sicut Pater, ita etiam Filius in æter-
na diuinitate inuisibilis est, sed idcirco homo factus
est, ut propius sese conspiciendum præberet. Vide
caput sextum.

Posterior similitudo ab illis formis, quæ sigil-
lo insculpuntur, ducta est, *Χαράτις* siquidem
non est propriè imago cere impressa, sed forma in
figillis, ut in argenteo, uel aureo annulo insculpi
solet. Vult igitur Apostolus Christum Dei Fili-
um uelut insculptam esse personæ Patris imagi-
nem, quia eiusdem sit nature cum Patre, etiamsi
filiatione distinguatur, quemadmodum forma
substantialis eiusdem cum annulo substantiæ est.
Argentum uel aurum radiis materia est, nec sigil-
lum uocari potest, nisi forma insculpta sit, ita
Pater si sit sine suo filio, nec sapiens, nec potens di-
ci po-

ei potest. Nec quicquam pater unquam operari sine filio potuit, aut operatus est, quia eius est sapientia hypostatica, & potentia, ut 1. Corinib. 1. Paulus expressit. Ex his itaq; conspicuum est, Christum, non tantum qua homo, sed etiam & quidem principaliter, qua eternus Dei Filius, καὶ ἀρχὴ τοῦ πατρὸς dici. Nam quod adducit Franciscus Davidus ex Zach. 3. cap. En ego sculpsam, quod in eo coelatum est, loquitur de cruce Christi, clavisq; infixis corpori, ut Vatablus docet.

In Epistola ad Philippenses, cum supra quoq; retulimus, Christum antequam serui formamsumeret, in forma Dei fuisse Apostolus scribit. Formam Dei uocat Franciscus Davidis potentiam, maiestatem & gloriam ceteraq; dona homini Christo in tempore communicata, sicut formam serui accipit, pro humili & abiecta conditione. Sic enim explicat in quodam libello. Videte, inquit, quid fecit Dominus noster, qui cum esset in forma DEI, id est, potestate summa à Patre præditus, noluit tamen abuti accepta potestate, qua facile poterat se à iudeis & omni morte liberare, sed eximaniuit se ipsum, quasi deponeret potentiam omnem & imbecillis fieret. Sed huius interpretationis insulsitatem capite sexto consutauimus, & nunc paucis ostendere conabimur.

Primum certè iuxta interpretationem Franciscanam Christi hominis potentia, & gloria prior erit humiliatione, quia Paulus in forma Dei fuisse docet prius quàm serui formam acciperet. Scripturae autem sacre contrarium docent, nempe post humiliationem exaltatam esse carnem, sicut hoc quoq; in loco Apostolus testatur. Deinde homo Christus etiam in ipsa humiliatione equalis erit Deo, contra expressum scripture testimonium, Pater maior me est.

Præterea orationis series & argumenti ratio falsitatem euincit, uerba enim sunt planissima, quibus describit quid fuerit Christus antequam serui formam sumeret, & quid postea assumpta carne factus sit: Cum esset, inquit, in forma Dei equalis Deo, non per rapinam (sed per naturam tanquam Filius unigenitus) formam serui assumpsit, & signa compertus est ut homo. Cum itaq; hæc interpretatio, à sensu Pauli aliena sit, querenda magis concinna explicatio: Sicut in forma serui esse est seruum esse, seu ut Apostolus interpretatur, similem hominibus esse, ita in forma Dei est Deum esse, maiestate diuina, omnipotètia, sapientia, bonitate iustitia & misericordia infinita præditum. Christus igitur etiam ante carnem assumptam fuit in forma Dei, id est, talis, qualis Deus est, ideoq; Deus cum unus Deus sit, sui ipsius prorsus similis, ut doctissimus Beza inquit. Seu, ut cum Paulo loquamur, in forma

forma Dei esse est Christum Patri equalem esse, quod certe ad humanam naturam restringi nullo modo potest.

NUNC de plenitudine diuinitatis in Christo habitante paucis dicendum est, cuius epistola ad Colossenses meminit. Plenitudo itaque diuinitatis est tota illa diuinitas, quæ in Patre, Filio & S. sancto est. Vna est enim diuinitas impartibilis Patris, Filij, & Spiritus sancti, sed tamen in hac una diuinitate personæ realiter distinctæ sunt. Quia autem æterno & destinato consilio Patris, Filij & S. sancti unius ueri Dei decretum est, ut salus homini restitueretur per totam quidem Trinitatem, sed tamen seruata cuiusque personæ proprietate, atque ita immedie per filium λόγος naturam humanam assumptam. Hic filius Dei assumpta carne etsi immedie noster est redemptor, tamen suo modo & ordine non sine Patre & Spiritu sancto, quia una horum diuinitas eademque seruato agendi ordine operatio est. Qui igitur Filium habet, is & Patrem & Spiritum sanctum habet, quia ut in Patre, ita in Filio tota diuinitatis plenitudo est $\sigma\omega\mu\alpha\lambda\omicron\gamma\omega\varsigma$, id est, non in umbra seu typo, ut in arca fœderis, sed uerè & substantialiter, Et tamen in solo Christo ita diuinitatis plenitudo $\sigma\omega\mu\alpha\lambda\omicron\gamma\omega\varsigma$, id est, personarum liter habitat, ut sint una persona λόγος & ὁμοῦστος eterno Patri ac coeterno Spiritui sancto, & natura ex uirgine assumpta, sinique hæc due nature

in tota eternitate inseparabiliter iuncte unum completum ὁψισάμωον, propemodum in nobis copulatione animæ & corporis sit unum completum ὁψισάμωον. Paulus itaq; disputans de mysterio salutis docet eam non alibi querendam esse, quam in CHRISTO, quia qui hunc habet, simul & Patrem & Spiritum sanctum habet, & qui hoc non contentus est, extra uerum Deum ut salutem querat necesse est.

Est enim proprietates echaracteristica incom. unicabiles sunt, pater enim manet pater, nec suam paternitatem filio dat, Filius manet filius, nec gignere aut procedere dicitur, Spiritus sanctus, nec Pater nec Filius esse potest, tamen diuinitas una eademq; est, ut qui Filium repudiet, is DEVM nullum habeat, qui Patrem spernat, DEVM nullum habeat, qui Spiritum sanctum reijciat, DEO prorsus careat.

Hinc colliges diuinitatis plenitudinem corporaliter in Christo habitantem non esse aliud quam totam diuinitatem, quæ uno est, eademq; impartibiliter, & inconfuse. Proinde stultè queritur, an solus filius æternus, quatenus est à Patre incommunicabili proprietate distinctus, sit ista plenitudo, quia hic nō de proprietatibus incommunicabilibus agitur sed de una diuinitate seu diuina essentia quæ in Filio unigenito tota est completa ut in Patre

Patre & Spiritu sancto. Quod si excepiat aduersarius, ergo & Patrem, & Spiritum sanctum Filium esse, & assumente λόγος carnem, Patrem quoque et Spiritum sanctum assumpsisse, respondeo, distinguendum esse inter personas proprietatesque incommunicabiles, et inter οὐσίαν seu diuinitatem tribus personis communem. Diuinitas tota est in Filio, sed non est paternitas aut processio, sic diuinitas tota est in patre, sed non est natiuitas, quod de Spiritu sancto similiter dici potest. Distinctio igitur in personis est, earumque incommunicabilibus proprietatibus diuinitas una & simplex est tota in Filio, tota in Patre, tota in Spiritu sancto. Filius proinde manet Filius, Pater manet pater, nec potest dici Filius assumens carnem aut propter salutem nostram de coelo descendens. Si tamen breuiter sit respondendum, dicimus plenitudinem diuinitatis τοῦ λόγου esse Filium eternum ac diuinitatem quidem communem, filiationem uero solius λόγου esse.

CAPVT NONVM

De nominibus Unigeniti & Primogeniti.

Cum scriptura electos in Christo Iesu ad uitae aeternae possessionem filios Dei saepe nominet, unigeniti tamen nomine eos non dignatur, proprium enim esse solius Filij, ab eterno à Patre geniti

geniti innuit. Sic igitur statuendum est solum Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum à Patre in scripturis uocari. Ioan. 1. Vidimus gloriam eius tanquam unigeniti à Patre. Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Vocat autem unigenitum à Patre primum, ut à filiis creatis, uel adoptatis distinguat. Solus enim hic filius est ex patris substantia genitus, ceteri creati sunt. Angeli & electi homines filij Dei sunt, sed creati, & propter Christum in hunc honorem euercti. Vnde perspicui facile potest, nostros Fotinianos negare, quod Christus sit unigenitus à Patre, & Filium esse tantum creatum seu formatum uirtute Spiritus sancti. Homo enim, quò ad Deum creatus & formatus est, quò ad Mariam genitus est. Esi igitur nomine tenus Christum dicunt esse filium Dei, re tamen ipsa pernegant, nam quod excipiunt, unigenitum uocari, quia nemo sic conceptus in uirgine fuerit, iam responsum est, utcumq; pura, incontaminata & miraculosa sit ista conceptio, tamen hominem & hominis Filium, si naturam spectes assumptam in utero uirginis, à Spiritu sancto formatum esse. Nemo sic creatus est ex hominibus ut Adam, & tamen etiam ante lapsum unigenitus à Deo dici non potuit. Formatus est homo Christus sine peccato, sed tamen non transformatus est ex homine in Deum, & è Spiritu sancto uera humanitas exers peccati concepta est.

Secundo

Secundo dicitur unigenitus, ut à filijs, qui propter officium sic uocantur, distinguatur. Principes propter officium Psal. 81. filij altissimi nuncupantur, unigeniti tamen appellatio nusquam illis attributa est. Postremo ut distinguatur ab ijs, qui gratia & adoptione filij sunt. Rom. 8. Qui spiritu Dei ductantur, hi filij Dei sunt. Franciscus Dauidis propter officium, & largitatem gratiae seu donorum non ad mensuram collationem Christum uocari Dei filium docet. Proinde utrumq; suos errores tegat, tamen cum iudeis negat unigenitum, et proprium Dei filium esse.

Nomen primogeniti de Christo dictum non uno semper eodemq; modo usurpatur. Primum enim proprie de humana natura ex uirgine obumbratione Spiritus sancti nata dicitur. Matth. 1. Domine nec peperit primogenitum suum. Sic Luc. 2. Genuit Maria primogenitum suum.

Deinde ponitur pro principio, seu primatū tenente, ut cum dicitur primogenitus inter multos fratres, & primogenitus inter mortuos, eo quod Rom. 8. ipse primus resurgens alios etiam excitet. Est autem resurrectio & resuscitatio diuinitatis opus, Osee 13. Ro. 1. Postremo pro herede per translationem, eo: quod hereditatis ius in ueteri testamento primogenitorum esset. Etsi autem ego nemini praeiudico, Ecclesiamq; docentem libenter audio, tamen in Coloss. 1. Epistola ad Colossenses dum omnia proprius excu-
cutio

tionomen primogeniti omnis creaturæ pro herede accipere non dubito, ut sit sensus, Christum uniuersorum heredem esse, quia uisibilia & inuisibilia per ipsum condita sint. Sic enim in epistola quoq; ad Hebræos docet, Filium DEI heredem esse uniuersorum, quia secula per ipsum facta sint. Atq; inde clarius uera CHRISTI & eterna diuinitas elucet, neq; enim heres esse posset, nisi & Filius esset proprius naturalisq; seruus enim in Domini domo manere non potest, & uerus DEVS esset uisibilibus & inuisibilibus rerum creator. Huic adstipulatur interpretatio ni & D. PHILIPPVS MELANTHON sanctæ memoriæ, cum sic inquit: Primogenitus, hoc est, Dominus omnium creaturarum, nisi quod ego nomine heredis amplius quiddam mihi uideor exprimere, nempe, eternam quoq; generationem, cuius iure omnia possidet.

CAPVT DECI.

M V M.

Spiritum sanctum personam esse,
non tantum motus in sanctis creatos,

Quanquam superiore libro de uera & subsistente ab eterno Spiritus sancti diuinitate abunde

abundè nobis dictum esse uidetur, quò tamen magis ueritas huius doctrine elucescat, non putauimus lectoribus ingratum fore, si paulò exquisitiùs idem argumentum pertractemus. Ac principio illud ostendendum uidetur, priusquam de ipsius Deitate differamus, quodd Spiritus sanctus persona sit à Patre & Filio uerè distincta emanationis seu processioneis proprietate incommunicabili. Nam etsi impietatem sui dogmatis uarijs artibus fucare nostri aduersarij nituntur, huc tamen summa redit, Spiritum sanctum uirtutem esse Patris, quæ electis ad possessionem uitæ æternæ uariè communicetur. Nos uerò ex Dei uerbo statuimus unum quidem cum Patre & Filio Deum esse, quando quidem plures esse Dij non possunt, suam tamen habere hypostasin à Patris & Filij distinctam, quæ nec Pater, nec Filius esse possit, quod sequentibus demonstrationibus è scriptura sacra petitis, manifestum faciemus.

PRIMA. Primum autem nostræ confirmationis argumentum esto, apparitio in baptismo CHRISTI uisibili seu conspicua specie facta, de qua priore libello copiosius dictum est. Pater in uoce sese patefacit, Filius in forma uiri propter nos homines assumpta, Spiritus sanctus in specie columbe, Matth. 3. Ioan. 1. Sententia demonstrationis tali syllogismo inclusa facilius animis lectorum inherebit.

inherēbit. Sola hypostasis formam uisibilem assumere potest, nec enim ulla qualitas, aut ullus motus in specie conspicua sese patefecit. Spiritus sanctus uisibilem se in specie columbæ fecit in CHRISTO baptismo. Ergo Spiritus sanctus hypostasis seu persona est, proprietate characteristica ab utroq; Patre nempe & Filio, distincta. Et si autem dicimus nos quoq; columbam illam Spiritum sanctum non fuisse, sed cum illa uerè adfuisse assueueramus, nam quemadmodum Deus & Angeli in heteri testamento ad tempus assumpta forma hominibus sese conspicuos faciebant, ita Spiritus sanctus in nouo foedere in uisibili columbæ specie se patefecit. Nam quod excipit Franciscus Dauidis columbam illam signum tantum fuisse donorum Christo non ad mensuram communicatorum, falsum esse hæc uerba arguant: Super quem uideris Spiritum sanctum descendentem, & manentem super eo, hic est, qui igne baptizat, Ioan. 1. Et; Et statim ascendens ex aqua, uidit findi cœlos, & Spiritum tanquam columbam descendere super eum. Marc. 1. Sic & Matth. 3. Et ecce aperti sunt cœli, & ecce uidit Spiritum Dei ascendentem tanquam columbam, & uenientem super ipsum. In his enim uerbis discrete Spiritus sanctus à columba distinguitur, & Spiritum cum illa uerè adfuisse ostenditur, quod ipsum clarius in Luca descriptionem est: Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, & Iesus baptizatus

Etiam esset, & peccaretur, ut apertum sit cælum,
 & descenderet spiritus sanctus corpore specie tan-
 quā columba, supra eum, & uox de cælo exiret
 filii.

SECUNDA Alterum nostræ confirmatio-
 nis monumentum sumamus ex actionibus, quæ nul-
 li nisi uiuæ & subsistenti hypostasi conueniunt, idq;
 in tali forma & uerbo, & uerbo, proponamus. Cuicumq;
 propriè tribuuntur actiones rationis participibus
 competentes, hypostasis seu persona est. Spiritus
 sancto scriptura attribuit tales actiones. Ergo Spi-
 ritus sanctus non motus tantum in sanctis creatis
 est, sed persona omnia spiritalia dona conferens.
 Quæ uerò sint actiones Spiritus, ex scripturis ma-
 nifestum est, siquidem nos docet, gubernat, conso-
 latur, opitulatur infirmitatibus, arguit mundum, tes-
 tatur de Christo, et intercedit pro nobis gemitibus
 inenarrabilibus. Luc. 32. Cum autem adduxerint
 nos ad synagogas, & ad magistratus ac potesta-
 tes, ne solliciti estote quomodo aut quid pro defen-
 sione allaturi, aut quid dicturi sitis, Spiritus enim
 sanctus docebit uos eo ipso momento, quæ oporteat
 dicere. Ioan. 15. & 16: Cum autem uenerit Para-
 cletus ille, quem ego mittam uobis à Patre, Spiritus
 ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium
 perhibebit de me. Cum uenerit Spiritus sanctus, ar-
 guet mundum de peccato, & de iustitia, & de iu-
 dicio. Is deducet nos in omnem ueritatem, non enim

loquetur, & quæ uentura sunt renuntiabit nobis. Alle me glorificabit, quia de meo accipiet, & renuntiabit uobis. Act. 1. Et loquebantur uarijs linguis prout Spiritus sanctus dabat eloqui. Roman. 8. Spiritus uera subleuat infirmitates nostras, quid enim precemur ut oportet, non nouimus, sed ipse Spiritus interpellat pro nobis suspirijs inenarrabilibus. Propterea scriptura Spiritui sancto creationem attribuit, conseruationem rerum creatarum, educationem populi israelitici ex Aegypto, & donorum omnium in Ecclesia distributorem, quæ cuncta cum uoluntate Dei sint operationes, manifestum est nostros Macedonios in fide naufragium fecisse, & à uia ueritatis deflexisse.

TERTIA. Porro Loquendi etiam facultatem scriptura Spiritui sancto uendicat, quæ & ipsa nostrorum aduersariorum foedissimum errorem confutat. Vis enim loquendi uine & substantiæ personæ proprietatis est, quam quia Spiritui adscriptam passim uidemus, non est quod de eius diuina hypostasi ambigamus. Neque nunc ego disputo, quid sit Deum loqui, aut quomodo DEVS loquatur, cum sit natura spiritualis, illud tantum quod pro confesso est, contendo loquendi facultatem illi, si sit tantum donum electis communicari non recte attribui posse. Ezech. 2. Et uenit in me Spiritus postquam locutus est ad me, statuitq; me super pedes meos, & audiui loquentem mihi: Dixitq;

et me, tibi hominis mitto te ad filios israel, ad gētes
rebelles, quæ contra me rebellauerunt, ipsi & Patres
tuos perfide mecum egerunt usq; in hunc ipsum
diem. Act. 10. Petro cogitante de niso, dixit ei sps
sctus: Ecce uiri querunt te, surge itaq; & descende.
& uade cum eis, nihil hesitans, propterea quod
ego noli illos. Act. 13. Cū autem illi operarentur
Domino, ieiunarentq; dixit spiritus sanctus: Se-
grega de iam mihi Saulum & Barnabam in opus, ad
quod uocasti eos. Quia non solum loquitur ipse,
sed etiam loquēdi facultatem impertit, Luc. 12.
1. Cor. 12. Act. 1. Prædicabant magnalia Dei, pro-
ut spiritus ille dabat eloqui.

QUARTA. Præterea & hoc infallibile est
hypothesos spiritus sancti argumentum, quod is
nostri peccati offendi & ledi dicitur. Nam qui-
cumq; nostris peccatis irritatur, et offenditur, uiua
& subsistens hypothesis est, quod uel pueri ipsis
notandum esse potest. Ies. 63. Exasperauerunt &
irritauerunt spiritum sanctum, qui eos de mari as-
cendere fecit. Matth. 12. Luc. 11. Propterea dico
uobis, quod uis peccatum & blasphemia remittetur
hominibus: blasphemia uero in spiritum, non re-
mittetur hominibus. Et quisquis locutus fuerit ad-
uersus filium hominis, remittetur ei, quisquis autem
fuerit locutus aduersus spiritum sanctum non re-
mittetur ei neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Vide
Ego. 4.

QVINTA. Filius Dei Dominus noster Iesus Christus sic discipulos alloquitur, Ioh. 14. Et ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in eternum. Quod si Spiritus sanctus donum tantum est, quod à Christo, cui sine mensura collatum est, electis distribuitur, quomodo à se alius statuetur? Certe diuinitate alius non est, quia plures diuinitates comminisci absurdum est, nec uoluntate alius esse potest, quia Spiritus de Christo testimonium perhibet, & Iohannes tres in celo testes unum esse affirmat, necesse igitur est alium à Patre & filio statui in hypostasi & proprietate incommunicabili, quæ est à Patre & Filio emanare seu procedere. Porro cum Spiritum sanctum de suo accipere Christus dicat, Iohan. 16. quomodo motus tantum in electis diuinitus excitatus esse potest.

SEXTA. Sed clarius etiam in scriptura eius hypostasin contra spurcissimum Macedonij errorem defendit, cum ipsum authorem omnium donorum statuit, ab ijsq; tanquam fructibus seu effectibus distinguit. Nam si Spiritus sanctus motus in sanctis à Deo excitatus esset, profectò necesse non erat, ut scriptura à donis, quæ largitur, discerneret. Apostolus certe 1. Cor. 1. docet, uaria quidem esse dona, sed unum eundemq; Spiritum manere distribuentem illa peculiari ter unicuiq; sicut uult, sic enim inquit: Nam huius quidem per Spiritum do-

hunc sermo sapientie, alij uero sermo scientie secundum eundem spiritum, alij uero fides per eundem spiritum, alij uero dona sanationum per eundem spiritum, alij uero efficacie potentiarum, alij uero Prophetia, alij uero discretionis spiritum, sed omnia hoc efficit unus ille & idem spiritus, diuersis peculiariter sicut uult. Et Roma. 5. ab effectu sic discernit, spes non pudefacit, quoniam dilectio Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum. Vide & Gal. 5. Fructus Spiritus est caritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo temperantia. Quod autem hoc in loco calumniatur Stephanus Basilij duplicem à nobis Spiritum sanctum excogitatum esse, autorem nempe donorum, & ipsa dona, non longa consutatione indiget. Nam unus & idem est Spiritus, sed dona, quæ unicuique sicut uult, distribuit uaria sunt, ut ex Apostolo retulimus. Quod si igitur distinctionem interponamus inter autorem & effectum, non tamen geminos esse spiritus consequatur, quia unius hypostaseos plures esse operationes possunt, quæ tamen ipsam non diuidunt. Animo plures sunt operationes *ὑποστατικαὶ* in homine, nec tamen plures in uno eodemque subiecto residere consequitur. Imò si retorqueri libeat, innumerabiles nostri aduersarij spiritum commentum sunt, tot uidelicet, quot sunt electi, seu potius quot sunt uirtutes in sanctis diuinitus excitatæ.

SEPTIMA. Nequillud omittendum est,
 quod in scripturis Spiritui sancto libertas agendi et
 uoluntas tribuitur. Necesse est enim uiuam et subsi-
 stentem esse hypostasim, quae libere prout uult, agit,
 mouet, et dona sua distribuit. Quod autem Spiritui
 sancto arbitrium et uoluntas attribuitur, manife-
 stum est ex loco Pauli nuper citato: Unus et idem
 est Spiritus distribuens dona peculiariter unicuique
 sicut uult. Et Act. 15. Visum est Spiritui sancto
 et nobis, ne quid amplius imponeremus uobis oneris,
 quam haec necessaria, ut abstineatis ab his, quae
 sunt immolata simulachris, et sanguine suffocato et
 scortatione. Enimuero scio nihil habere aduersarios,
 quod huic demonstrationi uerae et firmissime
 opponant praeter illud Christi: Spiritus ubi uult
 spirat: Nam cum hic uento uoluntas quaedam dis-
 tributa sit, contendunt falsam esse principium ui-
 ue tantum personae proprietatem et facultatem
 hanc esse. Sed obseruandum est nomen uoluntatis
 in Ioanne καὶ ὁμοθυμαδὸν positum esse pro uaga et
 inconstanti uentorum spiratione, prout a natura se-
 runtur: In Paulo uero propriissime pro hyposta-
 si, cui actio ἐνέργεια tribuitur.

OCTAUA. Huius doctrinae ueritatem for-
 mula etiam nostri Baptismi comprobatur, quia non in
 Patris tantum et Filij, sed etiam Spiritus sancti no-
 mine Baptizantur. Sententia demonstrationis hac

In cuius nomine baptizari iubemur, uerum
hunc & uiuum Deum esse necesse est, non qualitas
res aut motus in sanctis diuinitus excitatos. Sed
in Spiritus sancti nomine iuxta Christi praeceptum
baptizamus, atq; in baptismo in eius agnitionem,
inocationem, & celebrationem nos obligamur.
Spiritam igitur sanctum uerum & uiuentem De-
um esse necesse est. Certè si esset aut ipse Pater,
aut à Patre excitata in nobis qualitas, nihil opus
erat nominatim mentionem eius in baptismo no-
stro fieri, Patriq; & filio connumerari. Sed
sicut Pater & Filius uiue & subsistentes unius
diuinitatis hypostases sunt, ita Spiritum sanctum
uiuum esse personam hac formula disertè Christus
docere uoluit.

NONA: Quod ex eo quoq; euidentissime
conspici potest, quia in scripturis IEHOVAH
& Deus exercituum nuncupatur, qui ab Angelis
etiam adoratus fuit. Nam IEHOVAM in solio
sedentem, cui angeli Sanctus Sanctus concinunt,
Ies. 6. Spiritum sanctum fuisse Apostolus Act. 2. da-
cet. Deum autem uerum oportet quoq; uiuentem
esse & subsistentem ab eterno hypostasim, sicut Ies.
tem. 10. dicitur. IEHOVAH autem Deus
uerus est, Deus uiuus, & Rex sempiternus. Ab
hoc uero Deo precantur sancti bona cunctis spiri-
tualis perinde, ut à Patre & filio, quemadmodum
superiore libro, cum de adoratione differeremus,
ostensum est.

DECIMA. Quoties scriptura de uno uero Deo disputat, Spiritum sanctum Patri & filio connumerat, quod hypostasos ipsius argumentum est manifestissimum. 1. Ioan. 5. Tres sunt in celo, qui testimonium perhibent, Pater, Verbo, & Spiritus, & hi tres unum sunt. 1. Cor. 12. Diuisiones domorum sunt, sed idem Spiritus, & diuisiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus, & diuisiones operationum sunt, sed idem est Deus efficiens omnia in omnibus. Luc. 1. Spiritus S. superueniet in te, et uirtus altissimi obumbrabit te, propterea et quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Ioan. 15. Cum uenerit Paracletus, quem ego mittam uobis a Patre, Spiritus ueritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Rom. 8. Non accepistis Spiritum seruitutis rursum, ad timorem, sed accepistis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba Pater. Qui ipse Spiritus testatur, una cum spiritu nostro, nos esse filios Dei, Quod si filii, etiam heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi. Non desunt nobis plurima alia scripturae testimonia, sed placidis et non contentiosis ingenisse haec sufficere putamus: nobis enim dociles manducare propositum est, non praefracta illa capita, quae rixandi libidine estuant. Quae uero in medium proferre solent obiectiones, nunc non attingemus, quia Deo conatibus nostris fauente alio libello id copiose facere statuumus.

CAPVT VNDE.

C I M V M.

Spiritum Sanctum esse verum
DEVM.

Vtile est in conspectu semper habere tanquam
in tabella euidentissima scripturæ testimonia,
quæ veram & ab eterno subsistentem Spiritus sancti
diuinitatem confirmant & propugnent. Nam et
hanc valies Diaboli nostris temporibus infeliciissi-
mis conuellere & obruere peti sua organa, quæ ad
iudicium, ut Iudas Apostolus loquitur, descripta
sunt, nititur. Quapropter ut huius quoque doctrinæ
ueritas illibata conseruetur, perspicuas ex Dei uer-
bo demonstrationes subiiciemus, quæ Spiritum san-
ctum non tantum motum esse sanctorum, sed uerum
Deum, Patri & Filio quodismodi comprobent. Et
quanquam multi ueterum & recentium scriptorū
hoc argumentū fusissimè et eruditissimè tractarūt,
ut nos etiam agere uideamur, tamen cum nostri in-
stitutū ratio ita flagitet, percussimè nos, quæ alijs
serbosiū scripta sunt, contrahemus.

PRIMA. Scriptura Spiritum sanctum IERHON
VAM hoc est, naturā Deum uocat, quod et si supe-
riore libro comprobauimus, adijciemus tamē pauca
ex nouo testamēto id ipsum monstrantia testimonia.
Primum enim Actorum quinto capite Petrus Apo-
stolus, ubi Spiritui sancto mentitum esse Ananiam
dixisset,

dixisset, paulo post Deo mentitum esse dicit. Ana-
 nia, inquit, cur impleuit Satanias cor tuum, ut
 mentireris Spiritui sancto, et fraudares de precio
 agri? Nonne omnino tibi manebat, et uenundatus
 in tua erat potestate? Quare induxisti in tuum
 animum rem istam? Non es mentitus hominibus,
 sed Deo. Quod si Spiritus sanctus donum fuit Pe-
 tro collatum, ut Franciscus Dauidis contendit, cur
 postea discrete Deus nuncupatur? Certè dona san-
 ctorum nusquam Deos appellari in scripturis usi-
 tatum est, proinde accipere nos pro uiuente et subsi-
 stente Deo nomen Spiritus oportet. Deinde et Pau-
 lus 1. Cor. 6. corpora nostra templa esse Spiritus
 sancti docet, quem mox Deum glorificandum ap-
 pellat. An nescitis, quod corpus uestrum templum
 est habitantis in nobis Spiritus sancti, quem habetis
 à Deo, et non estis ipsi uestri iuris. Nam corpus
 estis precio. Glorificate iam Deum per corpus ue-
 strum, et per spiritum uestrum, que sunt Dei. Atq;
 idem 2. Cor. 6. nos esse templa Dei uiuentis scribit,
 unde innotata demonstratione conficitur, Spiritum
 sanctum Deum uiuentem esse. Præterea et 1. Cor.
 12. idem Apostolus eundem Spiritum modo spiri-
 tum, modo Deum appellat, ut manifestum sit san-
 ctum spiritum unum cum Patre et Filio diuinita-
 tis esse. Quod 2. Thess. 3. clarius etiam ostendit.
 Dominum dirigat corda uestra in agnitionem Dei
 et expectationem Iesu Christi. Locum etiam illum
 Apostoli

Apostoli 2. Corinth. 3. Dominus autem ille spiritus est, Augustinus & Basilius de Spiritu sancto interpretati sunt. Sic enim ille de Trinitate lib. 2. cap. 10. scribit: Cum etiam Spiritus S. dictus dominus inueniatur, ubi Apostolus ait, Dominus autem Spiritus illo est. Et ne quis arbitretur filium significatum, & ideo dictum spiritum propter incorpoream substantiam, secutus contoruit, ubi autem Spiritus Dominus, ibi libertas est, Spiritum autem Domini S. sanctum esse nemo dubitauerit. Hic autem in libello de Spiritu S. cap. 21. ita inquit: Itaque audiant etiam alia testimonia, quae palam Spiritum Dominum appellant, Dominus, inquit, ipse Spiritus est.

SECUNDA. Secundum nostrae confirmationis argumentum esto, processio à Patre & filio, cuius passim scriptura mentionem facit. Etenim si Spiritus sanctus à Patre & filio emanat, nec tamen aut Pater aut filius est, sed ab utroque reali proprietate distinctus, eiusdem cum utroque naturae seu divinitatis ut sit necessarium est. Sicut enim calor ab igne emanans, seu lux à sole procedens eiusdem est naturae inseparabiliter inherens, ita Spiritus à Patre & Filio procedens eiusdem est cum utroque Deitatis, tametsi proprietate incommunicabili sit distinctus. Et quanquam fateor aliquid inesse in prolata similitudine discriminis, calor enim & lux qualitates sunt, quod de Spiritu sancto fateri nefas est, tamen docendi causa

cum

cum sit adhibita, candidi lectores in bonam partem interpretabuntur.

TERTIA. Formulam nostri Baptismi sepe repetere cogimur, quia ut Patris & Filij, ita Spiritus sancti et personam et diuinitatem liquido ostendit. Cur, natriq; coniungeretur, & in eius nomine baptizari iuberemur, si uerus et uetura Deus adorandus et inuocandus non est? Baptizari n. in nomine Spiritus S. est agnoscere hunc cum Patre & Filio unum uerum Deum esse, hunc adorandum & celebrandum esse, atq; coram hoc in uite integritate ambulandum esse.

QUARTA. Omnia Dei attributa huic in scripturis passim adscribuntur, ut sunt, immensitas, omnipotentia, omniscientia, sapientia infinita, & quaecunq; alia huius generis sunt, quorum quedam superiore libro quoq; enumerata sunt. Sap. 1. Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. 1. Cor. 2. Spiritus Scrutatur omnia, etiam profunditates Dei. 1. Cor. 12. Sicut uult unicuiq; dona distribuit. Hec amplificari & illustrari plurib. scripture testimonijs possent, sed niam quandam prae monstrasse sufficiet.

QUINTA. Omnia opera creationis, conseruationis, Regenerationis, illuminationis, consolationis, defensionis Ecclesie scriptura Spiritui sancto attribuit. Gen. 1. Spiritus Domini fouebat aquas. Ioh. 3. Spiritus IEH O VAE fecit me, & spiraculum
omnipo

omnipotentis iustificauit me. Act. 20. Attendite gra-
ti. super quem Spiritus sanctus uos praefecit Epi-
scopos. Act. 13. Ioh. 15. 16. 1. Cor. 12.

SEXTA. Non licet erigere templum ulli crea-
turae, etiam ex lignis & lapidibus, sed uni soli uero
Deo, qui apud Moysen expresse inquit: Dominum
Deum tuum adorabis, et illi soli seruiens. Atqui cor-
pora nostra sunt templa Spiritus sancti. Quapro-
pter uerum hunc & adorandum Deum esse neces-
se est. Hoc argumentum tractauit Augustinus epi-
stola 66. ad Maximinum: Si ex lignis et lapidibus,
inquiens, templum Spiritui facere iuberemur, quia
cultus hic soli Deo debetur, clarum esset diuinitatis
argumentum, nunc ergo quanto clarius istud est,
quod non templum illi facere, sed nos ipsi esse de-
bemus? Sed & Apostolus se ipsum alibi explicat,
dum ait, nos Dei uiuentis templa esse, 2. Cor. 6.

SEPTIMA. Spiritus sanctus adorandus & in-
uocandus est. Ergo uerum Deus est. Psal. 95. Heb. 2.
Venite adoremus eum, & genua submittanus illi.
Ies. 46. Act. 13. Matth. 23.

OCTAUA. Matth. 12. Luc. 12. Peccatum in
Spiritu sanctum non remittetur, neq; in hoc sae-
culo, neq; in futuro. Ergo Spiritus sanctus uerus
Deus est, qui peccatis nostris offenditur, & ad
eum prouocatur Ies. 57.

CAPVT

44 CAPVT XII
CAPVT DVODE
CIMVM

ANTITHESIS DOMINI
NOSTRI IESV CHRISTI, QVEM
cum Prophetis & Apostolis Catholica in-
uocat Ecclesia, ad Francisco Blandratano-
rum purum hominem & De-
um diclare.

Christus ex semine David secun-
dum carnem, Deus benedictus in se-
cula, Rom. 9.

Christus uerus à Patriarchis, Prophetis &
Apostolis inuocatus, filius Dei est proprius
seu unigenitus, & naturalis seu à uos & eter-
no Patri, Rom. 8. Ioan. 1. Psal. 2. genitus, scilicet, à
Patre, diuinae naturae respectu, ante omnia secula,
cum nondum caelum formatum esset. Non uerbum
Dei in scriptis Prophetis & Apostolis pates-
ctum, cui Ecclesia alligata est. sic nos docet, ut
cum id rationi contrarium uideatur, Dominus
possedit me, inquit sapientia filius Dei, initio mor-
rum suarum, ante opera eius erant. Nondum erant
abyssi, cum ego essem genita, nondum fontes aquarum
redundabant, Priusquam fontes mergerentur, ego
genita sum. Cum prepararet ipse caelos illic ego
eram, cum ipse constitueret globum super faciem
abyssi.

CHRISTVS FRAN-
CISCOBLANDRATANORVM

Homo purus ex Virgine natus,

Caro tantum & Deus

titularis.

Christus Franciscobladratanus Patriarchis,
 Prophetis & Apostolis incognitus, Filius
 Dei naturalis non est, nec genitus in mysterio &
 Patre ante tempora secularia, sed filius est tan-
 tum hominis in tempore ex nihilo formatus &
 productus, Cum & ordo nature repugnet & ra-
 tionem consentiat: cum non sit, ut qui coniugem num-
 quam habuit, filium gignere potuerit. Magna pro-
 inde est stulticia, imo est cum ratione insanire,
 credere, quod naturam seu uxoris Dei, qui
 coniugem non habuit, filium aliquando habere pos-
 tuerit. Salomon illis, si tamen sit ei fides adhiben-
 da, & non potius ratio imitanda, loquitur non pro-
 prie sed parabolice & enigmatice de Dei sapientia,
 non personali sed alia, quæ filius dici non potest.
 In homine est sapientia quæ filius dici non potest.
 Nomen filij idem Salomon, ideo dicit incognitum
 quod nusquam extet, nam si esset, incognitus esse
 qui posset. Christiani ergo tortores sunt scriptu-
 rarum, quas nos Antichristi soli intelligimus.

Christus

abyssi. Prouerb. 8. 1. Cor. 1. Quis constituit omnes terminos terræ, quod est illi nomen, quod nomen filio eius, si modo nosti? Prouerb. 30. Sermo Deus in principio apud Deum erat, per quem omnia facta sunt, & eius gloriam tanquam Filius unigeniti uidimus, Ioan. 1. Ex semine Dauid secundum carnem declaratus est filius, Rom. 1.

2. Christus uerus respectu diuine nature eternus est, non tantum præscientia et aliqua prædestinatione, sed uera generatione de essentia Patris, qua ipso Patre nec prior nec posterior est, sed coeternus. Nam sicut Pater eternus est non præ cognitione aut ordinatione aliqua, ita Filium eternum, cuius respectu Pater hoc nomine uocatur, necesse est, eiusdem esse diuinitatis potentie, sapientie, bonitatis & iusticie. Deinde si unus est Deus, præter quem & extra quem alius non est, Christum uerum & eternum Deum esse oportet, aut aliud constitui idolum, cuius scriptura mentionem non facit, nisi Hieremie 10. cum inquit: Di qui non fecerunt coelum & terram pereant de mundo. Quod uero Filius sit eternus, credimus propter uerbum Dei in quo sic docemur: Antequam Abraham fieret ego sum. Ioan. 8. Iesus Christus heri & hodie & in seculum. Hebr. 13. Ante me, extra me non est Deus, & post me non est Deus, & post me non erit alius. Iesai. 43. Tu idem es & anni tui non deficient. Hebr. 1. Tui anni semper æterni.

Christus Franciscobland. eternus non est, quia
ut ait titatis epitheton solius patris est propriū. Fuit
quidem in præscentia & prædeterminatione apud De-
um homo, sed actu reali non substitit, uerum in mens-
te genituriuit mulierem expectans ex qua cum gē-
gavit. Falsum est patrem semper fuisse patrem re-
ipse, sed quia missurus erat hominem formatum eius
menturi respectu hoc nomine appellatus fuit. Abra-
ham prior est Christo, quem aliquot millibus annorum
estate antecesserit utpote genitum in stabulo tempore
Augusti Caesaris. Hic Christus non est Deus, qui
factus heri & hodie & in seculum, sed est temporalis
& Deus fabricatus ab illo altissimo, qui est super om-
nes, Patre. Huius anni sempiternis temporibus non
existunt, quia ratio repugnat, utcumq; Psalmista id
asserat.

D d

Christus

ternis temporibus existunt, nam terre fundamenta tu iecisti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Psal. 102. Heb. 1.

3. Christus uerus Dei filius eternus cum Patre et Spiritu S. unus Deus est, Nam tres sunt, qui testimonium perhibent in cœlo Pater Sermo & Spiritus, & hi tres unum sunt. 1. Ioh. 5. Ego & Pater unum sumus, ego in patre & Pater in me. Baptizate in nomen Patris Filij & Spiritus sancti, Matib. 28. Hec est uita eterna, ut cognoscant te, & quem misisti Iesum Christum esse solum uerum Deum. Ioh. 17.

4. Christus uerus Dei filius proprius seu unigenitus & naturalis, id est, ὁμοῦς αἰῶνος eterno Patri creator est cœli & terre & omnium rerum uisibilium ac inuisibilium, unâ cum eterno Patre & Spiritu sancto coeterno. Nam scripturæ sanctæ testimonia illustra proponunt, non modo reparationis hominum, sed etiam primæ creationis authorem filium esse. Ad filium enim dicitur: Tu IEHOVA in principio fundasti terram, & opera manuum tuarum sunt cœli, ipsi peribunt, tu autem idem es & anni tui non deficiunt, Psal. 102. Heb. 1. Pascet gregem suum sicut Pastor & brachio suo congregabit agnos, hic mensus est uola sua aquas & cœlos palmo aestimauit Ies. 40. Nouissime locutus est per filium, per quem etiam secula fecit, qui portat omnia uerbo potentis sue. Heb. 1. Pater meus ad hoc usq; tempus operatur, & ego operor. Ioh. 5. Omnia per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nihil. Christus

3. Christus Franciscobland. non est idem Deus cum Patre, sed est Deus alius formatus in tempore, & sic propter conceptionem & autoritatem nuncupatus. Nam uerus Deus altissimus unus est creator cœli & terre, Filius autem cum non sit creator cœli & terre, titulotenus Deus uocatur. Spiritus autem sanctus, tantum est motus in sanctis creatus ideoq; non uerus Deus.

4. Christus Franciscobland. homo purus non naturalis & proprius Dei filius nequaquam est creator cœli & terre, nec per eum sunt omnia uisibilia & & inuisibilia condita, opus siquidem creationis soli patri competens est. Imo cœlum facere non potuit filius, quia illud est æternum & ante omnia secula exiit ut rectè ex Aristotele probari potest. Tribuit quidem scriptura filio creationem sed semper secundam creationem intelligit, & cum Hebrei composita uerba non habeant creationem pro recreatione ponere consueuerunt. Sic ergo omnes scripturæ loci interpretandi sunt, faciamus, id est, reficiamus, per eum secula fecit, id est, refecit, creauit, id est, recreauit, Hec uerò est uera Theologia non illa Christianorum, quæ mateologia rectè dicitur.

D d 2

Christus

5. Christus uerus in ueteri testamento, etsi d' ^{ἀρχῆς} non-
dum caro factus fuerat, tamen, ut promissi media-
toris officio se fungi ostenderet, sanctis patrib. appar-
uit. Angelus enim IEHOVA, qui à patrib. adoratus
fuit, filius Dei est, quia creaturam inuocare non licet.
Angelus qui luctatur cum Iacob Dei filius est, cuius
nomen est mirabile et IEHOVA exercituum. Osee. 12.
Gen. 33. Vidit Abraham diem meum & gaudius est,
priusquam enim ille fieret, ego sum. Iob. 8.

6. Christus uerus filius Dei æternus eduxit populum
Israëliticum ex Ægypto, adfuit et tentatus est in de-
serto Psal. 68. IEHOVA cum tu coram populo tuo
egredereris, cum incederes per desertum, terra moue-
batur & cæli destillabant coram Deo. Tu ascendisti
in altum, captiuam duxisti captiuitatem & accepisti
dona pro hominib. Eph. 4. Neq. tentemus Christum su-
cut quidam illorum in deserto tentauerunt. 1. Cor. 10.
exurge brachium IEHOVÆ & c. Ies. 51.

7. Christus uerus æternus Dei filius est IEHOVA
exercituum, Esa. 6. Iob. 12. Verus Deus non titularis
aut nuncupatiuus, neq. metaphoricus, nec propter so-
lam auctoritatem, aut donorum non ad mensuram
communicationem, ut impiè Fotiniani asserunt, sed est
uerus Deus de uero Deo, Lumen de lumine, ubiq. &
perpetuo adorandus ac inuocandus. Act. 7. 9. 1. Iob. 5.
Hic est uerus Deus & uita æterna, Sermo qui erat in
principio apud Deum, Deus est. Iob. 1. Adorate cum
omnes Angeli Dei. Heb. 1.

5. Christus Franciscobland. cum ante carnem nil fuerit, sanctis patrib. nunq̃ apparuit, nec in ulla forma uisus est, Angeli uero apparentes fuerunt creati, quos adorari Deus in ueteri testamento passus est, quia illi typum futuri Christi gesserunt, in quo plenitudo Deitatis mansura erat, & in quo omnes Dei promissiones complende erant. Nunc eos adorari non permittit, quia eam auctoritatem homini iam Christo contulit.

6. Christus Franciscobland. non eduxit populum Israeliticum ex Ægypto, nec à populo in deserto tentatus est, Nam cum ante natiuitatem nil fuerit, quomodo quæso populo ex Ægypti seruitute educto adesse potuit? In Psal. 68. pater in futuri hominis persona loquitur, eò quòd captiuitas Ægyptiaca typus esset spiritualis captiuitatis et liberationis. Paulus uerò docet Christum in figura, hoc est umbra patrib. apparuisse non re ipsa. Nam malè docent, qui typum pro exemplo, non pro umbra rerum futurarum exponunt.

7. Christus Franciscobland. non est uerus ille & altissimus Deus, quia & hoc Patris solius proprium est. Verum Deus est titularis & figuratiuus propter causas tres sic dictus. Primò propter conceptionem hominis, quæ sine semine uirili ex obumbratione Spiritus sancti facta est. Secundò propter plenitudinem Deitatis in ipso habitantem & donorum non ad mensuram collationem. Tertio, quia omnes Dei promissiones in ipso sunt completæ. Sed hæc non aduertit orbis Christianus, ideoq; miserè cecutit.

8. Filius Dei eternus qui eduxit populum Israhel cum ex Ægypto certo tempore propter nos homines & propter nostram salutem naturam humanam ex intemcrata Virgine Maria assumpsit, & personali unione sibi copulauit. Neq; enim aliter nostre salutis mysteriũ absolui poterat, nisi ut is, qui Redemptor et iustificator esset, Deus & homo esset, Sunt ergo in uero Christo Dei filio due nature, diuina & humana, unione inseparabili in omnem eternitatem copulate: cuius rei amplum scriptura testimonium præbet. Nam Ioan. affirmat sermonem qui in principio apud Deum fuit, factum esse carnem, hoc est, Verum hominem omnibus infirmitatibus excepto peccato obnoxium assumpsisse. Et Paulus magnum pietatis mysterium esse ait, Deum in carne manifestatum esse. 1. Tim. 3. Hic cum esset in forma Dei non rapinam arbitratus est equaliter illi esse, sed assumpta serui forma humilem se præbuit Phil. 2. Hic est ex semine Dauid secundum carnem, Deus autem laudandus in secula, Rom. 9. Nec tamen duo filij, sed Deus & homo unus Christus. Phil. 2. Rom. 1.

9. Christus uerus carne nostra indutus in his terris pauper & infirmus fuit, passus est miseria & persecutiones uarias, atq; adeo mortem etiam pro genere humano pertulit. Sed solutus est ex doloribus mortis diuina potentia reuiuiscens euectus est in summam sublimitatem. Phil. 2. ut non sit amplius pauper aut infirmus, nec mors illi sit unquam prædominatura.

Christus

8. Christus Franciscobland. Qui patrib. ueteris testam^{en}ti nunquam adfuit, est $\chi\iota\lambda\omicron\varsigma$ $\alpha\upsilon\theta\epsilon\omega\pi\omicron\varsigma$, id est, purus homo, quanq̃ singulari prerogatiua & donis sine mēsurā collatis exornatus sit. Nō enim necesse fuit Redemptorem & saluatorem Deum & hominem esse, sed satis erat hominem esse, quia promissio quoq̃ tantum de semine mulieris loquitur, id est, de puro homine. Appellat quidem scriptura illum Iehouam iusticiam, sed & altare et arca fœderis interdum figuratē eo nomine uocantur, unde apparet locutionem esse figuratam. Ioh. etiam non loquitur de filio aliquo inuisibili et eterno, sed de homine illo, misso, quem dicit carnem factum esse, hoc est pauperem, infirmum abiectū & omnibus miserijs expositum. Qua ratione, etiam Paulus intelligendus est dum ait, magnum pietatis esse mysterium quod Deus sit in carne manifestatus. Nam si diceremus filium Deū esse & hominem, duos Christos & duos filios constitueremus quod absurdum est. Hunc itaq̃ binaturum Christum, non agnoscat scriptura, id est, Alcoranum.

9. Christus Franciscobland. fuit semper pauper et infirmus, ac nunc manet pauper & infirmus quia non moderatur omnia uerbo potentie sue, nec celestium & terrestrium genua in nomine eius sese incuruant, Nam particulam uniuersalem Omnia: oportet cum restrictione quadam accipi, & postea in ipsa seculi consumptione Christus nihil potentie habiturus est.

10. Christus uerus Deus
 & homo eternum habet
 Imperium & cum patre
 regnabit per omnia secu-
 la. Nam Spiritus Sita per
 Psalmistam locutus est
 Thronus tuus IEHOVA
 Messia in seculum et usq[ue]
 Heb. 1. Item: Regni eius
 non erit finis. Dan. 9.
 Luc. 1. Amen. Domine
 Iesu ueni cito Rex Regū,
 Domine Dominantium,
 Apoc. 19.

10. Christus Franciscus
 bland. purus homo. non ha-
 bet eternum imperium &
 thronus eius temporalis est,
 donec scilicet ad iudicium
 uenturus est. Nam postea
 cogetur in ordinem cete-
 rorum electorum, & ita
 regnare desinet. Scriptum
 est enim: Tradet regnum
 Deo & Patri. 1. Cor. 15.

VVITEBERGÆ

Excudebant Clemens Schleich &
 Antonius Schöne

ANNO

M. D. LXXI

